

Inhoud richtinggevend gedeelte

I.	VISIE OP DE GEWENSTE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VAN DE PROVINCIE ANTWERPEN.....	116
1.	<i>Uitgangshouding</i>	118
2.	<i>Gewenste rol van de provincie</i>	119
3.	<i>Basisdoelstellingen van de provincie</i>	120
II.	RUIMTELIJK CONCEPT VOOR DE PROVINCIE ANTWERPEN.....	122
1.	<i>Provincie Antwerpen in de 'Benelux delta'</i>	124
1.1.	Provincie Antwerpen integraal deel van een sterk verstedelijkte maar leefbare 'Benelux delta'	124
1.2.	Provincie Antwerpen in het spanningsveld van stedelijke netwerken van internationaal niveau.....	124
1.3.	Noorden van de provincie: aaneengesloten open ruimte tussen stedelijke netwerken	124
1.4.	Aangepast open ruimte beleid rond de 'Rijn - Schelde delta'	124
2.	<i>Vier hoofdruimten uiting van diversiteit</i>	125
2.1.	Antwerpse fragmenten hoeksteen van de Vlaamse ruit.....	125
2.2.	Noorderkempem als open ruimte tussen Vlaamse ruit en Randstad	125
2.3.	Oostelijke netwerken als versterking van de stedelijke en economische structuur	125
2.4.	Netegebied als een kostbaar gegeven	125
3.	<i>Vijf deelstructuren invalshoeken voor samenhang</i>	126
3.1.	Ruimtelijk-natuurlijke structuur gedragen door Scheldebekken en cuesta van de Noorderkempem	126
3.2.	Nederzettingsstructuur met nevenschikking binnen netwerken en hiërarchie daarbuiten	126
3.3.	Ruimtelijk-economische structuur met poorten, stedelijke gebieden en open ruimten	126
3.4.	Ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur met het grootstedelijk gebied Antwerpen als middelpunt	126
3.5.	Landschappelijke structuur met Antwerpse gordel en Netebekken als dragers	126
4.	<i>Synthese van de gewenste ruimtelijke structuur</i>	127

III. ONTWIKKELINGSPERSPECTIEVEN VOOR DEELRUIMTEN..... 129

III.1	OMGAAN MET FRAGMENTATIE IN DE ANTWERPSE FRAGMENTEN	131
1.	<i>Uitgangspunten</i>	131
2.	<i>Visie</i>	131
3.	<i>Ruimtelijk concept</i>	132
4.	<i>Verdere uitwerking in deelruimten</i>	133
4.1.	Grootstedelijk Antwerpen	134
4.2.	Antwerpse haven	135
4.3.	Bebouwd perifeer landschap	137
4.4.	Antwerpse gordel	139
4.5.	Stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas	140
4.6.	Het Mechelse	142
4.7.	Mechels rasterlandschap	143
5.	<i>Mogelijke acties binnen de hoofdruimte</i>	144
5.1.	Mogelijke acties voor de provincie	144
5.2.	Suggesties voor het Vlaams gewest	145
III.2	OPEN RUIMTE BELEID IN DE NOORDERKEMPEN	146
1.	<i>Uitgangspunten</i>	146
2.	<i>Visie</i>	146
3.	<i>Ruimtelijk concept</i>	146
4.	<i>Verdere uitwerking in deelruimten</i>	147
4.1.	Het Turnhoutse	147
4.2.	Open Kempem	148
4.3.	Rustig grensgebied	150
5.	<i>Mogelijke acties binnen de hoofdruimte</i>	151
5.1.	Mogelijke acties voor de provincie	151
5.2.	Suggesties voor het Vlaams gewest	151
III.3	VERSTERKING EN CONCENTRATIE IN DE OOSTELIJKE NETWERKEN	152
1.	<i>Uitgangspunten</i>	152
2.	<i>Visie</i>	152
3.	<i>Ruimtelijk concept</i>	152
4.	<i>Verdere uitwerking in deelruimten</i>	153
4.1.	Kempische as.....	153
4.2.	Netwerk Albertkanaal	155
5.	<i>Mogelijke acties binnen de hoofdruimte</i>	156

III.4 BEHEERSING EN BESCHERMING VAN HET NETEGEBIED

.....	157
1. <i>Uitgangspunten</i>	157
2. <i>Visie</i>	157
3. <i>Ruimtelijk concept</i>	157
4. <i>Verdere uitwerking in deelruimten</i>	158
4.1. Gebied van de Kleine Nete	158
4.2. Gebied van de Grote Nete	159
5. <i>Mogelijke acties binnen de hoofdruimte</i>	160
5.1. Mogelijke acties voor de provincie	160

IV. ONTWIKKELINGSPERSPECTIEVEN VOOR DEELSTRUCTUREN..... 161

IV.1 GEWENSTE RUIMTELIJK-NATUURLIJKE STRUCTUUR

.....	163
1. <i>Uitgangspunten</i>	163
2. <i>Visie en concept</i>	163
3. <i>Elementen van de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur</i>	164
3.1. Elementen van Vlaams niveau	164
3.2. Elementen van provinciaal niveau.....	164
4. <i>Uitwerking van de provinciale taken</i>	166
4.1. Selectie van natuurverbingsgebieden	166
4.2. Selectie van gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang.....	171
4.3. Ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer	172
5. <i>Mogelijke acties binnen de ruimtelijk-natuurlijke structuur</i>	173
5.1. Mogelijke acties voor de provincie	173
5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest	174

IV.2 GEWENSTE NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

.....	175
1. <i>Uitgangspunten</i>	175
2. <i>Visie en concept</i>	175
3. <i>Elementen van de gewenste nederzettingsstructuur</i>	176
3.1. Elementen van Vlaams niveau	176
3.2. Elementen van provinciaal niveau.....	176
4. <i>Uitwerking van de provinciale taken</i>	177
4.1. Ontwikkelingsperspectieven voor de kleinstedelijke gebieden.....	177
4.2. Afbakening van de kleinstedelijke gebieden	180
4.3. Selectie van een stedelijk netwerk van provinciaal niveau: Lier - Aarschot	181

4.4.	Ontwikkelingsperspectieven voor bebouwde perifere landschappen.....	182
4.5.	Ontwikkelingsperspectieven voor lintlandschappen	182
4.6.	Selectie van woonkernen en hoofddorpen in het buitengebied	187
4.7.	Taakstellingen voor de kleinstedelijke gebieden.....	197
5.	<i>Mogelijke acties binnen de nederzettingsstructuur</i>	199
5.1.	Mogelijke acties voor de provincie	199
5.2.	Suggesties voor het Vlaams gewest	200
5.3.	Taken voor de gemeenten	200

IV.3 GEWENSTE RUIMTELIJK-ECONOMISCHE STRUCTUUR

.....	201
1. <i>Uitgangspunten</i>	201
2. <i>Visie en concept</i>	201
3. <i>Elementen van de gewenste ruimtelijk-economische structuur</i>	202
3.1. Elementen van Vlaams niveau	202
3.2. Elementen van provinciaal niveau	202
4. <i>Uitwerking van de provinciale taken</i>	203
4.1. Categorisering van concentraties van bedrijventerreinen.....	203
4.2. Verdeling van de behoefte aan bijkomende bedrijventerreinen	203
4.3. Ontwikkelingsperspectieven voor kleinhandel buiten stedelijke gebieden en kernen van het buitengebied	206
4.4. Ontwikkelingsperspectieven voor landbouw.....	211
4.5. Ontwikkelingsperspectieven voor toerisme en recreatie	215
5. <i>Mogelijke acties binnen de ruimtelijk-economische structuur</i>	221
5.1. Mogelijke acties voor de provincie	221
5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest.....	221
5.3. Taken voor de gemeenten	221

IV.4 GEWENSTE RUIMTELIJKE VERKEERS- EN VERVOERSSTRUCTUUR

.....	222
1. <i>Uitgangspunten</i>	222
2. <i>Visie en concept</i>	222
3. <i>Elementen van de gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur</i>	223
4. <i>Uitwerking van de provinciale taken</i>	224
4.1. Aanzet tot een gebiedsgerichte visie op mobiliteit.....	224
4.2. Selectie van secundaire wegen	225
4.3. Uitwerking van het provinciaal openbaar vervoer	230
4.4. Aanduiding van multimodale knooppunten	236
4.5. Principes voor het functioneel fietsroutenetwerk	239
5. <i>Mogelijke acties binnen de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur</i>	240
5.1. Mogelijke acties voor de provincie	240
5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest.....	240

5.3.	Mogelijke acties voor de gemeenten	240
IV.5 GEWENSTE LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUUR		
		241
1.	<i>Uitgangspunten</i>	241
2.	<i>Visie en concept</i>	241
3.	<i>Elementen van de landschappelijke structuur</i>	242
4.	<i>Uitwerking van de provinciale taken</i>	243
4.1.	Aanduiden van structurerende reliëfelementen	243
4.2.	Aanduiden van structurerende hydrografische elementen	244
4.3.	Aanduiden van complexe gave landschappen	244
4.4.	Aanduiden van complexe nieuwe landschappen	245
4.5.	Aanduiden van bakens	245
4.6.	Aanduiden van markante terreinovergangen	246
4.7.	Aanduiden van open ruimte verbindingen	246
5.	<i>Mogelijke acties binnen de landschappelijke structuur</i>	247
5.1.	Mogelijke acties voor de provincie	247
V VAN TOEKOMSTBEELD NAAR ACTIES		
		248

kaart 42:	gewenste ruimtelijk-economische structuur	202
kaart 43:	categorisering van concentraties van bedrijventerreinen	203
kaart 44:	categorisering van kleinhandelsconcentraties	207
kaart 45:	inrichtingsprincipes voor kleinhandelsconcentraties	209
kaart 46:	categorisering van agrarische gebieden	212
kaart 47:	categorisering van toeristisch-recreatieve ruimten	216
kaart 48:	gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur	223
kaart 49:	gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur per deelruimte	224
kaart 50:	selectie van secundaire wegen	225
kaart 51:	openbaar vervoer van internationaal en nationaal niveau	233
kaart 52:	openbaar vervoer van provinciaal niveau	233
kaart 53:	aanzet voorstedelijk vervoersnet rond Antwerpen	235
kaart 54:	suggesties voor het collectief vervoer in en naar de Antwerpse haven	235
kaart 55:	gewenste landschappelijke structuur	242

figuur 17:	mazen van het hoofdwegennet	227
figuur 18:	rasterpatroon in een wegennet	227
figuur 19:	boomstructuur in een wegennet	227

tabel 18:	verdeling van vijf types linten naar gebieden	184
tabel 19:	geselecteerde woonkernen in de provincie Antwerpen	189
tabel 20:	voorlopige selectie van hoofddorpen type I en type II na toepassing van de kwantitatieve criteria	190
tabel 21:	voorlopige aanduiding van hoofddorpen in de vermoedelijke randen van de stedelijke gebieden	191
tabel 22:	geselecteerde hoofddorpen en woonkernen in de provincie Antwerpen	193
tabel 23:	categorisering van de gemeenten met een hoofddorp per type	194
tabel 24:	richtlijnen voor percentages sociale woningen	197
tabel 25:	taakstelling bijkomende woningen voor de kleinstedelijke gebieden	198
tabel 26:	selectie van de secundaire wegen	229
tabel 27:	kenmerken van de bedieningsniveaus	230
tabel 28:	multimodale knooppunten	238

Kaarten, figuren en tabellen

kaart 27:	de provincie Antwerpen in de Benelux delta	124
kaart 28:	vier hoofdruimten uiting van diversiteit	125
kaart 29:	vijf deelstructuren invalshoeken voor samenhang	126
kaart 30:	synthese van de gewenste ruimtelijke structuur	127
kaart 31:	ruimtelijk concept voor de Antwerpse fragmenten	132
kaart 32:	ruimtelijk concept voor de Noorderkempen	146
kaart 33:	ruimtelijk concept voor de oostelijke netwerken	152
kaart 34:	ruimtelijk concept voor het Netengebied	157
kaart 35:	gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur	164
kaart 36:	aanduiding van natuurverbindingen en van ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang	167
kaart 37:	gewenste nederzettingsstructuur	176
kaart 38:	vijf soorten lintvorming	183
kaart 39:	principes voor lintlandschappen	185
kaart 40:	selectie van de gemeenten met hoofddorpen	193
kaart 41:	selectie van woonkernen	193

Deel I geeft de visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling. Via een beschrijving van de uitgangshouding voor deze visie worden de gewenste rol en positie van de provincie Antwerpen beschreven. Vanuit die positionering worden de basisdoelstellingen van het ruimtelijk beleid bepaald.

I. VISIE OP DE GEWENSTE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

1. Uitgangshouding

Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kader

De provincie Antwerpen schaaft zich achter het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kader voor de provinciale structuurplanning. Het totstandkomen hiervan was noodzakelijk voor de ontwikkeling van een nieuwe ruimtelijke ordening en van meer samenhang tussen beleidssectoren in Vlaanderen. De provincie Antwerpen wil het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen uitwerken, verfijnen en, indien noodzakelijk en geargumenteed, aanvullen of corrigeren.

Ruimtelijke kwaliteit en duurzame ruimtelijke ontwikkeling

Het bereiken van een maximale ruimtelijke kwaliteit is de uiteindelijke doelstelling van ruimtelijke planning. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling is de manier om deze voor toekomstige generaties te vrijwaren. Hoe hoger de huidige ruimtelijke kwaliteit, hoe eenvoudiger een duurzame ruimtelijke ontwikkeling¹.

Ruimtelijke kwaliteit wordt hier gedefinieerd als de mate waarin een ruimte een positieve belevingswaarde kan hebben als gevolg van het optimaal functioneren en lokaliseren van menselijke activiteiten ten opzichte van elkaar. Maar ruimtelijke kwaliteit is niet enkel vanuit menselijk oogpunt te bekijken. Zij wordt tevens bepaald door het afstemmen van ruimtelijke ontwikkelingen op het functioneel en natuurlijk draagvermogen van de ruimte. Ook de verschijningsvorm van ruimtelijke onderdelen is een belangrijk - vaak vergeten - aspect van kwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit wordt gerealiseerd zowel in ruimtelijke principes als in een concrete inrichting op het terrein.

Het continu werken aan de ruimtelijke structuur van de provincie (de activiteit van het structuurplannen) geeft een belangrijke bijdrage tot de ruimtelijke kwaliteit, die niet enkel een onderwerp moet zijn van de ruimtelijke planning maar van vele maatschappelijke activiteiten en sectoren.

Een belangrijke dimensie van duurzaamheid is het spaarzaam, zuinig, en selectief omgaan met de ruimte. Dit geldt des te meer in de provincie Antwerpen vanwege de hoge bevolkings- en activiteitendichtheid en de schaarse ruimte.

Het ruimtelijk structuurplan tracht bij te dragen tot een hogere ruimtelijke kwaliteit door het aangeven van goede ruimtelijke principes, het zoeken naar strategische acties en maatregelen met een maximaal effect en het definiëren van projecten waar de concrete ruimtelijke inrichting essentieel is.

¹ Zie: ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, Tweede Benelux structuurschets, Krachtlijnennota.

Integrerend werken

Veelal worden problemen en projecten louter sectoraal bestudeerd en gerealiseerd. Dit is onder meer een gevolg van de sectorale beleidsorganisatie. Ruimtelijke planning is per definitie een integrerende materie. Ruimtelijke kwaliteit en innovatieve oplossingen kunnen enkel ontstaan door geïntegreerd (diagonaal) denken en handelen. Het zoeken van sectorale oplossingen voor sectorale vraagstukken wordt daarbij bewust doorbroken. De provincie beschouwt het ruimtelijk structuurplan als een kader voor de integratie van sectoren en als een instrument om te komen tot een maximale samenhang tussen activiteiten en functies.

Diversiteit en samenhang

De provincie bestaat uit verschillende delen met een eigen rol en identiteit. Het ruimtelijk structuurplan erkent deze diversiteit als bron van dynamiek en creativiteit. Bewoners en politieke verantwoordelijken moeten zich ook in de toekomst kunnen terugvinden in een herkenbare ruimte.

In een provincie met diverse onderdelen is het creëren van samenhang tussen de diverse delen van essentieel belang voor het functioneren van de hele ruimte. Diversiteit kan niet zonder samenhang. Onderdelen spelen altijd een rol in een groter geheel.

Vaak zijn de onderdelen van de provincie grensoverschrijdend. De provinciale gewenste ruimtelijke structuur moet daarom in een ruimer kader worden bekeken. Hierbij is niet alleen de relatie met hogere beleidskaders (Vlaanderen, België, Benelux, Europa) aan de orde maar eveneens deze met Nederland en de aangrenzende provincies.

Samenwerking en communicatie

Samenwerking tussen betrokken partijen is een belangrijk instrument voor de provincie Antwerpen. Samenwerking betekent niet enkel informeren en participeren maar ook communiceren en onderhandelen als basis voor beslissingen. Dit betekent dat het proces dat leidt naar een ruimtelijke visie, een concept en te nemen maatregelen even belangrijk wordt als de producten (plandocumenten) die eruit voortkomen. Het proces zorgt voor het maatschappelijk draagvlak van beslissingen.

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie is geen statisch plan maar een beleidsplan gericht op ontwikkeling en uitvoering². Het biedt een kader voor ontwikkeling en uitvoering naast een beperkt aantal (strategische) bindende bepalingen. Dit kader be-

² Het klassiek wettelijk instrumentarium van de ruimtelijke ordening was tot voor kort louter gebaseerd op statische planfiguren (gewestplan, algemeen en bijzonder plan van aanleg). Deze hebben door middel van regelgeving het creëren van rechtszekerheid tot doel.

staat uit een visie, uit een perspectief op de gewenste ontwikkeling en uit een ruimtelijk concept inzake de gewenste structuur. Het is een coherent geheel van ordeningsbeginselen en zal worden gebruikt als criterium voor het dagelijks beleid, de keuze van projecten, de behandeling van conflicten en als discussie-element. Samenwerking en communicatie zijn hierbij een noodzaak.

Zoals de provincie Antwerpen het ruimtelijk structuurplan voor de provincie opbouwt in overleg met alle betrokkenen wenst zij ook in de toekomst een platform te bieden voor overleg. Zij neemt zich voor het totstandkomen van samenwerkingsverbanden te ondersteunen. Zij biedt in het bijzonder een forum voor steeds wisselende (dynamische) netwerken tussen gemeenten. Ook andere partners zoals het Vlaams gewest, paraprovinciale organisaties, private partners enz. worden betrokken.

Uitvoering en inrichting

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie biedt een kader (de gewenste ruimtelijke structuur) voor het sturen van toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, het verlenen van adviezen, het beoordelen van ruimtelijke problemen. Daarnaast zoekt het naar strategische acties voor de gewenste ruimtelijke structuur. Het ruimtelijk structuurplan maakt daarbij de overgang naar concrete uitvoering en inrichting van de ruimte.

2. Gewenste rol van de provincie

De toekomstige rol van de provincie Antwerpen - als geheel en in haar verschillende onderdelen - wordt bepaald door maatschappelijke (sociaal, economisch en cultureel) en ruimtelijke factoren, kenmerken, kwaliteiten en kansen. Onderstaande paragrafen geven uitdrukking aan die rol en de bijbehorende toekomstige functies. De provincie Antwerpen manifesteert zich daarbij duidelijk op verschillende terreinen binnen Vlaanderen, België en de Benelux. Uiteraard vormen huidige sterkten, zwakten en potenties hiervoor de basis. Vier grote taken worden onderscheiden. Zij hebben alle ongeveer een gelijk belang.

De toekomstige rol van de provincie wordt waargemaakt door verschillende onderdelen van de provincie. Niet elke functie vindt men overal in gelijke mate terug. De provincie wordt gekenmerkt door 'multifunctionaliteit en vele gezichten'. Dit is tevens haar grote kracht en ontwikkelingspotentie. Deel IV van het richtinggevend gedeelte specificeert hoe de verschillende onderdelen van de provincie bijdragen tot de toekomstige rol van heel de provincie.

Een provincie met hoge historische maar ook nieuwe stedelijke kwaliteit

De provincie Antwerpen is rijk aan historische stedelijke centra van hoge kwaliteit. Antwerpen, Mechelen, Lier, Herentals of Turnhout zijn enkele voorbeelden. Ook vele kleinere kernen kennen historische kwaliteiten. Het cultiveren hiervan (bewaren, herbesteden, integreren, exploiteren) is ook in de toekomst een belangrijke taak voor de provincie.

De historische stedelijkheid in compacte steden en kernen werd in de loop van deze eeuw opgenomen in een nieuwe context. Verstedelijking vindt plaats in grote delen van de provincie, buiten de historische centra. De provincie Antwerpen moet ook in deze nieuwe situatie hoge woonkwaliteit aanbieden. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in een groot aanbod aan stedelijke woonomgevingen, dorpen met een eigen identiteit, hoogwaardige voorzieningen, een verscheidenheid aan opleidingen, wervende evenementen of performante transportsystemen.

Open ruimten van provinciaal, Vlaams en Benelux belang

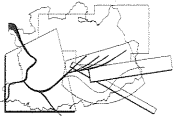
De provincie Antwerpen moet ook in de toekomst open ruimte³ aanbieden op verschillende schaalniveaus en met verschillende functies. De provincie beschikt over open ruimte met activiteiten en functies op schaal van de provincie. Voorbeelden van deze activiteiten zijn landbouw, recreatie, natuur. Functies zijn bijvoorbeeld het scheiden van verstedelijkte gebieden, het bieden van tegengewicht aan stedelijkheid of het bijdragen tot de leefbaarheid van het buitengebied. Sommige open ruimten hebben in de provincie ook belang voor Vlaanderen of zelfs voor de Benelux. Dit moet ook in de toekomst zo blijven. Het ruimtelijk beleid kan een belangrijke bijdrage leveren tot een positieve plattelandsontwikkeling. Deze bijdrage is doorheen het document terug te vinden.

Een sterke economische positie in Vlaanderen, België en Europa

De provincie Antwerpen ligt in het centrum van een sterk verdicht gebied met daarin stedelijke netwerken als de Nederlandse Randstad en de Vlaamse ruit. De provincie speelt in de toekomst een rol in het behouden van de economische sterkte van dit gebied. Onderdelen van de provincie dragen bij tot een sterke economische positie van de provincie binnen Vlaanderen en van Vlaanderen binnen België en Europa.

De economische rol van de provincie ligt in het bijzonder in het versterken van het distributienetwerk rond de mondingen van de Rijn, de Maas en de Schelde. In de provincie moet bijgevolg ruimte (en dus ook bedrijventerreinen) worden voorzien om deze rol

³ De open ruimte wordt in dit geval beschouwd als 'die gebieden waar de niet bebouwde ruimte overweegt'.

waar te maken. Uiteraard zijn de havens en grote infrastructuur hiervoor erg belangrijk. Andere elementen die de economische rol bepalen, zijn kleinhandel, productie-landbouw, toerisme en recreatie.

Bescherming van kwetsbare en waardevolle functies als natuur en landschap

Sommige delen van de provincie Antwerpen zijn kwetsbaar en waardevol. Daardoor heeft de provincie ook een beschermende taak. In het bijzonder delen van het Scheldebekken met een dicht net van rivieren en beken maar ook andere specifieke waardevolle natuurgebieden en landschappen moeten worden beschermd, versterkt en gevrijwaard.

3. Basisdoelstellingen van de provincie

Opnieuw aansluiten bij de natuurlijke structuur

De historische evolutie van de provincie wordt sterk bepaald door het fysisch systeem. Dit vindt men het sterkst terug in de natuurlijke structuur. Riviervalleien bepaalden de ligging van steden, bodemgroepen het (landbouw)gebruik van de open ruimte, reliëfovergangen de positie van infrastructuur. Zowel stedelijke ontwikkelingen als het gebruik van de open ruimte werden bepaald door de natuurlijke structuur. Ondertussen ging echter de kunst om met deze relaties om te gaan, verloren.

De provincie Antwerpen wil in de toekomst opnieuw aansluiten bij de natuurlijke structuur. Dit betekent dat deze soms maximaal wordt gevrijwaard maar soms ook wordt benut, zonder deze structuur echter aan te tasten. Zo stellen riviervalleien bijvoorbeeld vaak belangrijke grenzen of worden reliëfovergangen gebruikt als bakken. In plaats van de natuurlijke structuur te negeren of volledig uit te vlakken, kan men deze aangrijpen om nieuwe ontwikkelingen een meerwaarde te geven.

Omgaan met fragmentatie en verstedelijking

Om een juiste balans tussen de genoemde taken van de provincie waar te kunnen maken moet de provincie omgaan met de tendensen van fragmentatie en verstedelijking. Deze veroorzaken een versnippering en een verzwakking van de provincie en maken het voeren van een efficiënt beleid nagenoeg onmogelijk. Indien de provincie (en Vlaanderen) hierop geen greep krijgt, blijft zij de werkelijkheid achterna hollen. De provincie zal omgaan met fragmentatie en verstedelijking door het stimuleren van stedelijke vernieuwing, het creëren van nieuwe samenhang tussen stedelijke fragmenten, het tegengaan van versnippering, het zoeken naar nieuwe stedelijkheid, het organiseren van oude en nieuwe functies in het buitengebied, het differentiëren en het vrijwaren van

open ruimte. Enkele voorbeelden van verder uitgewerkte principes zijn het bundelen van infrastructuur, het concentreren van economische functies in de bestaande concentraties, het herstructureren van gefragmenteerde gebieden, het tegengaan van kleinhandelsontwikkelingen langs verbindingswegen los van stedelijke gebieden of het verbinden van open ruimten tot grotere gehelen.

Handhaven van een sterke en geconcentreerde ruimtelijk-economische structuur en ondersteunen van gemeenten in het buitengebied

De positie van de provincie Antwerpen in de Benelux delta en de aanwezige stedelijke en economische potenties maken van de ruimtelijk-economische structuur een belangrijk aandachtspunt. Heel het gebied van Randstad, Vlaamse ruit en Waalse driehoek kenmerkt zich door een hoge concentratie van economische functies. De economische betekenis van dit gebied voor Europa en de rol van de provincie Antwerpen daarin moeten gehandhaafd blijven. De provincie zal daarom zuinig maar alert gebruik maken van haar economische potenties. Zij zal selectief omgaan met nieuwe ontwikkelingen en hierin ruimtelijke samenhang aanbrengen. De infrastructuur in de provincie spelen hierbij een bijzondere rol.

Ook de open ruimten in de provincie spelen een belangrijke rol voor de provinciale ruimtelijk-economische structuur. Functies als landbouw, toerisme en recreatie worden hierin opgenomen. Een ondersteuning van de kernen via een specifiek sociaal-economisch beleid is noodzakelijk. De provinciale ruimtelijke planning wil hiertoe een belangrijke bijdrage leveren.

Differentiëren van de bereikbaarheid

Door de grote verscheidenheid van 'functies en gezichten' in de provincie kan niet overal op een zelfde manier met mobiliteit worden omgegaan. De provincie kan niet overal even toegankelijk en bereikbaar zijn. Dit wakkert een verdere verstedelijking en versnippering van heel de provincie aan. Te grote toegankelijkheid leidt tot nieuwe ontwikkelingen op plaatsen waar dit niet gewenst is. Om dit te vermijden wordt de bereikbaarheid in de provincie gedifferentieerd. In sterk verstedelijkte gebieden moeten bijvoorbeeld hoogwaardige vervoerssystemen een maximale bereikbaarheid garanderen. Belangrijke natuurgebieden kunnen minder toegankelijk worden gemaakt (bijvoorbeeld met begeleide toegang) terwijl binnen grote open ruimten een veel geringere bereikbaarheid geldt dan in stedelijke gebieden.

De provincie zet zich actief in voor het gebruik van krachtige openbaar vervoerssystemen in gebieden met geconcentreerde activiteiten. Zij bevordert de multimodaliteit in en nabij de stedelijke en economische gebieden, stimuleert het gebruik van de fiets en koppelt economische ontwikkelingen aan bestaande infrastructuur.

Fundamenteel verhogen van stedelijke en open ruimte kwaliteiten door ontwerp en inrichting

Het denken in structuren mag de aandacht voor de concrete inrichting van de ruimte niet wegnemen. De provincie streeft naar kwaliteitsvolle vormgeving van stedelijke en open ruimte gebieden. Zij wil leefbare ruimten creëren door middel van een hoogstaande architecturale vormgeving van alle ruimtelijke elementen. Het betreft niet alleen gebouwen maar ook infrastructuren, openbare ruimten, open ruimten en landschappen. Diversiteit en herkenbaarheid zijn daarbij belangrijke waarden. Hoewel de inrichting niet of slechts indirect tot de materie van een structuurplan behoort, neemt de provincie in haar ruimtelijk beleid haar verantwoordelijkheid op in samenwerking met andere beleidsniveaus.

Deel II vertaalt de in deel I beschreven visie in een ruimtelijk concept voor de hele provincie. Dit is een coherent geheel van ruimtelijke principes voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling. Drie groepen van principes worden beschreven. Een eerste groep selecteert een aantal principes uit hogere beleidskaders die relevant zijn voor de provincie. Een tweede groep beschrijft ruimtelijke principes voor de plaats van verschillende hoofd- en deelruimten in de provincie. Een derde groep geeft ruimtelijke principes voor vijf deelstructuren doorheen de provincie.

Het geheel van al deze principes is het ruimtelijk concept. Het ruimtelijk concept kan worden verbeeld in de gewenste ruimtelijke structuur.

II. RUIMTELIJK CONCEPT

1. Provincie Antwerpen in de 'Benelux delta'

1.1. Provincie Antwerpen integraal deel van een sterk verstedelijkte maar leefbare 'Benelux delta'

kaart 27: de provincie Antwerpen in de Benelux delta

De provincie Antwerpen wordt gekenmerkt door 'vele functies en gezichten'. Het is niet mogelijk één rol voor de provincie te definiëren. De provincie is namelijk geen ruimtelijk systeem. De provincie is een op administratieve wijze begrensd gebied waarin verschillende onderdelen van grensoverschrijdende systemen voorkomen. Deze nemen elk een andere rol op, bijvoorbeeld de Vlaamse ruit of het open gebied tussen de Vlaamse ruit en de Brabantse steden in Nederland⁴.

Het eerste omvattend en samenhangend ruimtelijk systeem waar de provincie volledig deel van uitmaakt, staat beschreven in de Tweede Benelux Structuurschets. Deze formuleert het concept 'de Benelux delta'. Dit is een grensoverschrijdend gebied rond de monding van de Schelde, de Rijn en de Maas als een natuurlijk gebied van Europees niveau. Het gebied wordt - naast de unieke situatie rond de monding en een zeer dicht netwerk van watersystemen - gekenmerkt door een hoge graad van verstedelijking, de aanwezigheid van een netwerk van hoogwaardige zeehavens, regionale complexen van grondloze landbouw, een zeer dicht net van infrastructures en de aanwezigheid van een groot aantal internationale functies en activiteiten. Het toekomstbeeld voor deze ruimte bouwt verder op de aanwezige stedelijke en economische potenties. Er wordt gestreefd naar een verdere concentratie van intensieve activiteiten in dit gebied. Daarbij moet echter zeer veel aandacht gaan naar de leefbaarheid. Dit betekent dat natuurlijke kwaliteiten moeten worden beschermd, openheid moet worden bewaard en de groei van het wegverkeer beheerst. De rijke schakering van diverse ruimten op een zeer kleine oppervlakte moet worden bewaard⁵.

Voor de provincie Antwerpen betekent het voorgaande dat ook zij moet bijdragen tot het realiseren van een uitzonderlijk evenwicht tussen natuurlijke en culturele kwaliteiten rond de monding van de Schelde, de Maas en de Rijn.

⁴ De Brabantse steden zijn een rij van steden (Breda, Tilburg en Eindhoven) in de Nederlandse provincie Noord-Brabant. Zij behoren momenteel tot de belangrijkste ontwikkelingspolen van Nederland.
⁵ Zie ook Tweede Benelux Structuurschets blz. 55, concept, 1996.

1.2. Provincie Antwerpen in het spanningsveld van stedelijke netwerken van internationaal niveau

De provincie Antwerpen is gelegen in West-Europa waar een belangrijke concentratie bestaat van stedelijke netwerken van internationaal niveau. De provincie ligt centraal in een spanningsveld van die netwerken in en rondom de Benelux: de Nederlandse Randstad, de Vlaamse ruit, de Waalse driehoek, het MHAL-gebied (Maastricht - Hasselt - Aken - Luik), Kortrijk - Lille en het Rijn - Ruhrgebied. Tussen deze netwerken kunnen 'Eurocorridors' een ruimtelijk systeem vormen. Binnen de Eurocorridors vinden velerlei stromen plaats tussen de stedelijke netwerken en grootstedelijke gebieden van Europese schaal en zijn de druk en de dynamiek hoog.

Dat spanningsveld uit zich bijvoorbeeld door de hoge druk op het gebied tussen de Randstad en de Vlaamse ruit. De provincie Antwerpen onderschrijft daarbij het beeld uit de Tweede Benelux Structuurschets waarin 'een aangepast open ruimte beleid' wordt gevoerd voor tussengelegen open ruimten. Dat houdt bijvoorbeeld in dat de tussenruimte tussen de invloedssferen van Antwerpen en Rotterdam in principe niet wordt ontwikkeld. Mogelijk kan één steunpunt worden aangeduid dat de druk op het gebied kanaliseert.

1.3. Noorden van de provincie: aaneengesloten open ruimte tussen stedelijke netwerken

Tussen de Vlaamse ruit, de Brabantse steden, de Kempische as en het Limburgs stedelijk kerngebied⁶ bevindt zich een grootschalige open ruimte van Benelux niveau. Hij wordt door de Tweede Benelux Structuurschets beschreven als een onderdeel van een 'veelkleurig open netwerk' in de Benelux delta. In het gebied krijgen vele open ruimte functies hun plaats. Het betreft vooral landbouw, natuur en recreatie. Het gebied is grensoverschrijdend. Het noorden van de provincie is er een onderdeel van.

1.4. Aangepast open ruimte beleid rond de 'Rijn - Schelde delta'

De monding van de Schelde, de Maas en de Rijn is een uniek gegeven voor de Benelux delta. Gelegen tussen de Vlaamse ruit en de Randstad, is zij essentieel voor het toekomstbeeld van deze ruimte. De ruimtelijk-natuurlijke betekenis van dit gebied moet

⁶ Het Limburgs stedelijk kerngebied is in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geselecteerd als stedelijk netwerk van Vlaams niveau en heeft Hasselt en Genk als belangrijkste steden.

met alle mogelijke middelen worden behouden en versterkt. Dit betekent dat de druk vanwege de grote zeehavens moet worden beheerst. Deze ruimte raakt aan de provincie Antwerpen. Het noordwestelijk gedeelte van de provincie wordt daardoor onderdeel van een internationale buffer tussen de Vlaamse ruit en de Randstad. Het is dan ook evident dat de provincie Antwerpen en/of het Vlaams gewest actief participeren aan het opmaken van een ontwikkelingsperspectief voor dit gebied.

2. Vier hoofdruimten uiting van diversiteit

kaart 28: vier hoofdruimten uiting van diversiteit

Maatschappelijke en fysische fenomenen en processen komen in hun samenhang tot uiting in verschillende deelruimten van de provincie. Concepten voor deze deelruimten zijn daarom een belangrijk onderdeel van de gewenste ruimtelijke structuur. Uit elk concept vloeit een ander beleid voort. In het informatief gedeelte werden reeds vanuit een interpretatie van de bestaande ruimtelijke structuur veertien deelruimten aangeduid.

Onderstaande paragrafen situeren vier grote hoofdruimten in de provincie: de Antwerpse fragmenten, de Noorderkempen, de Oostelijke netwerken en het Netegebied. De hoofdruimten zijn een bundeling van de veertien kleinere deelruimten en komen vooral voort uit een interpretatie van de planningscontext (de ruimtelijke plannen van een hoger niveau) en uit de visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de provincie. De gewenste beelden voor deze hoofdruimten fungeren als conceptelementen achter de gewenste ruimtelijke structuur. In deel III van het richtinggevend gedeelte wordt het ontwikkelingsperspectief voor elk van de vier grote hoofdruimten en de bijbehorende kleinere deelruimten verder uitgewerkt.

2.1. Antwerpse fragmenten hoeksteen van de Vlaamse ruit

De provincie schaaft zich achter het beeld voor de Vlaamse ruit zoals gecreëerd in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Binnen de Benelux delta is dit gebied tussen Gent, Antwerpen, Brussel en Leuven een stedelijk netwerk van internationaal niveau, zoals ook de Randstad in Nederland dat is. De provincie Antwerpen bevat delen van dit netwerk. De 'Antwerpse fragmenten' is het deel van de Vlaamse ruit dat op het grondgebied van de provincie is gelegen. De hoofdruimte is sterk verstedelijkt. In dit gebied worden hoogdynamische activiteiten bij voorkeur ondergebracht. Enerzijds leidt dit tot synergie tussen deze activiteiten en tot een efficiënt aanwenden van middelen (bijvoor-

beeld infrastructuur en voorzieningen). Anderzijds kunnen hierdoor andere meer kwetsbare en natuurlijk waardevolle gebieden worden gevrijwaard. De verdergaande fragmentatie van de provincie Antwerpen wordt binnen de grenzen van de Antwerpse fragmenten gehouden. Voor de hoofdruimte Antwerpse fragmenten geldt een **beleid van omgaan met fragmentatie**.

2.2. Noorderkempen als open ruimte tussen Vlaamse ruit en Randstad

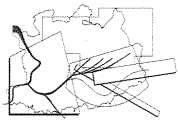
De Noorderkempen is het open gebied tussen de Vlaamse ruit, de Brabantse steden en het Limburgs stedelijk kerngebied. De cuesta van de Noorderkempen vormt de duidelijke grens. Het gewenste beleid voor deze hoofdruimte is een **open ruimte beleid**. Dat vraagt in het bijzonder om uitspraken over functies zoals natuur, landbouw, toerisme en recreatie en nederzettingen in deze open ruimte.

2.3. Oostelijke netwerken als versterking van de stedelijke en economische structuur

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen selecteert twee voor de provincie structuurbepalende netwerken. Het betreft het economisch netwerk Albertkanaal en de Kempische as als een stedelijk netwerk van Vlaams niveau. De Kempische as is gebaseerd op een rij van kleinstedelijke gebieden (Herentals, Geel, Mol in de provincie Antwerpen alsook Lommel en Neerpelt - Overpelt in de provincie Limburg). Beide elementen overschrijden de grenzen van de provincie. De netwerken vormen een versterking van de stedelijke en economische structuur in het oosten van de provincie. Voor deze hoofdruimte geldt een **beleid van stedelijke en economische concentratie**.

2.4. Netegebied als een kostbaar gegeven

Het Netegebied is een kwetsbaar en verweven gebied rond beide Netes. Deze hoofdruimte is sterk verbonden met de provincie Antwerpen en bepaalt voor een groot deel de eigenheid ervan. Hiervoor geldt een **beleid van beheersing van de verschillende activiteiten in functie van de beperkte draagkracht van het gebied**. Bijkomende activiteiten worden beperkt tot wonen in en nabij enkele kernen, (verbrede) landbouw, toerisme en recreatie. Bedrijvigheid of grootschalige voorzieningen zijn hier niet aangewezen.

3. Vijf deelstructuren invalshoeken voor samenhang

kaart 29: vijf deelstructuren invalshoeken voor samenhang

De hoofd- en deelruimten staan niet los van elkaar. Binnen en tussen deze gebieden bestaan verbanden. Deelstructuren beschrijven die verbanden. Zij behandelen de samenhang tussen ruimten van een zelfde soort, verspreid over heel het grondgebied van de provincie: ruimten met een natuurlijk karakter, nederzettingen, ruimten met een dominant economisch karakter, ruimten gekoppeld aan infrastructuren en landschappen. Concepten voor deze samenhangen leveren - net zoals concepten voor deelruimten - ook principes voor de gewenste ruimtelijke structuur. Onderstaande paragrafen geven concepten voor vijf deelstructuren. In deel IV van het richtinggevend gedeelte worden deze deelstructuren verder uitgewerkt⁷.

3.1. Ruimtelijk-natuurlijke structuur gedragen door Scheldebekken en cuesta van de Noorderkempen

De gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur beschrijft de gewenste samenhang van alle ruimten in de provincie Antwerpen met een min of meer natuurlijk karakter en met een betekenis voor alle andere activiteiten in de ruimte. Deze samenhang wordt gedragen door de bekkens van de Schelde, de Rupel, de Dijle en de Nete. Het netwerk van rivieren en beekvalleien is dan ook de beste uitdrukking van de ruimtelijk-natuurlijke structuur. De cuesta van de Noorderkempen speelt in het noorden een belangrijke dragende rol. De provincie wenst deze samenhang te vrijwaren en te verbeteren. Zij voert een beleid om het netwerk van rivier- en beekvalleien te versterken en om de natuurlijke structuur weer een bepalend element in het ruimtelijk beleid te laten zijn.

3.2. Nederzettingsstructuur met nevenschikking binnen netwerken en hiërarchie daarbuiten

De gewenste nederzettingsstructuur is de gewenste samenhang van alle nederzettingen. Deze samenhang wordt vaak vereenvoudigd tot een hiërarchie van steden en kernen van verschillende verzorgingsniveaus. Afhankelijk van de deelruimte speelt de provincie in op een meer complexe situatie. Hiervoor maakt zij een onderscheid tussen gebieden met een historische hiërarchie en gebieden waar de samenhang zich mani-

festeert als een nevenschikking. In deze laatste gebieden worden nederzettingen meer gelijkwaardig (zoals rond en in het grootstedelijk gebied Antwerpen). Om in dergelijke gebieden tot een beleid te komen hanteert zij nieuwe types nederzettingen. Dit beleid is erop gericht nieuwe samenhang te brengen. In gebieden waar de provincie kiest voor een behoud van de historische hiërarchie worden kernen op verschillende schaalniveaus versterkt tot polen met een uitgesproken en herkenbaar bereik (zoals in de Noorderkempen).

3.3. Ruimtelijk-economische structuur met poorten, stedelijke gebieden en open ruimten

De gewenste ruimtelijk-economische structuur is de gewenste samenhang van alle ruimten in de provincie met een veeleer monofunctionele economische invulling. Deze samenhang wordt sterk bepaald door structuurbepalende elementen van Vlaams niveau die in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden aangegeven: de haven van Antwerpen, het Albertkanaal en de stedelijke gebieden. De provincie brengt binnen de samenhang van deze elementen accenten aan en hangt hier eigen economische sterkten aan op. De toeristisch-recreatieve activiteiten, de regionaalstedelijke gebieden Mechelen en Turnhout, de verschillende poorten en verschillende open (agrarische) ruimten met economische betekenis spelen hierin een belangrijke rol.

3.4. Ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur met het grootstedelijk gebied Antwerpen als middelpunt

De gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur is de gewenste samenhang tussen alle ruimten in de provincie die gekoppeld zijn aan een infrastructuur. Deze samenhang wordt nog steeds sterk gedomineerd door het grootstedelijk gebied Antwerpen. De provincie wijst op de nood aan een samenhang tussen een radiale structuur, gericht op Antwerpen, en een gebiedsontsluitend stelsel. Binnen deze samenhang blijft plaats voor een aantal functionele lijnen, gericht op doelgroepenvervoer.

3.5. Landschappelijke structuur met Antwerpse gordel en Netebekken als dragers

De gewenste landschappelijke structuur is de gewenste samenhang tussen alle landschappen in de provincie. Zoals ook bij de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur wordt deze samenhang sterk gedragen door het Schelde-, Rupel- en Netebekken. In een cirkel rond Antwerpen ziet de provincie een samenhangend geheel van kleinere

⁷ Voor meer informatie over deelruimten, deelstructuren en verwante begrippen zie bijvoorbeeld Van den Broeck, P., Ruimtelijke structuur, 1997 en K.U.L., Studiegroep Omgeving, R.U.G. Structuurplan provincie Oost-Vlaanderen, Startnota, 1998.

landschappen en in het oosten grotere complexe landschappen, gedragen door de beide Netes. Ook ten noorden van de cuesta van de Noorderkempen formuleert de provincie een beleid voor enkele grote complexe landschappen van elkaar gescheiden door landbouwgebied. Tenslotte beschouwt de provincie ook meer verstedelijkte gebieden als waardevolle 'nieuwe' landschappen.

4. Synthese van de gewenste ruimtelijke structuur

kaart 30: synthese van de gewenste ruimtelijke structuur

Als bundeling van de hiervoor beschreven ruimtelijke principes geeft deze paragraaf een samenvattend beeld van de gewenste ruimtelijk structuur voor de provincie Antwerpen. De hierna volgende delen zijn een uitwerking van deze gewenste ruimtelijke structuur naar deelstructuren en deelruimten.

De vier **hoofdruimten** binnen de gewenste ruimtelijke structuur zijn duidelijk te onderscheiden: de fragmenten als het Antwerpse deel van de Vlaamse ruit, de Noorderkempen als open ruimte tussen Vlaamse ruit en Randstad, het Netegebied als kwetsbaar en verweven gebied en de Oostelijke netwerken als versterking van de stedelijke en economische structuur in het oosten van de provincie.

Het **Schelde-, Rupel-, Dijle- en Netebekken** vormen de onderliggende dragers van de gewenste ruimtelijke structuur voor de provincie Antwerpen. Het netwerk van rivier- en beekvalleien geeft de gewenste samenhang weer tussen en binnen de natuurlijke gebieden, in relatie tot de andere functies en activiteiten. Die natuurlijke onderlegger wordt versterkt door de cuesta van de Noorderkempen.

Natuurlijke bakens zijn samenvloeiingen van rivieren met vaak een hoge natuurlijke en landschappelijke waarde. In de gewenste ruimtelijke structuur spelen zij een rol in de herkenbaarheid en in de 'leesbaarheid' van het landschap.

De belangrijke **open ruimten van de Noorderkempen** zijn grensoverschrijdend en spelen een rol op bovenprovinciaal niveau. De structuurbepalende landbouwgebieden liggen in een netwerk van natuur- en grondgebonden landbouwgebieden. Een concentratiegebied van glastuinbouw is aangeduid nabij Hoogstraten. Hoogstraten is als kleinstedelijk gebied een tweede pool in de Noorderkempen, naast het regionaalstedelijk gebied Turnhout. Enkele structuurondersteunende kernen in de Open Kempen (noordwesten van de provincie) dragen bij tot het beeld van polen in een open gebied. Zij ver-

sterken de open ruimte functie van de Noorderkempen. Zij spelen een rol in de opvang van bijkomende woningen en bedrijventerreinen in functie van de omringende open ruimte.

In de **Antwerpse fragmenten** is het **grootstedelijk gebied Antwerpen** het a-centrisch hart van de provincie. Het gebied rond het grootstedelijk gebied is het Antwerpse deel van de Vlaamse ruit. Het bestaat uit een **kluwen van stedelijke fragmenten**. Vanuit de Antwerpse gordel die aangeduid is als een groene band omheen het grootstedelijk gebied (met recreatieve en open ruimte functies), dringen groene vingers van bovenlokaal niveau het stedelijk gebied binnen.

Vanuit dit kluwen van fragmenten vertrekken oost - west georiënteerde elementen: **het economisch netwerk Albertkanaal, het stedelijk netwerk Lier - Aarschot en belangrijke infrastructures**.

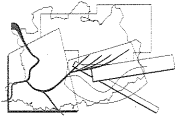
Noord - zuid gerichte relaties spelen zich vooral af op het bovenprovinciaal niveau en binnen de fragmenten: de bundeling van E19 en de HST, het zeekanaal, de Antwerpse haven, de bewegingen tussen de Randstad - Brussel - Wallonië. De transportzone te Meer langs E19 functioneert op bovenprovinciaal niveau. Een noord - zuid verbinding van lagere orde gebeurt via Tilburg - Turnhout - Geel - Aarschot.

Het **kanalenstelsel** is een structuurbepalend element in de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie. Het Albertkanaal heeft een dominante economische functie van bovenprovinciaal niveau. Bij de andere kanalen zijn economische, landschappelijke en natuurlijke functies met elkaar verweven.

Structuurbepalende landbouwgebieden en concentraties van glastuinbouw zijn de ruimtelijke dragers van de agrarische structuur en mede bepalend in de ruimtelijk-economische structuur.

De **poorten** van Vlaams niveau (Antwerpse zeehaven en HST-station) en van provinciaal niveau (Brabantse poort en Kempische poort), de **specifieke economische knooppunten** en de **stedelijke gebieden** zijn vooral gekoppeld aan hun ligging nabij belangrijke infrastructures.

Het stedelijk netwerk '**Kempische as**' heeft net als het Albertkanaal het **Netegebied** als kwetsbare onderlegger. De kleinstedelijke gebieden vormen binnen de Kempische as een rij van verdichtingpunten, gescheiden door open ruimte verbindingen. De Kempische as wordt ondersteund door een aantal structuurondersteunende kernen in het buitengebied. Het economisch netwerk Albertkanaal is voor het belangrijkste deel een

lineair economisch gebied, onderbroken door een verwevingsgebied ter hoogte van de doorgang van de Kleine Nete.

In de gewenste ruimtelijke structuur is de diversiteit een opvallend element. Verschillende soorten ruimten zijn herkenbaar weergegeven op de synthesekaart van deel II. Dit deel werkt allereerst de vier hoofdruimten verder uit: Antwerpse fragmenten, Noorderkempen, oostelijke netwerken en het Netegebied. De vier bijbehorende soorten van beleid - fragmentenbeleid, open ruimte beleid, versterkend beleid en beschermend beleid worden verduidelijkt.

Deel III geeft per hoofdruimte een ontwikkelingsperspectief dat bestaat uit een visie, een ruimtelijk concept en beleidsdoelstellingen. Binnen elke hoofdruimte wordt een aantal deelruimten onderscheiden. Ook hiervoor worden als aanzet voor een latere nadere uitwerking specifieke ontwikkelingsperspectieven aangegeven die het kader bepalen voor de ruimtelijke ontwikkeling van de deelruimte. In een volgende planfase kan het beleid voor de deelruimten verder worden uitgewerkt ofwel binnen een detaillering van het provinciaal structuurplan, afwel in de gemeentelijke structuurplannen. In beide gevallen is een samenwerkingsverband tussen provincie en de betrokken gemeenten wenselijk. Deel III geeft daarbij aandachtspunten en criteria voor het dagelijks beleid van de provincie en aanwijzingen voor strategische acties. De ontwikkelingsperspectieven worden tevens gebruikt als kwantitatief criterium bij de categorisering van de gemeenten en bij het bepalen van hun rol inzake bijkomende woningen en bedrijventerreinen.

III. ONTWIKKELINGS- PERSPECTIEVEN VOOR DEELRUIMTEN

III.1 Omgaan met fragmentatie in de Antwerpse fragmenten

1. Uitgangspunten

Het informatief gedeelte heeft de evolutie van de compacte stad naar de gefragmenteerde stad en een veralgemeende verstedelijking geschetst. Deze evolutie vormt de context voor het ontwikkelen van een visie op de Antwerpse fragmenten. De positieve aspecten van deze evolutie worden aangegrepen om tot een nieuwe invulling van 'stedelijkheid' te komen en een stedelijke vernieuwing tot stand te brengen. De afbouw van de traditionele stedelijkheid moet plaats maken voor het opbouwen van nieuwe elementen.

De provincie Antwerpen wil in het ruimtelijk beleid op een heldere wijze omgaan met deze fragmenten. Het ruimtelijk structuurplan geeft hiervoor enerzijds randvoorwaarden en anderzijds aanzetten tot realisatie door middel van doelgerichte projecten.

- Realiseren van nieuwe samenhang kan enkel door te beletten dat steeds nieuwe fragmenten blijven ontstaan. Afbakening van gebieden waarbinnen nog nieuwe fragmenten mogelijk zijn en gestadig aan nieuwe samenhang wordt gewerkt, is noodzakelijk.
- Bundeling van de activiteiten op gekozen verdichtingsassen en -punten is een belangrijk uitgangspunt. Tegelijk wordt onderscheid gemaakt naar de waarde en het niveau van deze assen en punten. Niet elk gebied is even hoogwaardig. Streng selecteren van toe te laten functies afhankelijk van het soort gebied is van groot belang.
- Controle van verdere fragmentatie is enkel mogelijk mits bestaande weefsels optimaal worden benut. Inefficiënt ruimtegebruik en leegstand kunnen niet worden geduld, oude en verwaarloosde gebieden worden hergebruikt, vervuilde gronden gesaneerd.
- Stedelijkheid en fragmentatie vragen om aangepaste vormen van mobiliteit. Enerzijds zijn krachtige systemen van openbaar vervoer noodzakelijk, anderzijds moeten de mogelijkheden van langzaam verkeer (in het bijzonder de fiets) worden herontdekt. Een locatiebeleid, gestuurd door bundeling en concentratie, is hiervoor een voorwaarde.

2. Visie

Het gebied van de hoofdruimte Antwerpse fragmenten wordt gevormd door het deel van de provincie dat in de Vlaamse ruit ligt. Alle onderdelen van deze hoofdruimte hebben een min of meer stedelijk karakter. Dit wil niet zeggen dat alles is volgebouwd. Integendeel, er komen tevens belangrijke natuur-, land- en tuinbouwgebieden in deze ruimte voor. Zij zijn echter verweven met bebouwde gebieden en hebben daarin ook een functie. Die al dan niet optimale verwevenheid is een karakteristiek en een potentiële kwaliteit van het gebied.

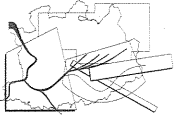
De Antwerpse fragmenten maken deel uit van de Vlaamse ruit en verkrijgen hierdoor belangrijke potenties. Binnen het kader van het ruimtelijk structuurplan kan hierop slechts gedeeltelijk worden ingegaan. De Vlaamse ruit is immers groter dan het Antwerpse deel en behoort tot de bevoegdheid van het Vlaams gewest. Het is dringend nodig dat een samenwerkingsverband tot stand komt waarin de potenties van de Vlaamse ruit met alle betrokkenen gezamenlijk worden ontwikkeld zoals:

- het optimaliseren van de verbindingen tussen de knooppunten binnen de Vlaamse ruit, in het bijzonder voor openbaar vervoer;
- het ontwikkelen van projecten die inspelen op de internationale functies van de Vlaamse ruit en de Antwerpse fragmenten in het bijzonder;
- het werken aan projecten die de stedelijke vernieuwing in de ruime betekenis stimuleren en de leefbaarheid van het gebied waarborgen.

Het beleidsperspectief voor dit gebied is ontwikkeling, inspeland op de hoogwaardigheid van het gebied enerzijds, en voorzichtigheid, rekening houdend met de beperkte draagkracht ervan anderzijds.

Een kapstok voor de realisatie van de visie is een aantal 'strategische ingrepen' die de kiemen vormen voor het verwezenlijken van nieuwe identiteit, stedelijkheid en samenhang. Strategische projecten kunnen onder meer breukgebieden aanpakken of nieuwe structuurbepalende ingrepen introduceren (bijvoorbeeld bovenlokale groenstructuren en grootschalige publieke ruimten). Het zoeken naar geschikte strategische projecten is een aandachtspunt van het structuurplan.

De kwaliteit van woonomgevingen moet worden verhoogd. Elke woonomgeving moet zich kunnen profileren volgens een eigen rol ten opzichte van andere woonomgevingen. Daarom is het nodig nieuwe nederzittings- en woontypologieën te ontwikkelen, de nabijheid van voorzieningen te garanderen, goede verplaatsingsmogelijkheden uit te bouwen en groenstructuren te voorzien.

Tot slot moeten in de fragmentenstad nieuwe verdichtingsplekken worden aangeduid. Het betreft de stedelijke gebieden en de economische knooppunten maar ook nieuwe, te selecteren, verdichtingspunten.

3. Ruimtelijk concept

kaart 31: ruimtelijk concept voor de Antwerpse fragmenten

Volgende ordeningsbeginselen, schematisch weergegeven op kaart 31, vormen samen het ruimtelijk concept voor deze hoofdruimte.

Schelde, Rupel, Dijle en Nete als dragers van vernieuwing en ontwikkeling

Van oudsher zijn deze rivieren de basis geweest van de ontwikkeling van dit gebied. Nederzettingen zijn erlangs ontstaan en economische activiteiten zijn er gegroeid. De ecologische waarde van deze rivieren en hun valleien staat buiten kijf maar werd door allerhande ontwikkelingen sterk aangetast.

Het beleid gaat uit van de ontwikkeling van de haven zoals in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is bepaald. Daarnaast wordt tussen Rupel en zeekanaal, een poort van provinciaal niveau ('Brabantse Poort') ontwikkeld. Het concept 'Stad aan de Stroom', uitgedrukt in het gewestplan Antwerpen, wordt verder uitgewerkt. Het beoogt de vernieuwing van de historische woonkernen en het scheppen van een nieuwe relatie met de rivieren. Tenslotte worden de ecologische en landschappelijke waarden beschermd en ontwikkeld. Hierbij zijn de (bestaande en te ontwikkelen) gebieden rond de haven, de samenloop van Schelde en Rupel, het Zennegat, de splitsing van beide Netes structuurbepalend. Zij zijn bakens in het landschap.

Gordel grootstedelijke groenstructuur met groene vingers tot in de kernstad

De kans die de fortengordels rond Antwerpen bieden, wordt aangegrepen om een grootschalig landschap te creëren dat het verband kan leggen tussen alle onderdelen van de hoofdruimte. De beide fortengordels, de groene vingers uit het gewestplan Antwerpen, delen van riviervalleien, het anti-tankkanaal, bosgebieden en bijvoorbeeld de open landbouwgebieden zijn er de elementen van.

Bestaande en nieuwe 'groene vingers' in het grootstedelijk gebied moeten worden vrijwaard van bebouwing. Zij dringen door tot tegen de kernstad Antwerpen, doorkruisen verschillende gemeentegrenzen, lopen door tot in de Antwerpse gordel en zijn bijgevolg een provinciaal aandachtspunt. Activiteiten die vragen om allerlei infrastructuur, worden er geweerd. Activiteiten met beperkte uitrusting zijn wel mogelijk maar reeds in

grote mate ingevuld. Het betreft natuur, recreatie, sportactiviteiten met beperkte infrastructuur, land- en tuinbouw. Bebouwing en de realisatie van doorlopende fietsroutes zijn aandachtspunten. Nieuwe activiteiten mogen het open en groen karakter van de gebieden niet aantasten.

In afwachting van de afbakening van het grootstedelijk gebied kunnen acties worden ondernomen (herbestemmingen, inrichting, aankoop enz.) om groene vingers te vrijwaren voor zover dit nodig is. Het gewestplan Antwerpen gaat immers uit van hetzelfde concept dat hier wordt overgenomen. Volgende groene vingers worden geselecteerd:

- het landschapspark Kempen - Zeeland (met onder andere de polders van Stabroek en Hoevenen) als grens tussen het grootstedelijk gebied en het bebouwd perifeer landschap;
- het Peerdsbos (vanuit Brecht langs Brasschaat en Schoten en eindigend aan het fort van Merksem);
- de vallei van het Klein Schijn met de Bosuil;
- de vallei van het Groot Schijn doorheen de woonomgeving Deurne - Borsbeek - Wijnegem - Wommelgem met natuur, cultuur, sportactiviteiten en passieve recreatie en eindigend in het provinciaal park 'Rivierenhof';
- het gebied vanuit Ranst, doorlopend tussen Borsbeek en Mortsel en eindigend in fort 3 en de luchthaven van Deurne;
- het gebied tussen E19 en A12 (tussen Rumst en Edegem) met de vallei van de Struisbeek en eindigend in fort 6 en het Nachtegalenpark als een aaneenschakeling van ingesloten open ruimten en kasteelparken tussen bebouwing;
- de open ruimte ten westen van A12 tussen Boom en Wilrijk (met het Schoonselhof en eindigend in fort 7 en fort 8), vergelijkbaar met voorgaande groene vinger;
- de rechteroever van de vallei van de Schelde ten zuiden van de kernstad, vertrekkend vanuit de Scheldepolders van Bornem met de Schelde zelf, de Scheldeboorden in Schelle, Hemiksem en Hoboken, eindigend in fort 8;
- de linkeroever van de vallei van de Schelde;
- een aaneenschakeling van kleinere open ruimten, hoofdzakelijk met landbouwfunctie, tussen N49 en de as Antwerpen - Sint-Niklaas (ten noorden van Beveren en Zwijndrecht) eindigend op linkeroever (Sint-Annastrand, natuurreservaat, grotendeels Oost-Vlaanderen).

Knooppunten van een voorstedelijk vervoersnet als verdichtings- en ontwikkelingsgebieden

De fragmentatie van het grootstedelijk gebied heeft voor gevolg dat een radiaal uitgebouwd openbaar vervoer niet meer voldoet om de vele 'kriskras bewegingen' op te vangen. Een netwerkstructuur voor het voorstedelijk vervoer kan hieraan verhelpen. De knooppunten van dit netwerk die ontstaan door de radiale structuur te koppelen aan

tangentiele verbindingen, worden als verdichtings- en ontwikkelingsgebieden beschouwd. De knooppunten leggen een relatie tussen andere delen van de provincie en de Vlaamse ruit.

Lier - Aarschot als structuurbepalend netwerk

Gelegen tussen zeer versnipperde (Mechels rasterlandschap) en kwetsbare ruimten (gebied van de Netes) wordt het gebied tussen Lier en Aarschot als een netwerk van provinciaal niveau aangezien dat de ontwikkelingsbehoeften van de deelruimte opvangt. Het gebied wordt verdicht in de kernen en specifiek rond de stationsomgevingen.

Boomssteenweg als concentratie van grootschalige stedelijke publieksfuncties en activiteiten

Boomssteenweg is langzamerhand en zeer ad hoc uitgegroeid tot een gebied waar allerlei functies (wonen, bedrijven, detailhandel) in de meest uiteenlopende vormen voorkomen. Dit is een fenomeen dat zich in vele steden voordoet. Gemeenschappelijk aan de functies is dat zij grootschalig zijn, zich richten op autoverkeer en op het 'gezien worden' en abstractie maken van hun omgeving. Het ontstaan van dit type ruimte wordt dikwijls als een verarming van de centra beschouwd. Het bestaan van een bepaalde behoefte kan nochtans niet worden ontkend. In eerste instantie wordt Boomssteenweg als een concentratie- en verdichtingsgebied beschouwd waar dergelijke behoeften worden opgevangen. De verweving met de verkeersfunctie van de weg maakt een evenwichtige stedenbouwkundige oplossing dubbel moeilijk en vraagt om een samenwerking tussen de betrokkenen.

Haven, Albertkanaal en Brabantse poort als economische concentraties in onderling verband

De haven is een poort van Vlaams niveau en van fundamenteel belang voor de Antwerpse fragmenten. De relaties in oost - west en noord - zuid richting worden uitgedrukt door het economisch netwerk Albertkanaal en de Brabantse poort van provinciaal niveau (omgeving Boom - Willebroek).

Op Vlaams niveau is de infrastructuurbundel E313 - Albertkanaal - spoorlijn als economisch netwerk geselecteerd. Binnen de Antwerpse fragmenten is deze bundel sterk verweven met andere, voornamelijk stedelijke functies. Door het belang van de bundel, de grootschaligheid ervan maar voornamelijk door de verweving van verschillende functies krijgt deze ruimte een structuurbepalend belang en een eigen gezicht binnen de hoofdruimte.

Infrastructuren van internationaal belang overstijgen het niveau van de hoofdruimte en ook van de provincie. Dit net van infrastructuur maakt deel uit van de 'Eurocorridors' zoals beschreven in het Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief (EROP). Dit betekent dat het aantal aansluitingspunten met het lokaal net beperkt moet zijn en voornamelijk afgestemd op de ontsluiting van functies op internationaal niveau: de haven en het grootstedelijk gebied als geheel. De ruimtelijke structuur van de hoofdruimte tracht de infrastructuur zo goed mogelijk in te passen zonder neveneffecten voor de omgeving. De architectuur van deze infrastructuur is van essentieel belang en verdient de meeste zorg.

De ruimtelijke rol van het HST-station in Antwerpen-Centraal situeert zich wel voornamelijk op het grootstedelijk niveau. Het station moet een motor zijn voor de stedelijke vernieuwing van de stationsomgeving, de binnenstad en de kernstad.

Zeven deelruimten binnen de Antwerpse fragmenten

De hoofdruimte bevat verschillende deelruimten: het grootstedelijk Antwerpen, het havengebied, het noordelijk bebouwd perifeer landschap, de Antwerpse gordel, het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas, het Mechelse en het Mechels rasterlandschap. Het (potentieel) netwerk Antwerpen - Beveren - Sint-Niklaas - Lokeren - Gent behoort eveneens tot het gebied. Het bevindt zich echter in een andere provincie. Voor de zeven deelruimten wordt het hiervoor geschetste ontwikkelingsperspectief verder gedetailleerd als aanzet voor een nadere uitwerking. Deze gebieden kunnen als structuurbepalende onderdelen of deelruimten worden aangezien waarvoor een specifiek beleid kan worden gevoerd.

In de hoofdruimte Antwerpse fragmenten cirkelen de verschillende deelruimten rond het grootstedelijk gebied Antwerpen. Dit heeft nog steeds het grootste stedelijk aanbod. Toch is het oud hiërarchisch verband vervangen door een meer diverse en complexe samenhang tussen al de genoemde stedelijke gebieden. De Schelde heeft in dit gebied een cruciale plaats. Aangezien Antwerpen onlosmakelijk is verbonden met de Schelde en de genoemde stedelijke landschappen steeds meer verbonden zijn met Antwerpen, is heel het gebied van de Antwerpse fragmenten verbonden met de Schelde en het daarmee samenhangende complex van rivier- en beekvalleien.

4. Verdere uitwerking in deelruimten

Het gewenst ruimtelijk beeld voor de hoofdruimte 'Antwerpse fragmenten' wordt verder gebiedsgericht uitgewerkt aan de hand van ontwikkelingsperspectieven voor zeven

deelruimten die er toe behoren. Voor elke deelruimte worden een visie, een concept en beleidsdoelstellingen bepaald.

4.1. Grootstedelijk Antwerpen

4.1.1. Visie en concept

De provincie gaat expliciet in op een aantal elementen van het grootstedelijk Antwerpen en zijn omgeving. Bedoeling daarbij is het belichten van de elementen van provinciaal niveau. De deelruimte valt niet samen met het later af te bakenen grootstedelijk gebied

Het grootstedelijk Antwerpen blijft ook in de toekomst van fundamenteel belang voor de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie. Voor de provincie behoudt Antwerpen een centrale rol en biedt het gebied ruimte aan de meest hoogwaardige functies. Dat geldt voor wonen, bedrijvigheid (gespecialiseerde arbeid), dienstverlening, grootschalige voorzieningen (bijvoorbeeld cultuur, evenementen, gezondheidszorg of recreatie), distributie of verkeer. Een dergelijke concentratie van functies mag niet worden verzwakt door nieuwe polen van dit niveau te creëren (bijvoorbeeld door de regionaalstedelijke gebieden of de provinciale stedelijke netwerken zeer sterk te doen groeien). In het kluwen van stedelijke deelruimten en fragmenten van de Vlaamse ruit is Antwerpen het **grootstedelijk hart van de provincie**. De overige gebieden in de provincie zijn hiermee allemaal in min of meerdere mate verbonden. Dit uitgangspunt vraagt om een grondige vernieuwing van het grootstedelijk gebied.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Aartselaar, Antwerpen, Boechout, Boom, Borsbeek, Edegem, Hemiksem, Hove, Kontich, Lint, Mortsel, Niel, Schelle, Stabroek, Wijnegem, Wommelgem en Zwijndrecht.

Een ruimtelijk concept voor deze deelruimte vanuit de invalshoek van de provincie bevat volgende ruimtelijke principes of ordeningsbeginselen.

- Het grootstedelijk gebied wordt gezien als een geheel van gelijkwaardige grootstedelijke woonomgevingen met een hoog voorzieningenniveau. De meer perifere woonomgevingen nemen daarbij een aantal taken over van de kernstad. Het onderscheid tussen het voorzieningenniveau van deze laatste en dat van de andere woonomgevingen vervaagt. De dichtheid van de kernstad verlaagt, deze van de meer perifere woonmilieus verhoogt.

- De samenhang tussen de verschillende woonomgevingen wordt verzekerd door grootstedelijke elementen als een grootstedelijke groenstructuur en grootstedelijke assen. De groenstructuur bestaat uit groene vingers, geworteld in de Antwerpse gordel en doorlopend in een natuurlijk netwerk verweven tussen de woonomgevingen. De grootstedelijke assen zijn dragers van voorzieningen, van hoogdynamische activiteiten en van openbaar vervoer.
- De Schelde wordt opgenomen in een nieuwe gemengd groene, gemengd stedelijke vinger van het grootstedelijk gebied. Een nieuwe band van stedelijkheid aan het water met wonen, natuur en groen, dienstverlening en voorzieningen vervangt daarbij de vroegere en huidige bedrijvigheid.
- De woonomgevingen worden verbonden door een hoogwaardig openbaar vervoer netwerk. In principe moet elke woonomgeving in contact staan met elke andere.

4.1.2. Doelstellingen

Vernieuwen van het grootstedelijk gebied

Suburbanisatie heeft tot veroudering en achteruitgang geleid van grote delen van het grootstedelijk Antwerpen. Deze gebieden moeten worden vernieuwd. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in het herbestemmen van verlaten bedrijventerreinen, in het vernieuwen van woonomgevingen, in het realiseren van groenstructuren of in het aantrekken van jonge bedrijfstakken.

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen legt aan het grootstedelijk gebied de taak op om ruimte voor ongeveer 40.000 bijkomende woningen te voorzien. In de eerste plaats biedt het bestaand weefsel hiervoor nog mogelijkheden door bijvoorbeeld herbestemming, verdichting, hergebruik of opsplitsing. Ten tweede moeten hiervoor ook nieuwe locaties worden aangeduid. Dit gebeurt bij de afbakening van het grootstedelijk gebied. Omwille van de duidelijke behoeften en om te kunnen concurreren met het buitengebied (waar nog een aanzienlijke juridische voorraad aan bouwgronden bestaat) moeten ook op korte termijn grootschalige woningbouwprojecten worden gerealiseerd.

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen legt aan het grootstedelijk gebied de taak op om grote aantallen hectare bijkomende bedrijventerreinen te voorzien. Gelet op de omvang van de taakstelling voor het grootstedelijk gebied stelt de provincie volgende principes voor.

- De bestaande bedrijventerreinen voor productiebedrijvigheid moeten optimaal en selectief worden benut. Een doorgedreven immobiëlenbeleid moet de bezettingsgraad hiervan doorlopend op een maximum houden.
- Sanering en hergebruik van verlaten bedrijventerreinen moeten mee het aanbod verhogen.

⁸ Deelruimten zijn een instrument van ruimtelijke structuurplannen. Afbakenen gebeurt daarentegen in uitvoeringsplannen. Beide hebben een verschillende finaliteit en logica.

- De omgeving van Boomsesteenweg wordt een vernieuwde stedelijke as. In deze omgeving kunnen nog bijkomende diensten- en bedrijventerreinen worden gecreëerd.
- De stationsomgevingen zijn eveneens potentiële dienstzonen.

Uitbouwen van kwalitatieve woonomgevingen

Het grootstedelijk gebied bestaat uit verschillende woonomgevingen. Deze vereisen een gedifferentieerd beleid.

- De morfologische en functionele dichtheid van Antwerpen kernstad (stadskern en negentiende eeuwse gordel) kan worden verlaagd enerzijds door het doorlopend herwaarderen van het weefsel en anderzijds door het uitvoeren van herbestemmingsprojecten.
- In meer perifere woonomgevingen wordt de morfologische en functionele dichtheid verhoogd tot een meer stedelijke dichtheid. Deze woonomgevingen worden daardoor meer gelijkwaardig aan Antwerpen kernstad. Het betreft de woonomgevingen Merksem, Linkeroever, Zwijndrecht, Deurne, Borsbeek, Wijnegem, Wommelgem, Berchem, Mortsel, Edegem, Hove, Boechout, Kontich en Kontich-kazerne, Lint, Hoboken, Wilrijk, Aartselaar, Hemiksem, Schelle en Boom. Hierbij is dringend nood aan kleine woningen en moet de open bebouwing worden afgeremd.

Vrijwaren van de groene vingers

De groene vingers staan binnen het grootstedelijk Antwerpen met elkaar in verbinding via allerlei lokale bosjes, ingesloten open ruimten, het ringbos rond de kernstad enz., verweven in of tussen de woonomgevingen. Van buiten de deelruimte worden de groene vingers gevoed door de Antwerpse gordel. Het geheel van groene vingers en lokale verbindingen vormt een grootstedelijke groenstructuur. Voor dit gebied moet een detailplan worden opgemaakt. Gecoördineerde acties voor de realisatie evenals een beheersplan en -orgaan zijn nodig.

Verbeteren van de bereikbaarheid

In principe moet elke woonomgeving in het grootstedelijk gebied rechtstreeks worden verbonden met elke andere (niet via de kernstad). Dit kan door de uitbouw van grootstedelijke fietsverbindingen. Dit impliceert bijvoorbeeld ook het aanpassen van het openbaar vervoersnet waarbij het radiaal tramnet wordt aangevuld met verbindende en nieuwe tangenten. Ook het net van L-treinen kan beter worden ingeschakeld in het voorstedelijk vervoer.

De toekomst van de luchthaven is een afzonderlijk aandachtspunt maar wordt op Vlaams niveau bepaald. Het Vlaams gewest bakent het luchthavengebied af binnen het

af te bakenen grootstedelijk gebied Antwerpen. In het kader van de gebiedsgerichte mobiliteitsvisie stelt het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen wel randvoorwaarden aan de toekomstige ontwikkeling van de luchthaven vanuit de invalshoek van de provincie.

Uitbouwen en inrichten van grootstedelijke assen

De samenhang binnen het grootstedelijk gebied wordt bevorderd door de uitbouw van een beperkt aantal grootstedelijke assen. Deze overstijgen het lokaal niveau van de individuele woonomgevingen en vervullen een functie voor heel het grootstedelijk gebied. Bovenlokale functies, (openbaar vervoer, groenstructuur) worden op deze assen geënt en in een kwalitatief stedenbouwkundig en architecturaal geheel georganiseerd. Volgende assen kunnen worden uitgewerkt.

- Een oost - west as gaat doorheen de kernstad Antwerpen en verbindt Zwijndrecht met Wijnegem via linkeroever, Meir en Turnhoutsebaan. Hij is reeds ontwikkeld in het globaal structuurplan voor Antwerpen.
- Boomsesteenweg en omgeving (van Antwerpen tot Boom) worden beschouwd als een strategisch project voor de gefragmenteerde stad. Voor deze ruimte moet worden onderzocht of meer kruispunten kunnen worden ondertunneld of overdekt. Een overdekking maakt het mogelijk stedelijke vernieuwingsprojecten te realiseren hetgeen zeker in Boom een grote versteviging van de stedelijke functie zou betekenen.
- Schelde en Rupel vormen een as doorheen het centrum van Antwerpen tot aan Boom.
- De Militaire Baan (R11) van Mortsel tot het kruispunt met de oost - west as ter hoogte van Wijnegem shopping center kan eveneens worden beschouwd als as.
- Noorderlaan ten noorden van de kernstad is ook een mogelijke grootstedelijke as.

4.2. Antwerpse haven

4.2.1. Visie en concept

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen selecteert de Antwerpse haven als poort van Vlaams niveau. De haven is bijgevolg een deelruimte van Vlaams niveau. Het beeld voor de haven kan maar in zijn volle betekenis worden ingeschat op dit schaalniveau. De haven is daarbij onderdeel van een netwerk van havens in de Benelux delta. Meer en meer is zij verbonden met deze van Rotterdam, Vlissingen, Gent, Zeebrugge en Oostende. Een visie op de toekomstige ontwikkeling van de Antwerpse haven moet met deze samenhang rekening houden en complementariteit op basis van eigen sterke punten stimuleren.

De provincie steunt de visie die in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is bepaald evenals het strategisch plan voor de ontwikkeling van de linkeroever (grotendeels in Oost-Vlaanderen). In dit laatste plan wordt de economische functie van de haven beklemtoond en verzekerd. Het plan garandeert eveneens de leefbaarheid van de omliggende dorpen en het behoud, de compensatie of de ontwikkeling van natuurwaarden.

De haven is ook voor de provincie van fundamenteel belang. Zij heeft een zeer grote invloed op het beeld en het functioneren van andere deelruimten in de provincie. Dat houdt in dat ook de provincie eigen beleidsdoelstellingen moet formuleren voor dit gebied. Zo is de haven een **duidelijk zwaartepunt van de ruimtelijk-economische structuur van de provincie**. Zowel in oost - west als in noord - zuid richting bestaan hoofdrelaties bijvoorbeeld met het netwerk rond het Albertkanaal en met het zeekanaal Brussel - Schelde.

Het ruimtelijk concept dat als een suggestie ten aanzien van het gewest wordt geformuleerd, behelst volgende principes.

- De grenzen van het havengebied worden duidelijk en eénuddig bepaald.
- De haven met de Schelde en met de twee havengedeelten op linker- en rechteroever is van Vlaams niveau. Het betreft een dominant economisch gebied. De productiefunctie is in belangrijke mate aanwezig. Recente acties en inplantingen zijn echter vooral gericht op distributie (tijgebonden containerdok op linkeroever, tweede havenontsluiting per spoor enz.).
- Twee groene vingers in het grootstedelijk gebied zijn grenzen voor de haven: het landschapspark Kempen - Zeeland ten oosten van de haven en de groene vinger langs N49 eindigend in het natuurreservaat op linkeroever. Het landschapspark voorziet een beperkte versterking van de dorpen Stabroek, Hoevenen, Berendrecht en Zandvliet, in natuurontwikkeling in de polders en grondgebonden landbouw als sterke buffers tegen de haven. N49 en de open strook ten zuiden daarvan zijn eveneens een te versterken grens.
- De Scheldemonding (met het Verdrongen Land van Saeftinghe en Nederlandse polders op linker en rechteroever) is een volledig te vrijwaren natuurlijk gebied. Zij vormt een absolute grens aan de haven.
- De dorpen Verrebroek, Kieldrecht, Kallo en de omliggende Waaslandpolders worden gevrijwaard en stellen eveneens grenzen.
- Het 'Eilandje' is een overgangsgebied tussen stad en haven. In principe maakt het deel uit van de woonomgeving Antwerpen kernstad. Allerlei overgangsfuncties vinden hier een plaats, zo ook een toegang tot de haven van waaruit het openbaar en collectief vervoer in de haven wordt georganiseerd.

4.2.2. Doelstellingen

Bieden van kansen aan de haven

De provincie onderkent het belang van de haven voor de ruimtelijk-economische structuur van het Vlaams gewest en van de provincie. Zij ondersteunt de verdere uitbouw. De mogelijkheden op rechteroever zijn uitgeput. Het uitbouwen van de Waaslandhaven is bijgevolg aangewezen. Dit moet gebeuren vanuit een gemotiveerde visie binnen een transparant en ruim overleg (onder andere met de betrokken provincies) en met het oog op het maken van duidelijke keuzes. Consequenties van deze keuzes moeten eenduidig en kwaliteitsvol worden uitgewerkt.

Verzekeren van toegankelijkheid en bereikbaarheid

Dit impliceert bijvoorbeeld:

- het beter ontwikkelen van het multimodaal karakter van de haven (voorzien van de tweede spoorontsluiting en beter benutten van de binnenscheepvaart);
- het ontsluiten van de haven via een aangepaste organisatie van het openbaar en collectief vervoer.

Vorm geven aan grenzen

Verder uitbouwen van de haven kan maar binnen duidelijke grenzen. Het landschapspark Kempen - Zeeland is een grens van provinciaal niveau voor het havengebied. Het project is van grote waarde voor de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie. In het bijzonder biedt het een overlegplatform voor de belangrijkste partners in het gebied.

Andere grenzen zijn van bovenprovinciaal niveau (de monding van de Schelde) of liggen op het grondgebied van de provincie Oost-Vlaanderen (Waaslandpolders en dorpen daarin, N49 en open ruimte strook daarlangs).

Verdichten, efficiënt benutten en hergebruiken van haventerreinen

De haven wordt beperkt door de bovengenoemde grenzen. De provincie vraagt daarom met nadruk dat de bestaande en toekomstige terreinen efficiënt worden benut. Verdichten, snel beschikbaar maken en hergebruiken van oude terreinen zijn prioriteiten. Door de oudere havendelen te benutten, kunnen de voortgaande verschuiving en verwijdering van de haven ten opzichte van de stad Antwerpen worden tegengegaan.

4.3. Bebouwd perifeer landschap

4.3.1. Visie en concept

Het bebouwd perifeer landschap ten noorden van Antwerpen is een deelruimte van Vlaams niveau. Het Vlaams gewest beschouwt het bebouwd perifeer landschap als nederzettingscategorie van het buitengebied.

In principe maakt het Vlaams gewest een ontwikkelingsperspectief en een afbakeningsplan op voor het gebied. Toch wijst ook de provincie op een aantal aandachtspunten van haar niveau.

Het bebouwd perifeer landschap wordt beschouwd als gebied met een dominante bovenlokale groenstructuur met daarin een aantal activiteitenconcentraties die in relatie staan tot de nabijheid van het grootstedelijk gebied. Zowel een aantal historische dorpskernen als enkele grootschalige voorzieningen (bijvoorbeeld ziekenhuizen, parken van Brasschaat of grootschalige kleinhandel) fungeren als dergelijke concentraties. Beide elementen (groenstructuur en bovenlokale voorzieningen) maken van het gebied een **stedelijk park in de Antwerpse fragmenten**. De rol van het gebied beperkt zich niet tot een groen woongebied boven de stad Antwerpen. Het is daarbij niet de bedoeling een nieuw stedelijk gebied te creëren dat de bestaande functies van de stad overneemt. De bereikbaarheid blijft lager, de interne verkeersdruk is hoog door het uiteenleggen van functies, bijkomende kavels zijn van grote omvang.

Het bebouwd perifeer landschap wordt begrensd door het landschapspark Kempen - Zeeland (als onderdeel van de deelruimte haven), het grootstedelijk Antwerpen en de bos- en heidegebieden op de cuesta van de Noorderkempen. Ontwikkelingsperspectieven voor het bebouwd perifeer landschap gelden niet voor de genoemde grensgebieden.

De provincie beschouwt (delen van) de gemeenten Brasschaat, Brecht, Kalmthout, Kapellen, Schilde, Schoten, Zoersel als onderdeel van het bebouwd perifeer landschap.

Een ruimtelijk concept voor deze deelruimte schetst het beeld van een beperkt aantal concentraties, dikwijls lijnvormig, in een grootstedelijk park. De verhouding bebouwde ruimte - natuurlijke ruimte verschilt daarbij van die in het grootstedelijk gebied Antwerpen. De functies zijn verschillend, de voorzieningen zijn van een lager niveau, het openbaar vervoersnet is veel minder dicht. Volgende ruimtelijke principes maken deel uit van het ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie.

- Omwille van de bestaande ruimtelijke structuur, gebaseerd op de steenwegen, worden de nog mogelijke en gewenste (beperkte) ontwikkelingen lijnvormig uitgebouwd. Dit creëert ook mogelijkheden voor een goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer onder meer door het herstructureren van een oost - west as (Antwerpen - Malle).
- Kapellen, Brasschaat, Schilde, Schoten en Zoersel worden beschouwd als verdichtingspunten met beperkte ontwikkelingsperspectieven inzake bijkomende woningen.
- Naast een rol in het bebouwd perifeer landschap hebben de belangrijkste kernen van Brecht en Kalmthout ook een rol voor hun omgeving in de open Kempen. Zij zijn aangeduid als kernen met ruimere mogelijkheden om bijkomende woningen en lokale bedrijven op te vangen.
- De bovenlokale groenstructuur bestaat uit de te verbinden open ruimten, bossen, natuurgebieden, kleinere landbouwgebieden, beekvalleien en kasteeldomeinen. Deze onderdelen vormen een netwerk van min of meer natuurlijke elementen. De samenhang daarvan moet worden bevorderd.
- Binnen en tussen de kernen onderling functioneert een netwerk van verbindingen voor langzaam verkeer.
- Het gebied heeft een toeristisch-recreatieve functie. Duidelijke toegangen en randparkings voor recreanten helpen de druk hiervan te organiseren.
- De steenwegen door het gebied (N1, N11 en N12) dienen als assen voor snelle openbaar vervoerverbindingen naar het grootstedelijk gebied. Binnen het gebied zelf worden geen bijzondere inspanningen gedaan voor openbaar vervoer. Eventueel kan de Lijn in overleg met de gemeenten via het convenantenbeleid een vraagafhankelijk openbaar vervoerssysteem organiseren.

4.3.2. Doelstellingen

Aanduiden van beperkte verdichtingspunten buiten de kernen van de gemeente

Een functie als stedelijk park behoeft voldoende onbebouwde ruimte. Daarvoor worden gebieden aangeduid waar nog een mogelijke (beperkte) opvang van functies als wonen, actieve recreatie, verzorging kan plaatsvinden. Deze gebieden worden door de gemeenten aangeduid in hun ruimtelijke structuurplannen, zodat de uitwerking van een gedifferentieerd ontwikkelingsperspectief mogelijk is. In het kader van het samenwerkingsverband kan deze selectie op samenhangende wijze gebeuren.

Selecteren van functies

Niet elke functie kan in het bebouwd perifeer landschap een plaats krijgen. Zo is het niet aangewezen grootschalige economische activiteiten in het gebied te stimuleren. Dit stemt niet overeen met de rol van stedelijk park. Ook de ontwikkeling van culturele

functies wordt beperkt tot het lokaal niveau. Dit beperkt de druk op lokale besturen om grootschalige bovenlokale voorzieningen aan te bieden en de concurrentie met het grootstedelijk gebied aan te gaan.

Selectiviteit is bijvoorbeeld ook van toepassing op de ontwikkeling van kleinhandel. De principes van het zoeken naar nieuwe samenhang en het realiseren van een bovenlokale groenstructuur zijn hier richtinggevend. De kleinhandelsas in Kapellen kan worden uitgebouwd om nieuwe samenhang te realiseren. Kleinhandel in open ruimte verbindingen (bijvoorbeeld tussen kernen) of in de rand van het gebied (bijvoorbeeld in Kalmthout) waar de overgang naar de Noorderkempen wordt gemaakt, realiseert geen nieuwe samenhang, verzwakt de potenties voor samenhang van andere gebieden en tast de groenstructuur van het gebied aan. Zij is bijgevolg niet gewenst.

Recreatie is een functie die in dit landschap thuishoort. De aard van de recreatieve elementen moet echter gericht zijn op de beperkte draagkracht van het gebied. Recreatie mag geen bijkomende verkeersdruk doen ontstaan.

Opmaken van een verkavelings- en dichthedenbeleid

Buiten de aangeduide verdichtingsgebieden wordt een maximale open ruimte nagestreefd. In een op te richten samenwerkingsverband kunnen de gemeenten en provincie een verkavelingsbeleid opmaken dat maximum dichtheden oplegt in de juridisch bebouwbare gebieden. Ook kan een specifieke reglementering voorschriften voorzien voor bijvoorbeeld de aard en de soort van aanplantingen, de minimale en maximale kavelgrootten en dichtheden, de verhouding publieke tegenover private ruimte of de realisatie van nieuwe bebouwing.

Uitbouwen van een bovenlokale groenstructuur

De rol van 'park' vraagt om het vrijwaren van een bovengemeentelijke groenstructuur als een aaneenschakeling van bossen, open ruimten, kleinere parken, groene vingers, beekvalleien, openbare ruimten en groene privé-domeinen. De huidige versnippering van de groene ruimte moet worden gestopt. De provincie wil dit uitwerken in een gezamenlijk plan in het kader van het hiervoor genoemd samenwerkingsverband.

In het park rondom de kernen kunnen inwoners van het Antwerpse een gedeelte van hun vrije tijd doorbrengen. Dat betekent dat zeer grote delen van dit gebied ruim toegankelijk moeten zijn en moeten gevrijwaard blijven van verdere toe-eigening door private functies. In heel het gebied geldt een vorm van recreatief medegebruik. De provincie heeft echter een rol in het uitbouwen en beheersen hiervan. Een relatie wordt gelegd met de grootstedelijke groenstructuur binnen de Antwerpse gordel.

Opmaken van een mobiliteitsbeleid

Door het verspreiden van functies in het bebouwd perifeer landschap is de druk van het autoverkeer erg hoog en is het zeer moeilijk om efficiënt openbaar vervoer te organiseren. In het bijzonder tijdens weekends verhogen recreanten de autodruk. Deze moet worden gekanaliseerd naar geselecteerde toegangen en randparkings voor het gebied. Openbaar vervoer wordt geconcentreerd langs de historische steenwegen (N1, N11, N12 en N115 zijn aangeduid als secundaire wegen type III). De organisatie van een intern vraagafhankelijk openbaar vervoer (bijvoorbeeld door het afsluiten van convenanten) is beter van toepassing op de rol van park met stedelijke functies. Tenslotte moet specifieke aandacht gaan naar verbindingen voor fietsers en wandelaars. Voor elk van deze doelstellingen is samenwerking tussen de gemeenten van het gebied noodzakelijk.

Creëren van nieuwe samenhang door inrichting en strategische ingrepen

Tussen de elementen in het bebouwd perifeer landschap is meer samenhang nodig. Daarvoor kunnen bepaalde elementen (bijvoorbeeld kleinere kernen, bovenlokale functies of woonparken) individueel worden aangepakt en beter worden geïntegreerd in het geheel. Ook wordt gezocht naar nieuwe verbindende elementen. Bovengemeentelijk landschapsontwerp of de aanpak van infrastructuren speelt hierin een rol. De geplande aanleg van een gedeelte van de grote ring door het gebied kan bijvoorbeeld worden aangegrepen om ook ruimtelijke samenhang te realiseren. Tenslotte moet men strategische projecten definiëren. Als voorbeeld geldt de verdere uitbouw van het anti-tankkanaal en zijn ruime omgeving tot een samenhangend groen en recreatief element.

Uitwerken van een ontwikkelingsperspectief door de provincie in plaats van het Vlaams gewest

Aan het Vlaams gewest wordt gesuggereerd de bevoegdheden inzake de bebouwde perifere landschappen aan de provincies over te dragen. De maatregelen die in deze gebieden moeten worden genomen, sluiten nauwer aan bij de mogelijkheden van de provincie dan bij deze van het gewest. De hierboven weergegeven doelstellingen geven aan welke soort van maatregelen gewenst zijn voor het gebied. Een belangrijke opdracht voor de provincie is het opzetten en coördineren van een samenwerkingsverband met thema's op het vlak van huisvesting, verkavelingsbeleid, groenbeleid en mobiliteitsbeheersing (bijvoorbeeld het gezamenlijk opmaken van een mobiliteitsplan).

4.4. Antwerpse gordel

4.4.1. Visie en concept

In het kluwen van deelruimten rond het grootstedelijk gebied Antwerpen neemt de Antwerpse gordel een aparte plaats in. De Antwerpse gordel is een **groenstructuur van grootstedelijk niveau verweven met de Antwerpse fragmenten** en met een bijzondere functie voor het grootstedelijk gebied. Hij verbindt verschillende soorten natuurlijke, landschappelijke en open ruimte elementen (delen van valleien van Schelde, Rupel en Nete, ingesloten open ruimten, netwerken van bakens, bosgebieden enz.). De Antwerpse gordel loopt ook door in het grootstedelijk gebied, bijvoorbeeld in 'groene vingers' en in de fortengordels.

De gordel biedt 'ademruimte' aan het grootstedelijk gebied en aan de Antwerpse fragmenten door het aanbod van niet bebouwde ruimte, door het mogelijk maken van (grootstedelijke) recreatie en (hoofdzakelijk grondgebonden) landbouw. De gordel begrenst het grootstedelijk gebied en remt de suburbanisatiedruk af. Het gebied is gemengd natuurlijk en cultureel met openheid als belangrijkste karakteristiek.

De Antwerpse gordel bestaat uit (delen van) de gemeenten Stabroek, Kapellen, Brasschaat, Schoten, Brecht, Schilde, Wijnegem, Wommelgem, Borsbeek, Ranst, Boechout, Lier, Lint, Kontich, Aartselaar, Duffel, Rumst, Boom, Niel en Schelle.

Een ruimtelijk concept voor de Antwerpse gordel vanuit de invalshoek van de provincie ziet het gebied als een versterkt netwerk van allerlei min of meer natuurlijke en open ruimten rond het grootstedelijk gebied.

- De binnenste (aan R11) en buitenste fortengordels, samen met sommige rivier- en beekvalleien en het anti-tankkanaal, vormen de ruggengraat van de gordel. Om als netwerk te functioneren is het noodzakelijk dat ruimten worden beschermd, gebufferd, vergroot en met elkaar verbonden.
- De fortengordels vormen groepen van bakens. De binnenste fortengordel is verweven met het grootstedelijk gebied en kan op provinciaal niveau worden uitgebouwd tot een hiermee samenhangend netwerk middels de uitbouw van verbindende langzaam verkeer routes en 'groene sporen'.
- Groene vingers dringen door in het grootstedelijk Antwerpen en zijn geworteld in de Antwerpse gordel. Sommige zijn aangetast door allerlei functies. Zij blijven toch belangrijk en moeten worden gevrijwaard.
- In het verlengde van de Rupel en de Nete (volgens een cirkel rond Antwerpen) ligt het anti-tankkanaal als langzaam verkeer route en als verbinding van natuurgebieden, forten en bossen.

- Complexen van kasteeldomeinen komen voor tussen Aartselaar, Kontich en Rumst, in de omgeving van Boechout en in de omgeving van Schoten en Brasschaat. Zij vormen gehelen van bakens met een belangrijke landschappelijke waarde.
- In het oosten (omgeving van Boechout, Borsbeek en Ranst) en zuidoosten (omgeving van Kontich, Lint en Duffel) bevinden zich sterk versnipperde gebieden met veel lintbebouwing, grondloze en grondgebonden tuinbouw. Hierdoor zijn gevarieerde landschapskamers ontstaan die met allerlei open ruimte functies worden ingevuld: bebossing, passieve recreatie, tuinbouw (met een concentratie in en rond Ranst). De omgeving van Kontich-kazerne, Lint en Waarloos is de basis van een langgerekt natuurlijk gebied (oude spoorwegberm). Uitbreiden van het Mechels rasterlandschap in deze richting is niet gewenst (zie punt 4.7).
- In het zuiden van de gordel (omgeving van Aartselaar, Schelle, Boom en Rumst) bevinden zich ingesloten open ruimten tussen allerlei infrastructuren (in het bijzonder E19 en A12), dorpen, gehuchten en linten. Sommige daarvan zullen binnen de afbakening van het grootstedelijk gebied Antwerpen vallen en komen dan in aanmerking als locaties voor nieuwe woningen of als randstedelijke groengebieden. De randstedelijke groengebieden behouden hun rol in de Antwerpse gordel.
- Grote natuurlijke gebieden die zich bevinden rond samenvloeiingen van rivieren zijn ook onderdelen van de Antwerpse gordel: Schelde - Rupel, Rupel - Zenne - Dijle - Nete, Kleine Nete - Grote Nete. Zij worden met elkaar verbonden door de Schelde, Rupel en Nete.
- In het noorden behoren de verschillende soorten onbebouwde ruimten van het bebouwd perifeer landschap tot de gordel. In het bijzonder de bosgebieden zijn van belang.

De deelruimte 'Antwerpse gordel' overlapt met andere deelruimten, onder meer het bebouwd perifeer landschap ten noorden van Antwerpen en het grootstedelijk Antwerpen (de vingers). Dit brengt voor gebieden die tot meerdere deelruimten behoren - afhankelijk van de invalshoek - andere beleidsaccenten naar boven.

4.4.2. Doelstellingen

Tegengaan van bebouwing in de Antwerpse gordel

Om de rol van grootstedelijke groenstructuur waar te maken, wordt uitbreiding van bebouwing in het gebied tegengegaan. Bij de selectie van hoofddorpen wordt dit verder uitgewerkt. De kernen worden maximaal landschappelijk geïntegreerd.

Beschermen, versterken en verbinden van onderdelen van de gordel

De Antwerpse gordel is meer dan de som van de onderdelen. Binnen de Antwerpse fragmenten realiseert hij een nieuwe samenhang. Voor de hoofdruimte vervult de gordel de functie van groene (recreatieve) long.

- Bestaande elementen van de gordel worden beschermd en zo mogelijk vergroot. Dit geldt bijvoorbeeld voor groene vingers tot in grootstedelijk Antwerpen, ingesloten landschapskamers, kasteeldomeinen, forten, bossen of gebieden rond samenvloeiingen. Voor kwetsbare gebieden in de gordel worden beheersplannen en voorschriften opgemaakt. Natuurverbingsgebieden worden hierbij betrokken (Bruinbeekvallei met Boshoeck als brongebied, andere beekvalleien naar de Nete, Rupel, Nete, anti-tankkanaal, Groot Schijn, Nete tussen Zennegat en Lier, bosgebieden in bebouwd perifeer landschap enz.). Landschapszorg en landschapsbouw, de aanleg van nieuwe bossen of de uitbouw van de ecologische infrastructuur spelen bij het creëren van waardevolle open ruimte verbindingen een grote rol.
- Tussen de verspreide onderdelen van de gordel worden langzame verkeersverbindingen gerealiseerd. Het fietspadennet wordt daartoe verder verdicht waarbij relaties worden gelegd met de gemeentelijke netwerken en de woon-werk fietsroutes. Specifieke aandacht gaat naar fietsverbindingen die het kruisen van rivieren op strategische plekken mogelijk maakt (bijvoorbeeld een noord - zuid relatie over de Rupel ter hoogte van Rumst).

Versterken van open ruimte functies zoals natuur, bossen, landbouw, recreatie en landschap

De Antwerpse gordel heeft een functie voor het grootstedelijk gebied Antwerpen en voor de Antwerpse fragmenten.

- Recreatie is in het gebied een hoofdfunctie. Zelfs het gebied van de Oude Schelde in Bornem, de woonparken in het bebouwd perifeer landschap of de Kalmthoutse Heide hebben een bepaalde stedelijk recreatieve functie. Dit betekent niet dat al deze gebieden onbeperkt moeten worden opengesteld. Evenmin zijn nieuwe toeristisch-recreatieve voorzieningen nodig. Zo hoeft bijvoorbeeld het (momenteel beperkt) aantal overnachtingsmogelijkheden in de gordel niet te stijgen. De gordel is vooral gericht op de inwoners van het stedelijk gebied en op dagjesmensen.
- Delen van het gebied moeten ontoegankelijk blijven. Hierin wordt de natuurfunctie versterkt.
- De ongeordende ontwikkeling van serrebouw wordt tegengegaan. In en nabij Ranst kan een concentratie van serrebouw van provinciaal niveau worden ontwikkeld. Grondgebonden land- en tuinbouw worden versterkt als buffer naast het grootstedelijk gebied.
- Bebouwing wordt sterk gestimuleerd. Zij draagt bij tot meer samenhang in het gebied en ondersteunt recreatie en natuur.

4.5. Stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas

4.5.1. Visie en concept

Het gebied Mechelen - Sint-Niklaas ligt in het spanningsveld van Antwerpen en Brussel en tussen twee regionaalstedelijke gebieden. Het maakt deel uit van de Vlaamse ruit en is gekoppeld aan belangrijke infrastructuren. Hierdoor heeft het gebied Mechelen - Bornem (langs N16 en zeekanaal) stedelijke en economische potenties. Het gebied heeft echter eveneens grote natuurlijke, agrarische en landschappelijke kwaliteiten. Deze betreffen onder meer de valleien van de Schelde, Rupel, Zenne, Vliet en Molenbeek alsook het plateau van Hombeek. Voor de provincie heeft het gebied bijgevolg een gemengde betekenis. Ontwikkelen van de bijzondere stedelijke en economische potenties is enkel verantwoord in verhouding tot de natuurlijke en landschappelijke draagkracht van het gebied. Aangezien deze draagkracht beperkt is, betekent dit in de praktijk dat de bestaande dynamiek wordt geëxploiteerd en dat nieuwe ontwikkelingen maar beperkt mogelijk zijn.

Het stedelijk landschap bestaat uit (delen van) de gemeenten Mechelen, Willebroek, Boom, Puurs en Bornem. Temse en Sint-Niklaas zijn buiten de provincie Antwerpen gelegen.

Een ruimtelijk concept voor deze deelruimte vanuit de invalshoek van de provincie bevat volgende ruimtelijke principes. De provincie ziet het gebied als een **stedelijk landschap met cultureel en natuurlijke potenties in evenwicht**.

- Tussen Mechelen en Sint-Niklaas bevinden zich te ontwikkelen knooppunten. Het betreft Sint-Niklaas, Temse, Bornem - Hingene, Puurs centrum, het gebied Boom - Willebroek en Mechelen. Historische en ruimtelijke randvoorwaarden bepalen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling.
- Open ruimte verbindingen van lokaal niveau scheiden de knooppunten en maken deel uit van een complex gaaf landschap van provinciaal niveau. In het zuiden van de deelruimte sluit dit landschap aan op open ruimte gebieden in de provincie Vlaams-Brabant.
- Geconcentreerde regionale bedrijventerreinen vormen een keten langs N16. Zij zijn gelegen in Sint-Niklaas, Temse, Bornem, Puurs (twee gebieden), Willebroek noord en het zeekanaal, Willebroek zuid, Mechelen. Zij moeten worden geoptimaliseerd en landschappelijk geïntegreerd.
- Het gebied langsheen het zeekanaal Brussel - Schelde en rond het knooppunt van infrastructuur (A12, zeekanaal, spoorlijnen Antwerpen - Puurs, Mechelen - Sint-Niklaas, N16) wordt aangeduid als een poort van provinciaal niveau. Deze 'Brabantse poort' betreft delen van het kleinstedelijk gebied Boom en het specifiek economisch knooppunt Willebroek alsook delen van de gemeente Niel, Puurs en Bornem.

- Grote natuurlijke en open ruimte gebieden met een beperkte natuurlijke en landschappelijke draagkracht zoals het Scheldeland (rond de samenvloeiing van Schelde en Rupel), Nete- en Dijleland (rond het Zennegat) alsook de tuinbouwstreek van Klein-Brabant fungeren als grenzen voor economische en stedelijke ontwikkeling. De twee eerste gebieden worden ook beschouwd als onderdeel van de Antwerpse gordel.
- Infrastructuren in en aan de rand van het gebied (A12, zeekanaal, N16, stationsomgevingen) bieden mogelijkheden voor hoogdynamische functies.

4.5.2. Doelstellingen

Optimaliseren van knooppunten

Verschillende functies in het gebied worden selectief gebundeld in de genoemde knooppunten. Dit is noodzakelijk om de beperkte draagkracht van de omliggende open ruimte niet te overschrijden. Nieuwe dichtere woonomgevingen moeten worden ontwikkeld. Naast het kleinstedelijk gebied Boom duidt de provincie ook Willebroek en Puurs als belangrijke kernen aan. Knooppunten in het gebied tussen Mechelen en Sint-Niklaas kennen een verschillend ontwikkelingsstadium en bijgevolg een verschillend perspectief.

- Het knooppunt Temse vraagt om een grondige vernieuwing (herwaardering van de kern, aanpak van de scheepswerven, integratie van de ontwikkelingen langs N16 enz.). De provincie Antwerpen legt dit voor aan de provincie Oost-Vlaanderen.
- Het knooppunt Bornem - Hingene is reeds sterk ontwikkeld. Er is weinig ruimte om wonen, bedrijvigheid en voorzieningen verder te ontwikkelen. Aandacht gaat vooral naar het optimaliseren en het verder verhogen van de kwaliteit.
- Puurs centrum heeft nog ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor wonen en voorzieningen tot op het niveau van het knooppunt Bornem - Hingene.
- Het gebied rond de Rupel en het zeekanaal Brussel - Schelde is een knooppunt met een expliciet stedelijke en dynamische rol. In deze Brabantse poort worden de voorziene gebieden voor wonen en bedrijvigheid maximaal benut. Binnen het knooppunt worden de verschillende functies zoals wonen, (watergebonden) productie en distributie, voorzieningen en actieve recreatie geordend. Door de aanwezigheid van verschillende infrastructuren (spoorwegen, zeekanaal, A12 en N16) is in het bijzonder distributie van goederen een specifieke taak van dit knooppunt.

Versterken van stationsomgevingen

De spoorlijn Mechelen - Sint-Niklaas verbindt de kernen Mechelen, Willebroek, Puurs, Bornem, Temse en Sint-Niklaas. Elk van de stationsomgevingen biedt bijzondere potenties voor herwaardering en verdere ontwikkeling. Ook het station van Boom op de

lijn Antwerpen - Puurs wordt gezien als een ontwikkelingspool in het gebied Boom - Willebroek.

Verdichten van en selectief omgaan met bestaande bedrijventerreinen

De provincie bakt in uitvoeringsplannen de regionale bedrijventerreinen af in de economische knooppunten Bornem, Puurs, Willebroek en Boom. Nu reeds geldt het volgend beleid. Dit wordt uitgewerkt in een globaal ontwikkelingsplan voor de bedrijvigheid in het gebied.

- Voor de regionale bedrijventerreinen geldt een streng selectief beleid. Kleinhandel en lokale bedrijven zijn hier niet gewenst. Terreinen worden efficiënt benut en zeer dicht bebouwd.
- Bij het opmaken van voorschriften worden bedrijventerreinen gedifferentieerd. Zo is bijvoorbeeld bedrijvigheid langs het zeekanaal watergebonden. In het algemeen krijgt de distributiesector grote kansen.
- De hinder van bedrijventerreinen wordt beperkt door het verbeteren van de interne organisatie en ontsluiting ervan.
- De ontwikkeling van een lint langs N16 moet sterk worden tegengegaan.
- Leegstand op bedrijventerreinen (boven de frictieleegstand) wordt niet geduld. Actieve prospectie, samenbrengen van vraag en aanbod, sanctionering van leegstand, hulp bij het beëindigen van activiteiten enz. zijn daarvoor noodzakelijk. De GOM kan hierbij een belangrijke rol spelen.
- Het gebied rond Willebroek en Boom telt verschillende vervuilde terreinen. Sanering daarvan is een prioriteit. Overleg en afspraken met het Vlaams gewest zijn noodzakelijk en dringend.
- De bedrijventerreinen rond het zeekanaal Brussel - Schelde worden uitgebouwd tot multimodaal knooppunt. De provincie duidt het gebied daarom aan als poort van provinciaal niveau.

Beheren en beschermen van grote natuurlijke gehelen

De natuurlijke potenties in het gebied zijn hoog. Dit veroorzaakt een doorlopende spanning tussen de verschillende functies van het gebied: enerzijds een functie als concentratiegebied voor hoogdynamische activiteiten, anderzijds een functie in een groene en recreatieve gordel rond Antwerpen. Volgend beleid is van toepassing.

- De natuurlijke gebieden, onderdeel van de Antwerpse gordel, worden gevrijwaard en indien mogelijk versterkt. Het betreft het Scheldeland als één groot natuurlijk gebied in de Scheldevallei van Kruike tot Dendermonde en het Nete- en Dijleland tussen Willebroek, Mechelen en Duffel. De Rupel zelf creëert een ecologische band op bovenlokaal niveau tussen het Scheldeland en het Nete- en Dijleland. Het Scheldeland kan worden uitgebouwd tot regionaal landschap.

- Land- en tuinbouw kunnen worden ontwikkeld mits de landschappelijke kwaliteiten worden behouden.

Uitbaten van infrastructuur

Hoogwaardige infrastructuur is een belangrijk onderdeel van het stedelijk landschap gebied Mechelen - Sint-Niklaas.

- Langs N16 als primaire weg met aansluiting op E19 en A12 wordt lintvorming absoluut tegengegaan. Het aantal kruispunten wordt beperkt. De landschappelijke integratie wordt bevorderd.
- De spoorverbindingen voor personenverkeer Mechelen - Sint-Niklaas en Antwerpen - Boom - Puurs dragen bij tot een goede ontsluiting en worden gepromoot. De stationsomgevingen bieden in het gebied belangrijke potenties voor vernieuwing en economische ontwikkeling.
- Het zeekanaal Brussel - Schelde wordt beter benut en vernieuwd. In een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan voor de Brabantse poort kan de provincie, in overleg met de gemeenten, een gezamenlijk plan opmaken voor het gebied. Het zeekanaal speelt hierin uiteraard een belangrijke rol.
- De aansluiting van infrastructuur op elkaar moet sterk worden verbeterd. Dit geldt in het bijzonder voor het knooppunt van A12 met het zeekanaal Brussel - Schelde.

Werken aan complementariteit, overleg en samenwerking

In het gebied bestaat reeds een grote mate van complementariteit. Dit wordt aangetoond in het informatief gedeelte. De kleinstedelijke gebieden, de specifieke economische knooppunten en de belangrijke kernen in het buitengebied profileren zich met andere functies. Op deze complementariteit wordt verder gewerkt. Bij nieuwe inplantingen van bovenlokale functies wordt overleg georganiseerd tussen de gemeentebesturen in het gebied. Ook andere relevante partners worden betrokken.

4.6. Het Mechelse

4.6.1. Visie en concept

Het Mechelse bevat het regionaalstedelijk gebied Mechelen en zijn omgeving. De afbakening van het regionaalstedelijk gebied behoort tot de bevoegdheid van het Vlaams gewest. Onderstaande paragrafen geven enkele aandachtspunten voor deze deelruimte vanuit het standpunt van de provincie.

Op het grondgebied van de provincie Antwerpen bestaat de deelruimte uit (delen van) de gemeenten Mechelen, Sint-Katelijne-Waver, Bonheiden en Willebroek.

Het Mechelse is onderdeel van de Antwerpse fragmenten, ligt in een overgangsgebied tussen Antwerpen en Brussel en vormt een belangrijke potentie binnen de Vlaamse ruit. De betekenis van Mechelen voor de provincie en Vlaanderen wordt hierdoor in belangrijke mate bepaald. Mechelen ligt op het scharnierpunt van verschillende andere deelruimten van de Antwerpse fragmenten: het gebied Mechelen - Sint-Niklaas, het Mechels rasterlandschap, de Antwerpse gordel, het gebied Mechelen - Leuven. Mechelen is hierin een logistiek middelpunt met 'verschillende kanten'. Het fungeert als draaischijf voor de verschillende bewegingen in de Antwerpse fragmenten. Het gebied kan een aantal hoogwaardige activiteiten opnemen die in het grootstedelijk gebied (Antwerpen, de Brusselse rand) geen plaats vinden. De nabijheid van de luchthaven van Zaventem is hiervoor een troef.

Een ruimtelijk concept voor deze deelruimte vanuit de invalshoek van de provincie bevat volgende ruimtelijke principes. Het Mechelse wordt daarbij gezien als **logistiek middelpunt tussen verschillende stedelijke en open ruimte gebieden**.

- Mechelen blijft noord - zuid gericht met E19 als oostelijke grens zodat het plateau van Hombeek zijn functie als open ruimte, geschikt voor landbouw, kan vervullen.
- Het regionaalstedelijk gebied Mechelen wordt beschouwd als een compact geheel van verschillende gelijkwaardige en stedelijke omgevingen. Het betreft zowel goed uitgeruste woonomgevingen (waarvan de binnenstad er één is) als gebieden met grootschalige stedelijke voorzieningen (bijvoorbeeld de veiling, de Nekker, Muizen, bedrijventerreinen Mechelen noord en Mechelen zuid of de recreatiedomeinen). Het beeld van een compacte stad binnen de Antwerpse fragmenten blijft van toepassing voor het Mechelse.
- De stationsomgeving heeft belangrijke bovenlokale potenties en haar structuurbepalende rol kan worden versterkt. Zij is een strategische locatie voor personeels- en bezoekersintensieve functies. De ontwikkeling van deze locatie in samenwerking met onder meer de N.M.B.S. kan een belangrijke impuls geven aan de stedelijke vernieuwing.
- Binnen het Mechelse vormen randstedelijke groengebieden, geënt op rivier- en beekvalleien, een interne groenstructuur die kan aansluiten op de Antwerpse gordel. Op die manier ontstaat op het niveau van de Vlaamse ruit een verbindende open ruimte structuur.
- Mechelen ligt aan een knooppunt van infrastructuur E19, N16, N1, spoorlijn 25 Antwerpen - Brussel en de spoorlijn Mechelen - Sint-Niklaas. Dit biedt ruime kansen voor distributie.
- De Dijle, het kanaal en de steenwegen structureren de binnenstad en zijn de dragers van stedelijke vernieuwing.

4.6.2. Doelstellingen

Creëren van ruimte voor bijkomende stedelijke functies

De beschikbare ruimte voor wonen en bedrijvigheid in het Mechelse is beperkt. De rol en de dynamiek die de provincie aan het Mechelse toekent, betekenen dat voor deze activiteiten (en andere) toch plaats moet worden gecreëerd.

- De provincie suggereert dat de realisatie van een derde regionaal bedrijventerrein (naast Mechelen noord en zuid) de regionaalstedelijke positie van Mechelen kan versterken. Zij dringt aan dat tijdens het afbakeningsproces naar een geschikte locatie wordt gezocht.
- De provincie beschouwt de veiling van Sint-Katelijne-Waver als een regionaalstedelijke voorziening die functioneel bij het regionaalstedelijk gebied hoort.

Beschermen van de natuurlijke structuur

De natuurlijke structuur vormt sterke randvoorwaarden bij de mogelijke uitbreiding van het regionaalstedelijk gebied.

- De Dijlevallei dringt door in het regionaalstedelijk gebied. Zij wordt maximaal gevrijwaard van bebouwing.
- De vallei van de Zenne vanaf het Zennegat (samenvloeiing van de Rupel, Zenne, Dijle en Nete) en naast E19 is een grens aan het regionaalstedelijk gebied en wordt gevrijwaard en op lange termijn zelfs hersteld.
- De vallei van de Barebeek (ook gelegen op grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant) wordt eveneens gevrijwaard.

Realiseren van stedelijke vernieuwing

De provincie steunt een vernieuwing van het bestaand stedelijk weefsel.

- De kwaliteit van de binnenstad moet worden verhoogd door bijvoorbeeld het voorzien van nieuwe openbare ruimten en parken of het herbestemmen van leegstaande gebouwen.
- Tussen de verschillende woonomgevingen in het stedelijk gebied wordt een grotere gelijkwaardigheid nagestreefd. De dichtheid en het voorzieningenniveau van meer perifere gebieden worden verhoogd.
- Strategische projecten kunnen door de provincie worden ondersteund zoals de opmaak van een uitvoeringsplan voor de groene vingers van het Mechels regionaalstedelijk gebied.

4.7. Mechels rasterlandschap

4.7.1. Visie en concept

Het Mechels rasterlandschap tussen Mechelen, Lier, Heist-op-den-Berg en Aarschot wordt beschouwd als onderdeel van de Antwerpse fragmenten. Voor de provincie is het gebied binnen deze driehoek open ruimte maar met stedelijke elementen. Stedelijke elementen zijn de productie onder glas, de daarmee verbonden activiteiten (veiling, distributie en verwerking van producten), de ligging binnen de Vlaamse ruit. De tuinbouwfunctie als dusdanig, de aanwezigheid van niet-bebouwde delen, de grondgebonden landbouw en de natuur zijn open ruimte elementen. In de toekomst blijft de tuinbouwactiviteit - verbonden met de Antwerpse fragmenten - behouden en kan zij zich verder ontwikkelen. Gezocht wordt naar een ontwikkeling die de landschappelijk waarde van het gebied respecteert en verbetert. De ontwikkeling van stedelijke voorzieningen (recreatie, horeca, wonen enz.) strookt niet met het open ruimte karakter binnen de driehoek en wordt daar niet gestimuleerd. Deze functies worden geconcentreerd aan de randen, in het bijzonder in het regionaalstedelijk gebied Mechelen en in het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lier - Aarschot. Ondanks de verschillen tussen binnenkant en randen van het gebied, bestaan duidelijk functionele en morfologische verbanden. De deelruimte heeft als geheel een betekenis voor de provincie.

Het Mechels rasterlandschap bestaat uit (delen van) de gemeenten Mechelen, Sint-Katelijne-Waver, Rumst, Duffel, Lier, Berlaar, Heist-op-den-Berg, Putte en Bonheiden.

Een ruimtelijk concept voor deze deelruimte vanuit de invalshoek van de provincie bevat volgende ruimtelijke principes. De provincie ziet het Mechels rasterlandschap als een **agraris gebied met een intense verweving van tuinbouw, open ruimte en bebouwing**.

- Het grootste deel van het gebied wordt gezien als een gemengd woon- en tuinbouwraster met grote, soms onderling verbonden, open kamers. Daarin bevinden zich verschillende open ruimte functies zoals tuinbouw, grondgebonden landbouw, hobbylandbouw, natuur, bebossing of (passieve) recreatie.
- Aan de randen zijn de sterke stedelijke gebieden Mechelen, Lier, Heist-op-den-Berg en Aarschot als nadrukkelijke verdichtingspunten gesitueerd.
- Gave en te vrijwaren valleigebieden van de Nete, Grote Nete en Dijle - Demer fungeren als grens.
- Een stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lier - Aarschot wordt verdicht ter vrijwaring van het binnengebied. Het netwerk heeft die opvangfunctie ook voor het oostelijk gelegen Netegebied. De infrastructuur N10 en spoorweg, de regionale bedrijventerreinen in Lier, Heist-op-den-Berg, Aarschot en Koningshooikt zijn structuur-

- bepalende elementen. De kleinstedelijke gebieden worden ondersteund door een aantal te ontwikkelen hoofdkernen. Tussen de kleinstedelijke gebieden en tussen Lier en Antwerpen zijn open ruimte verbindingen aangeduid.
- De kleinstedelijke gebieden worden verbonden door N10 die wordt beschouwd als drager van het stedelijk netwerk. Hij heeft een uniform en krachtig beeld. Lintvorming hierlangs wordt tegengegaan. Ook de spoorlijn Lier - Aarschot is een verbinding waarlangs de stationsomgevingen te optimaliseren zijn.
 - Het bebouwd perifeer landschap op de zandrug Bonheiden - Keerbergen heeft een beperkte stedelijkheid in een bovenlokale groenstructuur.

4.7.2. Doelstellingen

Concentreren van activiteiten aan de randen en versterken van stedelijke gebieden

In de deelruimte worden stedelijke activiteiten geconcentreerd aan de randen. Het regionaalstedelijk gebied Mechelen en het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lier - Aarschot hebben een belangrijke opvangfunctie. Het netwerk bestaat uit de kleinstedelijke gebieden Lier, Heist-op-den-Berg en Aarschot.

Vrijwaren van het middengebied voor open ruimte functies

Het middengebied is een gemengd gebied met tuinbouw, wonen, beperkte kernen, een diffuus wegennet en kleine open ruimten.

- Een duidelijke afbakening van een tuinbouwgebied met de veilingzone van Sint-Katelijne-Waver als centraal punt is noodzakelijk⁹. Zonder de bedrijfsrisico's te negeren (bijvoorbeeld de overdracht van ziekten van het ene bedrijf op de andere, de problemen ten aanzien van de watervoorziening) is een ruimtelijke samenhang van de serrebouw een belangrijk element. Niet alleen kan de tuinbouw hiervan profiteren (sterkere concentratie als troef ten opzichte van andere tuinbouwstroken). Ook de bescherming van open ruimten en de kwaliteit van de woonomgeving hangen hiermee nauw samen. De zandrug van Bonheiden, de vallei van de Nete en de rij van kleinstedelijke gebieden Lier - Heist-op-den-Berg - Aarschot bieden goede ruimtelijke aanknopingspunten voor de afbakening van een dergelijke tuinbouwstreek. Dat betekent dat het huidige tuinbouwgebied kan uitbreiden in zuidoostelijke richting. De (afnemende) kwaliteit van de ontsluiting vormt daarbij een grens.
- Een integrale visie op de ontsluiting van dit gebied moet worden ontwikkeld. De duidelijke keuze voor een samenhangend geheel van serrebouwactiviteiten kan de vervoersstroom (vooral het vrachtvervoer tussen de bedrijven en de veilingzone is

⁹ Dat is een taak voor het Vlaams gewest. Het is nochtans duidelijk dat de provincie hier vanuit haar visie en terreinkennis een belangrijke inbreng kan hebben.

een knelpunt) beter inkaderen. N10 als drager van het stedelijk netwerk en de secundaire wegen hebben hiervoor een belangrijke functie.

- Het rastervormig nederzettingpatroon heeft een grote versnippering van de open ruimten tot gevolg. De mazen die hierdoor ontstaan, behoeven - naast tuinbouw - nieuwe functies als beheerder van de open ruimte. Voorbeelden zijn volle grond tuinbouw, hobby-landbouw, volkstuinten, laagdynamische sport of bebossing. De mazen worden voor langzaam verkeer met elkaar verbonden.
- Verstedelijking van het middengebied wordt niet geduld. Functies als voorzieningen voor actieve recreatie, verzorging of cultuur worden niet toegelaten.
- Het wonen mag de open ruimte functies niet verdringen. Inwijkelingen in het gebied moeten de hinder als gevolg van het normaal functioneren van tuinbouw accepteren. Uiteraard moet deze hinder worden beperkt. Verharding van oppervlakten moet bijvoorbeeld worden vermeden, verbranding van schadelijke stoffen gesanctioneerd, lichthinder beperkt en de verkeershinder gekanaliseerd.
- Voor het bebouwd perifeer landschap Bonheiden - Tremelo gelden gelijkaardige doelstellingen als deze voor het bebouwd perifeer landschap ten noordoosten van de stad Antwerpen. Aandachtspunten voor de provincie zijn: het creëren van een bovenlokale groenstructuur, het ontwikkelen van een gezamenlijke visie op mobiliteit, het opmaken van een gezamenlijk verkavelingsbeleid.

5. Mogelijke acties binnen de hoofdruimte

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor deze hoofdruimte uitgedrukt in een samenvatting van mogelijke maatregelen die de provincie kan nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten. Ook worden een aantal suggesties voor het Vlaams gewest opgesomd.

5.1. Mogelijke acties voor de provincie

- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken en realiseren voor de Brabantse poort in samenwerking met de betrokken gemeenten, de n.v. Zeekanaal, de GOM en het Vlaams gewest.
- Op nader de bepalen plekken zijn pilootprojecten mogelijk voor vernieuwing van stedelijke gebieden. De kleinstedelijke gebieden zijn voor de provincie het meest aangewezen werkterrein.
- De provincie kan uitvoeringsplannen opmaken voor het stedelijk netwerk Lier - Aarschot en in relatie daarmee voor het lint- en serrelandschap als tegenpool daarvan. Deze plannen geven aan waar nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden bestaan in het stedelijk netwerk, hoe het lintlandschap kan worden georganiseerd en waar serre-

gebieden kunnen worden ontwikkeld. Samenwerking met de provincie Vlaams-Brabant is noodzakelijk.

- Voor de deelruimte 'grootstedelijk Antwerpen' is het opstarten van een samenwerkingsverband prioritair. De provincie kan een rol spelen in het coördineren van de verschillende structuurplannen van de gemeenten in het gebied. Een dergelijk samenwerkingsverband kan een rol spelen bij de afbakening van het grootstedelijk gebied.
- Een tweede belangrijk samenwerkingsverband geldt voor de Antwerpse gordel. Belangrijkste project hierin is het realiseren van een grootstedelijk groenstructuur. De groene vingers in het grootstedelijk gebied zijn hiervan een onderdeel. Dit is ook van toepassing voor het plannen en het realiseren van het landschapspark Kempen - Zeeland. Andere thema's kunnen eveneens worden aangepakt.
- Een derde belangrijk samenwerkingsverband kan in deze hoofdruimte worden opgericht voor het bebouwd perifeer landschap. Dit kan leiden tot acties rond mobiliteit (bijvoorbeeld aanleggen van openbaar vervoersknooppunten of van fietsroutes), het verkavelingsbeleid (opmaken van een verordening) of rond groenstructuren (opmaken van uitvoeringsplannen, aankopen van gebieden).
- De provincie kan als coördinerend lichaam optreden met betrekking tot de planning en de realisatie van een voorstedelijk vervoersnet voor openbaar vervoer en van het erop aansluitend grootstedelijk fietsnet. Ook de koppeling met het havenvervoer is daarvan een onderdeel. Deze coördinatie kan slechts gebeuren door een bovenlokale overheid. Uiteraard is ook hier een samenwerkingsverband nodig waarin alle actoren aanwezig zijn.

5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest

- Het Vlaams gewest wordt verzocht dringend uitwerking te geven aan het ontwikkelingsperspectief voor de Vlaamse ruit.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht de bevoegdheid inzake de bebouwde perifere landschappen over te dragen aan de provincie Antwerpen.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht uitwerking te geven aan acties in verband met de sanering van bedrijventerreinen. Hierbij wenst de provincie een actieve samenwerking aan te gaan.
- De provincie vraagt aan het Vlaams gewest om een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op te maken voor Boomsesteenweg. Hierbij wenst zij een actieve medewerking aan te gaan.

III.2 Open ruimte beleid in de Noorderkempen

1. Uitgangspunten

Het gebied van de hoofdruimte 'Noorderkempen' stelt een expliciet open ruimte beleid tegenover een meer stedelijk beleid in de Antwerpse fragmenten. Het beleid in deze hoofdruimte is gericht op de gelijktijdige aanwezigheid van de drie basisfuncties van de open ruimte: de productiefunctie, de voorraadfunctie en de leef- en woonfunctie¹⁰. Binnen de hoofdruimte bestaan verschillende deelruimten waar die open ruimte functies telkens in een specifieke duurzame verhouding moeten worden georganiseerd. Om dit te verwezenlijken volstaat een ruimtelijk beleid niet. Een geïntegreerd gebiedsgericht beleid is vereist om deze doelstelling te verwezenlijken. Volgende uitgangspunten worden hierbij gehanteerd.

- Steunend op het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden landbouw, natuur, en recreatie als hoofdfuncties van de open ruimte beschouwd.
- Onder meer omwille van de aantrekkelijkheid van de open ruimte ontwikkelt de woonfunctie er sterk. In het algemeen worden verstedelijking en verspreiding van functies en bebouwing in het gebied tegengaan. Dit beleid is in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen vastgelegd. Dit geldt niet in de aangeduide verdichtingspunten waar functies en bebouwing worden geconcentreerd.
- Open ruimte functies hebben ook een economische betekenis. Een open ruimte beleid doet uitspraken over intensieve activiteiten als grondloze veeteelt, agro-industrie, intensieve recreatie.

2. Visie

De Noorderkempen is een grootschalige aaneengesloten open ruimte met een rol op bovenprovinciaal niveau. Vanuit het standpunt van provincie is de hoofdruimte een **ge-**

¹⁰ De Tweede Benelux Structuurschets kent aan de open ruimte drie functies toe: een 'productiefunctie' die de economische basis vormt van de open ruimte, een 'voorraadfunctie' voor natuur en een 'leef- en woonfunctie' die meer en meer enkel een verblijfsfunctie wordt. In de loop van de laatste vijftig jaar zijn de aard en de aanwezigheid van en de relatie tussen deze functies in de open ruimte (kwantitatief en kwalitatief) sterk veranderd. De klassieke productiefunctie, in hoofdzaak grondgebonden landbouw, evolueerde en nieuwe types van bedrijvigheid dienden zich aan. Het beschermen en het ontwikkelen van natuur worden een essentieel aandachtspunt. De leef- en woonfunctie is nog slechts zeer beperkt verbonden met de productiefunctie. Zij wordt steeds meer bepaald door het verstedelijkingsfenomeen dat zich ook hier doorzet. Ruimtelijk vertaalt deze evolutie zich in een niet geordende verweving, in versnippering en in een teloorgang van kwaliteit (Tweede Benelux Structuurschets, Concept, 1996).

heel van gedifferentieerde open ruimten rond het Turnhoutse. Alle onderdelen met uitzondering van het Turnhoutse hebben een open karakter.

3. Ruimtelijk concept

kaart 32: ruimtelijk concept voor de Noorderkempen

Volgende ordeningsbeginselen, schematisch weergegeven op kaart 32, vormen samen het ruimtelijk concept voor deze hoofdruimte.

Turnhout als uitgesproken centrum

Turnhout was historisch steeds het centrum van de Kempen. De verschillende deelruimten blijven op dit regionaalstedelijk gebied georiënteerd zodat de uitbouw van een net van verbindingen, met prioriteit voor het openbaar vervoer, belangrijk is.

Anders dan in de Antwerpse fragmenten wordt in de Noorderkempen de hiërarchie binnen het nederzettingpatroon versterkt. Het duidelijk onderscheid tussen rol en positie van de verschillende steden en kernen wordt benadrukt. Het aanduiden van polen hangt samen met een open ruimte beleid. De polen van verschillend niveau hebben elk een verantwoordelijkheid inzake het behoud en de versterking van de omringende open ruimte. De hiërarchie is gebaseerd op het regionaalstedelijk gebied Turnhout, het kleinstedelijk gebied Hoogstraten en de belangrijke kernen in het buitengebied.

Hoogstraten als belangrijk verdichtingspunt

In het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is Hoogstraten als kleinstedelijk gebied geselecteerd. Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen tracht deze rol te expliciteren door middel van het geven van taakstellingen inzake woningen. Het beklemtoont ook de rol van Hoogstraten inzake bijkomende bedrijventerreinen. De ontwikkeling van Hoogstraten is van belang voor de deelruimte 'open Kempen'. De uitbouw van de tuinbouwfunctie in Hoogstraten stelt specifieke eisen. Het belang van de ligging nabij de Nederlandse grens uit zich in de noodzaak tot een samenhangende ontwikkeling van de transportzone Meer en Hazeldonk. In het openbaar vervoersnet wordt het stedelijk gebied als knooppunt aangeduid.

Cuesta van de Noorderkempen als waterscheiding tussen Schelde en Maas

De cuesta van de Noorderkempen vormt de waterscheiding tussen Schelde en Maas. In die zin vormt hij ook een duidelijke lijn tussen twee verschillende hoofdruimten: de Noorderkempen en het Netegebied.

Structuurbepalende landbouwgebieden met bestaande kernen als verdichtingspunten

De ontwikkelingsbehoeften in het gebied worden geconcentreerd in een aantal belangrijke kernen (Essen, Kalmthout, Wuustwezel, Brecht, Malle en Rijkevorsel) die samen met Turnhout en Hoogstraten voor een regelmatige spreiding van bijkomende woningen, bedrijvigheid en voorzieningen zorgen. Concentratie in deze kernen gebeurt in functie van het behoud van de omringende open ruimte. Die kernen zijn samen met de structuurbepalende landbouwgebieden beheerders van de open ruimte. De opvang van bijkomende woningen en van de lokale bedrijventerreinen moet aansluitend bij de bovengenoemde kernen gebeuren.

Rustig grensgebied als groen hart tussen Turnhout en de Brabantse steden

Het noordoosten van de hoofdruimte is een grensoverschrijdend geheel van natuurlijke, landschappelijke en agrarische gebieden. Dit gebied heeft een belangrijke rol in een groen hart tussen de stedelijke driehoek Tilburg - Eindhoven - Turnhout.

Kanaal Dessel - Turnhout - Schoten als multifunctionele drager

Het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten heeft omwille van de evolutie binnen de kleinijverheid een deel van zijn economische betekenis verloren. In het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is het kanaal geselecteerd als secundaire waterweg. Dit betekent dat het kanaal en zijn omgeving een grotere recreatieve en toeristische rol kunnen krijgen. Het behoud van de bestaande bedrijvigheid en de versterking van het verweven karakter van het gebied zijn hierbij uitgangspunten. Bij de afbakening van het regionaalstedelijk gebied Turnhout en het kleinstedelijk gebied Mol wordt de rol van het kanaal inzake bijkomende bedrijvigheid bekeken. De provincie kan tevens de behoefte aan watergebonden bedrijvigheid onderzoeken bij de afbakening van regionale bedrijventerreinen in de economische knooppunten Arendonk en Balen. Bestaande bedrijven kunnen zich binnen aan te geven ruimtelijke randvoorwaarden verder ontwikkelen. De landschappelijke kwaliteiten van het gebied moeten worden versterkt. Het kanaal kan de ruimtelijke relatie versterken tussen de deelruimten van het Antwerpse en de Noorderkempen. De kernen langs het kanaal kunnen op deze nieuwe rol inspelen.

Drie deelruimten binnen de Noorderkempen

Het gebied bevat het Turnhoutse, de open Kempen en het rustig grensgebied. Deze gebieden worden als structuurbepalende deelruimten geselecteerd waarvoor een specifiek gebiedsgericht beleid wordt gevoerd.

4. Verdere uitwerking in deelruimten

Het ruimtelijk gewenst beeld voor de Noorderkempen wordt verder gebiedsgericht uitgewerkt aan de hand van ontwikkelingsperspectieven voor de drie deelruimten die ertoe behoren.

4.1. Het Turnhoutse

4.1.1. Visie en concept

Het Turnhoutse is als regionaalstedelijk gebied een deelruimte van Vlaams niveau. De provincie wordt betrokken bij het afbakeningsproces, geleid door het Vlaams gewest. De provincie wijst op onderstaande aandachtspunten bij het afbakeningsproces.

Voor het Turnhoutse moet het historisch begrip 'provinciestad' nieuwe inhoud worden gegeven. Turnhout is een duidelijke pool in de Noorderkempen, ondersteund door een recente economische groei. Het oud hiërarchisch beeld voor de nederzettingsstructuur is in dit deel van de provincie nog geldig. De verschillende deelruimten van de Noorderkempen zijn op Turnhout georiënteerd. Turnhout blijft bepalend in de ruime omgeving en ten opzichte van andere kernen (bijvoorbeeld Ravels, Poppel, Merksplas of Rijkevorsel). Stedelijke functies worden hier geconcentreerd. De uitbreiding van het Turnhoutse in de richting van de Antwerpse fragmenten wordt tegengegaan. Turnhout als regionaalstedelijk gebied behoeft daarom een eigen autonomie op zijn niveau.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Turnhout, Oud-Turnhout, Vosselaar en Beerse.

Een ruimtelijk concept voor deze deelruimte vanuit de invalshoek van de provincie ziet het **Turnhoutse als uitgesproken centrum in de Noorderkempen**. Het bevat volgende ruimtelijke principes.

- Het Turnhoutse is een regionaalstedelijk gebied met delen van de gemeenten Turnhout, Beerse, Vosselaar en Oud-Turnhout. Daardoor krijgt het een oost - west oriëntatie.

- De hoofdweg E34 is structuurbepalend voor de ontwikkeling van Turnhout. De knooppunten van N140 en N19 met E34 fungeren als motor voor regionale bedrijvigheid en hoogdynamische ontwikkelingen.
- Ten noorden van Turnhout zijn het vennengebied en de omgeving van het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten waardevolle natuurlijke en landschappelijke gebieden. Zij vormen deels grenzen aan het regionaalstedelijk gebied. Uitbreiding van Turnhout naar het noorden wordt zoveel mogelijk tegengegaan.
- Doorheen het regionaalstedelijk gebied kan het kanaal functioneren als een drager van stedelijke vernieuwing en van bijkomende ontwikkelingen.
- Het regionaalstedelijk gebied kent verschillende woonomgevingen in Beerse, Vosselaar, Turnhout en Oud-Turnhout. Deze moeten gelijkwaardiger worden. De binnenstad van Turnhout moet daarvoor worden vernieuwd. In de overige gemeenten moet de stedelijkheid (dichtheid, voorzieningenniveau, ontsluitingsprincipes enz.) toenemen.
- Binnen het regionaalstedelijk gebied (tussen Turnhout en Vosselaar) bevindt zich een belangrijke te vrijwaren open ruimte verbinding (riviervallei in het systeem van de Aa).
- Een beperkt aantal te selecteren en te verdichten stedelijke assen draagt nieuwe activiteiten. De omgevingen van N12, N140 en N19 komen daarvoor in aanmerking.
- Het regionaalstedelijk gebied wordt ondersteund door een krachtig openbaar vervoersnet.
- Het specifiek economisch knooppunt Arendonk kan in een economische relatie tot Turnhout worden gezien. Het afbakeningsproces geeft hierover uitsluitel. Bij de opmaak van uitvoeringsplannen kan binnen het kader van de positie van Arendonk in het rustig grensgebied de mogelijkheden voor de opvang van bijkomende bedrijventerreinen worden bekeken.

4.1.2. Doelstellingen

Realiseren van stedelijke vernieuwing

Zoals bij het grootstedelijk gebied Antwerpen en het regionaalstedelijk gebied Mechelen is ook in Turnhout behoefte aan stedelijke vernieuwing. De aantrekkingskracht van de binnenstad moet worden verhoogd door de uitvoering van strategische projecten, de verlaging van de dichtheid op sommige plaatsen, de aanleg van voldoende openbare en groene ruimten. Mogelijk strategisch project vanwege de provincie is de herwaardering van de omgeving van het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten en de opmaak van een inrichtings- of beheersplan daarvoor. Deze strategische projecten zijn vast te stellen in het kader van het afbakeningsproces.

Creëren van ruimte voor stedelijke functies als wonen, bedrijvigheid en voorzieningen

Het regionaalstedelijk gebied heeft een belangrijke stedelijke en economische functie voor de provincie. Het moet deze taak waarmaken door ruimte te voorzien voor wonen, bedrijvigheid en andere stedelijke functies. Herstructurering van het gebied tussen de binnenstad en E34 en de verdichting van Beerse en Vosselaar kunnen deze ruimte creëren.

Aandacht schenken aan een goede bereikbaarheid en ontsluiting

Turnhout kan zijn rol van vernieuwde pool in de Noorderkempen slechts waarmaken mits voldoende aandacht voor bereikbaarheid en ontsluiting. Dit betekent bijvoorbeeld:

- het verbeteren van de openbaar vervoerverbindingen met Antwerpen (per trein en snelbus);
- het realiseren van een wegverbinding tussen Tilburg en Turnhout;
- het veilig stellen van een goede aansluiting op E34 door onder meer de herstructurering van de kleinhandelsconcentratie langsheen N140;
- het uitbouwen van assen voor openbaar vervoer en fietsers.

Beschermen van natuurlijke en landschappelijke elementen

Turnhout wordt omgeven door belangrijke elementen van de natuurlijke en landschappelijke structuur van de provincie. Het betreft de valleien van de Aa en de zijbeken daarvan, het vennengebied in het noorden, de bosgebieden van het rustig grensgebied (Oud-Turnhout, Arendonk, Ravels), de open ruimte verbinding tussen Turnhout en Vosselaar en het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten. Hier worden grote gebieden aangeduid als mogelijke elementen van het Vlaams ecologisch netwerk (grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling en natuurverbindingengebieden).

4.2. Open Kempen

4.2.1. Visie en concept

Het gebied van de open Kempen is een letterlijk open gebied in het noorden van de provincie. De deelruimte loopt door in Nederland tot voorbij de Brabantse steden. De landbouwfunctie - voor een belangrijk deel grondgebonden - overweegt en heeft een belangrijke economische betekenis voor de provincie. Enkele heidegebieden en bosgebieden komen verspreid voor en vormen een netwerk van verspreide natuurlijke gebieden.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Essen, Kalmthout, Wuustwezel, Brecht, Hoogstraten, Rijkevorsel, Malle, Merksplas en Baarle-Hertog.

Een ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie ziet deze deelruimte als een **open gebied met grootschalige landbouw en verspreide natuurlijke gebieden**. Het bevat volgende ruimtelijke principes.

- Grote delen van het gebied zijn aaneengesloten open ruimten met daarin structuurbepalende grondgebonden maar ook grondloze landbouw. In de toekomst blijft deze rol gelijk. Onderdelen met een sterke landbouwfunctie zijn het gebied rond Essen, Kalmthout en Wuustwezel, het gebied rond Brecht, Rijkevorsel, Malle en Merksplas, het gebied ten noorden van Hoogstraten, het gebied rond en ten zuiden van Baarle-Hertog.
- Hoogstraten is een versterkte pool van tweede orde (naast het regionaalstedelijk gebied Turnhout). Dit kleinstedelijk gebied fungeert als hoofdplaats voor de open Kempen. Hier worden stedelijke functies zoals wonen, bedrijvigheid en voorzieningen geconcentreerd. Om deze rol te vervullen zijn uitbreiding (ook van het regionaal bedrijventerrein), verdichting en opwaardering van het kleinstedelijk gebied noodzakelijk.
- Rond het kleinstedelijk gebied Hoogstraten bevindt zich een te begrenzen en te ordenen gebied voor glastuinbouw van provinciaal niveau.
- Een netwerk van bovenlokale meer natuurlijke gebieden (heidegebieden, kolonies, gave landschappen) stelt externe en interne grenzen aan de open landbouwgebieden. Externe grenzen zijn bijvoorbeeld de heidegebieden op de rand van het bebouwd perifeer landschap, de bosgebieden in Zoersel, Malle en Lille of het vennengebied ten noorden van Turnhout. Interne grenzen zijn bijvoorbeeld bossen in landbouwgebieden (Wuustwezel, oosten van Hoogstraten, Merksplas), de kolonies van Wortel, Heeshuis en Merksplas en de vroegere kleiputten (Brecht - Rijkevorsel) aan het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten. Natuurwaarden, landbouw volgens vrijwillige beheersovereenkomsten en recreatief medegebruik zijn hier hoofdfuncties.
- Nederzettingen in het gebied zijn geconcentreerde kernen. Met name de bestaande belangrijke kernen (Essen, Brecht, Malle, Rijkevorsel, Wuustwezel en Kalmthout) versterken de open Kempen als verzorgingspolen in een open gebied zonder tussenliggende linten.
- Grote infrastructuur (E19, E34, spoorlijnen) zijn doorgaande verbindingen naar de Randstad en de Brabantse steden. Zij worden niet als linten ontwikkeld.
- Het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten wordt gezien als een belangrijke toeristisch-recreatieve drager. De economische transportfunctie wordt echter gevrijwaard.

4.2.2. Doelstellingen

Stimuleren van open ruimte functies zoals grondloze en grondgebonden landbouw, natuur en recreatie

In principe is landbouw hoofdfunctie in de open Kempen. Natuur en recreatie zijn ondergeschikte nevenfuncties.

- Landbouw wordt ondersteund. Herstructurering van landbouwgebieden (ruilverkaveling, aanpassing van de waterhuishouding enz.) is mogelijk. Grondgebonden landbouw krijgt de meeste kansen. Grondloze landbouw wordt op haar huidig niveau beheerst. De draagkracht van het gebied moet nader worden bepaald. Hierop kunnen meer concrete uitspraken over bijvoorbeeld mestbeleid, mestverwerking of agro-industrie worden gebaseerd. Het gebied is immers een belangrijk mestproductiegebied en heeft nood aan de uitwerking van een duidelijk beleid ten opzichte van (de locatie van) de mestverwerking.
- De samenhang tussen de aanwezige verspreide natuurlijke gebieden moet worden verbeterd door bijvoorbeeld het aanduiden van natuurverbingsgebieden, het bufferen van gebieden en het realiseren van landschapsopbouwende elementen.
- Recreatie heeft in het gebied een ondergeschikte functie behalve in specifieke gebieden zoals bijvoorbeeld langs delen van het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten; het kleinstedelijk gebied Hoogstraten en de enclavegemeente Baarle-Hertog. Het algemeen principe van het recreatief medegebruik is van toepassing in de overige delen van de deelruimte.

Beheersen van toegankelijkheid en ontsluiting

De ontsluiting van de deelruimte 'open Kempen' is gericht enerzijds op de goede werking van open ruimte functies, anderzijds op de strikte hiërarchie van het kleinstedelijk gebied en van de belangrijke kernen in het buitengebied. Bijkomende infrastructuur, lintvorming en verspreiding van infrastructuur hinderen deze functies en worden tegengegaan. De provincie bevestigt deze visie in de selectie van de secundaire wegen en in de visie op het regionaal openbaar vervoer.

Concentreren van activiteiten in Hoogstraten en in de structuurondersteunende kernen

In de deelruimte geldt een duidelijke hiërarchie tussen het kleinstedelijk gebied Hoogstraten (en het regionaalstedelijk gebied Turnhout) en de belangrijke kernen (Brecht, Essen, Kalmthout, Malle, Rijkevorsel en Wuustwezel). Zij wordt verder uitgewerkt bij de selectie van de hoofddorpen.

Het aantal aangeduide kernen met een belangrijke rol in het buitengebied is groot. Zij versterken de lokale nederzittings- en bedrijvenstructuur in het gebied. Zij zijn lokale polen in het gebied. Verlating en verspreiding van de bebouwing worden strikt tegengegaan. De versterking gebeurt maximaal in en aansluitend bij de structuurbepalende kernen.

4.3. Rustig grensgebied

4.3.1. Visie en concept

Als derde deelruimte in de Noorderkempen is het rustig grensgebied een weinig bebouwd gebied met hoge natuurwaarden. Het blijft beperkt toegankelijk behalve voor doorgaand langzaam verkeer. Hoofdfuncties in het gebied zijn natuur en ondergeschikt daaraan laagdynamische passieve recreatie. Grondgebonden melkveehouderij is de ruimtelijke drager. De deelruimte loopt door in de provincie Limburg en in Nederland, onder meer door het enclavegebied van Baarle-Hertog. Zij is een onderdeel van de regio tussen Turnhout, Tilburg en Eindhoven. Ook het gebied rond Postel maakt er deel van uit.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Baarle-Hertog, Merksplas, Beerse, Turnhout, Ravels, Mol, Arendonk en Oud-Turnhout.

Een ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie ziet deze deelruimte als een **beperkt toegankelijk grensoverschrijdend groengebied van provinciaal niveau**. Het bevat volgende ruimtelijke principes.

- Turnhout, Tilburg en Eindhoven zijn sterke stedelijke gebieden aan de randen van het gebied. Daardoor krijgt de deelruimte het karakter van een groen hart in de driehoek Turnhout - Tilburg - Eindhoven.
- Het natuurlijk karakter van de deelruimte wordt vooral waar gemaakt door drie natuurlijke delen: een beperkt toegankelijk gebied ten oosten van de lijn Turnhout - Tilburg, het Turnhouts vennengebied met hoge natuurwaarde ten noorden van Turnhout en een waardevol bosgebied met ruimere mogelijkheden voor verweven passieve recreatie rond Postel. Deze drie gebieden worden in de mate van het mogelijke met elkaar verbonden door open ruimte verbindingen en natuurverbindingen.
- Hoofdwegen verbinden Tilburg en Eindhoven alsook Turnhout en Eindhoven. Zij begrenzen het gebied.
- Structuurbepalende landbouwgebieden sluiten aan op de open Kempen en vormen een belangrijke open ruimte functie.
- Het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten is een toeristisch-recreatieve as maar behoudt zijn economische transportfunctie.

4.3.2. Doelstellingen

Beheren van de natuurwaarden

Hoofdfunctie van het gebied is natuur. Waardevolle bossen en landschappen worden behouden, versterkt en waar mogelijk uitgebreid. De natuurwaarde kan bij de afbakening van de natuurlijke structuur worden vastgelegd door de aanduiding van de waardevolle aaneengesloten gebieden als grote eenheden natuur (GEN) en grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO). Daartussen duidt de provincie natuurverbindingengebieden aan. Zij kan ook samenwerkingsovereenkomsten sluiten met het Vlaams gewest over het beheer van het gebied. Het ecologisch impulsgebied 'Turnhouts Vennengebied' biedt daarvoor aanknopingspunten. Voor de andere gebruikers van het gebied worden beheersplannen en voorschriften opgemaakt.

Beperken van uitrusting en toegankelijkheid

Vrijwaren van de natuurwaarde van deze deelruimte vraagt om beperkingen op de ontwikkeling van hoogdynamische functies. Dat houdt bijvoorbeeld in beperkte bijkomende ontsluitingen, beperkte aanleg van voorzieningen of bebouwing. Laagdynamische open ruimte functies met kleinschalige uitrusting of infrastructuur zoals verbrede landbouw en passieve recreatie (fietsen, wandelen) zijn mogelijk.

Handhaven van sterke landbouwgebieden als beheerder van de open ruimte

Het rustig grensgebied bestaat uit structuurbepalende landbouwgebieden die aansluiten bij de open Kempen. Deze gebieden worden gehandhaafd en hebben, naast de productiefunctie, een belangrijke beheersfunctie voor de open ruimte.

Grensoverschrijdend samenwerken

De deelruimte loopt duidelijk verder in de provincie Limburg en in Nederland. De provincie neemt zich voor een gezamenlijk ontwikkelingsperspectief op te zetten in samenwerking met de Nederlandse provincie Noord-Brabant en met de provincie Limburg. Overleg over het beeld van deze deelruimte, zoals opgenomen in dit ruimtelijk structuurplan, is een eerste stap. Grensoverschrijdende projecten voor natuurbeheer zijn een mogelijke concrete uitwerking.

5. Mogelijke acties binnen de hoofdruimte

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor deze hoofdruimte uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie kan nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

Ook worden de suggesties van taken opgesomd die het Vlaams gewest in de hoofdruimte kan opnemen en die kunnen bijdragen tot de verwezenlijking van het ontwikkelingsperspectief voor deze hoofdruimte.

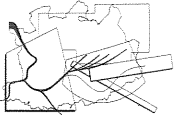
5.1. Mogelijke acties voor de provincie

- Voor de nadere uitwerking van het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten en de omgeving daarvan (bijvoorbeeld de kleiputten in Brecht) kan een samenwerkingsverband met de betrokken actoren en gemeenten worden opgericht.
- Voor de ordening en de afbakening van het serregebied rond Hoogstraten kan een uitvoeringsplan worden opgemaakt.
- De provincie kan de agrarische macrostructuur, opgemaakt door het Vlaams gewest, verder uitwerken in uitvoeringsplannen. Deze hebben tot doel de landbouwgebieden in de Noorderkempen verder te differentiëren.
- De provincie kan acties ondernemen ter versterking van de groenstructuur ten oosten van Hoogstraten (bijvoorbeeld via de opmaak van uitvoeringsplannen of de aankoop van gebieden).
- Naar aanleiding van het afbakenen van de natuurverbindingsgebieden kan de provincie pilootprojecten selecteren met het oog op de verweving van landbouw en natuur.

5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest

- Aan het Vlaams gewest wordt voorgesteld om een samenwerkingsverband aan te gaan met de provincie over het beheer van het rustig grensgebied. Het Vlaams gewest heeft immers via onder meer het Ecologisch Impulsgebied hier reeds initiatieven voor ondernomen.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht een structureel overleg op te zetten met de aan de hoofdruimte grenzende Nederlandse overheden over de structuurbepalende elementen van bovenprovinciaal niveau. De samenhangende ontwikkeling van de transportzone Meer en Hazeldonk, de verbindingen tussen Turnhout en Tilburg, het beheer van de natuurlijke gebieden en de aanleg van de hogesnelheidslijn zijn hiervan de meest dringende voorbeelden.

- Het Vlaams gewest wordt verzocht om, in overleg met de federale overheid en met Nederland, een beleid uit te werken voor het omgaan met de druk op de woonmarkt in de grensgemeenten.

III.3 Versterking en concentratie in de oostelijke netwerken

1. Uitgangspunten

De hoofdruimte 'oostelijke netwerken' bestaat uit twee kleinere deelruimten waarvoor een gelijkaardig beleid geldt. Anders dan de overige hoofdruimten zijn de oostelijke netwerken geen functioneel en morfologisch samenhangend gebied. Zo hangt de deelruimte 'Kempische as' morfologisch, functioneel en historisch sterk samen met het Netegebied terwijl de deelruimte 'netwerk Albertkanaal' sterke relaties onderhoudt met de Antwerpse haven en met de omliggende deelruimten. Recente tendensen brengen hier wijzigingen in. Het samen benoemen van beide deelruimten is de uitdrukking van een gewenste ruimtelijke structuur en van een gelijkaardig ruimtelijk beleid.

Het is noodzakelijk ook in het oosten van de provincie Antwerpen mogelijkheden te voorzien voor geconcentreerde stedelijke en economische ontwikkelingen. Dit voorkomt een te eenzijdige ontwikkeling van de provincie in het westen (Antwerpse fragmenten), benut aanwezige potenties en kanaliseert bedreigende tendensen tot verspreiding en versnippering.

Netwerkvorming en grensoverschrijdende samenwerking zijn in deze hoofdruimte bijzondere aandachtspunten. De Kempische as en het netwerk Albertkanaal overschrijden de provinciegrens met Limburg. Zij worden in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen aangeduid als structuurbepalende elementen van Vlaams niveau. De provincie gaat er nochtans van uit dat zij een bijdrage kan leveren tot het toekomstbeeld en het beleid voor beide deelruimten.

2. Visie

In het oosten van de provincie versterken de Kempische as en het economisch netwerk van het Albertkanaal de stedelijke en economische structuur van de provincie. Beide assen scharnieren rond Herentals - Geel, vertonen sterke functionele banden met het grootstedelijk Antwerpen en zijn als het ware neergelegd in het kwetsbaar Netegebied. In beide ruimten worden hoogdynamische activiteiten geconcentreerd die in het omliggend gebied niet thuishoren.

Het begrip 'netwerk' kan zeker vandaag nog niet voor beide deelruimten worden gebruikt. Het is veeleer een potentie die moet worden verwezenlijkt. De uitbouw van een netwerk vereist dat de knooppunten en de schakels een 'voordeel' hebben bij een netwerkvorming.

- De Kempische as kan sterker worden door economische, recreatieve en toeristische potenties in relatie tot elkaar en complementair te verwezenlijken. Ruimtelijke herstructurering, verdichting en concentratie, goede interne en externe verbindingen alsook samenwerking zijn er de beleidselementen van.
- Het Albertkanaal is een potentieel netwerk van een andere aard. Zijn potentie ligt in de relatie met de Antwerpse haven, uitgedrukt in een samenwerkingsverband en in een sterke economische hoofdfunctie. Het creëren van een interne structuur voor het gebied kan het netwerk vorm geven.

3. Ruimtelijk concept

kaart 33: ruimtelijk concept voor de oostelijke netwerken

Volgende ordeningsbeginselen, schematisch weergegeven op kaart 33, vormen samen het ruimtelijk concept voor deze hoofdruimte.

Twee netwerken scharnierend rond een centraal punt, Herentals - Geel-Punt, en neergelegd in een kwetsbaar onderliggend Netegebied

Beide assen worden ruimtelijk verschillend uitgewerkt.

- De Kempische as is een verdichtingsgebied ter vrijwaring van het omliggend Netegebied. Belangrijke functies zijn productie en distributie, hoogdynamische recreatie en toerisme en allerlei stedelijke voorzieningen.
- Het economisch netwerk Albertkanaal is te differentiëren naar drie verschillende delen. De relatie met de omliggende ruimte is hierbij bepalend. Een eerste deel kadert de economische ontwikkeling in het grootstedelijk Antwerpen. Een tweede deel tussen het grootstedelijk Antwerpen en Herentals kent een belangrijke verweving met andere (landschappelijke en natuurlijke) functies. Een derde deel begint bij Herentals en heeft een economische hoofdfunctie.
- Herentals - Geel-Punt is het knooppunt van beide netwerken en wordt daarom als provinciale poort ('Kempische poort') geselecteerd. Vanwege de belangrijke natuurwaarden in de omgeving van Herentals moet de uitbouw van deze poort zeer omzichtig gebeuren.

Infrastructuurbundel drager voor multimodale knooppunten

Belangrijk voor het verwezenlijken van een economisch netwerk zijn het optimaliseren van de infrastructuur en het verknopen ervan op geschikte plaatsen. Hierbij spelen zowel het privaat als het openbaar vervoer en zowel het personen- als het goederenvervoer een rol. Het netwerk Albertkanaal heeft andere potenties dan de Kempische as. Deze potenties moeten worden benut om de economische hoofdfunctie te versterken. De aanleg van de IJzeren Rijn kan een belangrijke impuls geven aan de netwerken.

Open ruimte verbindingen als scheiding en binding

Binnen de verdichtingsgebieden zijn open ruimten, zoals in stedelijke gebieden, functioneel en morfologisch belangrijk. De locatie ervan speelt in op de karakteristieken van het gebied, op de rivier- en beekvalleien, op landbouwgebieden, op natuur- en bosgebieden, op reliëfvergangen en op de ecologische infrastructuur. De natuurverbindingengebieden die door de provincie worden geselecteerd, zijn er belangrijke elementen van. Het onderliggend Netegebied doorkruist op vele plaatsen de netwerken en vormt de basis van de voornaamste open ruimte verbindingen.

4. Verdere uitwerking in deelruimten

Het gewenst ruimtelijk beeld voor de hoofdruimte 'oostelijke netwerken' wordt verder gebiedsgericht uitgewerkt aan de hand van ontwikkelingsperspectieven voor de twee deelruimten die ertoe behoren.

4.1. Kempische as

4.1.1. Visie en concept

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen selecteert de Kempische as als een stedelijk netwerk van Vlaams niveau ¹¹. Het Vlaams gewest zal zijn visie op dit gebied verder uitwerken in een specifiek ruimtelijk beleidskader. In afwachting van deze visie reikt de provincie een aantal aandachtspunten aan voor het gedeelte van de Kempische as op haar grondgebied.

¹¹ Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen beschouwt het stedelijk netwerk Kempische as als een verstedelijkt gebied met een industrieel-economische functie. Het is een netwerk rond een geheel van achterlandverbindingen (bijvoorbeeld de IJzeren Rijn) vanuit de Vlaamse poort Antwerpen met ruimte voor elkaar aanvullende (intensieve) toeristisch-recreatieve activiteiten verbonden met landschappelijke troeven.

Het selecteren van de Kempische as als stedelijk netwerk biedt een antwoord op de bestaande verstedelijking, fragmentatie en vorming van een conglomeraat in het gebied ¹². In plaats van een verdere versnippering in de hand te werken, wordt gekozen voor een beleid van bundeling en concentratie in bestaande verdichtingspunten.

De Kempische as met verschillende kleinstedelijke gebieden is een verdichtingsgebied waarin stedelijke en economische potenties kunnen worden ontwikkeld. Hierdoor kan het omliggend waardevol en kwetsbaar Netegebied worden gevrijwaard van te hoge druk. Belangrijke functies in het gebied zijn productie, distributie gekoppeld aan de knooppunten van infrastructuur, hoogdynamische recreatie en toerisme alsook verschillende soorten voorzieningen op schaal van het gebied.

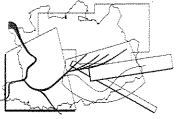
Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Herentals, Geel, Molen Olen.

Delen van Herentals en Geel liggen ook in het economisch netwerk van het Albertkanaal. Daardoor kennen deze twee kleinstedelijke gebieden ook een belangrijke industriële functie. In het ruimtelijk concept voor de Kempische as wordt vooral gesproken over de kleinstedelijke gebieden en minder over hun ligging in het economisch netwerk.

Een ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie ziet de deelruimte als een **rij van kleinstedelijke gebieden op een zandrug, verbonden door infrastructuur van hoog niveau**. Het vertaalt het concept 'stedelijk netwerk' en bevat volgende ruimtelijke principes.

- De zandrug Olen - Geel - Mol tussen de depressies van de Kleine en de Grote Nete vormt de basis van deze deelruimte. De gebieden buiten de zandrug worden niet als onderdeel van deze deelruimte beschouwd. Bebouwing wordt op de zandrug geconcentreerd. Als grens van het netwerk functioneren het systeem van de Kleine Nete (met beken, plassen en bijvoorbeeld het kanaal Herentals - Bocholt) en het systeem van de Grote Nete (met bijzondere aandacht voor de Molse Nete). Op sommige plaatsen ontstaat een sterke verweving zoals bijvoorbeeld rond de Molse Nete in Mol.
- Op de zandrug vormen de kleinstedelijke gebieden Herentals, Geel, Mol, Lommel en Neerpelt - Overpelt (provincie Limburg) een rij van verdichtingspunten en geen doorlopend lint van bebouwing. Deze rij wordt versterkt door een aantal belangrijke kernen (Olen en Balen) in het netwerk.
- Herentals is het hoogdynamisch eind- en beginpunt van het netwerk op het grondgebied van de provincie Antwerpen. Wonen, productie, distributie, hoogdynamische recreatie, belangrijke voorzieningen en andere verkeersgenererende functies vinden

¹² Zie ook de bestaande nederzettingsstructuur in het informatief gedeelte of het voorbereidend deelonderzoek naar de nederzettingsstructuur.

hier een plaats. De Kempische poort is voor de provincie Antwerpen een multimodaal logistiek centrum van provinciaal niveau. Het middengebied van het netwerk (gedeelten van Mol en Geel) heeft een lagere dynamiek.

- Het concept 'stedelijk netwerk' betekent niet dat het betrokken gebied volledig wordt verstedelijkt. Verdichtingspunten worden omringd door open ruimten en natuurlijke elementen in en rond deze deelruimte. De valleien van de Grote en Kleine Nete, de zandrug Herentals - Mol, open ruimte verbindingen tussen Herentals en Geel, de landbouwgebieden, tussen Geel en Mol en tussen Mol en Lommel, boscomplexen, de meren van Mol enz. maken eveneens deel uit van deze deelruimte.
- Infrastructuren zoals N71 (als verbindende weg van categorie primair I), de spoorlijn voor personenvervoer Antwerpen - Overpelt met bijbehorende stationsomgevingen en de goederenspoorlijn 'Ijzeren Rijn' verbinden de onderdelen van het netwerk. Zij ondersteunen de knooppunten (kleinstedelijke gebieden en belangrijke kernen in buitengebied). N71 wordt niet gezien als lint. Een intern openbaar vervoerssysteem verhoogt de samenhang binnen het gebied. Het Albertkanaal is onderdeel van een andere deelruimte en overlapt enkel in Herentals en Geel met de Kempische as. Dit scharnierpunt duidt de provincie aan als Kempische poort. De kanalen Dessel - Turnhout - Schoten en Herentals - Bocholt zijn van een lagere orde, concurreren niet met het Albertkanaal en bieden kansen voor vernieuwing.

4.1.2. Doelstellingen

Verdichten in de kleinstedelijke gebieden

De opeenvolging van kleinstedelijke gebieden kenmerkt deze deelruimte. Het zijn verdichtingspunten die worden uitgebouwd in overeenstemming met hun stedelijke potenties.

- De rol van Herentals is meervoudig. Ten eerste is het een knooppunt van stedelijke functies met de bestaande functies als aanknopingspunten. Ten tweede is zijn rol sterk bepaald door de nabijheid van grote natuurlijke gehelen van het Netegebied. Ten derde heeft Herentals een rol als poort van provinciaal niveau in het economisch netwerk Albertkanaal. Daarom is een tweedeling nodig tussen 'Herentals stad' en 'Herentals poort'.
- Geel kan als verdichtingspunt verder bouwen op de bestaande bovenlokale functies. De open structuur van Geel moet worden omgevormd tot een sterke en verdichte kleinstedelijke structuur.
- Ook Mol moet ten eerste plaats bieden aan stedelijke functies. Het profileert zich op basis van de aanwezige potenties. Voor grootschalige bedrijvigheid en distributie zijn de kleinstedelijke gebieden Herentals en Neerpelt - Overpelt meer geschikt. Ten tweede heeft Mol een belangrijke positie en rol in relatie tot het omringend buitengebied. Ten derde kenmerkt Mol zich door enkele functies van bovenlokaal niveau.

- Grootschalige kleinhandel die zich ontwikkelt tussen de kleinstedelijke gebieden, wordt tegengegaan. Concentraties die aansluiten bij de stedelijke gebieden, worden daarin opgenomen. Andere concentraties krijgen geen ontwikkelingskansen.

Uitbouwen van stationsomgevingen

De stationsomgevingen in deze deelruimte (Herentals, Olen, Geel, Mol, Lommel, Neerpelt - Overpelt) hebben grote potenties tot verdichting. Zij vormen een aandachtspunt bij de verdere ontwikkeling en bij de toekomstige afbakening van de kleinstedelijke gebieden.

Deze potentie wordt ondersteund door het heractiveren van de Ijzeren Rijn. Het realiseren van de Kempische poort als multimodaal logistiek centrum is hierbij een randvoorwaarde.

Bundelen en selecteren van stedelijke functies als uitwerking van complementariteit in het netwerk

In deze deelruimte wordt gestreefd naar een breed spectrum van functies. Belangrijke functies die deze rol moeten helpen waarmaken, zijn reeds in grote mate aanwezig. Bovenlokale functies zijn bijvoorbeeld: distributie in de omgeving van het Albertkanaal en in Limburg rond de noord - zuid verbinding, productie op regionaal niveau, hoogdynamische vormen van toerisme en recreatie binnen het netwerk, laagdynamische recreatie in de omgeving, andere vormen van werkgelegenheid zoals de zandwinning en het onderzoekscentrum in Mol, onderwijs en verzorging.

De groei van verschillende functies in het netwerk mag de draagkracht van het gebied niet overschrijden. Het blijft nodig functies zoals wonen, actieve recreatie, verzorging, productie, distributie, ontginning enz. te bundelen in de stedelijke gebieden en in de belangrijke kernen in het buitengebied. Daarvoor moeten bijvoorbeeld nieuwe dichtere woonomgevingen worden ontwikkeld. Een gezamenlijk locatiebeleid voor het realiseren van bijkomende bedrijventerreinen richt zich op de specifieke economische potenties van de onderdelen (historisch centrum, stationsomgevingen, kanaal, stedelijke woonomgevingen).

Vrijwaren en versterken van open ruimte verbindingen

De onderliggende valleigebieden (de Grote en Kleine Nete en bijbehorende zijrivieren en -beken) moeten als natuurlijke gebieden en open ruimten worden gevrijwaard. In het bijzonder zijn de open ruimte verbindingen tussen Herentals en Geel, tussen Geel en Mol en tussen Mol en Lommel in deze deelruimte aandachtspunten voor de provincie. De provincie kan deze gebieden afbakenen in ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Voeren van overleg en stimuleren van samenwerking in het stedelijk netwerk

In het stedelijk netwerk bestaan verschillende soorten van complementariteit. In de kleinstedelijke gebieden zijn functies aanwezig die bijdragen tot het profileren ervan. Voorbeelden zijn het historisch karakter van Herentals en zijn positie aan het Albertkanaal en aan het kanaal Herentals - Bocholt, de medisch-sociale en onderwijsfunctie in Geel, de toeristisch-recreatieve functie en het onderzoekscentrum in Mol, de toeristische functie en de zandwinning in Lommel, de industriële functie in Neerpelt - Overpelt. Op deze complementariteit wordt verder gewerkt.

De complementariteit in het netwerk wordt gerealiseerd in evenwaardige knooppunten. In de praktijk kan men complementariteit niet afdwingen. De provincie stimuleert daartoe overleg tussen de verschillende gemeenten van deze deelruimte wanneer nieuwe bovenlokale functies worden gepland.

Creëren van nieuwe samenhang tussen fragmenten door inrichting en strategische ingrepen

In het gebied bestaan verschillende soorten van fragmenten. Landschapsontwerp (zoals het landinrichtingsproject van de Grote Nete) of de aanpak van infrastructuur moet een rol spelen in de verbinding van die fragmenten. Daarnaast definieert de provincie strategische projecten. Voorbeelden zijn het uitbouwen en het verdichten van de verschillende stationsomgevingen, het realiseren van de Kempische poort, het opbouwen van een gezamenlijke visie op de ontwikkeling en de rol van de IJzeren Rijn in het stedelijk netwerk.

4.2. Netwerk Albertkanaal

4.2.1. Visie en concept

Het Vlaams gewest selecteert het gebied rond het Albertkanaal als een economisch netwerk van Vlaams niveau. Alle gemeenten in het netwerk worden daarbij automatisch economische knooppunten binnen dit netwerk. Het Vlaams gewest zal over deze gemeenten een apart pakket van bedrijventerreinen verdelen en zijn visie op het economisch netwerk verder uitwerken. In afwachting daarvan formuleert de provincie Antwerpen enkele aandachtspunten.

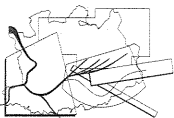
Het gebied, gekoppeld aan de parallelle infrastructuur Albertkanaal en E313, heeft een gelijkaardige functie voor de provinciale ruimtelijke structuur als de Kempische as. Nochtans wordt gekozen voor fundamentele verschillen tussen beide gebieden, zowel functioneel als morfologisch. In de Kempische as zoekt men naar een brede stedelijke

ontwikkeling op een beperkt aantal samenhangende verdichtingsplekken. Het netwerk van het Albertkanaal wordt in eerste instantie gezien als gebied met een economische hoofdfunctie, gericht op productie en distributie, in een smalle band langs beide infrastructuur. Bijzondere aandachtspunten zijn de ligging tussen de Vlaamse ruit en het Limburgs stedelijk kerngebied en de functionele band met de Antwerpse haven. De Kempische as hangt sterk samen met het Netegebied. Het netwerk van het Albertkanaal doorsnijdt dit laatste en verstoort het op structurele wijze. Daardoor ontstaan per definitie allerlei barrières.

Tot de deelruimte behoren delen van het grootstedelijk gebied Antwerpen en van de gemeenten Schoten, Schilde, Zandhoven, Ranst, Grobbendonk, Herentals, Olen, Geel, Meerhout, Westerlo en Laakdal.

Een ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie ziet deze deelruimte als een **smalle economische band langsheen parallelle infrastructuur van internationaal niveau**. Het bevat volgende ruimtelijke principes.

- Het netwerk Albertkanaal bestaat volgens de provincie uit drie delen. Een eerste deel is gericht op de economische ontwikkeling in functie van het grootstedelijk Antwerpen. Een tweede deel is een gebied waar een grote mate van verwevenheid van functies bestaat en waar de economische ontwikkeling moet rekening houden met belangrijke natuurlijke en landschappelijke waarden. Vanaf Herentals is sprake van een ontwikkeling met als hoofdfunctie economie, in een smalle band binnen de bundel van het kanaal en E313. Het gebied heeft alle potenties om bedrijven verder aan te trekken en te verbinden tot een economisch netwerk. Voldoende ruimte moet hier worden gereserveerd voor bijkomende bedrijventerreinen.
- Het gebied ontwikkelt zich niet als een ononderbroken lint. De provincie ziet drie belangrijke open ruimte verbindingen. Deze verwijzen naar het gebied waar het systeem van de Grote Nete het netwerk doorsnijdt, naar het gebied ter hoogte van Olen (tussen Geel en Herentals) en naar het gebied tussen Olen en Gestel. Het structuurplan onderstreept het belang van deze gebieden en zal deze tijdens de verdere uitwerking door het Vlaams gewest aandragen als structuurbepalende elementen. Binnen de afbakingsprocessen van de kleinstedelijke gebieden door de provincie kunnen de open ruimte verbindingen eventueel grensbepalend zijn.
- De Kempische poort betreft delen van de gemeenten Herentals en Geel. Dit gebied wordt ontwikkeld als een multimodaal logistiek knooppunt en fungeert tevens als begin van het netwerk van de Kempische as.

4.2.2. Doelstellingen

Voorzien en differentiëren van bedrijventerreinen

De gewenste rol van deze deelruimte in de ruimtelijke structuur van de provincie vereist dat voldoende bedrijventerreinen worden voorzien om deze rol waar te maken. Het uitwerken van de taakstelling naar de gemeenten en het voorzien van voldoende bedrijventerreinen zijn een taak voor het Vlaams gewest. Een groot deel hiervan moet watergebonden zijn. Verder van het Albertkanaal gelegen terreinen zijn niet watergebonden maar gericht op het wegvervoer. Het afbakenen van bedrijventerreinen en het uitwerken van voorschriften gebeuren in uitvoeringsplannen door het Vlaams gewest.

Als bijzonder aandachtspunt geldt het selectief en strikt omgaan met de bestaande (en eventuele nieuwe) bedrijventerreinen. Sommige daarvan worden momenteel gebruikt als kleinhandelszone. Deze toestand is onaanvaardbaar en moet zo snel mogelijk worden hersteld.

Optimaliseren van infrastructuur

Op lokaal niveau kunnen in een aantal knooppunten de bestaande infrastructuur worden geoptimaliseerd. Het betreft bijvoorbeeld het aanleggen van kaaimuren, het aanpassen van bruggen, het aansluiten van terreinen op het spoorwagennet of het verbeteren van aansluitingen op het wegennet. Verder onderzoek moet uitwijzen om welke punten het juist gaat.

Bepalen van grenzen

Het netwerk Albertkanaal snijdt door het onderliggend Netegebied en betekent daarvoor een grote belasting. De economische band moet daarom worden afgebakend. De deelruimten 'Kleine en Grote Nete' zijn daarbij grenzen aan het gebied. Ook woonkernen in de omgeving stellen grenzen (bijvoorbeeld Olen, Noordervijk, Eindhout of Vorst). De provincie selecteert open ruimte verbindingen waarin bedrijvigheid niet mogelijk is. Deze verminderen plaatselijk de barrièrewerking door de bundel van infrastructuur.

5. Mogelijke acties binnen de hoofdruimte

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor deze hoofdruimte uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie kan nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

In het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen zijn zowel de Kempische as als het economisch netwerk Albertkanaal deelruimten op Vlaams niveau. De hiervoor beschreven aandachtspunten en principes worden door de provincie als suggestie naar het Vlaams gewest naar voren gebracht. Onderstaande mogelijke acties vanwege de provincie kennen een grote samenhang met de Vlaamse bevoegdheden inzake de Kempische as en het Albertkanaal.

- In voorbereiding op de Vlaamse uitwerking van de Kempische as en van het netwerk Albertkanaal kan de provincie een samenwerkingsverband tussen de betrokkenen initiëren. Binnen dit verband kunnen problemen en potenties, zwakten en sterkten worden geïnventariseerd en kan overleg worden gestimuleerd met betrekking tot complementaire voorzieningen.
- In de beide assen kan de provincie de verschillende open ruimte verbindingen in overleg met het Vlaams gewest afbakenen en inrichten.
- Ter versterking van de kleinstedelijke gebieden in de Kempische as definieert en realiseert de provincie een aantal prioritaire strategische projecten. De stationsomgevingen komen hiervoor in aanmerking. Concrete projecten kunnen worden bepaald bij de afbakening van de kleinstedelijke gebieden.
- Naar analogie van de Brabantse poort werkt de provincie in overleg met het Vlaams gewest een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan uit voor de Kempische poort. Hierin worden nadere acties bepaald.
- Tijdens het afbakingsproces van de kleinstedelijke gebieden Herentals en Geel kan worden besloten een landschapsontwerp op te maken voor de omgeving van de Kempische poort. In dat ontwerp worden verschillende elementen van de gewenste ruimtelijke structuur nader bekeken: Herentals stad, de valleien van de Netes, het Albertkanaal, E313, de spoorlijnen en de twee stationsomgevingen.
- Een dergelijk landschapsontwerp kan ook voor (delen van) andere kleinstedelijke gebieden worden opgemaakt.

III.4 Beheersing en bescherming van het Netegebied

1. Uitgangspunten

De hoofdruimte 'Netegebied' is een morfologisch, functioneel en historisch sterk samenhangend gebied. De provincie gaat uit van deze samenhang. De samenhang van het Netegebied wordt bedreigd door de verschillende ontwikkelingen die zich in het gebied voordoen. Het betreft vooral de steeds sterkere verstedelijking, de industrialisatie en tertiërisering langs het Albertkanaal en E313 en de versnippering. Deze evoluties doorbreken de historische structuur en bemoeilijken een optimale ontwikkeling. Toch kan een gemeenschappelijk beleid worden geformuleerd.

In het algemeen geldt een beleid van beheersing, concentratie, verdichting en goede locatiekeuze voor de verschillende functies en activiteiten. Buiten de netwerken 'Albertkanaal' en 'Kempische as' en enkele kernen in het buitengebied wordt ontwikkeling afgeremd.

De rol van de deelruimte wordt enerzijds bedreigd door de aanhoudende druk vanuit de woonfunctie (uitwijking vanuit Antwerpen). Anderzijds vormen de open ruimte functies zelf, in het bijzonder de hoogdynamische vormen van toerisme en recreatie, een bedreiging. Beide belasten het gebied tot op de rand van de draagkracht ervan. Bij elke nieuwe ingreep is het daarom noodzakelijk dat een grondig onderzoek wordt uitgevoerd naar de grenzen van de draagkracht. De provincie ontwikkelt daarvoor specifieke criteria.

Het belang van een bovenlokale visie is groot. De provincie biedt een forum voor het tot stand komen van een dergelijke visie en van bijbehorende acties en overleg.

2. Visie

Het Netegebied is een waardevolle en kwetsbare hoofdruimte rond het Netebekken. Centraal in het gebied ligt de zandrug Olen - Geel - Mol met daarop de kleinstedelijke gebieden van de Kempische as. Ongeveer symmetrisch ten opzichte van deze as liggen de gebieden van de Kleine en Grote Nete met een gelijkaardig karakter. Beide zijn sterk verweven en tamelijk natuurlijke gebieden met een menging van wonen, natuur,

landbouw en toerisme en recreatie. Deze menging veroorzaakt een druk die de grenzen van de plaatselijke draagkracht benadert. De zandrug met de kleinstedelijke gebieden en de gebieden rond de Netes hangen morfologisch en functioneel sterk samen. Tussen de Grote Nete en E313 bevindt zich een specifiek ingesloten landbouwgebied met een eigen open karakter dat in de toekomst bewaard moet blijven. Het geheel van zandrug, beide Netes en het ingesloten landbouwgebied vormt één grote depressie tussen de cuesta van de Noorderkempen, de Boomse cuesta en het Kempisch plateau.

3. Ruimtelijk concept

kaart 34: ruimtelijk concept voor het Netegebied

Volgende ordeningsbeginselen, schematisch weergegeven op kaart 34, vormen samen het ruimtelijk concept voor deze hoofdruimte. Het concept bevat volgende principes.

Twee Netegebieden aan beide zijden van de Kempische as

Het ruimtelijk beeld voor het Netegebied is dat van een geheel met **twee Netegebieden aan beide zijden van de Kempische as**. De zandrug waarop de kleinstedelijke gebieden liggen, scheidt en bindt beide delen. De open ruimte verbindingen doorheen de Kempische as zijn de bindende elementen.

Kempische as en stedelijk netwerk Lier - Aarschot als dragers van geconcentreerde ontwikkeling

Aan de rand van het Netegebied is het provinciaal stedelijk netwerk Lier - Aarschot de drager van ontwikkelingen. Het netwerk heeft als belangrijke taak bijkomende (dynamische) activiteiten op te vangen om het Netegebied te kunnen vrijwaren. De kleinstedelijke gebieden in het stedelijk netwerk van Vlaams niveau 'Kempische as' vormen een rij van verdichtingspunten.

Beide Netes en het bekenstelsel als ruggengraat van de deelruimte

In deze hoofdruimte wordt elke (zelfs beperkte) ontwikkeling gerelateerd aan de structuur, bepaald door de Netes, en aan de draagkracht van het fysisch systeem.

Samenvloeiingen van rivieren als natuurlijke bakens

De samenvloeiingen van rivieren hebben in de gewenste ruimtelijke structuur een kenmerkende rol van bakens. Naast een vaak hoge natuurlijke waarde spelen zij een rol in de herkenbaarheid en in de 'leesbaarheid' van het landschap.

Hoogdynamische ontwikkelingen op de zandruggen

Zoals een zandrug de basis vormt voor de Kempische as, worden bijkomende activiteiten in het Netegebied maximaal geconcentreerd op de zandruggen tussen rivier- en beekvalleien. In de hoofdruimte zijn weinig kernen aan te duiden die een rol kunnen vervullen in de opvang van bijkomende woningen en bedrijventerreinen.

Twee kanalen met een natuurlijke, recreatieve en economische betekenis

Het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten en het kanaal Bocholt - Herentals zijn secundaire waterwegen. Hun economische functie en hun vervoersfunctie situeren zich vooral op regionaal en lokaal niveau. Vanwege hun vaardiepten concurreren zij niet met het Albertkanaal. De kanalen kunnen daarom ook worden ontwikkeld als dragers van recreatieve en toeristische ontwikkelingen. De kanalen binden en doorsnijden immers een veelsoortig geheel van gebieden (bijvoorbeeld steden en kleine kernen, natuurgebieden, kleiputten of natuurlijke waterlopen). Tenslotte bieden beide kanalen nog potenties voor de versterking van hun natuurverbindingsfunctie.

Twee deelruimten binnen het Netegebied

Binnen de hoofdruimte worden twee deelruimten onderscheiden: het gebied van de Kleine Nete en het gebied van de Grote Nete.

De tussen de Grote Nete en E313 ingesloten landbouwruimte ten noorden van Heist-op-den-Berg behoort tot het Netegebied maar wordt niet apart als deelruimte behandeld. Men kan deze als onderdeel van de deelruimte 'Grote Nete' beschouwen.

4. Verdere uitwerking in deelruimten

Het ruimtelijk gewenst beeld voor de hoofdruimte 'Netegebied' wordt verder gebiedsgericht uitgewerkt aan de hand van ontwikkelingsperspectieven voor de twee deelruimten die ertoe behoren.

4.1. Gebied van de Kleine Nete

4.1.1. Visie en concept

Het gebied van de Kleine Nete blijft volledig gestructureerd door de Kleine Nete en haar beken en zijrivieren. Daardoor is en blijft het een kostbaar, kleinschalig, kwetsbaar en verweven gebied dat een bijzondere plaats bekleedt in de provincie. Het gebied heeft

een recreatieve betekenis (zowel voor daguitstappen als voor verblijfstoerisme) voor de provincie. Deze verschilt sterk van de recreatieve functie van de Antwerpse gordel waar het gaat om meer directe en minder uitzonderlijke (dag)recreatie vanuit het grootstedelijk gebied Antwerpen.

De recreatieve rol van het gebied van de Kleine Nete kan worden uitgebraat voor zover de natuurlijke draagkracht ten opzichte van bijbehorende voorzieningen niet wordt overschreden. Bijkomende druk vanuit wonen of andere voorzieningen kan echter in geen geval worden verdragen. Het gebied mag niet verder verstedelijken. Het bestaand evenwicht tussen natuur, beperkt wonen, recreatie en (verbrede) landbouw in een kleinschalig gebied met beperkte draagkracht en met hoge landschappelijke kwaliteit moet behouden blijven.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Zandhoven, Grobbendonk, Vorselaar, Lille, Olen, Herentals, Kasterlee, Retie en Dessel.

Een ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie ziet deze deelruimte als **een kwetsbaar en te koesteren gebied met provinciaal recreatief belang**. Het bevat volgende ruimtelijke principes.

- Het systeem van de Kleine Nete met zijn vele rivier- en beekvalleien wordt gezien als natuurlijke drager. Het bepaalt de verschillende activiteiten in het gebied. Bebouwing wordt beperkt en is enkel geconcentreerd mogelijk op de zandruggen tussen de rivier- en beekvalleien.
- Infrastructuren (spoorlijn Antwerpen - Turnhout, N19 Geel - Turnhout, N18 Mol - Turnhout) worden beschouwd als wegen voor doorgaand verkeer en niet als dragers van lintvormige ontwikkelingen.
- Historische kanalen aan de rand van het gebied (Dessel - Turnhout - Schoten en Herentals - Bocholt) zijn toeristisch-recreatieve assen. Bijkomende bedrijventerreinen zijn hier niet gewenst. De bestaande bedrijvigheid en terreinen kunnen wel worden opgewaarderd in functie van de te vrijwaren economische transportfunctie.
- In de omgeving van Mol kunnen grote natuurlijke gebieden (vroegere ontginningsgebieden) worden beschouwd als onderdeel van deze deelruimte. Zij hebben in hoofdzaak betekenis voor natuur en voor toerisme en recreatie.
- Kernen zoals Vorselaar, Lille, Lichtaart, Kasterlee, Retie en Dessel worden beschouwd als weinig dominant in de omgeving. Zij worden niet of nauwelijks gestimuleerd als ontwikkelingspolen voor bijkomende woningen of bedrijventerreinen. Wel hebben deze kernen een rol in de opvang en in de organisatie van toeristisch-recreatieve activiteiten. Grondloze landbouw komt vooral voor in Dessel, Kasterlee en Retie.

4.1.2. Doelstellingen

Stimuleren van open ruimte functies zoals natuur, verbrede en grondgebonden landbouw alsook toerisme en recreatie

Deze deelruimte heeft onmiskenbaar een open ruimte rol voor heel de provincie. De open ruimte functies kunnen worden ontwikkeld. Dat uit zich bijvoorbeeld in het aanduiden van de verschillende categorieën van de natuurlijke structuur, in het selecteren van gebieden van primair toeristisch-recreatief belang, in het betrekken van landbouw bij het beheer van het gebied.

Tegengaan van bebouwing en uitrusting

De deelruimte kan haar rol als open ruimte gebied slechts waarmaken mits bebouwing, infrastructuur en uitrusting niet overmatig worden ontwikkeld. In het bijzonder moet de druk vanuit wonen en toerisme en recreatie worden beperkt. Kennis van de draagkracht van het concreet gebied is noodzakelijk.

Opmaken van beheersplannen

Niet alleen het voortdurend bevragen van de draagkracht van de deelruimte is belangrijk, ook het beheer ervan is een aandachtspunt. De provincie gaat na voor welke concrete gebieden beheersplannen kunnen worden opgesteld. Dit geldt zowel voor natuur als voor landbouw en toerisme en recreatie.

4.2. Gebied van de Grote Nete

4.2.1. Visie en concept

Het gebied van de Grote Nete is sterk vergelijkbaar met dat van de Kleine Nete. Het gebied wordt gestructureerd door de Grote Nete maar is in bepaalde delen minder kleinschalig. Daardoor is het minder kwetsbaar en kent het ook een lagere aantrekkingskracht. De verstedelijkingsdruk vanuit wonen en voorzieningen wordt tegengegaan. De deelruimte loopt door op het grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant. Afstemming van ontwikkelingsperspectieven is noodzakelijk.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Lier, Berlaar, Nijlen, Heist-op-den-Berg, Herenthout, Hulshout, Westerlo, Herselt, Laakdal, Meerhout, Balen, Geel en Mol.

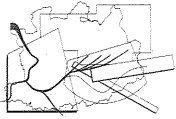
Een ruimtelijk concept vanuit de invalshoek van de provincie ziet deze deelruimte als een **kwetsbaar en te koesteren gebied met provinciaal open ruimte belang**. Het bevat volgende ruimtelijke principes.

- Het systeem van de Grote Nete met zijn zijbeken en -rivieren (Molse Nete, Kleine Laak, Grote Laak enz.) is een natuurlijke drager voor het gebied. In het bijzonder in het noordoosten (omgeving van Mol, Balen, Wezel) is dit systeem sterk verweven met de bebouwing. De rand van de vallei van de Grote Nete in Meerhout behoort tot dit systeem.
- Het netwerk van het Albertkanaal doorsnijdt de deelruimte en vormt een barrière in de ruimtelijke structuur. Nochtans worden beide zijden van deze barrière expliciet als onderdeel van dezelfde deelruimte beschouwd. De provincie streeft ernaar het gebied als één geheel te behouden. Inderdaad hebben beide delen een gelijkaardige structuur (rivier- en beekvalleien en een sterk versnipperde bebouwing) en gelijkaardige functies (natuur, recreatie, landbouw). Zowel het noordelijk (Geel, Meerhout, Mol, Balen) als het zuidelijk deel (Westerlo, Herselt, Laakdal, Aarschot, Averbode) kennen afwisselend open en beboste gebieden met verspreid laagdynamisch toerisme.
- Vanwege de morfologische en functionele verbanden wordt de zandrug Aarschot - Averbode gezien als onderdeel van deze deelruimte. De bebouwing loopt door. Het gebied kent dezelfde vorm van verlinting. Het recreatief gebruik is vergelijkbaar. Er bestaan sterke natuurverbanden. De kleinstedelijke gebieden Geel en Aarschot oefenen dezelfde invloed uit.
- De centrale ligging van een structuurbepalend landbouwgebied tussen E313 en de Nete geeft de diversiteit in openheid van het gebied aan.
- Om het beeld van het gebied niet aan te tasten, moet de verregaande versnippering in linten (aan elkaar groeiende dorpen) worden beperkt. Dit beeld vereist kernen met een beperkte dominantie over de deelruimte. Slechts enkele kernen kunnen worden beschouwd als meer dominant (Westerlo, Meerhout, Balen). Het structuurplan werkt dit verder uit bij de selectie van hoofddorpen. Tessenderlo en Leopoldsburch, gelegen in de provincie Limburg, zijn grotere kernen op de rand van deze deelruimte.
- De vallei van de Demer behoort niet tot deze deelruimte. Zij wordt beschouwd als zuidelijke grens.

4.2.2. Doelstellingen

Stimuleren van open ruimte functies

Net zoals de deelruimte van de Kleine Nete heeft deze deelruimte een open ruimte rol voor heel de provincie. Natuurbeleving, verbrede en grondgebonden landbouw, toerisme en recreatie zijn hoofdfuncties. In het gebied worden grote gehelen als natuurverbingsgebieden aangeduid. Toerisme en recreatie zijn - in tegenstelling tot de deel-

ruimte 'Kleine Nete' - laagdynamisch en worden verweven met de andere open ruimte functies. Het gebied wordt geen deel van een toeristisch-recreatief netwerk. Landbouw wordt betrokken bij het beheer van het gebied. Daartoe krijgt zij de nodige kansen door bijvoorbeeld het sluiten van beheersovereenkomsten.

Beheersen van lintvorming

De kenmerkende versnippering van bebouwing in deze deelruimte (lintvorming, vorming van dorpenbanden) moet worden tegengegaan. Specifieke maatregelen tegen verlinting zijn noodzakelijk. Bijkomende voorzieningen worden in dit gebied niet gestimuleerd. Slechts een beperkt aantal structuurondersteunende kernen kan worden aangeduid. Hun rol blijft echter beperkt. Zij functioneren niet als grote aantrekkingspolen.

Beperken van barrièrewerking

Het netwerk van het Albertkanaal doorsnijdt de ruimtelijke structuur van deze deelruimte. De provincie neemt maatregelen om deze barrière te beperken. De ontwikkelingen in het netwerk worden beheerst, landschapsopbouw wordt gestimuleerd, open ruimte verbindingen en natuurverbindingen volgens de rivieren en beken van de Grote Nete worden aangeduid.

5. Mogelijke acties binnen de hoofdruimte

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor deze hoofdruimte uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie kan nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

5.1. Mogelijke acties voor de provincie

De globale taak van de provincie in dit gebied bestaat uit het voeren van een voortdurend zorgzaam beleid en uit het toetsen van de gemeentelijke structuur- en uitvoeringsplannen en dossiers aan de ontwikkelingsperspectieven en aan de draagkracht van de ruimte.

- Voor het gebied van de Kleine Nete kan een samenwerkingsverband worden opgericht. Het werkt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan en concrete projecten uit op basis van te bepalen doelstellingen. De genoemde doelstellingen vormen aanknopingspunten.
- De open ruimte functie van de hoofdruimte staat onder druk vanwege inwijking, bijkomende bedrijven, toerisme en recreatie. De draagkracht is echter beperkt. De

provincie wil de grenzen van de draagkracht telkens als uitgangspunt stellen bij ruimtelijke ingrepen. De provincie kan voor het noodzakelijk onderzoek naar die grenzen specifieke criteria ontwikkelen.

- Essentieel voor beide gebieden zijn de bestaande en potentiële grootschalige groenstructuren.
 - Een eerste groenstructuur kan worden onderzocht, gepland en gerealiseerd rond de beken en rivieren van de Kleine Nete. Het beleid voor de provinciale groendomeinen wordt hierin ingeschakeld. Projecten worden aangeduid, gebieden aangekocht, herbestemmingen uitgevoerd, uitvoeringsplannen opgemaakt (bijvoorbeeld ook voor de toeristisch-recreatieve infrastructuur), landschapsparken gerealiseerd, beheersplannen opgemaakt, concrete gebieden ingericht enz.
 - Rond de samenvloeiing van de beide Netes kan de provincie een tweede grootschalige groenstructuur realiseren.
 - Een derde grootschalige groenstructuur bestaat rond de beken en rivieren van de Grote Nete. Zij wordt reeds onderzocht door het Vlaams gewest. Mogelijk kan de provincie hierin bijkomende projecten aanduiden.
- Naar aanleiding van de afbakening van de natuurverbindingsgebieden kan de provincie pilootprojecten selecteren met het oog op de verweving van natuur, landbouw en toerisme en recreatie. De provincie kan in dit kader subsidies geven voor het sluiten van beheersovereenkomsten.
- Voor de kanalen Dessel - Turnhout - Schoten en Herentals - Bocholt kan een specifiek samenwerkingsverband met de betrokken actoren worden opgericht. Dit bepaalt de op te maken uitvoeringsplannen en de in te richten gebieden.

Deel II geeft een aantal principes voor (onder andere) vijf deelstructuren in de provincie die verschillende soorten van samenhang weergeven en waarvoor een verschillend beleid geldt.

Deel IV werkt dit beleid per deelstructuur verder uit. Het geeft per deelstructuur uitgangspunten, een ruimtelijk concept en een verdere uitwerking in specifieke ontwikkelingsperspectieven. Die specifieke uitwerkingen hangen samen met de taken die vanuit het Vlaams gewest aan de provincie worden opgelegd. De provincie voegt daaraan eigen aandachtspunten toe. Tot slot worden telkens mogelijke acties opgesomd.

IV. ONTWIKKELINGSPERSPECTIEVEN VOOR DEELSTRUCTUREN

IV.1 Gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur

1. Uitgangspunten

Natuurlijke structuur bepalend voor de provinciale ruimte

De ruimtelijke invulling van de provincie is in het verleden in belangrijke mate bepaald door de ruimtelijk-natuurlijke structuur. Menselijke activiteiten werden steeds gekaderd binnen de ruimtelijk-natuurlijke structuur. Verstedelijking, infrastructuur en grondloze landbouwwormen zijn fenomenen die doorheen elementen van de natuurlijke structuur kunnen snijden. In de provincie Antwerpen is het Albertkanaal (doorheen de vallei van de Nete) een duidelijk voorbeeld.

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie gaat ervan uit dat nieuwe relaties mogelijk zijn tussen de natuurlijke structuur en menselijke activiteiten.

2. Visie en concept

De provincie ziet de ruimtelijk-natuurlijke structuur als een kader voor de gewenste ruimtelijke structuur. Toekomstige functies van de ruimtelijk-natuurlijke structuur zijn daarbij: het afstemmen van menselijke activiteiten op de draagkracht van de ruimte en het bevorderen van de samenhang tussen menselijke activiteiten onderling. Door zijn typische structuur speelt de ruimtelijk-natuurlijke structuur ook een belangrijke rol voor de herkenbaarheid van de provincie Antwerpen.

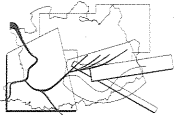
De gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur voor de provincie Antwerpen wordt gedragen door het Schelde-, Rupel- en Netebekken. Een wijd vertakt, samenhangend en zo gaaf mogelijk netwerk van rivier- en beekvalleien is de beste uitdrukking van een ruimtelijk concept voor de ruimtelijk-natuurlijke structuur. De meeste structuurbepalende elementen (bijvoorbeeld riviervalleien, reliëfovergangen, bodemgroepen of grote bosgebieden) zijn hiermee verbonden.

- De depressies van de **beide Netes** zijn een geheel van natuurlijke gebieden van grote waarde voor de provincie. Binnen dit gebied (tussen Lier, de cuesta van de Noorderkempen, de Boomse cuesta en het Kempisch plateau) bestaat een grote variëteit van soorten natuurlijke gebieden. De stedelijke druk (bewoning, recreatie) moet strikt worden beheerst. Grondgebonden agrarische activiteiten zijn belangrijk voor het beheer van de open ruimten.

- Het gebied van de **Noorderkempen**, ten zuiden begrensd door de cuesta van de Noorderkempen, is weinig natuurlijk. Een grotere samenhang tussen verspreide natuurlijke gebieden moet aan het gebied meer belang geven in de ruimtelijk-natuurlijke structuur. De natuurlijke noord - zuid as die Nederlandse gebieden verbindt met de Netes via structuurbepalende beekvalleien en het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten, vervult een belangrijke verbindingfunctie. De natuurlijke samenhang in de Noorderkempen kan nog eens worden vergroot door de aanduiding van enkele belangrijke gebieden met een bovenlokale ecologische infrastructuur.
- Het **rustig grensgebied** in het noordoosten van de provincie is het meest natuurlijk gebied en wordt zo gaaf mogelijk behouden. Sterk natuurlijke gebieden worden zo veel mogelijk met elkaar verbonden, buffers worden voorzien en de natuurwaarden verhoogd. De relatie met in Nederland gelegen gebieden is van groot belang.
- De **Schelde** in het grootstedelijk Antwerpen (ongeveer van aan de Rupelmonding tot de noordelijke havengrens) is een rivier met culturele kenmerken. Het uitzicht en de functie verschillen dan ook van meer natuurlijke riviervalleien. De Schelde verbindt echter wel degelijk nog een aantal grotere complexen van natuurlijke gebieden (Groot Buitenschoor, Kuifeend). Deze elementen maken de Schelde tot bron van vernieuwing van en tot een nieuwe groene vinger in het stedelijk gebied. Ook de stedelijke rivierdoorgangen in Mechelen, Lier, Herentals en de doorgang van het kanaal in Turnhout hebben die dubbele functie. Enerzijds staan zij in voor de natuurverbindingfunctie, anderzijds worden zij ingeschakeld in de stedelijke vernieuwing.
- Het gebied **Schelde - Rupel - Dijle** (tot in Mechelen) is een meer natuurlijk gebied waarin passieve recreatie een belangrijke rol speelt. Het breed valleigebied van de Schelde, de samenvloeiing met de Rupel en het Zennegat bij Mechelen vormen samen een groen hart, centraal in de Vlaamse ruit.
- Het **bosrijk gebied ten noorden van Antwerpen** is sterk cultureel. Een belangrijk deel valt binnen het bebouwd perifeer landschap. Het gebied heeft echter een natuurlijke betekenis voor de Antwerpse fragmenten. De zuivere natuurwaarde in dit grootstedelijk park is beperkt maar kan wel worden verhoogd. Het anti-tankkanaal is hierbij een belangrijk structuurbepalend element dat aansluiting biedt met verschillende kleine beekjes en met een aantal belangrijke natuurlijke gebieden.

Visie en concept worden uitgewerkt in volgende beleidsdoelstellingen.

- De valleigebieden moeten worden gevrijwaard van verdere bebouwing of van intensief grondgebruik. De versterking, de bescherming en het behoud van de dragende functie van de belangrijke rivier- en beekvalleien zijn centrale doelstellingen van het ruimtelijk structuurplan.
- Het structuurplan differentieert de ruimtelijk-natuurlijke structuur en werkt een specifiek beleid uit voor de verschillende soorten gebieden ter versterking van de interne samenhang. Zoals de provincie uit verschillende deelruimten bestaat, is ook de na-

tuurlijke structuur een geheel van gebieden waar de natuurlijke functie in verschillende gradaties aanwezig is.

- Het structuurplan wil de interne en onderlinge samenhang van natuurlijke gebieden beschermen en versterken. Binnen en tussen de rivier- en beekvalleien, de grotere complexen van natuurlijke gebieden en kleinere natuurlijke elementen bestaat niet meer een vanzelfsprekende samenhang.
- De provincie moet de betekenis van stedelijke elementen van de natuurlijke structuur vergroten. Ook in stedelijke gebieden hebben natuurlijke ruimten een betekenis. Zij bepalen het functioneren van activiteiten en het ruimtelijk beeld van een stad.

3. Elementen van de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur

kaart 35: gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur

Binnen de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur zijn verschillende soorten gebieden aangeduid waaraan een bepaald beleid is gekoppeld. Dit beleid dat nauw samenhangt met de afbakening van de natuurlijke structuur door het Vlaams gewest en de provincies, wordt in een volgende paragraaf toegelicht.

De belangrijkste elementen van de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur (de legende van de kaart) zijn hieronder weergegeven.

3.1. Elementen van Vlaams niveau

In het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen zijn de structuurbepalende elementen van gewestelijk niveau niet uitputtend opgesomd. In de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur zijn de elementen van Vlaams en provinciaal niveau daarom niet duidelijk van elkaar te onderscheiden.

3.2. Elementen van provinciaal niveau

3.2.1. Waternetwerk

Het waternetwerk van de provincie Antwerpen bevat het samenhangend geheel van rivieren, beken, afgesneden meanders, kanalen, plassen en vijvers. Het belang van het waternetwerk in de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur ligt in de samenhang tussen

de waterlopen en de gebieden (valleien, oevers, ruggen) die hieraan zijn gekoppeld. Het waternetwerk bestaat uit verschillende onderdelen.

Riviervalleien als drager en verbinding

Het zeer dicht en wijd vertakt waternetwerk van de provincie Antwerpen is de drager van de natuurlijke structuur. Het bevat de rivieren van het stroomgebied van de Schelde en enkele rivieren van het stroomgebied van de Maas (Kleine Aa en Mark in het noorden van de provincie). Schelde, Rupel, Dijle en beide Netes vormen de belangrijkste elementen van dit stroomgebied. De riviervalleien zijn in de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur provincie Antwerpen van groot belang vanwege de verbindingfunctie.

Rivierdoorgangen in stedelijke gebieden (waterfront)

Binnen belangrijke stedelijke gebieden is de rivierdoorgang een structuurbepalend element. De Kleine Nete in Herentals, de Schelde doorheen Antwerpen, de Nete in Lier, de Dijle in Mechelen en de Rupel tussen Boom en Willebroek zijn aangrijpingspunten voor stedelijke vernieuwing in combinatie met het behoud en het herstel van de natuurverbindingfunctie.

Samenvloeiing als natuurlijk baken

Bepaalde gebieden waar rivieren en beken samenkomen, zijn structuurbepalende natuurlijke bakens van provinciaal niveau. De samenvloeiingen van de Grote Nete in de Zuiderkempen, van de Molse Nete en de Grote Laak, van de beide Netes bij Lier, van de Schelde en de Rupel en het Zennegat in Mechelen functioneren als knooppunt in de gewenste natuurlijke structuur en moeten maximaal worden verbonden met omliggende natuurlijke gebieden. Zij zijn structuurbepalende ruimtelijke elementen.

Kanalen met natuurlijke betekenis

Het kanalenstelsel is een typisch kenmerk van de provincie. Ook in de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur spelen de kanalen een structuurbepalende rol. De culturele waterlopen doorkruisen riviervalleien, bos- en natuurgebieden, steden en dorpen. De kanalen (in het bijzonder het anti-tankkanaal, het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten en Bocholt - Herentals) kunnen via een gericht beleid voor de oevers en hun omgeving bijdragen tot een verbinding tussen belangrijke natuurlijke gebieden.

3.2.2. Natuurlijke gebieden samenhangend met het waternetwerk

Natuurlijke gebieden, sterk gekoppeld aan het waternetwerk, komen voor in de directe omgeving van het netwerk op alluviale bodems.

De gebieden, gekoppeld aan de vallei van de **Kleine Nete** en de daaraan ontspringende zijbeken tot aan de cuesta van de Noorderkempen, vormen een te versterken aaneenschakeling van grotere natuur- en boscomplexen. De vallei van de Kleine Nete zelf wordt gekenmerkt door hoge grondwaterstanden en belangrijke kwel. Deze zijn verantwoordelijk voor de aanwezige natuurwaarden en het typisch te behouden landschap: een open hooilandgebied met een hoge densiteit aan sloten en houtkanten.

Natuurlijke gebieden, gekoppeld aan de vallei van de **Grote Nete**, bevinden zich vooral in het zuiden nabij Herselt en Westerlo en langs de bovenloop in de omgeving van Meerhout en Balen. In het gebied ten zuiden van de Kempische As (Geel - Mol) vormen de valleien van de Grote en de Molse Nete een uitgestrekt samenhangend complex van natuurlijke gebieden.

Gebieden, gekoppeld aan de **Schelde, Rupel en Dijle**, zijn overwegend van Vlaams niveau. Het belang van deze valleien ligt vooral in de verbindingsfunctie.

Verschillende grotere complexen zijn gekoppeld aan het **anti-tankkanaal**. Dit is binnen de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur een langgerekt element van het waternetwerk. Het vormt een ruggengraat voor het bebouwd perifeer landschap vanuit het havengebied, langs Kapellen (Mastenbos en Wolvenbos) naar Sint-Job-in-'t-Goor om via de kruising met de Schijn (provinciaal domein) ten noordoosten van Lier aan te sluiten op de Kleine Nete.

In het noorden zijn in de omgeving van Meerle - Merksplas gebieden gekoppeld aan de vallei van de **Mark**.

3.2.3. Natuurlijke gebieden niet gekoppeld aan het waternetwerk

Natuurlijke gebieden, niet gekoppeld aan het waternetwerk, zijn onder te verdelen naar de volgende elementen.

Boscluster

Een boscluster bevat bossen waartussen vandaag een ruimtelijke relatie bestaat of waar deze kan worden gerealiseerd. Een boscluster is ruimtelijk gekoppeld aan bepaalde

kenmerken van het fysisch systeem, zoals bebossing van hellingflanken of op een zandrug.

In het beeld van de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur zijn de structuurbepalende bosclusters voornamelijk gegroepeerd in drie samenhangende gehelen. De bossen nabij Ravels, Arendonk, Mol en Dessel vormen een grensoverschrijdend complex van uitgestrekte bosgebieden. Belangrijke elementen zijn de Staatsbossen bij Ravels, het Hoge Vijversbos ten noorden van Arendonk en de verschillende bossen in de omtrek van de abdij van Postel.

Een tweede cluster is een bandvormig gebied dat zich uitstrekt tot in Nederland. Het bevat grote delen van het bebouwd perifeer landschap (Kalmthout, Kapellen, Brasschaat).

Een derde cluster betreft het centraal gebied van de provincie (onder meer Zandhoven, Grobbendonk, Vorselaar, Lille en Kasterlee).

Buiten deze drie clusters zijn de bossen rond de gemeenten Herselt en Laakdal geselecteerd als groot samenhangend boscomplex.

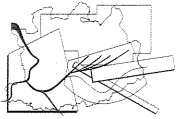
Natuurcluster

Een natuurcluster bestaat uit natuurelementen waartussen een ruimtelijke relatie bestaat of kan worden gerealiseerd omdat hun voorkomen gekoppeld is aan bepaalde kenmerken van het fysisch systeem (bijvoorbeeld hellingflanken, zandrug of cuesta).

De grote samenhangende natuurclusters kennen een gelijke ruimtelijke verdeling binnen de provincie Antwerpen als de bosclusters. De bandvormige structuur, de cuesta van de Noorderkempen volgend, is ook hier aan te duiden. De natuurcluster in het noordoosten van de provincie sluit aan bij de boscluster. Ten zuiden van de Grote Nete is op het grondgebied van de provincie Antwerpen een natuurcluster van weliswaar geringere omvang aangeduid. Hij sluit echter aan op belangrijke natuurlijke gebieden in Vlaams-Brabant (Demervallei).

3.2.4. Droge natuurlijke verbindingen

Tussen de grotere natuurlijke gebieden in de provincie is een aantal gebieden te duiden die een belangrijke rol moeten spelen in de clustervorming. Deze verbindingen dragen bij tot een grotere samenhang binnen de natuurlijke structuur van de provincie Antwerpen. Als uitwerking van het hiervoor beschreven ruimtelijk concept voor de natuurlijke structuur duidt de provincie de gewenste natuurverbindingen aan.

3.2.5. Reliëfelementen

Reliëfelementen benadrukken overgangen en begrenzingen en zijn daarom structuurbepalend in de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur. De cuesta van de Noorderkempen in het noorden is een duidelijke grens tussen de Noorderkempen en het Netegebied. De zandrug met de kleinstedelijke gebieden Herentals, Geel en Mol begrenst het gebied van de Kleine Nete ten opzichte van het gebied van de Grote Nete. De Rupelcuesta maakt onderdeel uit van het systeem van de Schelde en is een belangrijke overgang naar Klein-Brabant. De zandrug van Bonheiden - Keerbergen wordt gekenmerkt door een behoorlijke bebossing met verkavelingen tot woonparken. Hij loopt door tot in de provincie Vlaams-Brabant.

Reliëfelementen worden maximaal van bebouwing gevrijwaard en als natuurlijk element geherwaardeerd.

4. Uitwerking van de provinciale taken

In het kader van het ruimtelijk structuurplan geeft de provincie Antwerpen een aanduiding van en ontwikkelingsperspectieven voor **natuurverbindingsgebieden**. Ook worden gebieden geselecteerd met een **ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang**¹³. In het structuurplan zijn de aanduiding en de selectie stappen voor het gedetailleerd afbakenen. Dat laatste vormt een onderdeel van de provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen.

De visie op de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur en de bevoegdheden van het Vlaams gewest vormen het kader voor de hiernavolgende uitwerking van deze provinciale taken¹⁴.

Omdat de natuurlijke structuur noch de bosstructuur op Vlaams niveau bekend is, kan de provincie geen kwantitatieve taakstelling koppelen aan de uitwerking van de ruimtelijk-natuurlijke structuur.

¹³ Deze taken zijn eigenlijk een uitwerking van de ecologische structuur (het Vlaamse ecologisch netwerk) en geen rechtstreekse uitwerking van de natuurlijke structuur. De natuurlijke structuur biedt hiervoor een kader.

¹⁴ Onderstaande paragrafen zijn gebaseerd op een deelonderzoek in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen. Instituut voor Natuurbehoud en Studiegroep Omgeving, Deelstudie differentiatie ruimtelijk-natuurlijke structuur, 1998.

4.1. Selectie van natuurverbindingsgebieden

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen stelt een differentiatie voor van de natuurlijke structuur. Hiervoor zijn enkele beleidscategorieën geïntroduceerd die gekoppeld zijn aan afbakening van de natuurlijke structuur. Het Vlaams gewest is verantwoordelijk voor de afbakening van de grote eenheden natuur (GEN), van de grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO) en van de natuurverwevingsgebieden¹⁵. Deze gebieden die in ruimtelijke uitvoeringsplannen worden afgebakend, moeten uiteindelijk overeenstemmen met de gebieden zoals bedoeld in het decreet houdende natuurbehoud en natuurlijk milieu¹⁶.

De provincie neemt als uitgangspunt dat de GEN's, de GENO's en de natuurverwevingsgebieden zich bevinden in de 'natuuraandachtsgebieden'¹⁷. De natuuraandachtsgebieden vallen in belangrijke mate samen met de natuurlijke gebieden die op kaart 35 worden behandeld. De provincie gaat ervan uit dat de natuuraandachtsgebieden behoren tot de Vlaamse bevoegdheid. Indien delen van de natuuraandachtsgebieden niet worden opgenomen als GEN, GENO of natuurverwevingsgebied, kan de provincie bijkomende natuurverbindingen selecteren. De provincie beschouwt ook de bosstructuur als een onderdeel van de ruimtelijk-natuurlijke structuur. In ruimtelijke uitvoeringsplannen bakent het Vlaams gewest bosgebieden en bosuitbreidingsgebieden af, gericht op de uitbreiding van het bosareaal¹⁸.

De provincie geeft hieronder aan welke verbindingen tussen de natuuraandachtsgebieden noodzakelijk worden geacht. Deze gebieden zijn vooral gericht op de verbinding van de grotere natuurlijke gebieden: de GEN's, de GENO's en de natuurverwevingsgebieden.

4.1.1. Definitie van natuurverbindingsgebieden

Natuurverbindingsgebieden zijn in de terminologie van de ruimtelijke planning de ruimten waar de rol en de inrichting grotendeels worden bepaald door de natuurverbindingfunctie. Het gaat om ruimten die groter zijn dan enkel de elementen die voor die natuurverbinding (zullen) zorgen.

¹⁵ Zie voor meer uitleg van de beleidscategorieën van de natuurlijke structuur: ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 385 en volgende.

¹⁶ In het decreet houdende het natuurbehoud spreekt men van de gebieden in het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en in het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON).

¹⁷ Bij de opmaak van voorliggend ruimtelijk structuurplan was het Vlaams gewest nog niet begonnen met de afbakening van de natuurlijke structuur.

¹⁸ Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen spreekt over ongeveer 10.000 ha nieuw bos als onderdeel van de natuurlijke structuur. Hier is geen provinciale taakstelling uitgewerkt. In voorbereidende documenten voor het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen ging de sector 'Bosbouw' in haar behoefteberekening uit van 18.000 ha voor geheel Vlaanderen. De provincie zou hierin een aandeel hebben van 14 procent.

In een natuurverbindingsgebied:

- komen over het algemeen andere functies (bijvoorbeeld landbouw) als hoofdgebruiker voor;
- is de natuurfunctie ondergeschikt aan de andere functies en wordt deze bepaald door de aanwezigheid van kleine landschapselementen en kleinere natuurgebieden als verbinding;
- kan de natuurfunctie verbeteren en toenemen door de ontwikkeling van kleine landschapselementen om een verbinding te realiseren tussen grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling en natuurverwevingsgebieden.

In de natuurverbindingsgebieden is het beleid gericht op de ruimtelijke ondersteuning van de hoofdgebruiker en van de kleinere natuurgebieden alsook op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van kleine landschapselementen en van de niet-bebouwde onderdelen. Via de opmaak van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen bakent de provincie de natuurverbindingsgebieden af en werkt zij het hierboven beschreven beleid op perceelsniveau uit. Zij streeft daarbij naar overleg en samenwerking met de betrokken gemeenten, sectoren en eigenaars. Afstemming met andere provincies is eveneens van belang.

4.1.2. Beleid voor twee typen natuurverbindingsgebieden

Natte natuurverbindingsgebieden

Het eerste type natuurverbindingsgebied neemt het waternetwerk als uitgangspunt. In de geselecteerde gebieden dragen de kleine landschaps- en natuurelementen (onder andere hagen, houtkanten, dijken, sloten, struwelen of poelen) en het extensief grondgebruik zorg voor de verbinding tussen grotere natuurlijke gebieden. Op provinciaal niveau zorgt het stelsel van waterlopen voor een natuurlijke doorkruisbaarheid.

Een natuurverbindingsgebied langs een waterloop betekent dat de waterloop een beheer krijgt dat de ruimtelijke functionering en de uitwerking van de natuurlijke processen ervan (verder) mogelijk maakt. Het ruimtelijk beleid stelt de volgende doelstellingen.

- Een natuurlijke loop van de waterloop is van groot belang. De meandering wordt maximaal toegelaten, behouden en - indien nodig en mogelijk - hersteld. De relatie met de ruimtelijke ondersteuning van een integraal waterbeheer is hierbij belangrijk.
- Het behoud van niet-bebouwde elementen binnen het gebied is in relatie tot de ruimtelijke ondersteuning van de hoofdgebruiker een algemeen principe.
- Het behoud en het herstel van natuurvriendelijke oevers zijn belangrijk voor de natuurverbindingsfunctie.

- De opheffing van barrières in de lengterichting van de waterloop en in waterloopvertakkingen wordt zoveel mogelijk nagestreefd.
- De kenmerkende natuur- en landschapselementen worden behouden en versterkt in het rivier- en beekdal. Het beheer is gericht op de ontwikkeling van die elementen in relatie tot de andere gebruikers van het gebied.
- Een ruimtelijke ondersteuning van het herstel en behoud van een goede waterkwaliteit betekent voorzichtigheid met inplanting van collectoren en het ruimtelijk afwegen van ingrepen in een bekkensysteem (voor overloop of retentie).

Droge natuurverbindingsgebieden

Droge natuurverbindingsgebieden zijn verbindingzones op hogere gronden die grotere natuur- en boscomplexen met elkaar nu of in de toekomst verbinden. Deze categorie heeft vaak de vorm van brede zones die een grote interne verbinding kennen en zo een complex landschap vormen met tal van kleine natuur- en landschapselementen (bijvoorbeeld natte graslanden of kleine bossen). Elk op zich kunnen deze gebieden niet optimaal functioneren, maar samen vormen zij één samenhangend geheel dat aansluit op de grotere complexen van natuurlijke gebieden.

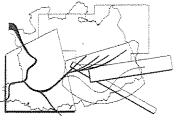
Het beleid ten aanzien van de natuurverbindingsgebieden op hogere gronden is in de eerste plaats een zaak van behoud, onderhoud en heraanleg van kleine natuurlijke elementen (hagen, houtkanten, dreven tot bosjes en parken). Een aangepast (integraal) beheer ten aanzien van de noodzakelijke milieukwaliteiten is noodzakelijk om de natuurverbindingsfunctie te kunnen realiseren.

4.1.3. Gebiedsgerichte aanduiding van natuurverbindingen

kaart 36: aanduiding van natuurverbindingen en van ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang

Op bovenstaande kaart zijn geen begrensde gebieden terug te vinden. Daarom worden zij **natuurverbindingen** genoemd. De aanduiding geeft aan dat in deze ruimten de provincie zal zoeken naar af te bakenen natuurverbindingsgebieden. Deze ruimten zijn aangeduid als kader voor gebiedsgerichte ontwikkelingsperspectieven, als basis voor op te maken uitvoeringsplannen en ten bate van de opvolging van de afbakening van de natuurlijke structuur door het Vlaams gewest. De natuurverbindingsgebieden worden slechts afgebakend voor zover de verbindende functie niet door een ander onderdeel van de natuurlijke structuur kan worden verzekerd.

De gewenste natuurverbindingen worden hieronder per natuurlijk systeem besproken.

Systeem van de Schelde, Rupel en Dijle

In het systeem van de Schelde, Rupel en Dijle zijn natuurverbindingen voornamelijk gekoppeld aan de grotere waterlopen, beken en beekdalen (nummers 1 - 15).

De Schelde en de Rupel hebben een bovenprovinciale natuurverbindingsfunctie. De aanduiding heeft betrekking op de waterloop, oevers, uiterwaarden, dijken en de ontginningsputten die aan de rand de verbindingsfunctie versterken. Om de Schelde als een continue natuurverbinding te ontwikkelen, is aansluiting met de vallei stroomopwaarts noodzakelijk. Daarom zijn natuurverbindingen geselecteerd die doorlopen in de provincie Oost-Vlaanderen.

Ten aanzien van de kleiontginningen is het beleid gericht op een ruimtelijk-natuurlijke integratie in het rivierenlandschap. Tussen de natuuraandachtsgebieden in de vallei van de Schelde, Rupel, Dijle en Nete zijn natuurverbindingen aangeduid. Het Sint-Annabos en de onbebouwde opgespoten gronden, samen met het Galgeweel en het Burchts Weel, komen in aanmerking voor een natuurverbinding. Zij versterken de verbindende functie van de Schelde en voorkomen de isolatie van het belangrijk Bloklersdijk.

In Klein-Brabant en rond de samenvloeiing van Zenne en Dijle zijn op basis van beken en grote waterlopen gebieden aangeduid ter ontwikkeling van een samenhangende natuurverbinding. Ten zuiden van Puurs kan zo het gevarieerd beekdallandschap behouden blijven. Er zijn voldoende resterende landschaps- en natuurelementen aanwezig om op korte termijn de gewenste ontwikkeling toe te laten.

In de valleigebieden langs de Schelde (Bornem), Rupel, Zenne en Dijle, moeten de verbindingen worden opgevat als ruime gebieden waarbinnen wordt gestreefd naar een 'parklandschap'. Dit landschap is een samenhangend mozaïek van riviergebonden ruimten, elk op zich te klein of van te geringe natuurkwaliteit om zelfstandig te kunnen bestaan, maar gezamenlijk te ontwikkelen als een functioneel geheel. Door landschapsbouw en plaatselijke vermindering van de externe druk (reglementering van het medegebruik) kan op termijn de gewenste ontwikkeling worden bereikt.

Lokaal zijn rond de grotere bossen (Aartselaar, Boechout - Lint, Koningshooikt - Sint-Katelijne-Waver) ook droge natuurverbindingen mogelijk. Bij de aangeduide waterlopen zijn de ruimtelijke potenties aanwezig om er samenhangende natuurverbindingen te ontwikkelen. Verspreid komen natuurlijke landschapselementen voor die verder kunnen worden uitgebreid in functie van de verbinding. Beekdalen en complexen van bos in een meer gesloten landschap (kleine landschapselementen) kunnen zo evolueren naar herkenbare landschappelijke entiteiten die structuurbepalend zijn voor een groter gebied.

Binnen het systeem van de Schelde, Rupel en Dijle zijn volgende natuurverbindingen aangeduid:

1. de Schelde als natuurverbinding tussen Groot Buitenschoor - Galgenschuur en Antwerpen linkeroever met Bloklersdijk en Sint-Annstrand als natuurlijke elementen;
2. een verbinding tussen Schelde en de Kuifeend tot aan Leugenberg via de Verlegde Schijns en de Kuifeend;
3. de Schelde als natuurverbinding tussen Antwerpen linkeroever (Bloklersdijk, Sint-Annabos) en de valleien van de Schelde en de Rupel;
4. de Struisbeek als verbindend element;
5. een natuurverbinding tussen het Bos van Moretus en de vallei van Kleine Nete - Kesselse Heide, langs de Molenbeek en de Beggelbeek;
6. een natuurverbinding tussen het Bos van Moretus en de Bosbeek enerzijds en de vallei van de Kleine Nete anderzijds;
7. de Schelde als natuurverbinding tussen de vallei van de Schelde en de natuurlijke gebieden in Oost-Vlaanderen;
8. de Vliet en Molenbeek als natuurverbinding tussen en doorheen de Schelde- en Rupelvallei (ten zuiden van Puurs) en de zuidelijk gelegen bos- en beekcomplexen in Klein-Brabant;
9. Kersdonk als natuurverbinding tussen Tisselt en park- en bosgebieden bij Kapelle-op-den-Bos;
10. een verbinding tussen het gebied van de samenvloeiing Schelde - Rupel en het Zennegat (samenvloeiing Nete - Zenne - Dijle);
11. de Dijle als basis van natuurverbinding tussen het Zennegat en het Mechels Broek;
12. de Dijle tussen het Mechels Broek en verder in oostelijke richting;
13. de Zenne tussen het Zennegat en de Barebeek en verder in de richting van Brussel;
14. de Nete als natuurverbinding tussen het Zennegat en de samenvloeiing van de beide Netes;
15. de natuurverbinding doorheen het natuurlijk gebied ten oosten van Sint-Katelijne-Waver in de richting van Koningshooikt.

Systeem van polders en Voorkempen

Binnen het systeem van de polders en van de Voorkempen ten noorden van de stad Antwerpen (nummers 16 - 25) is de aanduiding van natuurverbindingen zinvol bij de overgang van de Scheldepolders en de hogere zandgronden. De polderwaterlopen zijn ook als natuurverbindingselementen te beschouwen. Zij zijn echter klein en hebben nauwelijks een ruimtelijke differentiatie tot gevolg (geen beekdal). Inrichting en beheer beperken zich tot de waterloop en de oevers.

Het anti-tankkanaal functioneert als langgerekte natuurverbinding doorheen belangrijke delen van het bebouwd perifeer landschap. Het sluit aan op natuuraandachtsgebieden

rondom de Nete en het Schijn. Het beleid is gericht op het behoud en op de versterking van het ruimtelijk structuurbepalend karakter door onder meer een stevige ecologische samenhang te realiseren.

Bossen en parken met een lage bebouwingsdichtheid worden eveneens als mogelijke natuurverbindingen aangeduid. Voor het Peerdsbos is dit van belang om gedeeltelijk zijn ruimtelijke isolatie op te heffen.

In het havengebied spelen de moerasvegetaties bij de Verlegde Schijns en de Kuifeend een belangrijke rol. Het gaat hier om sloten, greppels, kleine depressies en oude dijken. Door hun aard en zeldzaamheid zijn die oude polderdijken ook onderdeel van de ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang.

Binnen het systeem van de polders en van de Voorkempen zijn volgende natuurverbindingen aangeduid:

16. het anti-tankkanaal als natuurverbinding tussen de Schelde, het ecologisch waardevol grensgebied Zandvliet - Putte en het complex Mastenbos - Wolfenbos;
17. de verbinding tussen de Kalmthoutse Heide, Klein Schietveld en Groot Schietveld;
18. de verbinding tussen Groot Schietveld - Rommersheide en Vraagheide;
19. de Grote Beek als natuurverbinding tussen de vallei van het Groot Schijn, het anti-tankkanaal en de gebieden ten noorden van het anti-tankkanaal;
20. het anti-tankkanaal als natuurverbinding tussen de bos- en heidegebieden Kapellen - Kalmthout (onder meer Maria ter Heide, Militair Oefenterrein), Sint-Job-in-'t-Goor, het natuurlijk complex rond Oelegem (onder meer Halse Hoek), Massenhoven en de samenvloeiing van de Kleine en Grote Nete;
21. het Klein Schijn als natuurverbinding tussen de vallei van het Groot Schijn en de natuurlijke gebieden tussen Sint-Job-in-'t-Goor en Gravenwezel;
22. het Groot Schijn als natuurverbinding tussen het anti-tankkanaal en de samenvloeiing van de beide Netes doorheen de stedelijke bebouwing van Antwerpen;
23. de natuurverbinding tussen het provinciaal domein Vrieselhof (in de vallei van het Groot Schijn) en het Zoerselbos;
24. de natuurverbinding tussen Halse Hoek en Zoerselbos;
25. de natuurverbinding tussen de vallei van het Groot Schijn en de natuurlijke gebieden ten zuiden van Sint-Job-in-'t-Goor (met inbegrip van de vallei van de Laarse Beek).

Systeem van Noorderkempen

In het systeem van de Noorderkempen (nummers 26 - 37) ten noorden van het bebouwd perifeer landschap zijn natuurverbindingen gericht op de ontwikkeling of op het behoud van kleine natuurlijke elementen in een landbouwgebied. Natuurverbindingen zijn gelegen tussen de Kalmthoutse Heide, het Groot Schietveld en de omliggende hei-

de- en bosgebieden. In het gebied van de Vraagheide zullen de interne verbinding en de complexvorming van de bossen uit de omgeving worden bevorderd. Elders zijn natuurverbindingen gebaseerd op waterlopen en vormen zij een verbinding tussen de grotere natuuraandachtsgebieden. Nabij de Maatjes is het behoud van de structuur van het beekdal van belang in relatie tot het microreliëf in de graslanden.

Het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten is in zijn geheel aangeduid als natuurverbinding. De oevers en de omgeving zijn echter niet over de gehele lengte van het kanaal gelijk. Een gedifferentieerde uitwerking voor de afbakening van de natuurverbindingengebieden dringt zich hier op.

In het systeem van de Noorderkempen moeten de natuurverbindingen rond Turnhout zorg dragen voor de ontwikkeling van een complex van kleine natuurlijke elementen (bijvoorbeeld bossen, grasland, brede perceelsscheidingen en bermen). Op deze hogere gronden met landbouwgebruik kan een verbinding worden gerealiseerd tussen grotere natuuraandachtsgebieden. Ten noorden van Turnhout bestaat het complex van natuurlijke gebieden vooral uit grote ven- en heidegebieden (Zwart Water, Klotteraard) en graslanden. Het is een recent landschap (heideontginningen) waar de natuurwaarden gebonden zijn aan voedselarme milieumstandigheden en aan hoge grondwaterstanden. Ten zuiden en zuidoosten van Turnhout zijn de natuurlijke waarden in beekdalen en opnieuw in grote heidegebieden gelegen (bijvoorbeeld de Liereman).

Binnen het grensoverschrijdend complex van de natuuraandachtsgebieden Molenheide - Staatsbossen - Hoge Vijversbos zijn ook natuurverbindingen aangeduid.

In de streek van de Mark, tussen Meerle en Merksplas, is de kwel in de beekdalen sterk. Dit biedt goede ontwikkelingskansen voor de vorming van één grote verbinding doorheen alle beekdalen, afgezien van de ruilverkaveling uit het nabij verleden. Langs het Merkske en de Noordermark is verbinding mogelijk met het complex ten noorden van Turnhout. Op de hogere gronden is verbinding aangewezen tussen het noordelijk en het zuidelijk deel van de strafkolonie van Wortel en vandaar naar Merksplas. In het noorden, bij Meerle, is een verbinding van de vallei van de Mark via zijlopen met de bossen op de hogere gronden aangeduid.

Binnen het systeem van de Noorderkempen zijn volgende natuurverbindingen aangeduid:

26. langsheen de Kleine Aa vanaf Nederlandse grens;
27. een natuurverbinding tussen de Kalmthoutse Heide en De Maatjes;
28. de Grote Beek als natuurverbinding tussen het Groot Schietveld van Brasschaat en de natuurlijke gebieden in Nederland tussen Zundert en de grens;
29. het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten tussen Groot Schietveld en De Leeuwerik;

30. het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten tussen De Leeuwerik en het Brebos;
31. het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten tussen het Brebos en het gebied Oosteneinde - Nazareth;
32. het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten ten noorden van Turnhout richting Ravels;
33. de Aa door het rustig grensgebied als verbinding tussen de bos- en heidecomplexen;
34. de Visbeek als natuurverbinding tussen het Giels Bos en het Looi;
35. de Wamp als natuurverbinding met de bossen ten oosten van Arendonk (het Goor) in de richting van de vallei van de Kleine Nete (Oude Korsendonk vijver);
36. de verbinding tussen het Hoge Vijversbos en de bossen ten oosten van Arendonk (het Goor);
37. de verbinding over de Moeren tussen het Goor en de bossen rond Postel.

Systeem van de twee Netes

Het systeem van de beide Netes heeft een grote dichtheid aan natuurverbindingen (nummers 38 - 52). Binnen en tussen de natuuraandachtsgebieden van de vallei van de Grote Nete moet worden gezocht naar af te bakenen natuurverbindingengebieden. Stroomopwaarts van Heist-op-den-Berg vervult de vallei zelf een verbindingfunctie. Nabij Hulshout en Heist-op-den-Berg bestaat een sterke verweving tussen natuur, bos en landbouw. Stroomafwaarts neemt de landbouw in belang toe en is het beleid gericht op het behouden van de openheid van de vallei, op het ruimte geven aan de rivierdynamiek en op het ontwikkelen van valleigebonden levensgemeenschappen.

Ten zuiden van de Grote Nete zijn natuurverbindingen van belang voor de verdere complexvorming van de bossen en laagvenen (Langdonken) met als doel de ontwikkeling van een groot, gevarieerd en samenhangend landschap. De verbindingen situeren zich tussen bossen en natuurgebieden en strekken zich uit over heuvels en laagten. Beekdalen buiten deze complexen hebben overal goede potenties (abiotisch en biotisch) om hierbij aan te sluiten.

In de bovenlopen van de Grote Nete situeren de natuurverbindingen zich voornamelijk in de beekdalen en langs de randen daarvan. Behoud van de waterhuishouding (hoge grondwaterstanden) en van het voedselarm karakter is van belang. De alluviale vlakke van de Grote Nete ten oosten van Balen is te beschouwen als één samenhangend geheel met een grote interne verbinding.

In het gebied ten oosten van de stad Antwerpen tot aan Lier is de Schijnvallei in haar geheel als natuurverbinding aangeduid. Stroomopwaarts naar Schilde, Oelegem en Zoersel is de vallei een verbindend element voor grotere natuur- en boscomplexen. Ook andere onbebouwde zones met waterlopen binnen het verstedelijkt gebied kunnen als natuurverbinding worden opgenomen.

In het bekken van de Kleine Nete zijn natuurverbindingen in de eerste plaats aangewezen in de beekdalen omwille van hun homogeen karakter, hun huidige of potentiële natuurlijke waarden en de verbindende functie die zij vervullen tussen de grotere natuurgebieden (ook dwars op de beekdalrichting). Waar het langgerekt bebost karakter van de heuvelrug tussen Herentals en Kasterlee door recreatie, bebouwing of landbouw doorbroken is, zijn natuurverbindingen aangeduid.

De aanduiding van natuurverbindingen in het meest oostelijk deel van het systeem van de Netes is gericht op ruimtelijke kadering van de relatie tussen de natuur- en bosgebieden op de hogere gronden. Ter hoogte van de zandwinningsputten (omgeving van Mol) moet een natuurverbinding ervoor zorgen dat de plassen kunnen worden geïntegreerd in het totaal landschap. Hier kunnen aangepast beheer en gerichte landschapsbouw het samengaan van recreatie en natuur verder mogelijk maken.

Ten zuiden van de vallei van de Grote Nete, in het Mechels rasterlandschap, is een verbinding aangeduid tussen een aantal kleinere natuur- en bosgebiedjes. De realisatie van deze verbinding kan een natuuraandachtsgebied tot stand brengen tussen Sint-Katelijne-Waver en Koningshooikt.

Binnen het systeem van de twee Netes zijn volgende natuurverbindingen aangeduid:

38. een verbinding tussen de samenvloeiing van de beide Netes en het anti-tankkanaal via Kleine Heide naar Bruulbergen op basis van de Molenbeek en de Kindernouwebeek;
39. een verbinding tussen de Oorlandse Heide (ten oosten van Vorselaar), de vallei van de Kleine Nete en het gebied rondom de Lilse Bergen op basis van de Kindernouwebeek en de Visbeek;
40. een verbinding langs de vallei van de Aa en langs het beekdal van de Laarbeek - Holle Beemdenbeek;
41. een verbinding tussen Bosbergen - Springberen en de bossen ten noorden van Tielen op basis van de Aa;
42. het gebied 'Collateur' ten westen van het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten.
43. een verbinding tussen het complex rondom Prinsenspark en de grote oostelijke bos- en heidegebieden (bijvoorbeeld Spreeuwenbos, Bergeikse Heide) op basis van de Desselse Nete;
44. een verbinding over het Albertkanaal en E313 tussen het natuurlijk complex van de samenvloeiing van beide Netes en de oostelijk vallei van de Kleine Nete op basis van de vallei van de Kleine Nete;
45. een verbinding tussen de samenvloeiing van beide Netes en de vallei van de Grote Nete ten noordoosten van Heist-op-den-Berg op basis van de Grote Nete;
46. een natuurverbinding langs de vallei van de Kleine Nete tussen de Merodese bossen te Herenthout en de natuurgebieden ten noorden van Grobbendonk;

47. de Kleine Nete als verbinding tussen Snekensvijver - De Zegge en Westreties Heiken - Prinsenspark en de Desselse Nete;
48. de Grote Nete als verbinding tussen gebieden ten zuidoosten van Heist-op-den-Berg en het complex van gebieden rondom Herselt;
49. de Grote Nete als verbinding tussen Zammels Buitenbroek en Malesbroek (respectievelijk noordelijke en zuidelijke vallei ten opzichte van het Albertkanaal en E313);
50. de Molse Nete als natuurverbinding tussen Malesbroek (complex ten noordwesten van Meerhout) en De Maat via Buitengoor en Meergoor ;
51. de Grote Nete als natuurverbinding doorheen het ecologisch gebied van bovenlokaal belang rondom Meerhout - Olmen;
52. de Laak als natuurverbinding tussen de vallei van de Grote Nete en het bekencomplex in en rond Tessenderlo (provincie Limburg).

4.2. Selectie van gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang

4.2.1. Definitie

Gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang bevatten verzamelingen van kleine landschappelijke en natuurlijke elementen. In het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen worden gebieden aangegeven met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang. Vier criteria worden gebruikt voor de beoordeling van het bovenlokaal belang.

- Het type landschappelijk en natuurlijk element is op zich zeldzaam of de mate waarin het op een bepaalde plaats ontwikkeld is, is zeldzaam. Zones waarin dit soort elementen voorkomen, hebben belang voor een groter gebied.
- Het structuurbepalend karakter van het gebied is groter dan enkel voor het gemeentelijk grondgebied (bijvoorbeeld planmatig ontworpen landschappen die door hun aangelegde natuurlijke elementen sterk herkenbaar zijn, ontginningspatronen of dijken en houtwallen).
- Het netwerk van elementen (onafhankelijk van de types elementen) op een bepaalde plaats heeft een zo hoge ecologische kwaliteit dat een grote natuurlijke rijkdom in het gebied kan voorkomen.
- Het netwerk van elementen strekt zich over verschillende gemeenten uit. Een bovenlokale samenwerking en sturing geven meer mogelijkheden voor een samenhangend beleid.

Het beleid voor gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang is gericht op het behoud en eventueel herstel van een zeer specifiek cultuurhistorisch en

gemeentegrensoverschrijdend landschappelijk element (bijvoorbeeld kavelstructuur). Dat landschappelijk element draagt ook een ecologische ontwikkeling. Het optimaal functioneren is enkel gegarandeerd wanneer het gebied als één geheel wordt beheerd.

In deze gebieden moeten de ruimtegebruikers rekening houden met de aanwezige ecologische infrastructuur. In de op te stellen provinciale uitvoeringsplannen concretiseert de provincie dit beleid en werkt het verder uit. Hierbij streeft zij naar overleg en samenwerking met de betrokkenen gemeenten, sectoren en eigenaars.

4.2.2. Gebiedsgerichte aanduiding van ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang

Op kaart 36 worden gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang aangeduid. De aanduiding geeft aan dat in deze ruimten de provincie zal zoeken naar af te bakenen gebieden.

De geselecteerde gebieden worden hieronder per natuurlijk systeem besproken.

Systeem van polders en anti-tankkanaal

Het gebied van de Kuifeend, de Verlegde Schijns, het vormingsstation Antwerpen-Noord en Muisbroek is met de rietgordels, de poldergraslanden, de depressies en de typische flora aangeduid als een combinatie van verbingsgebied en gebied met ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang.

Systeem van de twee Netes

Het gebied ten oosten van Kessel en ten zuiden van Nijlen sluit aan bij de noordelijke natuuraandachtsgebieden van de vallei van de Grote Nete. Het gebied met een bovenlokale ecologische infrastructuur verbindt mee belangrijke heidegebieden.

Gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang zijn aangeduid nabij Zoerle-Parwijs (ten noorden van Hoek en Grote Nete). Het behoud van de typische landschapsstructuur en van de bijbehorende natuurlijke waarde is het uitgangspunt. Bij de Goren (westelijk deel van de gemeente Heist-op-den-Berg) bestendigt de aanduiding het planmatig landschap met grote open percelen en bos. Dit patroon is het resultaat van een jonge heideontginning.

Tussen Lille en Gierle (Klophanter, Rastaartven) is een langgerekt gebied met een hoge dichtheid aan kleine natuurlijke elementen geselecteerd.

De alluviale vlakte van de Grote Nete ten oosten van Balen is te beschouwen als één samenhangende zone met een grote interne verbinding. Het uitgebreid netwerk van kleine natuurlijke landschapselementen verantwoordt de aanduiding van het gebied. Hetzelfde geldt voor het duinen- en ontginningslandschap van Bel en Meerhout. De planmatige ontginningen, bossen, heiderestanten en kleine landschapselementen is bijzonder kenmerkend en illustratief voor de natuurlijke ontwikkeling van de regio.

System van Noorderkempen

Het oud houtwallenlandschap ten noorden van Turnhout is in het systeem van de Noorderkempen vanwege zijn zeldzaamheid op provinciaal niveau geselecteerd.

De aanwezigheid van veel kleine landschapselementen in de vallei van de Mark tussen Hoogstraten en Merksplas draagt bij tot de herkenbaarheid van de structuur van een typisch Kempens beekdal. De selectie van het gebied valt samen met de natuurverbindingsfunctie.

De strafinrichting van Merksplas en haar omgeving alsook het bos van Heeshuis ten westen van Hoogstraten - Rijkevorsel zijn geselecteerd als gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang. De gebieden zijn voorbeelden van planmatig ontgonnen en ontworpen landschappen waarbij de kavelpatronen (bijvoorbeeld het sterpatroon bij Heeshuis) worden ondersteund door kleine natuurlijke elementen.

Het landschap van het kasteel 'Sterbos' is opvallend door zijn strakke stervormige patronen, gevormd door zware dreven en andere perceelscheidingen. Ook het gebied rondom de Abdij van Westmalle is geselecteerd. Daar geven de natuurlijke elementen (dreven en houtkanten) op opvallende wijze het ontginningslandschap vorm.

Volgende gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang zijn geselecteerd:

- a) het gebied met Kuifeend, Verlegde Schijns, vormingsstation Antwerpen-Noord en Muisbroek;
- b) het gebied met de oude spoorwegberm Mechelen - Sint-Katelijne-Waver - Duffel - Rumst - Kontich;
- c) het kasteel 'Sterbos' en zijn omgeving te Wuustwezel;
- d) het bos van Heeshuis en zijn omgeving te Hoogstraten en de kolonie Wortel;
- e) het gebied van de vallei van de Mark tussen Hoogstraten en Merksplas;
- f) de strafinrichting van Merksplas en haar omgeving te Merksplas;
- g) het gebied ten noorden van Turnhout en ten zuiden van Nazareth;
- h) het gebied met en rond de abdij van Westmalle te Malle;

- i) het gebied tussen Lille en Gierle met het beekdal van de Laarbeek - Holle Beemdenbeek;
- j) de vallei van de Kleine Nete - Aa te Grobbendonk;
- k) het gebied met Stokt - Kraaibossen te Mol;
- l) het gebied Bogaartsheide - Visseneinde en Moleneinde - Nijlense Beek te Nijlen;
- m) het gebied ten zuiden van de Zegge te Geel;
- n) het gebied de Goren te Heist-op-den-Berg;
- o) het gebied nabij het Locht en Zoerle-Parwijs te Westerlo;
- p) het gebied Bel - Hulsen - Meerhout te Meerhout;
- q) het gebied in de vallei van de Grote Nete tot aan de provinciegrens te Balen.

4.3. Ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer

Een integraal waterbeheer kan niet worden geregeld in een structuurplan. Wel kan het structuurplan aansluiten bij de verschillende activiteiten in het kader van de realisatie van een integraal waterbeheer¹⁹. Een integraal waterbeheer is enkel mogelijk door een optimale afstemming van het milieuvergunningsbeleid, het ruimtelijk ordeningsbeleid en het beheer van de waterlopen.

Inbrengen van het integraal waterbeheer bij de uitwerking van de ruimtelijk-natuurlijke structuur

Via het aanduiden en het afbakenen van natuurverbindingsgebieden en via de provinciale verantwoordelijkheid voor het beheer van de onbevaarbare waterlopen tweede categorie kan het ruimtelijk beleid de doelstellingen van het integraal waterbeheer ondersteunen. Het ruimtelijk beleid langs de waterlopen is gericht op het behoud van de niet-bebouwde elementen. Bij de afbakening van de natuurverbindingsgebieden kan een niet te bebouwen zone van een te bepalen omvang worden aangeduid om dit principe te realiseren.

In ruimtelijke uitvoeringsplannen bakent de provincie overstromingsgebieden, wingebeden, spaarbekkens alsook wacht- en retentiebekkens van bovenlokaal belang af in zoverre deze niet van Vlaams niveau zijn.

Indien natuurlijke overstroming onvermijdelijk is met andere functies kan worden gecoördineerd voor verbreding van de totale bedding zonder verdere uitdieping (systeem van

¹⁹ Zo vindt overleg plaats op niveau van de Benelux, op Vlaams niveau binnen het Vlaams Integraal Wateroverlegcomité en het grensoverschrijdend Nederlands - Vlaams Integraal Waterbeheeroverleg. Op Vlaams niveau zijn elf Bekkencomités werkzaam en een aantal stroomgebiedencomités (Provinciaal Milieubeleidsplan Antwerpen 1998 - 2002, 1998).

zomer- en winterbedding of bypass). Eventuele wachtbekkens worden gesitueerd binnen de waterlooptrajecten waar overstroming tot de normale dynamiek behoort. Deze wachtbekkens moeten zo worden aangelegd en ingericht dat zij aansluiten bij het omringend landschap en de natuurverbindingsfunctie niet verhinderen. Bovengrondse spaarbekkens kunnen beperkte laagdynamische recreatiemogelijkheden bieden.

Spreaden van de oppervlaktewaterwinnings

Teneinde de beïnvloeding van de omgeving tot een minimum te beperken, wordt geopteerd een spreiding van de oppervlaktewaterwinnings te organiseren.

Bij het exploiteren van de waterlagen wordt een evenwicht tussen onttrekking en voeding nagestreefd om de plaatselijke draagkracht van de watervoerende laag niet te overschrijden.

Aanleggen van beschermingszones van wingebeden

Het oppervlaktewater van het kanalen- en rivierenstelsel wordt beperkt gebruikt voor de drinkwatervoorziening. Gelet op de positieve evolutie van de kwaliteit van dat oppervlaktewater kunnen de mogelijkheden worden onderzocht van drinkwaterwinning.

Nieuwe wingebeden moeten worden vastgelegd binnen beschermingszones op het gewestplan. Deze zones moeten ruim worden vastgesteld om een functieverweving met de hoofdgebruiker van het gebied te realiseren. Een maximale verweving met natuur, bos, landbouw en zachte recreatie wordt nagestreefd.

5. Mogelijke acties binnen de ruimtelijk-natuurlijke structuur

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor de ruimtelijk-natuurlijke structuur uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie en Vlaams gewest kunnen nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

5.1. Mogelijke acties voor de provincie

- De provincie bakt in uitvoeringsplannen de natuurverbindingsgebieden af, nadat het Vlaams gewest de natuurlijke structuur op Vlaams niveau heeft afgebakend. Prioriteit gaat naar het gebied van de Kleine Nete.

- De provincie bakt in uitvoeringsplannen de gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang af, nadat het Vlaams gewest de natuurlijke structuur op Vlaams niveau heeft afgebakend.
- In functie van de ruimtebalans van Vlaams niveau en het optekenen van de bestemmingswijzigingen in een provinciale boekhouding kan de provincie de toepassing van het compensatieprincipe onderzoeken.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de vallei van de Nete om in het kader van een geïntegreerde visie de natuurverbindingsgebieden af te bakenen.
- De provincie kan een strategisch project uitvoeren waardoor richtlijnen voor het beheer en de inrichting van een natuurverbindingsgebied kunnen worden opgesteld.
- De provincie kan, in functie van de ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer, onderzoeken welke de mogelijkheden zijn voor de opmaak van een stedenbouwkundige verordening voor de tot haar bevoegdheid behorende waterlopen.
- Bij de opmaak van uitvoeringsplannen zal de provincie telkens stedenbouwkundige voorschriften opstellen die een uitwerking vormen van het integraal waterbeheer.
- De provinciale domeinen kunnen worden opgenomen binnen de natuurlijke structuur als grote eenheid natuur, als grote eenheid natuur in ontwikkeling, als natuurverbindings- of verwevingsgebied. Voor de domeinen kan de provincie een specifiek uitvoeringsplan opmaken, gekoppeld aan een beheersplan. Hierin kan de ruimtelijke samenhang tussen de recreatieve, natuurlijke, landschappelijke en educatieve functies alsook de verkeer- en vervoersfuncties nader worden bepaald en vastgelegd²⁰.
- De provincie kan een op te richten samenwerkingsverband coördineren met de betrokken actoren en met de gemeenten langs het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten, waarbij ook aandacht moet worden besteed aan de natuurverbindingsfunctie van het kanaal.

5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest

- Aan het Vlaams gewest wordt gevraagd de op kaart 36 aangeduide 'aandachtsgebieden' als suggestie te beschouwen voor de afbakening van de grote eenheden natuur en van de grote eenheden natuur in ontwikkeling.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht een integraal waterbeheer uit te werken voor het geheel grondgebied.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht om, in het kader van een integraal waterbeheer, overstromingsgebieden, wachtbekkens, waterwingebieden, spaar- en retentiebek-

²⁰

Tijdens de afbakening van de natuurlijke structuur door het Vlaams gewest kan het provinciebestuur natuurlijk reeds wijzen op de mogelijke onverenigbaarheid tussen de recreatieve functie van de domeinen en de aanduiding als grote eenheden natuur of grote eenheden natuur in ontwikkeling.

kens aan te duiden en af te bakenen. De provincie Antwerpen wil hierbij een actieve bijdrage te leveren. In samenspraak met het Vlaams gewest wenst de provincie in ruimtelijke uitvoeringsplannen wacht- en retentiebekkens alsook overstromingsgebieden af te bakenen voor zover deze niet van Vlaams niveau zijn.

- De provincie vraagt aan het Vlaams gewest om snel en gelijktijdig de gebieden van de natuurlijke structuur, de agrarische structuur en de bosstructuur op Vlaams niveau af te bakenen.

IV.2 Gewenste nederzettingsstructuur

1. Uitgangspunten

Gedifferentieerde nederzettingsstructuur

In het informatief gedeelte is gewezen op de tendens naar algehele verstedelijking van de provincie Antwerpen. De nederzettingsstructuur van de provincie dreigt te evolueren naar een ongedifferentieerd tapijt van steden, dorpen, gehuchten en allerlei perifere bebouwingvormen daartussen. De provincie neemt daarom als uitgangspunt dat een differentiatie van nederzettingen en van nederzettingsgebieden noodzakelijk (en nog mogelijk) is. Voor verschillende delen van de provincie en voor verschillende soorten nederzettingen kan en moet een aangepast beleid worden geformuleerd. Hiermee verfijnt de provincie de visie op de nederzettingsstructuur van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

Zeer breed gamma van allerlei vormen van nederzettingen

In de provinciale visie op de gewenste nederzettingsstructuur worden alle vormen van nederzettingen betrokken. De provincie hanteert geen stedelijke nederzettingsstructuur noch een nederzettingsstructuur van het buitengebied. Het structuurplan gaat niet uit van zo'n strikt onderscheid maar van een zeer breed gamma van soorten nederzettingen als typisch kenmerk van de provincie Antwerpen.

2. Visie en concept

De provincie hanteert de gewenste nederzettingsstructuur als aanknopingspunt bij het beheersen van de verstedelijking. De nederzettingsstructuur moet bijdragen tot een nieuw 'open en stedelijk' beeld van de provincie.

De bestaande nederzettingsstructuur is niet langer een hiërarchische samenhang tussen nederzettingen met verschillende verzorgingsniveaus. Centra zijn niet langer afhankelijk van een hoger hiërarchisch niveau. Bij het uitzetten van een ruimtelijk concept voor de gewenste nederzettingsstructuur wordt uitgegaan van deze nieuwe situatie. Nederzettingen (en conglomeraten daarvan) kennen een veel sterkere nevenschikking

door het verhogen van het uitrustingsniveau in nieuwe centra (soms op specifieke terreinen)²¹.

- Het gebied van de Antwerpse fragmenten is het deel van de Vlaamse ruit in de provincie Antwerpen. Binnen de fragmenten komt een waaier van allerlei stedelijke ruimten voor: van grootstedelijk gebied tot een netwerk van kleinstedelijke gebieden, van bebouwd perifeer landschap tot regionaalstedelijk gebied. Al deze stedelijke types zijn van elkaar afhankelijk en min of meer gelijkwaardig.
- In de Kempische as en in het Turnhoutse geldt hetzelfde beeld van verschillende gelijkwaardige en samenhangende nederzettingen. In de Kempische as zijn deze gevat in een stedelijk netwerk. In het Turnhoutse hangen de nederzettingen samen met het regionaalstedelijk gebied.
- Tussen de Kempische as en het Turnhoutse wordt het tussenliggend gebied maximaal gevrijwaard van bijkomende dynamische activiteiten. In dit gebied zijn geen structuurbepalende kernen die een opvangfunctie vervullen in de gewenste nederzettingsstructuur.
- In de andere delen van de provincie geldt nog het hiërarchisch systeem van nederzettingen, waarbij kleinstedelijke gebieden een pool vormen in hun omgeving. De structuurondersteunende kernen vervullen die rol in een gebied van beperktere omvang.

Visie en concept worden uitgewerkt in volgende beleidsdoelstellingen.

- De provincie gaat een algehele verstedelijking tegen. De verstedelijking gebeurt in een beperkt aantal gebieden door het toepassen van het principe van gedeconcentreerde bundeling. De provincie gaat in tegen de algehele versnippering van bebouwing en functies door deze te concentreren en te bundelen in verschillende nederzettingvormen. Het onoordeelkundig inplanten van allerlei functies verzwakt immers de nederzettingsstructuur.
- De provincie differentieert de nederzettingsstructuur. Zij formuleert een beleid voor verschillende categorieën van nederzettingen. De provincie neemt daarvoor de nederzettingscategorieën van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als uitgangspunt.
- De provincie betreft de historische nederzettingvormen van dorpen en steden in een te vernieuwen nederzettingsstructuur. Deze moeten worden aangepast aan hedendaagse behoeften. Dat veronderstelt een beleid van 'bedachtzaam aanpassen'. Dit behelst bijvoorbeeld het herbestemmen van leegstaande gebouwen en braakliggende terreinen, het eventueel doorbreken van de historische structuur of het saneren van vervuilde terreinen.

²¹ Dit deel put in belangrijke mate uit één van de deelonderzoeken in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie: Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen, Deelstudie nederzettingsstructuur, Juli 1998.

- De provincie volgt de ontwikkeling van nieuwe nederzettingvormen op. Deze moeten worden geïntegreerd in de gewenste nederzettingsstructuur en bijdragen tot grotere samenhang. Nieuwe nederzettingvormen van onvoldoende kwaliteit worden afgeremd.
- De gewenste nederzettingsstructuur richt zich naar andere deelstructuren, in het bijzonder de natuurlijke structuur waarin het fysisch systeem een belangrijke factor is. Elk van de overige structuren beïnvloedt het uitbreiden van bestaande en het ontwikkelen van nieuwe nederzettingen.

3. Elementen van de gewenste nederzettingsstructuur

kaart 37: gewenste nederzettingsstructuur

De gewenste nederzettingsstructuur onderscheidt verschillende soorten ruimten. Zij komen als legende-elementen terug op de kaart van de gewenste nederzettingsstructuur²². De verschillende types gaan van zeer stedelijke naar niet of nauwelijks stedelijke ruimten. De types ruimten zijn beleidscategorieën.

3.1. Elementen van Vlaams niveau

- In **stedelijke gebieden** wordt een stedelijk gebied beleid gevoerd waar ontwikkeling, concentratie en verdichting uitgangspunten zijn met respect voor de draagkracht van het stedelijk gebied. Binnen de stedelijke gebieden wordt een onderscheid gemaakt tussen grootstedelijke, regionaalstedelijke en kleinstedelijke gebieden. Het Vlaams gewest is bevoegd voor de afbakening van de groot- en regionaalstedelijke gebieden, de provincie voor de afbakening van kleinstedelijke gebieden. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen heeft volgende stedelijke gebieden in de provincie Antwerpen geselecteerd:
 - Antwerpen als grootstedelijk gebied;
 - Mechelen en Turnhout als regionaalstedelijke gebieden;
 - Herentals, Geel, Lier en Mol als structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden;
 - Boom, Heist-op-den-Berg en Hoogstraten als kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau.

- In **stedelijke netwerken van Vlaams niveau** worden activiteiten gebundeld ter vrijwaring van de omliggende open ruimte. Door hun samenhang en interne complementariteit vragen de netwerken om een gezamenlijke uitwerking en een gezamenlijk beleid. De interne samenhang wordt in belangrijke mate bepaald door infrastructuur. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen heeft in de provincie Antwerpen de Vlaamse ruit en de Kempische as als stedelijke netwerken van respectievelijk internationaal en Vlaams niveau geselecteerd. Vlaanderen is bevoegd voor de uitwerking hiervan.
- Een **bebouwd perifeer landschap** is een beleidscategorie van het buitengebied. Voor bebouwde perifere landschappen geldt een beleid van selectieve bundeling (bijvoorbeeld in de dorpen of langs steenwegen). De interne samenhang van het (gefragmenteerd) gebied moet worden verbeterd. In de provincie zijn de gebieden Antwerpen-Noord en Bonheiden - Keerbergen geselecteerd als bebouwde perifere landschappen van Vlaams niveau.

3.2. Elementen van provinciaal niveau

- Voor **stedelijke netwerken van provinciaal niveau** geldt dezelfde definitie als voor deze van Vlaams niveau. Het gaat om gebieden die bij voorkeur op provinciaal niveau de gewenste groei opvangen. Deze groei wordt zoveel mogelijk gebundeld in de best uitgeruste en meest omvangrijke kernen, met name in de kleinstedelijke gebieden en in de structuurondersteunende hoofddorpen. Het gebied Lier - Aarschot is als netwerk aangeduid vooral vanwege zijn rol ten opzichte van de omliggende ruimte. Ten zuiden van het netwerk wenst de provincie de open ruimten van het Mechels rasterlandschap maximaal te beschermen tegen verdere verlinting en verstedelijking. Ten noorden wordt het Netegebied gevrijwaard van bijkomende druk vanwege de functies wonen en werken. Selectieve concentratie in de verdichtingspunten van het stedelijk netwerk moet bijdragen tot dit gewenst beleid.
- Het gebied Mechelen - Sint-Niklaas wordt omschreven als **stedelijk landschap**. Het is sterk vergelijkbaar met een stedelijk netwerk van provinciaal niveau maar heeft beperkte ontwikkelingsmogelijkheden. Stedelijke en economische potenties werden nagenoeg volledig benut. Natuur en landschap stellen beperkingen.
- In de gewenste nederzettingsstructuur zijn vijf verschillende soorten **lintlandschappen** aangeduid. In deze landschappen wordt de open ruimte maximaal beschermd. Bijkomende verlinting wordt in de mate van het mogelijke tegengegaan. Binnen de lintlandschappen kunnen de inrichting en de vormgeving van de linten worden verbeterd. Voor bepaalde gebieden zijn de open ruimte kamers geschikt voor nieuwe open ruimte functies (bijvoorbeeld gelegenheidslandbouw).
 - Het gebied Mechelen - Lier - Aarschot is geselecteerd als **gemengd tuinbouw- en woonraster met open kamers**.

²² Uitgangspunten zijn de typologie van de bestaande nederzettingsstructuur, de typologie van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, een aantal criteria voor stedelijkheid en de uitgangspunten en doelstellingen zoals beschreven in vorige punten.

- Het **gebied met dorpenbanden en open ruimten** tussen N10 en E313 is geselecteerd vanwege de druk van bijkomende verlinting.
- Het gebied van de Kleine Nete is geselecteerd als **gebied met kernlinten**.
- Het gebied van de Noorderkempen is geselecteerd als een **gebied met kerndorpen en solitaire linten**.
- Het **steenweglint** komt verspreid voor in de provincie en is niet gebonden aan een specifiek gebied.
- De **structuurondersteunende hoofddorpen** vervullen op provinciaal niveau een gelijkaardige functie als de kleinstedelijke gebieden voor het Vlaams niveau. Dit type hoofddorp wordt als groeikern in het buitengebied aangezien en vangt een deel van de behoefte op aan bijkomende bedrijventerreinen en woningen. Hier kunnen (moeten) meer woningen worden gebouwd dan noodzakelijk is voor de natuurlijke aangroei.

4. Uitwerking van de provinciale taken

4.1. Ontwikkelingsperspectieven voor de kleinstedelijke gebieden

4.1.1. Algemeen

Kleinstedelijke gebieden als duidelijke verdichtingspunten

In de context van versnippering en fragmentvorming bestaat de behoefte aan verdichtingspunten. Er wordt resoluut gekozen voor het realiseren van sterke en dominante kleinstedelijke gebieden die worden beschouwd als verdichtingspunten. De rol van verdichtingspunten in de nederzettingsstructuur hangt sterk samen met de deelruimte. Alle kleinstedelijke gebieden behalve Hoogstraten en Boom maken deel uit van een stedelijk netwerk van Vlaams of provinciaal niveau. Zij fungeren dan ook als de belangrijkste dragers van deze netwerken en moeten voorkomen dat de stedelijke netwerken volledig verstedelijkte gebieden worden. Wegens de nadelige gevolgen voor bijvoorbeeld mobiliteit en bereikbaarheid, de aanwezigheid van belangrijke natuurlijke gebieden en de potentie van de kleinstedelijke gebieden zelf is dit niet gewenst. De dorpen in deze netwerken blijven ondergeschikt aan de kleinstedelijke gebieden.

Hoogstraten maakt geen deel uit van een stedelijk netwerk. Het heeft de specifieke rol van verdichtingspunt in de Noorderkempen en versterkt de nederzettingsstructuur in dit gebied. Deze rol vraagt van Hoogstraten een volledig pakket aan kleinstedelijke voorzieningen. Boom heeft een sterke relatie met het grootstedelijk Antwerpen en vormt er

één van de woonomgevingen van met een voorzieningenapparaat in verhouding tot de overige woonomgevingen van het grootstedelijk gebied.

Binnen de netwerken is de complementariteit tussen kleinstedelijke gebieden een belangrijk principe. Bij het inplanten van bovenlokale voorzieningen moet telkens worden onderzocht of de andere stedelijke gebieden niet beter in aanmerking komen voor de inplanting van dergelijke functie en of geen dubbele investeringen op de gemeenschap worden afgewenteld. Uiteraard zijn de bestaande specialisatie en de visie op de rol van de afzonderlijke kleinstedelijke gebieden daarbij een aanknopingspunt.

Bijzondere aandacht voor de natuurlijke en landschappelijke structuur

Boom, Heist-op-den-Berg, Herentals, Lier, Geel en Mol zijn verbonden met het Netebekken. In hun verdere ontwikkeling moeten de Rupel, de Grote en Kleine Nete van hoogdynamische activiteiten en bebouwing worden gevrijwaard. Voor Hoogstraten zijn de omringende open ruimte van de Noorderkempen en de vallei van de Mark structuurbepalend.

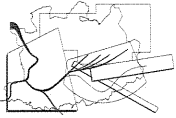
Onderscheid tussen drie soorten kleinstedelijke gebieden

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen selecteert structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden en kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau²³. Het onderscheid in aanpak voor deze twee soorten kleinstedelijke gebieden geldt niet volledig in de provincie Antwerpen. Een bijkomende verfijning is nodig.

Een eerste soort van kleinstedelijke gebieden in de provincie is **Lier**. Lier profileert zich morfologisch en functioneel sterker dan de andere kleinstedelijke gebieden. Het kan binnen de bestaande structuur worden versterkt. Indien deze potenties zijn uitgeput, is het verantwoord - in aansluiting op het bestaand weefsel - nieuwe uitbreidingsmogelijkheden te voorzien.

Boom en Herentals behoren tot een tweede soort van kleinstedelijke gebieden. Beide zijn na een sterke verdichting in het verleden verzwakt en behoeven herstel zowel naar bebouwing als naar functies. Voor beide gebieden geldt een beleid van herstructurering. Renovatie, hergebruik en in tweede instantie uitbreiding van de kern bepalen het beleid. Boom kent een verzwakking van het voorzieningenniveau en is belast door de erfenis van het industrieel verleden. Herentals ondervindt concurrentie door de groei van nabijgelegen kernen en versnipperd door het realiseren van verkavelingen aan de randen. Zowel Boom als Herentals bevinden zich in een verdicht gebied (Boom in een verstedede-

²³ Zie ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (blz. 341 - 342) voor meer informatie over de achtergronden van dit onderscheid tussen de kleinstedelijke gebieden.

lijkt gebied vanuit Antwerpen en Herentals aan het begin van Kempische as en het netwerk van het Albertkanaal) met daarin belangrijke natuurlijke elementen (vallei van de Rupel en vallei van de Kleine Nete).

In het derde type kleinstedelijk gebied (**Geel, Heist-op-den-Berg, Hoogstraten en Mol**) is meer nodig dan consolidatie van de bestaande ruimtelijke structuur of herstructurering. Heist-op-den-Berg en Mol zijn conglomeraten van dorpen, gehuchten en linten. Zij kennen momenteel nauwelijks een stedelijke structuur. In Geel zijn de vier deelparochies weliswaar uitgegroeid tot een samenhangend weefsel maar is versterking nodig voor een kleinstedelijke structuur. Hoogstraten bezit momenteel wel een kern maar moet zowel morfologisch als functioneel groeien en sterk verdichten om als tweede centrum in de Noorderkempen (naast Turnhout) te kunnen functioneren. Uitbreidingen in deze kleinstedelijke gebieden kunnen bijgevolg niet worden toegestaan vooraleer een voldoende sterke kleinstedelijke structuur wordt gerealiseerd. In de eerste plaats zijn verdichting, bestrijding van leegstand en van inefficiënt ruimtegebruik van belang. Een kwalitatieve verbetering van het woningpatrimonium, stedelijke voorzieningen en een stedelijke economische structuur moeten worden gerealiseerd.

4.1.2. Ontwikkelingsperspectief per kleinstedelijk gebied

Lier

Lier heeft ten eerste een rol als historische en herkenbare stad, omringd door gave open ruimte. Het kleinstedelijk gebied wordt niet gezien als een conglomeraat van verschillende aan elkaar gegroeide entiteiten. Het concept van de radio-concentrische stad in het buitengebied blijft hanteerbaar, indien verdere versnippering en uitzwerming van functies worden afgeremd. Lier moet hoogwaardig zijn in al zijn activiteiten en niet de status van grootstad ambiëren.

Lier heeft ten tweede een rol in het provinciaal stedelijk netwerk Lier - Aarschot. Het ligt als het ware aan de toegang ervan en neemt er een aantal functies van op. Hierbij wordt gezocht naar een complementariteit met de overige knooppunten van het netwerk. In het beeld van toegang tot het provinciaal netwerk past ook de ontsluiting van dit laatste naar het hoofdwegennet via Lier en N14.

De stadskern moet plaats bieden aan hoogwaardig wonen, in hoge dichtheid en in nieuwe woningtypologieën. Bedrijvigheid in Lier is bij voorkeur gespecialiseerd en hoogwaardig. Verkeersgenererende bedrijvigheid kan in Lier beperkt worden opgevangen door de aanwezigheid van potentieel goede aansluitingen op het hoofdwegennet, op spoorverbindingen en op het Netekanaal. Lier kan verder bouwen op een bestaande regionale verzorgingsfunctie (bijvoorbeeld ziekenhuizen). De complementariteit daarvan

met andere kernen moet worden onderzocht. De handelsfunctie is een troef voor Lier en wordt ondersteund. De nagestreefde kwaliteit van het commercieel centrum is zeer hoog. Toerisme en recreatie zijn van groot belang voor Lier. Daartegenover staat een gevrijwaard buitengebied met ruimte voor laagdynamische recreatie. Natuur stelt niet alleen grenzen aan het stedelijk gebied maar dringt er via de Nete ook in door. Dit is een te behouden kwaliteit.

Lier kan de rol van belangrijk zwaartepunt in het netwerk Lier - Aarschot vervullen door de aanwezige capaciteit. Ruimtelijke potenties binnen het stedelijk gebied zijn er nog in ruime mate. Het gebied tussen de vesten en de ring kan ten zuiden, westen en noorden nog sterk worden verdicht. Lokale plekken kunnen worden geherwaardeerd (bijvoorbeeld ter plaatse van leegstaande bedrijfsgebouwen). De stationsomgeving biedt eveneens potenties. Tussen de ring en het Netekanaal zijn ook nog mogelijkheden. Indien niet wordt gekozen voor grootschalige uitbreidingen komt de natuurlijke en culturele draagkracht niet in gevaar.

Structuurbepalende elementen van provinciaal belang in deze omgeving zijn: de valleien van de Beneden Nete, de Grote en de Kleine Nete, de ring en de bedrijvenszone in het noorden van Lier, open ruimte verbindingen in het noorden en in het zuiden van Lier alsook het Netekanaal. De toeristische en recreatieve potenties van Lier zijn eveneens een provinciaal aandachtspunt.

Boom

Boom maakt deel uit van twee grote systemen binnen de gewenste nederzettingsstructuur: het grootstedelijk Antwerpen en het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas.

Boom profileert zich zoals andere gebieden in het grootstedelijk Antwerpen (bijvoorbeeld Merksem, Mortsel, Edegem, Boechout of Aartselaar). Het is ook een tamelijk zelfstandige kwalitatieve woonomgeving met een eigen profiel, een hoge dichtheid en een belangrijk lokaal en bovenlokaal pakket aan voorzieningen. De toenemende specialisatie in onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten kan worden ondersteund. Andere belangrijke functies kunnen regionale verzorging, toerisme en recreatie zijn. Boom kan zich sterk profileren op het vlak van dienstverlening. De stationsomgeving biedt potenties voor de vestiging van hoogwaardige kantoren.

Daarnaast maakt Boom deel uit van een gebied rond de Rupel en het zeekanaal Brussel - Schelde (met delen van Niel, Boom, Puurs, Willebroek en Bornem). Dit vormt op zich één van de knooppunten in de deelruimte Mechelen - Sint-Niklaas. Het knooppunt heeft ook in dit netwerk een expliciet stedelijke en dynamische rol. Concentratie van functies in het knooppunt moet omliggende natuur en open ruimte behoeden voor verdere aan-

tasting. Binnen het knooppunt worden de verschillende functies zoals wonen, (watergebonden) productie en distributie, voorzieningen en actieve recreatie geordend. Door de aanwezigheid van verschillende infrastructuren (spoorwegen, zeekanaal, A12 en N16) is distributie van goederen een specifieke taak van dit knooppunt.

De verdichting van Boom in het verleden maakt sanering en hergebruik van woongebieden en bedrijventerreinen tot een prioriteit. Een verdere verhoging van de dichtheid is niet zinvol. Via herstructurering en verluchting kan de leefbaarheid worden verhoogd.

Structuurbepalende elementen van provinciaal niveau (en vaak zelfs van Vlaams niveau) in de gewenste ruimtelijke structuur voor Boom zijn: de Rupel en de bijbehorende cuesta, A12 en omgeving, het knooppunt rond het zeekanaal Brussel - Schelde, de regionale bedrijventerreinen en de stationsomgeving.

Herentals

Herentals is een onderdeel van de Kempische as. Het is één van de verdichtingspunten daarin. De toekomstige rol van Herentals voor de provincie is meervoudig. Ten eerste veronderstelt de rol van Herentals als kleinstedelijk gebied een sterk profiel als knooppunt van stedelijke functies. Dat wordt gerealiseerd in de historische kern en in de gebieden van lage dichtheid aan de rand daarvan. Ten tweede wordt de rol sterk bepaald door de nabijheid van grote natuurlijke gehelen: de valleien van de Kleine Nete en de Aa en de beboste zandrug Herentals - Lichtaart - Kasterlee daartussen. Herentals mag niet verder groeien ten koste daarvan. Het heeft daardoor een rol in de ontwikkeling maar ook in de beheersing van actieve en passieve recreatie. Ten derde heeft Herentals (samen met Geel-Punt) een rol als poort van provinciaal niveau in het economisch netwerk van het Albertkanaal. Productie maar in het bijzonder ook distributie worden daardoor belangrijke functies. De multimodale potenties van het Albertkanaal, de spoorweg en E313 moeten daarvoor worden ontwikkeld. Om de leefbaarheid van Herentals te vrijwaren is een tweedeling nodig tussen 'Herentals stad' (kleinstedelijk gebied) en 'Herentals poort' (economisch netwerk Albertkanaal). Beide kunnen echter deel uitmaken van het kleinstedelijk gebied.

Belangrijk aandachtspunt in Herentals is het omgaan met de historische stedelijke structuur. In Herentals ligt de nadruk op het hergebruiken en optimaliseren van de bestaande structuur. De stationsomgeving is daarin een potentie. Afbakening van het kleinstedelijk gebied is een belangrijk instrument om de verdere uitgroei en de bijbehorende verzwakking van 'Herentals stad' tegen te gaan.

Structuurbepalende elementen van provinciaal niveau zijn: de vallei van de Kleine Nete, de beboste zandrug Herentals - Lichtaart - Kasterlee, het kanaal Herentals - Bocholt, de

'poort' Herentals rond het Albertkanaal, E313 en de spoorwegen (Antwerpen - Turnhout en IJzeren Rijn).

Hoogstraten

Hoogstraten maakt deel uit van de deelruimte open Kempen. Verstedelijking, verspreiding van de bebouwing, versnippering van de open ruimte zijn niet gewenst. Kernen worden in dit gebied beschouwd als compacte kernen. Dit geldt voor Turnhout als regionaal stedelijk centrum. Dit geldt op een lager niveau eveneens voor Hoogstraten als verdichtingspunt in de Noorderkempen. Deze rol vergt een volledig pakket aan kleinstedelijke voorzieningen.

Een specifieke functie in Hoogstraten is de agro-industrie. Hoogstraten is het centrum van een gebied voor glastuinbouw van provinciaal niveau.

De kleinstedelijke rol van Hoogstraten overstijgt de huidige toestand van deze kern. Het centrum moet zowel naar omvang als naar functies groeien en verdichten om als centrum in de Noorderkempen te kunnen functioneren. De verhouding met het lint Minderhout - Meer richting E19 is hierbij belangrijk.

Structuurbepalende elementen van provinciaal niveau zijn: de omringende open ruimte, de vallei van de Mark, de domeinen van Heeshuis en Wortel en het concentratiegebied voor glastuinbouw.

Geel

Het kleinstedelijk gebied Geel is onderdeel van de Kempische as. Het is één van de verdichtingspunten daarin. Om deze rol waar te maken is het nodig het kleinstedelijk gebied te verdichten. Dat houdt de omvorming in van de 'open structuur' tot een sterke kleinstedelijke structuur binnen de ring rond Geel. Het kleinhandelslint langs N19 moet bij deze structuur worden betrokken. Een gedeelte van de bedrijvigheid van het kleinstedelijk gebied is gebonden aan het netwerk Albertkanaal. Daarmee bestaan ook ruimtelijke relaties door onder andere het kleinhandelslint langs N19. Beide systemen blijven echter zoveel mogelijk van elkaar gescheiden door open ruimte.

Structuurbepalende elementen van provinciaal niveau in de gewenste ruimtelijke structuur voor Geel zijn: de valleien van de Grote en Kleine Nete ten zuiden en ten noorden van Geel, het kleinhandelslint langs N19 tussen Geel centrum en het Albertkanaal, de stationsomgeving, de verbinding Geel - Mol - Lommel - Overpelt - Neerpelt (N71), de ring en de bovenlokale functies erlangs (bijvoorbeeld de industriële hogeschool).

Heist-op-den-Berg

Heist-op-den-Berg is onderdeel van het provinciaal stedelijk netwerk Lier - Aarschot. In dit netwerk zijn de kleinstedelijke gebieden de verdichtingspunten. Heist-op-den-Berg wordt opgewaardeerd tot volwaardig kleinstedelijk gebied. Stedelijke functies worden hier bij voorrang ondergebracht. Heist-op-den-Berg moet zich daarbij positioneren ten opzichte van Lier, Aarschot en Mechelen. Dit gebeurt in het bijzonder op het vlak van (kleinstedelijke) voorzieningen, aanvullend en complementair met deze van de genoemde andere steden.

Inplanting van bijkomende functies voor Heist-op-den-Berg gebeurt op schaal van het omliggend versnipperd open ruimte gebied. Bijkomende woningen in het kleinstedelijk gebied leiden de druk af van kleinere kernen. De dichtheid ervan wordt opgedreven. Bedrijvigheid is gericht op het omliggend gebied (bijvoorbeeld op de landbouw). Ook verkeersgenererende bedrijvigheid is hier op zijn plaats mits de aanwezige infrastructuur wordt opgewaardeerd (N10 als drager van het stedelijk netwerk). Ook het winkelapparaat is goed gelegen en kan in ruime mate worden ondersteund. De aanwezigheid en de uitbouw van bepaalde geconcentreerde voorzieningen bouwen voort op een traditie (feestzalen, restaurants). Natuur stelt vooral grenzen aan het kleinstedelijk gebied maar is ook in het kleinstedelijk gebied aanwezig.

Heist-op-den-Berg kan de functie van verdichtingspunt in het provinciaal netwerk Lier - Aarschot vervullen door de hoge capaciteit van dit knooppunt. De bestaande ruimtelijke structuur heeft hoge potenties. Het gebied heeft een lage dichtheid en is slechts gedeeltelijk bebouwd. Nagenoeg heel het centrum kan in grote mate worden verdicht. Een specifieke potentie biedt de stationsomgeving. Beperkingen zijn daarentegen de beperkte bereikbaarheid, de geringe ervaring met bouwen in hogere dichtheden en de kans op verdere uitwaaiering van de bebouwing.

Structuurbepalende elementen van provinciaal niveau zijn N10 en de bedrijvzones, de Netevallei als grensstellend element, de berg, de as van het kruispunt Fabiola tot de berg met daaraan gekoppelde functies en de stationsomgeving.

Mol

Het kleinstedelijk gebied Mol maakt deel uit van de Kempische as. Ook Mol is bijgevolg een verdichtingspunt in dit netwerk. Mol moet daarom plaats bieden aan stedelijke functies. Als kleinstedelijk gebied moet het ook een beperkt aanbod aan bedrijventerreinen creëren. Voor grootschalige bedrijvigheid en distributie zijn de kleinstedelijke gebieden Herentals en Neerpelt - Overpelt (provincie Limburg) meer geschikte plaatsen in het stedelijk netwerk. Mol heeft anderzijds ook een belangrijke positie en rol in relatie tot het omringend buitengebied. De natuurlijke structuur (brongebieden van de Grote-Nete,

bossen van Postel, de zandrug Olen - Geel - Mol, waterplassen na de zandwinning) bezit grote potenties maar heeft een beperkte draagkracht en stelt grenzen aan een kleinstedelijke ontwikkeling. De ontwikkeling maar ook de beheersing van deze potenties zijn voor Mol van grote betekenis.

Het onderzoekscentrum voor kernenergie, het provinciaal recreatiedomein en de zandwinning zijn functies van bovenlokaal niveau. Uiteraard bepalen zij mee de rol van heel het gebied. Zij kunnen echter ook worden beschouwd als functies naast het kleinstedelijk gebied. In dat geval bepalen zij niet de rol van het kleinstedelijk gebied. Bij de afbakening moet worden onderzocht of de terreinen deels kunnen worden opgenomen in het kleinstedelijk gebied. Voor elk van deze functies moeten mogelijkheden worden voorzien in evenwicht met de natuurlijke draagkracht in het gebied.

Om de kleinstedelijke rol verder te kunnen waarmaken moet de ruimtelijke structuur van Mol grondig worden onderzocht. Mol en ruime omgeving vormen een conglomeraat van gehuchten, linten en verspreide bebouwing. Verschillende infrastructuren en de natuurlijke structuur lopen hier doorheen. De uitwerking van een gewenste ruimtelijke structuur moet duidelijk maken hoe Mol in dit kluwen zijn kleinstedelijke rol verder kan waarmaken. Dit kan reeds gebeuren in het gemeentelijk structuurplan. In het kader van de afbakening van het kleinstedelijk gebied zal ook de provincie daaraan werken.

Structuurbepalende elementen van provinciaal niveau in een gewenste ruimtelijke structuur voor Mol zijn: de vallei van de Molse Nete, N71 en eraan verbonden functies zoals bedrijvigheid, de kanalen Dessel - Turnhout - Schoten en Herentals - Bocholt en bijbehorende bedrijvigheid alsook het recreatiedomein.

4.2. Afbakening van de kleinstedelijke gebieden

Een van de taakstellingen die in het kader van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen aan de provincies worden opgelegd, is het afbakenen van de kleinstedelijke gebieden. Dat gebeurt in uitvoeringsplannen.

Voor het afbakenen van de kleinstedelijke gebieden gaat de provincie uit van de afbakingsmethode gehanteerd door het Vlaams gewest²⁴.

²⁴ Voor meer informatie over het afbakingsproces voor de groot- en regionaalstedelijke gebieden, zie: Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 344

4.3. Selectie van een stedelijk netwerk van provinciaal niveau: Lier - Aarschot

Het informatief gedeelte geeft verschillende gebieden aan die worden gekarakteriseerd door een verregaande verstedelijking²⁵. Hierbij groeien kleinstedelijke gebieden, kernen, linten en gehuchten aan elkaar tot conglomeraten van functies en bebouwing. Het selecteren van stedelijke netwerken van provinciaal niveau is één van de instrumenten om met deze problematiek om te gaan. De provincie wil een verdere versnippering en verspreide verstedelijking tegengaan en gewenste ontwikkelingen concentreren in een beperkt aantal gebieden.

In functie van het tegengaan van de verlinting en versnippering van de open ruimten in het rasterlandschap tussen Mechelen, Lier en Aarschot en het vrijwaren van het Netegebied selecteert het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen het gebied Lier - Aarschot als stedelijk netwerk van provinciaal niveau. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen definieert een stedelijk netwerk als 'een complementair en samenhangend geheel van stedelijke gebieden en van structuurbepalende elementen van het buitengebied die verbonden zijn door infrastructuur (wegen, spoorwegen en kanalen)'²⁶.

Omdat een (beperkt) deel van het netwerk gelegen is buiten het grondgebied, vindt de verdere uitwerking altijd plaats na overleg en in samenwerking met de provincie Vlaams-Brabant.

Betekenis van het stedelijk netwerk

Voorgaande definitie betekent voor de provincie Antwerpen onder meer het volgende.

- Een stedelijk netwerk bundelt activiteiten. Nieuwe dynamische activiteiten zoals wonen en werken worden er geconcentreerd ter vrijwaring van omliggende gebieden.
- Een stedelijk netwerk werkt als een geheel. Het heeft gemeenschappelijke problemen en potenties. Het heeft een imago dat afhankelijk van de toekomstvisie kan worden versterkt of gewijzigd.
- Een stedelijk netwerk groepeert verschillende onderling complementaire knooppunten. Deze worden gekoppeld door verschillende soorten verbindingen. De stedelijke gebieden functioneren daarbij als knooppunten, de infrastructuur als verbindingen.

²⁵ Op de kaart van de bestaande nederzettingsstructuur zijn deze gebieden aangeduid als 'gebied onder sterke verstedelijkingsdruk', 'stedelijk conglomeraat van provinciaal niveau' en 'gebied onder druk van conglomeraatvorming'.

²⁶ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 352.

- Een stedelijk netwerk is geen volledig verstedelijkte ruimte. Tussen de knooppunten bestaan open en natuurlijke ruimten die ook een rol vervullen in het netwerk.
- Stedelijke netwerken zijn evenwaardig aan andere deelruimten in de gewenste ruimtelijke structuur. Aanliggende open of meer natuurlijke ruimten vormen bijvoorbeeld een tegengewicht tegen de concentratie van activiteiten in het netwerk.
- Een stedelijk netwerk is een beleidscategorie. Een specifieke visie en een specifiek ruimtelijk concept moeten ervoor worden ontwikkeld. Ook beleidsmaatregelen moeten worden geformuleerd. Hierbij wordt uitgegaan van een gezamenlijk te voeren beleid. Daarvoor zijn afspraken en overeenkomsten noodzakelijk.

Visie op het stedelijk netwerk Lier - Aarschot

Het netwerk Lier - Aarschot moet enerzijds functies opvangen die het omliggend gebied steeds verder versnipperen en de bestaande landbouw- en natuurfunctie onder druk zetten. Anderzijds moet worden ingespeeld op de potenties tot stedelijkheid, verdichting en dynamiek in de kleinstedelijke gebieden. Dat betekent dat allerlei dynamische functies worden geconcentreerd in het netwerk.

De ontwikkeling van een samenhangend beleid op gedeelde problemen en potenties in het gebied is ook een argument voor de selectie. Om met de beschreven ruimtelijke context om te kunnen gaan, acht de provincie een gebiedsgerichte visie noodzakelijk.

Het is niet de bedoeling functies aan te trekken uit het netwerk van het Albertkanaal of uit het gebied Antwerpen - Brussel. Vooral de relatie met het omliggend rasterlandschap en het Netegebied telt. Dit uit zich ook in de aard van de stedelijkheid die wordt geboden door Lier, Heist-op-den-Berg en Aarschot. Het netwerk Lier - Aarschot wordt niet beschouwd als een onderdeel van de Vlaamse ruit maar is eraan gerelateerd. Daardoor gelden niet dezelfde normen van selectiviteit, hoogwaardigheid en differentiatie. Zo kunnen bijvoorbeeld kleinere ambachtelijke bedrijven hier een plaats krijgen die niet thuishoren in het gebied tussen Antwerpen en Brussel of in de Kempische as.

Belangrijke functies in het netwerk zijn wonen, werken en voorzieningen op schaal van het omliggend gebied. De behoefte aan bijkomende regionale bedrijventerreinen wordt opgevangen in de kleinstedelijke gebieden. Lokale bedrijventerreinen kunnen eventueel worden aangelegd in bepaalde hoofddorpen.

De toekomstige rol van het netwerk Lier - Aarschot wordt bepaald door het realiseren van stedelijkheid van provinciaal niveau in afgebakende verdichtingspunten met behoud van open ruimte verbindingen daartussen. Er ontstaat zo een sterk onderscheid tussen het middengebied in de driehoek Mechelen - Lier - Aarschot (tuinbouwgebied) en in het Netegebied enerzijds en de buitenkant met Mechelen in het westen en het stedelijk netwerk Lier - Aarschot in het oosten anderzijds.

De verdichtingspunten in het netwerk zijn de stedelijke gebieden Lier, Heist-op-den-Berg en Aarschot en in mindere mate delen van het grondgebied van Berlaar. Begijnendijk is een belangrijke kern in de provincie Vlaams-Brabant.

De verdichtingspunten worden verbonden door belangrijke infrastructuren: N10 als drager van het stedelijk netwerk en de spoorlijn Lier - Aarschot met interessante stationsomgevingen. Vooraleer ontwikkelingen te stimuleren in het netwerk is een verbetering van de bestaande infrastructuren noodzakelijk. Daarvoor maakt de provincie een streefbeeld op.

4.4. Ontwikkelingsperspectieven voor bebouwde perifere landschappen

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen definieert in de gewenste ruimtelijke structuur voor Vlaanderen het gebied ten noorden van Antwerpen en het gebied ten oosten van Mechelen als bebouwd perifeer landschap van Vlaams niveau. Het Vlaams gewest definieert hiermee een nieuw soort ruimte in het buitengebied waar een bepaald beleid tegenover staat. De provincie Antwerpen beschouwt het bebouwd perifeer landschap als een concept voor de gewenste toestand van een bepaald soort van gefragmenteerde ruimte.

Het bebouwd perifeer landschap ten noorden van Antwerpen is structuurbepalend in de gewenste nederzittingsstructuur voor de provincie. Dit gebied van Vlaams niveau wordt als deelruimte binnen de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie overgenomen. In deel III werd deze deelruimte besproken.

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen selecteert ook het gebied Bonheiden - Keerbergen als bebouwd perifeer landschap van Vlaams niveau. Dit gebied wordt ook in deel III besproken.

De provincie Antwerpen selecteert geen bebouwde perifere landschappen van provinciaal niveau. Aan het Vlaams gewest wordt gesuggereerd de bevoegdheid over de bebouwde perifere landschappen aan de provincies toe te kennen. De maatregelen die in deze gebieden moeten worden genomen (zie deel III.1, paragraaf 4.3 over de ontwikkelingsperspectieven voor de deelruimte 'bebouwd perifeer landschap') sluiten nauwer aan bij de mogelijkheden van de provincie dan bij deze van het gewest.

4.5. Ontwikkelingsperspectieven voor lintlandschappen

4.5.1. Algemene visie

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen gaat in tegen de verdere toename van lintbebouwing in Vlaanderen. Conform het principe van de gedeconcentreerde bundeling kunnen een verdere groei van linten en een toename van de verspreide bebouwing niet worden aanvaard. Slechts op deze wijze:

- wordt de resterende onbebouwde ruimte maximaal van versnippering en aantasting gevrijwaard;
- worden de hoge maatschappelijke kosten van het verspreid wonen en werken teruggedrongen (o.a. aanleg van afvalwaterzuivering, organisatie van collectief vervoer, onveiligheid van wegen enz.);
- worden de centrumfunctie en dus de leefbaarheid van de hoofddorpen en woonkernen versterkt;
- kunnen de structuurbepalende functies van het buitengebied (landbouw, natuur en bos) duurzaam functioneren;
- wordt de mobiliteitsbehoefte beheerst en blijven de bereikbaarheid en de verkeersleefbaarheid van de kernen van het buitengebied gegarandeerd ²⁷.

Ook de provincie Antwerpen ervaart lintbebouwing als een nefaste nederzittingsvorm in het buitengebied ²⁸. De verlinte streken in het zuiden van de provincie Antwerpen zijn zodanig verstedelijkt dat het open ruimte gebruik, eigen aan het buitengebied, in het gedrang komt. Maatregelen moeten worden genomen om de hinder van deze nederzittingsvorm voor de gemeenschap te beperken ²⁹. Omdat vandaag het aandeel nieuwbouw in linten in vele gemeenten het grootst is, is een initiatief hoogdringend. Indien geen vrije percelen meer voorkomen in de linten is een beleid terzake niet langer mogelijk ³⁰. Hieronder volgt een aantal belangrijke principes die voor de verschillende beleidsniveaus interessante pistes zijn om een specifiek beleid vorm te geven.

²⁷ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 408.

²⁸ Dit deel put in belangrijke mate uit één van de deelonderzoeken in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie: Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen, Deelstudie lintlandschappen, Juni 1998.

²⁹ In het informatief gedeelte werden reeds de verschillende types linten en de verschillende lintlandschappen in de provincie aangegeven. Verderop wordt dit vertaald naar beleidscategorieën.

³⁰ Voor onderstaande doelstellingen golden ook inzichten uit gemeentelijke structuurplannen als bron. Zie bijvoorbeeld: Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan Lebbeke; Studiegroep Omgeving, ruimtelijk structuurplan Heist-op-den-Berg, Startnota, 1997.

Vrijwaren van wegen met een verbindingfunctie

Wegen met lokale of bovenlokale verbindingfunctie - in het bijzonder de secundaire wegen - worden zoveel mogelijk gevrijwaard van verlinting. Zij mogen geen toegang verlenen tot privé-aangelanden. Vooral steenweglinten, dorpenbanden en solitaire linten worden hiermee geconfronteerd. De aansluiting van aangelanden moet worden herzien, bijvoorbeeld door het koppelen van inritten en van achteruitwegen of door het voorzien van ventwegen.

Niet stimuleren van verdere bebouwing en van functieverdichting

Verdere bebouwing en functieverdichting in lintlandschappen worden niet gestimuleerd. Vrijliggende percelen vangen uitsluitend de woonfunctie op aan een zo laag mogelijke dichtheid. Een minimale perceelsgrootte kan worden opgelegd en een maximale dichtheid worden nagestreefd.

Betrekken van linten bij stedelijke gebieden

Linten worden in de mate van het mogelijke bij (klein)stedelijke gebieden of kernen in de omgeving betrokken. Kernlinten zijn bijvoorbeeld gelegen aan invalswegen tot kernen. Als resultaat van de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden worden uitspraken gedaan over randfuncties, dichtheden enz.

Behouden van openheid

Lintlandschappen moeten hun openheid bewaren door het vrijwaren van dwarsrelaties en het inpassen van linten in de omgeving.

Toepassen van het kameleonprincipe

Linten worden ingepast in de omgeving door toepassing van het 'kameleonprincipe'. Het lint neemt de kleur aan van het achterland zoals bij socio-economisch waardevolle landbouwgronden, bij waardevolle landschappen, bij beekvalleien, bij natuurgebieden of reservaten en volgens de gewenste ruimtelijke structuur.

4.5.2. Gebiedsspecifieke visie op de lintlandschappen

kaart 38: vijf soorten lintvorming

Het informatief gedeelte geeft vijf types van linten aan in de provincie Antwerpen. Deze types zijn structuurbepalend in bepaalde deelruimten en worden in de gewenste nederzittingsstructuur op gebiedsniveau (middelste kolom van onderstaande tabel) aange-

duid. Alleen het steenweglint is niet aan een bepaald gebied verbonden en komt verspreid over de provincie voor.

Voor deze vier soorten gebieden alsook voor het steenweglint kan een specifiek ruimtelijk beleid worden gevoerd. De uitvoering van dat beleid ligt voornamelijk in handen van de gemeenten. De provincie geeft echter wel een aantal concepten waarmee dat beleid kan worden vorm gegeven.

tabel 18: verdeling van vijf types linten naar gebieden

type lint		
raster	gemengd tuinbouw- en woonraster met open kamers	Mechels rasterlandschap
dorpenband	gebied met dorpenbanden en open ruimten	tussen de Kleine en Grote Nete
kernlint	gebied met kernlinten	Kleine Nete
solitair lint	gebied met solitaire linten	Noorderkempen en rustig grensgebied
steenweglint	verspreid over provincie	

Gemengd tuinbouw- en woonraster met open kamers

Dit lintlandschap is een onderdeel van de deelruimte 'Mechels rasterlandschap' (zie deel III). Het moet worden gevrijwaard van verdere verdichting. Concentreren van nieuwe ontwikkelingen in het stedelijk netwerk Lier - Aarschot is daarvoor een middel.

Het zuiden van de provincie Antwerpen, het noorden van de provincie Vlaams-Brabant en het zuiden van de provincie Limburg (Zuiderkempen, Hageland, Laag-Haspengouw) worden door een fijnmazig net van linten gekenmerkt zonder de aanwezigheid van duidelijke kernen: het woonraster. Ten oosten van N15 Heist-op-den-Berg - Mechelen wordt dit raster ingevuld met tuinbouw(serres); het serreraster als een groot bedrijventerrein rond de veiling van Sint-Katelijne-Waver. De rasters hebben een ontsluitingssysteem en een verkavelingwijze die neigen naar dat van woonparken of bedrijventerreinen. Het serreraster met tuinbouwbedrijven achterin, magazijnen tussenin en villa's vooraan heeft een logische en functionele opbouw maar oogt onaangenaam. Het woonraster als grofmazig woonpark is ruimteverslindend.

Specifieke doelstellingen voor het gebied zijn:

- het ordenen van de woonfunctie;
- het onderling verbinden van open binnengebieden;
- het herbestemmen van binnengebieden voor woongroen en hobby-landbouw;
- het integreren van wonen en tuinbouw;
- het ordenen van tuinbouwgebieden in functie van verwerking, productie en buffering;
- het afbakenen van tuinbouwgebieden.

Gebied met dorpenbanden en met open ruimten

Dit lintlandschap is onderdeel van de deelruimte 'Grote Nete'. Het is een gebied met een beperkte draagkracht maar onder hoge druk. Verdere versnippering moet worden tegengegaan. In gebieden met een veelheid van landelijke dorpen op een afstand van 2 à

3 km bindt de verbindingsweg de dorpen aan elkaar tot een band. De dorpenband komt veel voor tussen de Kleine en Grote Nete³¹.

Specifieke doelstellingen voor het gebied zijn:

- het ordenen van de woonfunctie en het verweven daarvan met de landbouwfunctie, bijvoorbeeld door het opmaken van aanbevelingen voor de inplanting van woningen;
- het visualiseren van de hoofdtrager (bijvoorbeeld door het realiseren van dreven);
- het reorganiseren en het verhogen van de veiligheid van het verkeer (met onderscheid tussen lokaal en bovenlokaal verkeer);
- het organiseren van ambachten bij de kern;
- het strikt vrijwaren van een open en agrarisch achterland;
- het behouden van een goede relatie van de dorpenband met het achterland;
- het accentueren van dwarsrelaties en het verbreden van doorsteken;
- het inbrengen van beboste percelen om het stenig en visueel onaantrekkelijk karakter van de woonlinten te verzachten.

Gebied met kernlinten

Dit lintlandschap is onderdeel van de deelruimte 'Kleine Nete'. Het is een gebied met een zeer beperkte draagkracht maar onder hoge druk. De huidige impact van de linten is nog beperkt maar moet worden beheerst.

In historische kernen van een zekere omvang en met een tamelijk belangrijke handelsfunctie ontwikkelt de lintvorm zich straalsgewijs of radiaal. Deze kernen zijn meestal gelegen langs waterlopen (in het bijzonder de Kleine Nete). Zij liggen op een afstand van 10 à 15 km van elkaar. Kernlinten zijn erg geschikt om randactiviteiten van het wonen (ambachten en dergelijke) op te vangen. Het achterland heeft meestal een meer urbane parkachtige invulling. De relatie met dit groengebied moet zichtbaar blijven.

Specifieke doelstellingen voor het gebied zijn:

- het ordenen (bijvoorbeeld door middel van een uitvoeringsplan) van de woonfunctie en het verweven ervan met randfuncties;
- het opvangen van lokale ambachten (grotere bouwdiepte) en het stellen van voorwaarden eraan (verzorgd gevelfront, waardevolle achtertuin enz.);
- het vrijwaren van het achterland als woongroen.

³¹ Daarnaast vindt men ook dorpenbanden als rivierdorpen langs de Rupel en Schelde en sporadisch in het noorden van de provincie. Deze geven geen aanleiding tot het definiëren van een tweede gebied voor dit type lintlandschap.

Gebied met solitaire linten

Solitaire linten komen overal voor in de provincie en zijn ondergeschikt aan het omringend landschap. In het noorden van de provincie (deelruimten 'Noorderkempen' en 'rustig grensgebied') komen zij echter geïsoleerd voor in het agrarisch gebied. De uitbreiding van solitaire linten moet zeer streng worden tegengegaan. Het solitair lint wordt gezien als een onderdeel van het landbouwgebied. Het beleid hiervoor is dan ook onderdeel van andere agrarisch structurende maatregelen.

Specifieke doelstellingen voor het gebied zijn:

- het bevrozen of het uitdoven van de woonfunctie;
- het stimuleren van de landbouwfunctie als hoofdfunctie in woongebieden met landelijk karakter;
- het integreren van solitaire linten in landinrichtingsplannen of open ruimte uitvoeringsplannen.

Steenweglint als specifiek type

Steenweglinten komen niet geconcentreerd in bepaalde gebieden voor maar zijn verspreid over de provincie. Hun ontwikkeling is veeleer recent (tijdens de negentiende eeuw). Zij negeren landschap en landbouw en realiseren de kortste verbinding tussen regionale steden. De verkeersfunctie is of was hier hoofdzaak. Meer stedelijke functies komen voor in deze linten. Deze nevenfuncties belemmeren meestal de doorstroming.

De lintbebouwing met toegang op steenwegen is een organisatorische vergissing die moet worden teruggeschroefd. Ontsluiting en verbinding zijn daar met elkaar in tegenspraak. Noodzakelijke taken zijn: het herstellen van het zicht op het landschap, het beperken van rechtstreekse toegangen en het verlenen van toegang via laterale wegen (ventwegen), het aanduiden van alternatieve verkeerswegen.

Specifieke doelstellingen voor steenweglinten zijn:

- het verbinden van stedelijke gebieden;
- het realiseren van dwarsrelaties van landschapselementen en buurtverkeer;
- het realiseren van een herkenbare aanleg;
- het uitdoven van randbebouwing.

4.5.3. Mogelijke inrichtingsprincipes en instrumenten

kaart 39: principes voor lintlandschappen

Verhalen van extra kosten op de gebruiker

Een manier om extra kosten niet langer af te wentelen op de gemeenschap is het meer individueel organiseren van infrastructuur en van collectieve nutsvoorzieningen. Lokale (gegroepeerde) waterzuiveringsinstallaties en inschakeling van het grachtensysteem, lokale oplossingen voor afvalverwerking, lokale postverdeelpunten, organisatie van lokaal openbaar vervoer worden opgelegd bijvoorbeeld als lasten bij vergunningen. In afgebakende gebieden duiden gemeentebesturen 'plug-in punten' aan waar dergelijke voorzieningen worden gecentraliseerd. Lintcoöperatieven beheren deze punten of nemen daartoe de nodige maatregelen. Dit alles leidt tot een meer efficiënte en ecologisch verantwoorde organisatie van het systeem.

Vrijwaren van de verbindingfunctie middels verzorging van verkeersveiligheid

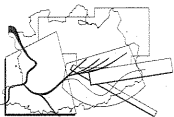
Vrijwaren van de verbindingfunctie gaat gepaard met het verzorgen van de verkeersveiligheid. Rechte wegen geven aanleiding tot snel verkeer wat bij vele toegangen onveilig is. Het profiel van dergelijke wegen moet in relatie tot hun functie worden onderzocht en bijvoorbeeld worden vernauwd of plaatselijk gewijzigd. Toegangen kunnen worden samengevoegd. Concentraties van bebouwing krijgen daardoor toegangen langs vent-, zij- of dienstwegen.

Beperken van morfologische en functionele dichtheid

Een minimale perceelsgrootte kan worden opgelegd en een maximale dichtheid van 6 woningen per hectare worden nagestreefd. De bebouwingscoëfficiënt is lager dan 20% van de perceelsoppervlakte. Grote zij- en voortuinstroken met een breedte van meer dan 15 meter kunnen worden opgelegd. De bouwdiepte is minder dan 50 m.

Stimuleren van plaatselijke verdichting

Binnen de beperkingen van het huidig gewestplan kan - na grondig onderzoek - op een aantal plekken in linten (bij kruispunten, 'plug-in punten' enz.) plaatselijke verdichting worden gestimuleerd. Hiertegenover staat een verlaging van dichtheden op andere plaatsen. Mogelijkheden voor buurtvoorzieningen worden voorzien.

Behouden en creëren van openheid

Ruime dwarsrelaties worden gevrijwaard door het reguleren van afsluitingen en van voortuinbeplanting, het stimuleren van doorlopende grasvelden, het voorzien van ruime erfdienstbaarheden langs doorsteken naar het achterland en langs ontwateringen en beken. Een grote fysieke en visuele doordringbaarheid van het landschap is het uitgangspunt. Zichten op het achterland worden gevrijwaard.

Uitwerken van het kameleonprincipe

Het lint wordt ingepast in de omgeving door de 'kleur' van het achterland een bepalende rol te laten spelen. Wonen en landschap worden verweven. Natuurlijke en agrarische waardevolle gebieden lopen door het lint. Tussen bebouwd perceel en achterland bevinden zich overgangszones (bijvoorbeeld bij diepe tuinen). Het kameleonprincipe sluit aan bij de betekenis van de 'woongebieden met landelijk karakter', de belangrijkste bestemming van linten op het gewestplan. Dit zijn verwevingsgebieden voor wonen en landbouw. Het agrarisch landschap legt lokaal beperkingen op (zoals historische kernen dit doen in woongebieden). Vooral bij solitaire linten, steenweglinten en dorpenbanden geldt dit als aandachtspunt. Dat is wel beperkt realiseerbaar omdat slechts ongeveer 25% van deze lintenpercelen niet is bebouwd.

Differentiëren, herbestemmen, vrijwaren en beheren van het achterland

Door toenemende verlinting wordt het achterliggend gebied minder bruikbaar voor de landbouw. Toegangen zijn moeilijk, percelen te klein voor een rendabele exploitatie. Nochtans primeren in principe de landbouwpotenties. In woongebieden met landelijk karakter is de landbouwbestemming evenwaardig aan de woonbestemming. De ontstane kamers worden in functie van hun grootte benut of bestemd voor land- of tuinbouw, water- of bosbouw. Waar een te grote versnippering niet kan worden verhinderd, moeten een nuttig gebruik en onderhoud van ingesloten achterland mogelijk worden gemaakt. Mogelijke privé-functies zijn tuinbouw en sierteelt in een grote 'kleine landeigendom' voor de bewoners. Mogelijke openbare functies zijn parkgebieden met doortochten naar sportvelden, jeugdterreinen, campings, passieve recreatie. De kamers kunnen ook de basis vormen van een netwerk van kleinere bossen.

Aandacht schenken aan landschap en vormgeving

Het chaotisch karakter van de linten kan worden geharmoniseerd door onder andere eenvormige laanbeplanting. Aanwijzingen voor de inrichting van de voor- en zijtuinen kunnen worden opgenomen in voorschriften.

Eenduidig en stedenbouwkundig omschrijven van het begrip 'uitgeruste woonomgeving'

De meeste bouwlinten zijn niet en zullen nooit worden aangesloten op een waterzuiveringsinstallatie. De linten zullen ook nooit geschikt zijn om te wonen in de nabijheid van gemeenschapsvoorzieningen. Nochtans zijn dit twee noodzakelijke vereisten om van een 'uitgeruste woonomgeving' te spreken. De term moet in die zin op gewestelijk niveau worden gedefinieerd.

Opstellen van een provinciale stedenbouwkundige verordening voor woongebied met landelijk karakter

Meer dan 70% van de bebouwingslinten liggen in deze bestemmingszone van het buitengebied. De bouwactiviteit kan worden afgeremd (op gewestelijk of provinciaal niveau) door bijvoorbeeld:

- een voorkeurbestemming aan landbouw toe te kennen als de landbouw structuurbepalend is;
- enkel eengezinswoningen toe te laten met één bouwlaag;
- geen verkavelingen toe te staan of ze te ontraden door zware lasten;
- een maximale dichtheid van 6 woningen per ha toe te laten of kavels van minimaal 1.500 m² op te leggen;
- erfdienstbaarheden op te leggen langs insteekwegen en beken (bijvoorbeeld van 20 m).

In plaats van een provinciale stedenbouwkundige verordening kan ook een typeverordening voor de gemeenten worden opgemaakt of kunnen voorschriften voor de gewestplanbestemming worden herzien.

Opstellen van provinciale aanbevelingen om lintbebouwing op gemeenschappelijk niveau te verbeteren

Per linttype zijn er verbeteringen voor te stellen. Sommige kunnen globaal per verlinte streek worden aangeduid. Andere moeten ter plaatse worden onderzocht. Een methode van analyse en ontwerp om de knelpunten van de lintweg, van de bebouwing en van het achterland te detecteren en op te lossen op gemeentelijk niveau kan door de provincie worden gebundeld in een handleiding.

Uitwerken van milieutechnische maatregelen

Alle buitenwoningen aansluiten op een RWZI is onmogelijk en niet wenselijk. Een lokale waterzuiveringsinstallatie is dan een noodoplossing. Het lokaliseren van aansluitpunten op waterlopen met meetput is een gemeentelijke taak onder provinciale supervisie. De zuiveringsinstallatie en lokale rioleringen zijn een privé aangelegenheid.

Uitwerken van sociale maatregelen

Alle buitenwoningen individueel bedienen met gemeenschapsvoorzieningen wordt onhoudbaar. Een lokaal voorzieningspunt voor post, afval enz. is een oplossing in gebieden met verspreide bebouwing. Het lokaliseren van deze plug-in punten is een gemeentelijke taak met provinciale steun.

Uitwerken van fiscale maatregelen

Om in de overgangperiode de dure nutsvoorzieningen te compenseren en ter ondersteuning van het stedelijk gebiedbeleid kan de provincie met alle overheden nadenken welke fiscale maatregelen kunnen worden genomen ter ondersteuning van het stedelijk gebiedbeleid.

4.6. Selectie van woonkernen en hoofddorpen in het buitengebied

De provincie heeft volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen de opdracht en de bevoegdheid om de woonkernen en de hoofddorpen te selecteren. Daarbij wordt aangegeven dat hoofddorpen de kernen in het buitengebied zijn waar bijkomende lokale bedrijventerreinen kunnen worden geconcentreerd³². Vanuit het principe van gedeconcentreerde bundeling geeft het ruimtelijk structuurplan voor de provincie ook aan dat bijkomende woningbouwprojecten in bepaalde hoofddorpen worden geconcentreerd.

4.6.1. Uitgangspunten

Gedeconcentreerde bundeling

De provincie werkt het principe van gedeconcentreerde bundeling uit door concentratie van bijkomende woningen te bevorderen maar toch te zorgen voor voldoende spreiding over de provincie. Het belang van de gewenste ruimtelijke structuur komt daarbij duidelijk naar voren onder andere in de ontwikkelingsperspectieven van de deelruimten.

Minimale uitrustingsgraad

De te selecteren woonkernen zijn nederzettingen waar een beperkte uitrusting (voorzieningen, bereikbaarheid) voor dagelijkse behoeften aanwezig is en waar een zeker

draagvlak aanwezig is om deze voorzieningen in stand te houden. De woonkernen zijn aaneengesloten bebouwde gehelen.

Hoofddorpen hebben een hogere uitrustingsgraad dan de woonkernen. Binnen de hoofddorpen wordt eveneens een onderscheid gemaakt naargelang het uitrustingsniveau. Voor de selectie van een structuurondersteunend hoofddorp ligt de eis naar een sterke uitrusting beduidend hoger dan voor de gewone hoofddorpen.

Geen kwantitatieve taakstellingen voor de gemeenten in het buitengebied

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen geeft geen cijfermatige taakstellingen voor elke gemeente. Het structuurplan hanteert de taakstelling van 105.000 bijkomende woningen voor heel de provincie als een richtinggevend cijfer (zie informatief gedeelte). De 37.000 bijkomende woningen in de gemeenten in het buitengebied (35% van 105.000) zijn een maximum. Zij worden verdeeld volgens criteria die in volgende paragrafen worden beschreven.

Realisatie van een trendbreuk een provinciale doelstelling

De principes van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden gehanteerd als uitgangspunt. De doelstelling blijft om tegen 2007 een trendbreuk in de richting van de opgelegde verhouding (65 - 35% ten aanzien van bijkomende woningen in het stedelijk gebied en in het buitengebied) te verwezenlijken. Er wordt echter verwacht dat deze verhouding moeilijk tegen 2007 kan worden gerealiseerd. Dit is grotendeels een gevolg van het feit dat in de meeste gemeenten van het buitengebied nog een aanzienlijke voorraad aan bebouwbare percelen bestaat. De gemeenten spelen een belangrijke rol door in hun ruimtelijk structuurplan keuzes te maken ten aanzien van het gebruik of de herbestemming van woon- en woongebieden volgens het gewestplan.

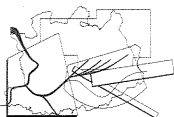
4.6.2. Beleidscategorieën

De provincie Antwerpen onderscheidt volgende beleidscategorieën in de nederzittingsstructuur van het buitengebied.

Gemeenten met een structuurondersteunend hoofddorp type I

Een gemeente met een structuurondersteunend hoofddorp type I krijgt de mogelijkheid om een bijkomend lokaal bedrijventerrein aan te duiden zowel voor nieuwe bedrijven als voor de herlokalisatie van zonevreemde en/of historisch gegroeide bedrijven en meer bijkomende woningen te realiseren dan voor de opvang van de natuurlijke aangroei no-

³² Een lokaal bedrijventerrein is een terrein voor be- en verwerkende bedrijven (inclusief tertiaire dienstverlening) die een verzorgend karakter hebben ten aanzien van de omgeving. Het sluit wat schaal betreft aan bij de omgeving (schaal van de kern of van het stedelijk gebied). Het is beperkt van omvang.

dig is ³³. De beoordeling gebeurt op basis van een door de gemeenteraad definitief vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

Gemeenten met een gewoon hoofddorp type II

Een gemeente met een gewoon hoofddorp type II krijgt de mogelijkheid om een bijkomend lokaal bedrijventerrein aan te duiden zowel voor nieuwe bedrijven als voor de herlokalisatie van zonevreemde en/of historisch gegroeide bedrijven. Dit type biedt desnoods beperkte mogelijkheden voor het realiseren van meer bijkomende woningen dan voor de opvang van de natuurlijke aangroei nodig is. Ontwikkelingen boven de natuurlijke aangroei worden niet aangemoedigd. De beoordeling gebeurt op basis van een door de gemeenteraad definitief vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

Gemeenten met een gewoon hoofddorp type III

Een gemeente met een gewoon hoofddorp type III krijgt de mogelijkheid om een bijkomend lokaal bedrijventerrein aan te duiden, enkel voor de herlokalisatie van zonevreemde lokale bedrijven en/of historisch gegroeide bedrijven. Bijkomende woningen kunnen slechts worden gerealiseerd in functie van de opvang van de natuurlijke aangroei. De beoordeling gebeurt op basis van een door de gemeenteraad definitief vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

Woonkern

In een woonkern kan in principe geen lokaal bedrijventerrein worden aangelegd. De opvang van bijkomende woningen gebeurt in principe binnen het aanbod van gronden langs uitgeruste wegen in woongebied, percelen in niet vervallen verkavelingen, gronden met een woonbestemming in goedgekeurde B.P.A.'s en gronden in woongebied langs niet uitgeruste wegen (binnengebieden). Dit betekent ook: alle woongebieden volgens het gewestplan (K.B. van 28 december 1972) dus inclusief landelijke woongebieden en woonparken. Woonuitbreidingsgebieden komen hiervoor in principe niet in aanmerking.

Andere nederzettingvormen

In nederzettingen (bijvoorbeeld zeer kleine gehuchten, linten, geïsoleerde woninggroepen) die niet als woonkern worden geselecteerd, kunnen slechts de woongebieden volgens het gewestplan (cfr. K.B. 28 december 1978) worden ontwikkeld, met uitsluiting

³³ In het kader van de door de provincie te beoordelen woningprogrammatie berekent de gemeente de natuurlijke aangroei voor heel de gemeente volgens een gesloten bevolkingsprognose. De berekening vertrekt van de situatie in 1992. De gemeente geeft tevens inzicht in de verwachte evolutie van de gezinsverdunding.

van de woonuitbreidingsgebieden. Er kunnen geen nieuwe lokale bedrijventerreinen worden aangelegd.

4.6.3. Methodiek en verantwoording

Als voorbereiding op de selectie van de woonkernen en hoofdorpen geven onderstaande paragrafen daarvoor de methodiek, enkele tussentijdse stappen en motiveringen. Tabel 22 geeft de uiteindelijke selecties. Enkel deze laatste zijn van toepassing en opgenomen in het bindend gedeelte.

De provincie selecteert in een eerste ronde alle woonkernen. Dit gebeurt louter op basis van kwantitatieve gegevens. In een tweede ronde worden vanuit de woonkernen verschillende types van hoofdorpen aangeduid. De selectie is gebeurd vanuit twee invalshoeken.

- Vanuit een eerste invalshoek zijn op basis van een kwantitatieve analyse een aantal componenten van de bestaande en gewenste toestand en bijbehorende criteria toegepast.
- Vanuit een tweede invalshoek volgt een kwalitatieve correctie vanuit de gewenste rol en het ontwikkelingsperspectief van het betrokken gebied. Dat grijpt terug naar de deelruimten zoals besproken in deel III. De kwalitatieve correctie herbekijkt de resultaten van de kwantitatieve criteria. Zij wordt duidelijk gemotiveerd.

Combinatie van beide benaderingen leidt tot de selectie van hoofdorpen. Dat vormt de basis voor de selectie van gemeenten met een bepaald type hoofddorp.

Kwantitatieve criteria voor de selectie van woonkernen

De provincie selecteert in een eerste ronde alle woonkernen. Voor de selectie worden volgende criteria gehanteerd ³⁴:

- een ruimtelijke en demografische component, namelijk een minimaal aantal inwoners (1.000) of gezinnen (350) en een minimale bevolkingsdichtheid (5 inwoners per ha) ³⁵,
- een functionele component en een bereikbaarheidscomponent (aanwezigheid van elementaire handelszaken en van openbaar vervoer binnen een zekere afstand).

³⁴ Deze bouwen voort op het Delphi-onderzoek in het kader van de verdeling van bedrijventerreinen en woningen maar zijn vereenvoudigd.

³⁵ Als basis zijn alle nederzettingen (gemeenten, voormalige gemeenten en plaatsnamen) genomen die afleesbaar zijn op de topografische kaart 1/100.000 en die buiten de vermoedelijke afbakening van de stedelijke gebieden zijn gelegen. Deze nederzettingen worden gesitueerd in aaneengesloten statistische sector(en) met een voldoende dichtheid, zodat per nederzetting overeenkomstige N.I.S.-gegevens per statistische sector kunnen worden gehanteerd.

De selectiecriteria voor de woonkernen zijn niet aanvullend maar uitsluitend. Een slechte score op één van de criteria leidt dus tot uitsluiting van de selectie. Dit heeft als gevolg dat niet elke deelgemeente automatisch wordt geselecteerd als woonkern.

Op basis van deze criteria worden de woonkernen geselecteerd in de gemeenten die geheel behoren tot het buitengebied en in de gemeenten die (deels) behoren tot de stedelijke gebieden. Het resultaat van deze selectie wordt weergegeven in volgende tabel.

tabel 19: geselecteerde woonkernen in de provincie Antwerpen

<i>gemeente</i>	<i>geselecteerde woonkernen</i>
Aartselaar	Aartselaar
Antwerpen	Antwerpen, Berchem, Berendrecht, Borgerhout, Deurne, Ekeren, Hoboken, Merksem, Wilrijk, Zandvliet
Arendonk	Arendonk
Baarle-Hertog	Baarle-Hertog
Balen	Balen-Rosselaar, Olmen, Wezel (samen met Mol-Wezel)
Beerse	Beerse, Vlimmeren
Berlaar	Berlaar
Boechout	Boechout, Vremde
Bonheiden	Bonheiden, Diedonken-Sint-Ludwina, Rijmenam
Boom	Boom
Bornem	Bornem, Branst, Mariekerke, Hingene, Wintam
Borsbeek	Borsbeek
Brasschaat	Brasschaat, Maria-ter-Heide
Brecht	Brecht, Sint-Lenaarts, Sint-Job-in-'t-Goor (samen met Schoten-'t Sas)
Dessel	Dessel
Duffel	Duffel
Edegem	Edegem
Essen	Essen, Wildert-oost, Horendonk
Geel	Geel, Winkelomheide, Oosterlo
Grobbendonk	Grobbendonk, Bouwel
Heist-op-den-Berg	Heist-op-den-Berg, Itegem, Wiekevorst, Booischot, Pijpelheide, Schriek
Hemiksem	Hemiksem
Herentals	Herentals, Watervoort, Noorderwijk, Morkhoven
Herenthout	Herenthout
Herselt	Herselt, Bergom, Ramsel
Hoogstraten	Hoogstraten - Minderhout, Wortel, Meer, Meerle
Hove	Hove
Hulshout	Hulshout, Houtvenne, Westmeerbeek
Kalmthout	Kalmthout, Heide, Nieuwmoer, Achterbroek
Kapellen	Kapellen, Putte-driehoek (samen met Stabroek - Putte)
Kasterlee	Kasterlee, Lichtaart, Tielen
Kontich	Kontich-centrum, Kontich-kazerne, Waarloos
Laakdal	Veerle, Eindhout, Vorst, Klein Vorst

Lier	Lier, Koningshooikt
Lille	Lille, Poederlee, Gierle, Wechelderzande
Lint	Lint
Malle	Westmalle, Oostmalle
Mechelen	Mechelen, Hombeek, Leest, Walem, Heffen, Muizen
Meerhout	Meerhout
Merksplas	Merksplas
Mol	Mol, Rouw, Wezel (samen met Balen-Wezel)
Mortsel	Mortsel
Niel	Niel
Nijlen	Nijlen, Bevel, Kessel
Olen	Olen-centrum, Onze-Lieve-Vrouw-Olen, Sint-Jozef-Olen
Oud-Turnhout	Oosthoven, Oud-Turnhout
Putte	Putte, Beerzel, Grasheide
Puurs	Puurs, Kalfort, Ruisbroek, Breendonk
Ranst	Ranst, Oelegem, Broechem, Emblem
Ravels	Ravels, Weelde, Poppel
Retie	Retie
Rijkevorsel	Rijkevorsel, Sint-Jozef
Rumst	Rumst, Terhagen, Reet
Schelle	Schelle
Schilde	Schilde, 's Gravenwezel
Schoten	Schoten
Stabroek	Stabroek, Hoevenen, Putte (samen met Putte-driehoek uit Kapellen)
Sint-Amands	Sint-Amands, Oppuurs
Sint-Katelijne-Waver	Sint-Katelijne-Waver, Onze-Lieve-Vrouw-Waver, Elzestraat
Turnhout	Turnhout, Zevendonk
Vorselaar	Vorselaar
Vosselaar	Vosselaar
Westerlo	Westerlo, Heultje, Voortkapel, Tongerlo, Oevel, Zoerle-Parwijs, Oosterwijk
Wijnegem	Wijnegem
Willebroek	Willebroek, Blaasveld, Tisselt
Wommelgem	Wommelgem
Wuustwezel	Wuustwezel, Gooreind, Loenhout
Zandhoven	Zandhoven, Pulderbos, Pulle
Zoersel	Zoersel, Sint-Antonius, Halle
Zwijndrecht	Zwijndrecht, Burcht

Kwantitatieve criteria voor de voorlopige selectie van hoofddorpen

De structuurondersteunende hoofddorpen type I en de gewone hoofddorpen type II zijn in eerste instantie geselecteerd aan de hand van onderstaande criteria.

ruimtelijk structuurplan provincie antwerpen

Voor de eerste selectie van **gewone hoofdorpen type II** werden volgende criteria gehanteerd³⁶:

- minimaal aantal inwoners (3.000);
- aanwezigheid van openbaar vervoer in de woonkern.

Voor de eerste selectie van **structuurondersteunende hoofdorpen type I** werden volgende criteria gebruikt:

- aanwezigheid van vier uitrustings-elementen (lagere, school, sportinfrastructuur, handelszaken voor dagelijkse aankopen en dagelijkse diensten) met een bereik ruimer dan voor de eigen inwoners³⁷;
- hoofddorp niet in belangrijke mate (meer dan een kwart van zijn randen) grenzend aan een natuurlijk aandachtsgebied³⁸;
- aanwezigheid van zinvolle ontwikkelingspotenties voor wonen (minstens 5 ha);
- aanwezigheid van openbaar vervoer in de woonkern en van voldoende (minstens 6.000) aantal inwoners binnen fietsafstand.

De selectiecriteria voor de hoofdorpen zijn niet aanvullend maar uitsluitend. Een slechte score op één van de criteria leidt in principe dus tot uitsluiting van de selectie.

Voorlopige selectie van hoofdorpen in gemeenten die volledig tot het buitengebied behoren

Na louter toepassen van voorgaande criteria zouden volgende hoofdorpen in gemeenten die volledig tot het buitengebied horen, worden geselecteerd.

tabel 20: voorlopige selectie van hoofdorpen type I en type II na toepassing van de kwantitatieve criteria

gemeente	voorlopig geselecteerde gewone hoofdorpen type II en voorlopig geselecteerde structuurondersteunende hoofdorpen type I
Arendonk	Arendonk
Balen	Balen-Rosselaar, Wezel (samen met Mol-Wezel)
Berlaar	Berlaar
Bonheiden	Bonheiden
Bornem	Bornem
Brasschaat	Brasschaat
Brecht	Sint-Job-in-'t-Goor (samen met Schoten-'t Sas), Brecht - Sint-Lenaarts

³⁶ Deze criteria bouwen voort op deze uit het Delphi-onderzoek.

³⁷ Hiervoor worden de gegevens uit het onderzoek 'Hiërarchie der centra en invloedssferen' (d.d. 1991) van prof. E. Van Hecke gehanteerd.

³⁸ Voor de toetsing aan dit criterium is gebruik gemaakt van een deelonderzoek in het kader van het ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen. Instituut voor Natuurbehoud/Studiegroep Omgeving, deelstudie Differentiatie ruimtelijk-natuurlijke structuur, 1998.

Dessel	Dessel
Duffel	Duffel
Essen	Essen
Grobbendonk	Grobbendonk
Herenthout	Herenthout
Hulshout	Hulshout
Kalmthout	Kalmthout-Heide
Kapellen	Kapellen
Kasterlee	Kasterlee, Lichtaart
Laakdal	Veerle, Vorst
Lille	Lille - Poederlee , Gierle
Malle	Westmalle , Oostmalle
Meerhout	Meerhout
Merksplas	Merksplas
Nijlen	Nijlen
Olen	Onze-Lieve-Vrouw-Olen (samen met Sint-Jozef-Olen)
Putte	Putte, Beerzel
Puurs	Puurs - Kalfort
Ranst	Oelegem
Ravels	Ravels
Retie	Retie
Rijkevorsel	Rijkevorsel
Rumst	Rumst, Reet
Schilde	Schilde
Schoten	Schoten
Sint-Amands	Sint-Amands
Stabroek	Stabroek - Hoevenen
Vorselaar	Vorselaar
Westerlo	Westerlo , Oevel
Willebroek	Willebroek
Wuustwezel	Wuustwezel, Gooreind
Zoersel	Sint-Antonius - Halle

De gemeenten die op basis van de criteria niet zijn geselecteerd, worden aangeduid als gemeenten met een gewoon hoofddorp type III.

Voorlopige aanduiding van hoofdorpen in de vermoedelijke randen van de stedelijke gebieden

Het richtinggevend gedeelte van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geeft een opsomming van de (delen van) gemeenten die waarschijnlijk behoren tot een stedelijk gebied. Indien delen van de geselecteerde gemeenten tot het buitengebied behoren, verdeelt de provincie voor die delen de behoefte aan bijkomende woningen en bedrijventer-

reinen. De gemeenten kunnen dan immers aanspraak maken op de pakketten bijkomende woningen waarvoor de provincie bevoegd is.

De provincie geeft hieronder op voorlopige basis aan welke woonkernen voldoen aan de criteria voor de hoofdorpen type I en II. De gemeenten Mechelen, Boom, Lier, Geel en Turnhout hebben geen woonkernen die voldoen aan de selectiecriteria. Het zijn gemeenten met een stedelijk gebied en met een hoofddorp type III.

Tijdens het afbakeningsproces kan hiermee rekening worden gehouden. Behoort de woonkern tot het buitengebied dan is het statuut zoals vermeld in tabel 21 van toepassing. Als gevolg van het afbakeningsproces van het betrokken stedelijk gebied zal hierover een beslissing worden genomen.

Gemeenten met een groot- of regionaalstedelijk gebied worden in een volgende stap niet kwalitatief beoordeeld. Dit moet gebeuren in het kader van het afbakeningsproces dat wordt geleid door het Vlaams gewest.

tabel 21: voorlopige aanduiding van hoofdorpen in de vermoedelijke randen van de stedelijke gebieden

<i>gemeente</i>	<i>voorlopig geselecteerde gewone hoofdorpen type II en voorlopig geselecteerde structuurondersteunende hoofdorpen type I</i>
Aartselaar	Aartselaar
Antwerpen	Berendrecht - Zandvliet, Ekeren, Merksem , Deurne , Hoboken
Beerse	Beerse
Boechout	Boechout
Boom	-
Borsbeek	Borsbeek
Edegem	Edegem
Geel	-
Hemiksem	Hemiksem
Heist-op-den-Berg	Itegem
Herentals	Noorderwijk - Morkhoven
Hoogstraten	-
Hove	Hove
Kontich	Kontich-centrum, Kontich-kazerne
Lier	-
Lint	Lint
Mechelen	-
Mol	Wezel
Mortsel	Mortsel
Niel	Niel
Oud-Turnhout	Oud-Turnhout
Schelle	Schelle

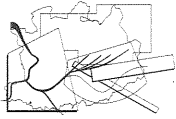
Sint-Katelijne-Waver Turnhout Vosselaar Wijnegem	Sint-Katelijne-Waver - Vosselaar Wijnegem
Wommelgem Zwijndrecht	Wommelgem Zwijndrecht, Burcht

Kwalitatieve beoordeling van hoofdorpen

De tweede invalshoek geeft een kwalitatieve correctie aan de strikte en uitsluitende toepassing van de selectiecriteria. In deze kwalitatieve benadering worden enkel de gemeenten die geheel in het buitengebied zijn gelegen, de specifieke economische knooppunten en de gemeenten met een kleinstedelijk gebied betrokken.

De kwalitatieve benadering gebeurt vanuit de gewenste rol en het ontwikkelingsperspectief voor het betrokken gebied. Dit grijpt terug naar de deelruimten zoals besproken in deel III. Voor alle geselecteerde hoofdorpen is onderzocht of zij passen binnen de rol en het ontwikkelingsperspectief van de betrokken deelruimte zoals wordt beschreven in deel III. Het resultaat van deze kwalitatieve correctie wordt hieronder beschreven.

- In het **bebouwd perifeer landschap** vormen de hoofdorpen beperkte verdichtingspunten in een parkachtig gebied met belangrijke natuurlijke waarden en zonder grote ontwikkelingspotenties voor bijkomende woningen en bedrijventerreinen. Grootschalige uitbreidingen zijn niet gewenst. De kwalitatieve benadering levert aldus de gewijzigde selectie van **Schoten**, **Schilde**, **Brasschaat**, **Kapellen** en **Zoersel** als hoofddorp type III.
- In de **Antwerpse gordel** levert de kwalitatieve benadering een wijziging van de selectie van **Rumst** op (in eerste instantie aangeduid als hoofddorp type II). De ligging van Rumst nabij de Rupel en de Nete, het behoud van de open ruimten tussen de stedelijke gebieden van Antwerpen en Mechelen en de toeristisch-recreatieve rol van de gordel zijn de belangrijkste argumenten van de selectie van Rumst als hoofddorp type III. **Ranst** blijft een gemeente met een hoofddorp type II. **Nijlen** is na positionering in de deelruimte best een gemeente met een hoofddorp type III in plaats van type I. De kern Nijlen heeft geen concentrerende rol in de gordel en wordt sterk begrensd door natuurlijk en landschappelijk waardevolle gebieden. Uitbreidingen zijn niet gewenst. **Duffel** heeft wel een versterkende rol in deze deelruimte, is een economisch knooppunt en wordt daardoor opgewaardeerd van type II naar structuurondersteunend hoofddorp type I. De aansluiting van Duffel met het hoofdwegennet

moet worden verbeterd via de selectie van secundaire wegen. **Stabroek** heeft een rol binnen het grensgebied van de haven enerzijds en de open Kempen anderzijds. Vanwege deze positie en de beperkt aanwezige ruimtelijk aanvaardbare potenties wordt Stabroek geselecteerd als gemeente met een hoofddorp type II.

- Het **stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas** heeft stedelijke en economische potenties maar kent belangrijke natuurlijke en landschappelijke randvoorwaarden. **Bornem** heeft een sterke positie in het gebied maar kent weinig ontwikkelingspotenties. Bornem is daarom aangeduid als gewoon hoofddorp type II. **Sint-Amands** ligt aan de rand van het stedelijk landschap en heeft een belangrijke functie in het behoud van de open ruimte binnen deze deelruimte. Het is daarom geselecteerd als hoofddorp type III. Zowel **Willebroek** als **Puurs** worden aangeduid als structuurondersteunend hoofddorp omdat zij nog wel over potenties beschikken voor de realisatie van bijkomende bedrijventerreinen en woningen. Vooral Willebroek (specifiek economisch knooppunt) kan de relatie met het regionaalstedelijk gebied Mechelen uitbouwen, de positie in de Brabantse poort versterken en in de behoefte aan bijkomende bedrijventerreinen voorzien.
- De nog beperkt aanwezige open ruimten binnen het **Mechels rasterlandschap** worden maximaal gevrijwaard. In het middengebied is echter wel nood aan versterking en aan mogelijkheden voor de opvang van de behoefte aan woningen en lokale bedrijventerreinen. Daarom zijn in deze deelruimte enkele hoofdorpen noodzakelijk waar de opvang voor het middengebied kan geschieden. Zo is **Duffel** (specifiek economisch knooppunt) geselecteerd als structuurondersteunend hoofddorp type I in plaats van type II en is **Putte** behouden als type II. **Bonheiden** wordt aangeduid als type III vanwege de nog aanwezig landschappelijke en natuurlijke waarden en de beperkte rol in de nabijheid van het regionaalstedelijk gebied Mechelen. In het kader van het afbakeningsproces van dat stedelijk gebied kan deze selectie eventueel worden herbekeken. Aangezien beperkte delen van **Berlaar** tot het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lier - Aarschot behoren, wordt deze gemeente vooral gepositioneerd in functie van de ligging in het buitengebied. In afwachting van de uitwerking van het stedelijk netwerk wordt Berlaar daarom geselecteerd als hoofddorp type II in plaats van type I.
- In de **open Kempen** zijn nederzettingen polen in een open gebied. Daarom geldt een beeld van enkele sterke hoofdorpen type I in de open ruimte. Verdichting gebeurt maximaal in of aansluitend bij deze hoofdorpen. **Essen**, **Kalmthout-Heide** en **Brecht - Sint-Lenaarts** blijven ongewijzigd aangeduid als structuurondersteunend hoofddorp. Een verdere ontwikkeling van Kalmthout moet echter met voorzichtigheid worden benaderd vanwege de gedeeltelijke overlapping met het bebouwd perifeer landschap en de beperkte potenties in met name Kalmthout-Heide. **Wuustwezel**

heeft een gelijke rol in de opvang van lokale bedrijven en bijkomende woningen voor een ruimer gebied in de open Kempen en is nu aangeduid als een structuurondersteunend hoofddorp type I. De kern **Rijkevorsel** is volgens een gelijke argumentatie aangeduid als structuurondersteunend hoofddorp. **Malle** heeft met de woonkernen West- en Oostmalle ook een structuurondersteunend hoofddorp op haar grondgebied. Malle is een specifiek economisch knooppunt waardoor de selectie in eerste instantie gehandhaafd blijft. **Merksplas** blijft type II vanwege de beperkte wenselijkheid om bijkomende ontwikkelingen op te vangen. Merksplas ligt immers nabij het regionaalstedelijk gebied Turnhout en centraal in een belangrijk open ruimte gebied.

- Uitbreidingen van woongebieden en van bedrijventerreinen worden niet gestimuleerd in het **rustig grensgebied**. **Arendonk** (specifiek economisch knooppunt) blijft gewoon hoofddorp type II. **Ravels** en **Retie** blijven omwille van het belang in de gewenste ruimtelijk-economische structuur (de regio kent een belangrijke aanwezigheid van K.M.O.-activiteiten en heeft dus een behoefte aan kleinere lokale bedrijventerreinen) als gewoon hoofddorp type II behouden. **Baarle-Hertog** blijft behouden als hoofddorp type III. Dit volgt uit de rol van het rustig grensgebied als groen hart tussen Turnhout, Tilburg en Eindhoven. Het gebied krijgt ook in plannen van de Nederlandse provincie Noord-Brabant een vergelijkbare rol.
- De rij van kleinstedelijke gebieden in de **Kempische as** wordt versterkt met tussenliggende hoofdorpen. In het buitengebied van **Herentals** is de aanduiding van een hoofddorp type II mogelijk (Noorderwijk - Morkhoven). In **Mol** is Wezel een mogelijk hoofddorp type I. Ook **Olen** en **Balen** worden structuurondersteunende hoofdorpen type I. Deze hoofdorpen moeten samen met de kleinstedelijke gebieden de opvang verzorgen van bijkomende woningen en bedrijventerreinen binnen het netwerk van de Kempische as.
- De druk op het kwetsbaar gebied van de **Kleine Nete** wordt beperkt en gekanaliseerd. De stuifzandrug Herentals - Lichtaart - Kasterlee verdraagt nog beperkt bijkomende activiteiten. **Kasterlee** en **Retie** zijn daarom gehandhaafd als hoofddorp type II. Kleinere zandruggen en rivier- en beekvalleien worden gevrijwaard en kennen dus geen hoofdorpen. De suburbanisatiedruk op de Voorkempen wordt tegengegaan. **Vorselaar en Lille** zijn vanwege de twee voorgaande redenen en de beperkte ontsluiting aangeduid als hoofddorp type III. **Ranst** is aangeduid als hoofddorp type II. Omwille van de positie op de grens van de deelruimten bebouwd perifeer landschap, Kleine Nete en Antwerpse gordel blijft **Zandhoven** hoofddorp type III. **Grobbendonk** is vanwege de ligging in het Netegebied en de positie tussen Antwerpen en de Kempische as geselecteerd als hoofddorp type III. Dit doet niets af aan de uitspraken van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen over het economisch netwerk Albertka-

naal. Mogelijk krijgen delen van Grobbendonk daarin een rol. **Nijlen** werd reeds in het kader van de deelruimte 'Antwerpse gordel' geselecteerd als hoofddorp type III. Hiervoor is de selectie van N14 in plaats van N13 als primaire weg een bijkomend argument. **Dessel** is geselecteerd als hoofddorp type III vanwege de ligging buiten de Kempische as en de belangrijke natuurlijke en landschappelijke waarden van de Kleine Nete.

- In het gebied van de **Grote Nete** zijn wegens de waarde van het gebied nieuwe ontwikkelingen niet aangewezen. Lintvorming moet worden tegengegaan. Hier geldt het beeld van een beperkt aantal structuurondersteunende hoofddorpen. De kern van **Westerlo** blijft hoofddorp type I vanwege de ligging aan de noord - zuid verbinding, de positie aan de noordzijde van de vallei van de Grote Nete en het bestaand voorzieningenniveau. De kern zorgt voor de gewenste opvang van de behoeften voor een ruimer gebied. **Meerhout** kan als hoofddorp type I vanwege de ligging op de zandrug en de ontsluiting mee die opvang realiseren. De andere woonkernen zijn maximaal geselecteerd als hoofddorp type III. Alleen **Hulshout** is omwille van de bestaande voorzieningen een hoofddorp type II. **Laakdal**, **Herenthout** en **Herselt** zijn gewone hoofddorpen type III. Deze gemeenten hebben een belangrijke rol in het beheren van de open ruimte en in het vrijwaren van de landbouwfunctie.

4.6.4. Selecties

kaart 40: selectie van de gemeenten met hoofddorpen

kaart 41: selectie van woonkernen

Dit punt geeft de enige geldige selecties van woonkernen en hoofddorpen per gemeente. Voorgaande paragrafen zijn daartoe slechts een voorbereiding. In de verschillende types van gemeenten met een hoofddorp worden volgende woonkernen en hoofddorpen geselecteerd. Gemeenten met twee hoofddorpen kunnen in hun gemeentelijk ruimtelijk structuurplan zelf één hoofddorp kiezen. Gemeenten met een hoofddorp type III beschikken enkel over woonkernen. In punt 4.6.5. staat beschreven hoe de gemeenten met de selecties kunnen omgaan. De selecties in gemeenten die (deels) behoren tot het stedelijk gebied zijn voorlopig.

tabel 22: geselecteerde hoofddorpen en woonkernen in de provincie Antwerpen

gemeente volledig in het buitengebied	type gemeente	geselecteerde hoofddorpen en woonkernen
Baarle-Hertog	III	Baarle-Hertog

Berlaar	II	Berlaar
Bonheiden	III	Bonheiden, Diedonken-Sint-Ludwina, Rijmenam
Brasschaat	III	Brasschaat, Maria-ter-Heide
Brecht	I	Brecht - Sint-Lenaarts, Sint-Job-in-'t-Goor (samen met Schoten-'t Sas)
Dessel	III	Dessel
Essen	I	Essen
Grobbendonk	III	Grobbendonk, Bouwel
Herenthout	III	Herenthout
Herselt	III	Herselt, Bergom, Ramsel
Hulshout	II	Hulshout , Houtvenne, Westmeerbeek
Kalmthout	I	Kalmthout - Heide , Nieuwmoer, Achterbroek
Kapellen	III	Kapellen, Putte-driehoek (samen met Stabroek - Putte)
Kasterlee	II	Kasterlee, Lichtaart , Tielen
Laakdal	III	Eindhout, Klein Vorst, Veerle, Vorst
Lille	III	Gierle, Lille, Poederlee, Wechelderzande
Meerhout	I	Meerhout
Merksplas	II	Merksplas
Nijlen	III	Bevel, Kessel, Nijlen
Olen	I	Onze-Lieve-Vrouw-Olen - Sint-Jozef-Olen , Olen-centrum,
Putte	II	Beerzel, Putte , Grasheide
Ranst	II	Oelegem , Broegem, Emblem, Ranst
Ravels	II	Ravels , Poppel, Weelde
Retie	II	Retie
Rijkevorsel	I	Rijkevorsel , Sint-Jozef
Rumst	III	Reet, Rumst, Terhagen
Schilde	III	's Gravenwezel, Schilde
Schoten	III	Schoten
Sint-Amands	III	Oppuurs, Sint-Amands
Stabroek	II	Stabroek - Hoevenen , Putte (samen met Putte-driehoek uit Kapellen)
Vorselaar	III	Vorselaar
Westerlo	I	Oevel, Westerlo , Heultje, Oosterwijk, Tongerlo, Voortkapel, Zoerle-Parwijs
Wuustwezel	I	Gooreind, Wuustwezel , Loenhout
Zandhoven	III	Pulderbos, Pulle, Zandhoven
Zoersel	III	Halle, Sint-Antonius, Zoersel
gemeente met een kleinstedelijk gebied	type gemeente	geselecteerde hoofddorpen en woonkernen
Boom	III	Boom
Geel	III	Geel, Oosterlo, Winkelomheide
Heist-op-den-Berg	III	Booischoot, Itegem, Heist-op-den-Berg, Pijpelheide, Schriek, Wiekevorst
Herentals	II	Noorderwijk - Morkhoven , Herentals, Watervoort
Hoogstraten	III	Meer, Meerie, Hoogstraten - Minderhout, Wortel

ruimtelijk structuurplan provincie antwerpen

Lier Mol	III I	Koningshooikt, Lier Wezel (samen met Balen-Wezel), Mol, Rouw
<i>specifiek economisch knooppunt in buitengebied</i>	<i>type gemeente</i>	<i>geselecteerde hoofdorpen en woonkernen</i>
Arendonk Balen Bornem Duffel Malle Puurs	II II II I I I	Arendonk Balen-Rosselaar, Wezel (samen met Wol-Wezel), Olmen Bornem , Branst, Mariekerke, Hingene, Wintam Duffel Oostmalle, Westmalle Puurs - Kalfort , Breendonk, Ruisbroek
<i>gemeenten (deels) behorend tot een groot- of regionaalstedelijk gebied</i>	<i>type gemeente</i>	<i>geselecteerde hoofdorpen en woonkernen</i>
Aartselaar Antwerpen Beerse Boechout Borsbeek Edegem Hemiksem Hove Kontich Lint Mechelen Mortsel Niel Oud-Turnhout Schelle Sint-Katelijne-Waver Turnhout Vosselaar Wijnegem Wommelgem Zwijndrecht	II I II II I II II II II II II III I I II II II III II I II II	Aartselaar Deurne, Merksem , Antwerpen, Berchem, Berendrecht, Borgerhout, Ekeren, Hoboken, Wilrijk, Zandvliet Beerse , Vlimmeren Boechout , Vremde Borsbeek Edegem Hemiksem Hove Kontich-centrum, Kontich-kazerne , Waarloos Lint Heffen, Hombeek, Leest, Mechelen, Muizen Mortsel Niel Oud-Turnhout , Oosthoven Schelle Sint-Katelijne-Waver , Elzestraat, Onze-Lieve-Vrouw-Waver Turnhout, Zevendonk Vosselaar Wijnegem Wommelgem Zwijndrecht, Burcht

Gemeenten met een hoofddorp

De selectie van hoofdorpen is richtinggevend. De provincie geeft de gemeenten de kans om de selectie verder uit te werken in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. In het bindend gedeelte legt de provincie wel de types van gemeenten met een hoofddorp vast.

De drie types van gemeenten met een hoofddorp zijn als volgt verdeeld. Het betreft gemeenten die volledig tot het buitengebied behoren, economische knooppunten en gemeenten met een kleinstedelijk gebied.

tabel 23: categorisering van de gemeenten met een hoofddorp per type

<i>gemeente met een structuurondersteunend hoofddorp type I</i>	<i>gemeente met een gewoon hoofddorp type II</i>	<i>gemeente met een gewoon hoofddorp type III</i>
Balen, Brecht, Duffel, Essen, Kalmthout, Malle, Meerhout, Mol, Olen, Puurs, Rijkevorsel, Westerlo, Willebroek, Wuustwezel	Arendonk, Berlaar, Bornem, Herentals, Hulshout, Kasterlee, Merksplas, Putte, Ranst, Ravels, Retie, Stabroek	Baarle-Hertog, Bonheiden, Brasschaat, Dessel, Geel, Grobbendonk, Heist-op-den-Berg, Herenthout, Herselt, Hoogstraten, Kapellen, Laakdal, Lier, Lille, Nijlen, Rumst, Schilde, Schoten, Sint-Amands, Vorselaar, Zandhoven, Zoersel

4.6.5. Relatie met het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan**Beoordeling van gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen**

Na de goedkeuring van haar ruimtelijk structuurplan is de provincie de goedkeurende instantie voor de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen. Hierdoor kan de provincie opvolging geven aan het beleid inzake de verdeling van de bijkomende woningen in de gemeenten van het buitengebied.

De provincie beoordeelt initiatieven van gemeenten in het buitengebied tot het realiseren van bijkomende woningen op basis van een door de gemeenteraad definitief vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. Dit bevat een woningprogrammatie op basis van een vergelijking van aanbod en behoefte.

- Het aanbod geeft een overzicht van alle gronden langs uitgeruste wegen in woongebied, percelen in niet vervallen verkavelingen, gronden met een woonbestemming in goedgekeurde B.P.A.'s, gronden in woongebied langs niet uitgeruste wegen (binnengebieden) en woonuitbreidingsgebieden.

- De behoefte berekent de natuurlijke aangroei voor heel de gemeente volgens een gesloten bevolkingsprognose. Voor de berekening van de natuurlijke aangroei wordt vertrokken van de situatie in 1992. De gemeente geeft tevens inzicht in de verwachte evolutie van de gezinsverdunding.

Op basis van de woningprogrammatie geeft het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan de intenties voor alle binnengebieden en woonuitbreidingsgebieden (ontwikkelen, als reserve behouden, herbestemmen).

Aantal bijkomende woningen

Bij de beoordeling van de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en de daarin opgenomen woningprogrammatie gelden volgende principes.

- In het buitengebied wordt het ontwikkelen van grote aantallen bijkomende woningen niet aangemoedigd. Zuinig ruimtegebruik geldt als voorwaarde.
- De gemeenten in het buitengebied bezitten de mogelijkheid om de woongebieden van het gewestplan (cfr. K.B. 28 december 1978), met uitsluiting van de woonuitbreidingsgebieden, te benutten en daarmee in principe de natuurlijke aangroei (vertrekkend van de situatie van 1992) van hun gemeente realiseren.
- Het aantal bijkomende woningen geldt voor de totaliteit van de gemeente. Spreiding over meerdere delen van de gemeente leidt niet tot een cumulatie van aantallen.

Voor de gemeenten met hoofddorpen type I en type II gelden bijkomend volgende principes.

- Ook gemeenten met een hoofddorp type II kunnen woningen realiseren voor de opvang van de natuurlijke aangroei. Ontwikkelingen boven de natuurlijke aangroei worden niet aangemoedigd. In het definitief vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan kan de gemeente desnoods toch een beperkt aantal bijkomende woningen motiveren boven de natuurlijke aangroei. Het betreft kleine woonprojecten bijvoorbeeld als afwerking van een kern of voor specifieke doelgroepen.
- Gemeenten met een hoofddorp type I kunnen woningen realiseren voor de opvang van de natuurlijke aangroei. Omwille van hun dominante en concentrerende rol in een open gebied kunnen deze gemeenten in het definitief vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan toch een aantal bijkomende woningen motiveren boven de natuurlijke aangroei. Een maximum van 20% boven de natuurlijke aangroei geldt hierbij als richtcijfer.

Voor de beoordeling van de aantallen bijkomende woningen zoals voorzien in de woningprogrammatie in gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen houdt de provincie bovendien rekening met volgende criteria³⁹.

- rol van de gemeente in de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie Antwerpen;
- prognose van de natuurlijke aangroei op basis van bevolkingspiramide van 1992;
- behoefte aan sociale woningen;
- ligging in een ruimtelijk netwerk van Vlaams of provinciaal niveau;
- ligging in of nabij de structuurbepalende elementen van de natuurlijke, agrarische of landschappelijke structuur;
- potentie voor personenontsluiting via openbaar vervoer;
- potentie voor personenontsluiting over de weg;
- ontwikkelingspotentie bij optimale benutting van de aanwezige ruimtelijk geschikte mogelijkheden;
- huidige omvang van het aantal woningen;
- huidige dichtheid van de woonbebouwing;
- aandeel van jongeren en jongvolwassenen;
- bestaande werkgelegenheid naar aantal arbeidsplaatsen;
- nutsleidingen;
- bovenlokale uitrusting.

Omdat de provincie Antwerpen reeds deze elementen van beoordeling opneemt in het ruimtelijk structuurplan kunnen de gemeenten en de provincie op een gelijkwaardige, heldere en feitelijk correcte wijze de voorgestelde plannen bekijken.

Plaats van bijkomende woningen

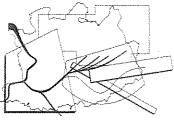
Bijkomende woningen worden ingeplant volgens de principes van kernversterking en inbreiding.

Indien de woongebieden van de gemeente niet volstaan voor de natuurlijke aangroei of indien de gemeente het beter acht bepaalde delen hiervan niet te ontwikkelen, zal worden afgewogen of het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden of van ruimtelijk verantwoorde gebieden met een niet-woonbestemming kan worden toegestaan. Een zuinig gemeentelijk beleid omtrent de binnengebieden en de wil van gemeenten om slecht gelegen binnengebieden of woonuitbreidingsgebieden te schrappen als woongebied, werkt positief in deze afweging.

Bijkomende woningen komen in principe in het hoofddorp zoals geselecteerd in het richtinggevend gedeelte van het ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen. Indien dit laatste twee hoofddorpen aangeeft dan geldt in principe de keuze van de gemeente in haar gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. Het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan kan echter het realiseren van bijkomende woningen in woonuitbreidingsgebieden ook motiveren in:

- één of meerdere woonkernen en niet in het hoofddorp

³⁹ Deze criteria zijn grotendeels gebaseerd op de resultaten van het Delphi-onderzoek.

- het hoofddorp en één of meerdere woonkernen.

Gemeenten met een hoofddorp type III kunnen het realiseren van bijkomende woningen in elk van de geselecteerde woonkernen motiveren.

Aandeel van sociale woningen onderdeel van de beoordeling van de woningprogrammatie in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan

De provincie Antwerpen wil het aandeel van sociale woningen in het totaal van bijkomende woningen evenwichtig verdelen en zo nodig stimuleren. De inspanning van gemeenten ten behoeve van sociale huisvesting werkt daarom positief bij de beoordeling van de woningprogrammatie in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. Gemeenten worden aangemoedigd zich in te schrijven in onderstaand beleid.

De bijkomende sociale huur- en koopwoningen worden bij voorkeur binnen het bestaand weefsel (door renovatie, vervangingsbouw, invulbouw, herbestemming en hergebruik van oude gebouwen enz.) gerealiseerd. Zij kunnen voor een deel ook door projecten op gronden in ruimtelijk verantwoorde binnengebieden en woonuitbreidingsgebieden worden voorzien. De concrete invulling en motivatie hiervan zijn onderdelen van het gemeentelijk woonbeleid.

De toetsing van de plannen gebeurt voor het geheel van sociale huurwoningen en sociale koopwoningen samen. De provincie streeft naar een evenwichtige verdeling tussen huur en koop, zoals dat thans ook voor het geheel van Vlaanderen het geval is. Van de gemeenten wordt verwacht dat zij streven naar een ongeveer even grote aanwezigheid van sociale huurwoningen en sociale koopwoningen in het geheel van hun woningvoorraad en dat zij binnen het aantal bijkomende sociale woningen dat zij vooropstellen, minstens een vierde sociale huurwoningen en minstens een vierde sociale koopwoningen voorzien. De concrete invulling hiervan is onderdeel van het gemeentelijk woonbeleid.

Het actueel aanbod aan sociale huurwoningen (die aanwezig zijn) en aan koopwoningen (die ooit zijn verkocht) samen, uitgedrukt als percentage van het totaal aantal woningen in 1991 (N.I.S.-woningtelling), wordt in elke gemeente vergeleken met het Vlaams gemiddelde. Dat bedraagt 5,87% voor sociale huurwoningen en 4,97% voor sociale koopwoningen, zijnde 10,84% in totaal of vereenvoudigd 10% (cijfers eind 1997).

Gemeenten worden ingedeeld in zes groepen naargelang zij tot het buitengebied dan wel tot het stedelijk gebied behoren en naargelang hun aandeel sociale woningen lager

is dan de helft van het Vlaams gemiddelde (5%), meer is dan anderhalve keer het Vlaams gemiddelde (15%) of tussen beide ligt⁴⁰.

Indien een gemeente minder dan 5% sociale woningen in haar woningvoorraad heeft, dan zou minimaal 15% en maximaal 25% van het totaal aantal bijkomende woningen uit sociale woningen moeten bestaan. Deze regel geldt zowel voor het buitengebied als voor het stedelijk gebied.

Indien een gemeente in het buitengebied tussen 5% en 15% sociale woningen in haar woningvoorraad heeft, kan maximaal 25% van het totaal aantal bijkomende woningen uit sociale woningen bestaan voor zover het aandeel sociale woningen in haar woningvoorraad⁴¹ daarmee beneden de 15% blijft.

Zo een gemeente in een stedelijk gebied tussen 5% en 15% sociale woningen in haar woningvoorraad heeft, dient minimaal 15% en maximaal 25% van de totale gemeentelijke taakstelling uit sociale woningen te bestaan.

Indien een gemeente in het buitengebied meer dan 15% sociale woningen in haar woningvoorraad heeft, kan (maar hoeft niet) maximaal 15% van het totaal aantal bijkomende woningen uit sociale woningen bestaan voor zover het aandeel sociale woningen in haar woningvoorraad daarmee beneden de 25% blijft.

Indien een gemeente in een stedelijk gebied meer dan 15% sociale woningen in haar woningvoorraad heeft, kan maximaal 25% van het totaal aantal bijkomende woningen uit sociale woningen bestaan voor zover het aandeel sociale woningen in haar woningvoorraad daarmee beneden de 35% blijft.

Volgende tabel vat het voorgaande samen.

⁴⁰ Omwille van beschikbaarheid van gegevens wordt deels teruggevallen op cijfers van 1991 (NIS, totaal aantal woningen in de gemeente) en worden woningen in de sfeer van de volkshuisvesting die door gemeente, O.C.M.W., sociaal verhuurkantoor, intercommunale enz. worden aangeboden bij de beoordeling buiten beschouwing gelaten. Een aanvulling van de projecten van VHM-vennootschappen met dergelijke woningen is echter aan te bevelen.

⁴¹ Berekend als de verhouding van de aanwezige plus de bijkomende sociale woningen op het aantal woningen in 1991, vermeerderd met het totaal aantal bijkomende woningen.

tabel 24: richtlijnen voor percentages sociale woningen

actueel % sociale huur- en koopwoningen in de woningvoorraad	% sociale huur en koop van totaal aantal bijkomende woningen	% sociale huur en koop van totaal aantal bijkomende woningen
	buitengebied	stedelijk gebied
lager dan 5%	min. 15%, max. 25%	min. 15%, max. 25%
tussen 5% en 15%	max. 25%, met beperking tot 15% van de voorraad	min. 15%, max. 25%
hoger dan 15%	max. 15%, met beperking tot 25% van de voorraad	max. 25%, met beperking tot 35% van de voorraad

Aandeel van woningen voor middengroepen uit de lokale bevolking onderdeel van de beoordeling van de woningprogrammatie in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan

De provincie Antwerpen houdt rekening met bijzondere overheidsinitiatieven van gemeenten in het buitengebied om woningen en/of bouw kavels voor de middengroepen uit de lokale bevolking (die net buiten de inkomensnormen van de sociale huisvesting vallen) te voorzien. Het aantal koopwoningen en sociale kavels voor middengroepen uit de lokale bevolking is daarom een vast onderdeel bij de toetsing van gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en de daarin opgenomen woningprogrammatie. Gemeenten worden aangemoedigd zich in te schrijven in onderstaand beleid.

De bijkomende koopwoningen en sociale kavels voor middengroepen uit de lokale bevolking worden bij voorkeur binnen het bestaand weefsel (door renovatie, vervangingsbouw, invulbouw, herbestemming en hergebruik van oude gebouwen, door afbraak, herverkaveling enz.) gerealiseerd.

Woningen voor middengroepen maken deel uit van de woningprogrammatie uit het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. Het is bijgevolg aan de gemeenten te bepalen op welke wijze projecten voor middengroepen in deze programmatie worden verwerkt.

Het aantal bijkomende woningen voor middengroepen uit de lokale bevolking zou beperkt moeten blijven tot de helft van het totaal aantal bijkomende sociale huur- en koopwoningen. Alleen gemeenten in het buitengebied waar de markt van de bouwgronden onder sterke druk staat, kunnen het aantal koopwoningen en sociale kavels optrekken tot hetzelfde aantal als het totaal aantal bijkomende sociale huur- en koopwoningen.

Een gemeente wordt beschouwd geconfronteerd te zijn met een markt van bouwgronden onder sterke druk, wanneer het gemiddelde van de prijzen per m² bouwgrond in

1992 en 1997 hoger is dan het provinciaal gemiddelde (volgens de N.I.S. Financiële Statistieken ⁴², zijnde 1.427 frank per m²). Ook de toename van de prijs per m² bouwgrond tussen 1992 en 1997 moet groter zijn dan het provinciaal gemiddelde (volgens de N.I.S. Financiële Statistieken stegen de prijzen met een factor 1,596).

Uitzondering voor doelgroepen

Sociale woningen en woningen voor middengroepen zijn een onderdeel van de aantallen bijkomende woningen die mogelijk zijn voor de gemeenten met een hoofddorp type I, type II of type III zoals beschreven in voorgaande paragrafen. In uitzonderlijke gevallen kunnen de gemeenten voor een aantal doelgroepen (sociale huurwoningen, terreinen voor woonwagengroepen, permanente bewoners van recreatiegebieden enz.) bijkomende woningen realiseren bovenop de aantallen die gelden voor de verschillende types hoofddorpen.

Omzendbrief

De provincie verduidelijkt voorgaande paragrafen in een omzendbrief. In deze omzendbrief evalueert de provincie de richtlijnen voor het aandeel van de sociale woningen in de woningprogrammatie. Ook geeft de omzendbrief een overgangsregeling in verband met de reeds vastgestelde gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

4.7. Taakstellingen voor de kleinstedelijke gebieden

De provincies hebben tot taak om bijkomende woningen toe te bedelen aan de kleinstedelijke gebieden. In het informatief gedeelte wordt de verdelingsmethodiek toegelicht. Onderstaande paragrafen geven de toepassing van deze methodiek ⁴³.

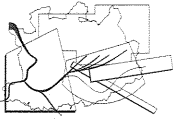
4.7.1. Uitgangspunten

Aanbodbeleid in de kleinstedelijke gebieden

Om de druk op het buitengebied te verlagen moet een aanbod worden gecreëerd in de stedelijke gebieden. De provincie beschouwt de ruim 15.000 te verdelen woningen in de kleinstedelijke gebieden daarom als een minimaal te realiseren aantal. Zij worden verdeeld als taakstellingen.

⁴² N.I.S., Financiële statistieken, Verkopen van onroerende goederen, nummers 74 (cijfers 1997) en 59 (cijfers 1992).

⁴³ Dit deel put in belangrijke mate uit één van de deelonderzoeken in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie: Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen, Deelstudie toebedeling taakstellingen, augustus 1998.

Kwaliteit in de kleinstedelijke gebieden

Verhogen van het aanbod in de stedelijke gebieden mag niet ten koste gaan van de kwaliteit. Nieuwe projecten moeten zorgvuldig worden gelokaliseerd, de kwaliteit gegarandeerd. Aandacht voor randstedelijk groen is noodzakelijk.

Aandacht voor renovatie en hergebruik

Renovatie en hergebruik verhogen niet alleen het woningaanbod in de stedelijke gebieden, zij verhogen ook de kwaliteit. Hierdoor worden de stedelijke gebieden meer aantrekkelijk voor nieuwe bewoners.

4.7.2. Taakstellingen

Voor de kleinstedelijke gebieden (Boom, Lier, Heist-op-den-Berg, Herentals, Geel, Mol en Hoogstraten) geeft het structuurplan de hierna volgende taakstellingen. Voor elk kleinstedelijk gebied gelden de taakstellingen als een minimum.

Toepassing van de verdelingscriteria (zie informatief gedeelte) na het opzij houden van een reserve van 10% leidt tot volgende taakstelling (minimaal aantal bijkomende woningen) voor de kleinstedelijke gebieden. Ter informatie worden hierbij ook de reeds gerealiseerde woningen per gemeente in de periode 1992 - 1996 gegeven.

tabel 25: taakstelling bijkomende woningen voor de kleinstedelijke gebieden

kleinstedelijk gebied	bijkomend te voorzien aantallen woningen in kleinstedelijk gebied (vanaf 1992)	gerealiseerde (begonnen) woningen per gemeente. 1992 - 1996
Boom	1.746	765
Geel	2.412	1.168
Heist-op-den-Berg	1.762	1.129
Herentals	2.481	617
Hoogstraten	1.266	821
Lier	2.173	800
Mol	2.345	888
totaal	15.765 - 1.577 (10% reserve) = 14.188	6.188

4.7.3. Relatie met het afbakeningsplan en het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan

Taakstelling voor stedelijke gebieden, niet voor gemeenten

De stedelijke gebieden beslaan niet noodzakelijk de gehele oppervlakte van de betrokken gemeenten. Delen van deze gemeenten die tot het buitengebied behoren, krijgen hun aandeel woningen uit het 35%-pakket (pakket voorbehouden voor de gemeenten in het buitengebied). Dat geldt zowel voor de grootstedelijke en de regionaalstedelijke gebieden als voor de kleinstedelijke gebieden. De taakstellingen gelden dus voor de gebieden die na het afbakenen van de stedelijke gebieden binnen de grenslijn zullen vallen.

De provincie draagt bij tot een verhoging van de aantrekkelijkheid van het wonen in de stedelijke gebieden. Hoewel deze kwaliteitsverbetering vooral een taak is van de gemeenten wenst de provincie door het scheppen van een aantal voorwaarden (aanbodbeleid, afbakening van de kleinstedelijke gebieden, ontwikkeling van randstedelijk groen enz.) deze ontwikkeling actief te stimuleren.

Evaluatie van de taakstellingen

In de afbakeningsprocessen voor de stedelijke gebieden zal de haalbaarheid van de cijfers worden bekeken in de context van een gewenste ruimtelijke structuur voor elk stedelijk gebied.

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen geeft in de gewenste ruimtelijke structuur de rol van veertien deelgebieden in de provincie en de rol van elk kleinstedelijk gebied binnen haar deelgebied weer. Deze positionering bevat onder meer uitspraken over de mate waarin een groei van de gemeente inzake wonen en werken gewenst is. Deze beschrijving van de rol van het kleinstedelijk gebied (zie hiervoor de gewenste nederzittingsstructuur) is een kwalitatief kader voor de toetsing van de taakstelling in het afbakeningsproces.

De reserve van 10% die van het totaal van de taakstelling voor de stedelijke gebieden werd opzij gehouden (ruim 1.500 woningen), wordt gebruikt voor het corrigeren van de taakstellingen voor de afzonderlijke stedelijke gebieden. Dit gebeurt tijdens de gemeentelijke structuurplanningsprocessen of de afbakeningsprocessen.

Aansnijden van woonuitbreidingsgebieden in stedelijke gebieden

De provincie stimuleert een aanbodbeleid in de kleinstedelijke gebieden. Woonuitbreidingsgebieden, gelegen binnen de grenslijn van kleinstedelijke gebieden, kunnen zonder bijkomende motiveringen worden aangesneden. Daartoe bakent de provincie de kleinstedelijke gebieden af. Indien de gemeente met een kleinstedelijk gebied vóór het opmaken van een voorstel van afbakening beschikt over een door de gemeenteraad definitief vastgesteld ruimtelijk structuurplan, dan onderzoekt de provincie op basis van dit laatste de mogelijkheden tot het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden.

Betekenis van de voorlopige selectie van hoofddorpen in de vermoedelijke randen van stedelijke gebieden

Na afbakening van het stedelijk gebied beschikt de betreffende gemeente in het gedeelte buitengebied van haar grondgebied over een hoofddorp zoals aangeduid bij de selectie van de hoofddorpen (zie tabel 22).

Zo kan bijvoorbeeld een gemeente met een stedelijk gebied en met een hoofddorp type II na afbakening van het stedelijk gebied desnoods meer woningen realiseren dan de natuurlijke aangroei in het buitengebied gedeelte. Een gemeente met een stedelijk gebied en met een hoofddorp type III kan na de afbakening in haar buitengebied enkel nog woningen realiseren voor de natuurlijke aangroei.

4.7.4. Evaluatie van de verdeling aan bijkomende woningen in 2003

De provincie zet medio 2003 een tussentijdse evaluatie van de gerealiseerde verdeling van woningen op. Een eventuele herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen ten aanzien van de aantallen bijkomende woningen kan op dat moment naar het provinciaal niveau worden verfijnd en geconfronteerd met de gerealiseerde aantallen. Ook verwerkt de provincie de inmiddels verkregen inzichten vanuit de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden en de gemeentelijke structuurplanningsprocessen en bekijkt zij de eventueel noodzakelijke verschuivingen tussen de pakketten. Een evaluatie zal gebeuren van vooral de evolutie van de structuurondersteunende hoofddorpen type I ten opzichte van andere gemeenten in het buitengebied. Hieruit kunnen richtlijnen volgen voor het gemeentelijk ruimtelijk beleid.

5. Mogelijke acties binnen de nederzettingsstructuur

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor de nederzettingsstructuur uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie en Vlaams gewest kunnen nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

5.1. Mogelijke acties voor de provincie

- De provincie bakent in uitvoeringsplannen de kleinstedelijke gebieden af.
- De provincie beoordeelt op basis van het goedgekeurd ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen de gemeentelijke woningprogrammatie.
- De provincie kan in het kader van voorgaande en ten behoeve van de gemeentebesturen een omzendbrief opstellen over de te hanteren methodiek voor de opmaak van de woningprogrammatie en over de te hanteren beoordelingscriteria.
- De provincie kan een tussentijdse evaluatie uitvoeren van de gerealiseerde aantallen bijkomende woningen. Nieuwe inzichten (vanuit het Vlaams gewest, vanuit uitvoeringsplannen) worden geconfronteerd met de gerealiseerde verdeling. De evaluatie kan leiden tot nieuwe richtlijnen voor het gemeentelijk ruimtelijk beleid.
- De provincie kan de visie op het stedelijk netwerk Lier - Aarschot uitwerken in een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan in samenwerking met de betrokken gemeentebesturen en met de provincie Vlaams-Brabant. De provincie kan de opmaak van dit plan laten samenvallen met de afbakening van de kleinstedelijke gebieden Lier en Heist-op-den-Berg alsook met de opmaak van een streefbeeld voor N10.
- De provincie kan bij de afbakening van de kleinstedelijke gebieden strategische projecten selecteren en uitvoeren.
- De provincie kan een samenwerkingsverband oprichten met de gemeenten die behoren tot het bebouwd perifeer landschap ten noordoosten van stad Antwerpen, te bepalen thema's uitwerken en eventueel uitvoeringsplannen opmaken.
- De provincie kan ter ondersteuning van het gemeentelijk ruimtelijk beleid de ontwikkelingsperspectieven voor de verschillende types lintlandschappen verder uitwerken en bundelen in een handleiding voor het omgaan met lintbebouwing.
- De provincie wil mee nadenken over mogelijke instrumenten voor het beheersen van de grondprijzen.

5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest

- Het Vlaams gewest wordt verzocht om bij de federale overheid aan te dringen om de verplichting op te heffen bewoners in te schrijven in een bestemmingsgebied dat geen permanente bewoning toelaat.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht te onderzoeken welke mogelijkheden bestaan om de verdelingscriteria van het Gemeentefonds te herzien in functie van de ondersteuning van gemeenten met beperkte groeimogelijkheden in het buitengebied.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht uitvoering te geven aan het systeem van ondersteuning van gemeenten in het buitengebied (zoals vermeld in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en in het planningsdecreet van 1996) bijvoorbeeld door middel van begeleiding en ondersteuning bij het opmaken en het uitvoeren van gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht uitvoering te geven aan de opgestelde financiële ondersteuning van gemeenten die een uitvoeringsplan 'open ruimte' (gericht op de bescherming, het behoud en de versterking van open ruimte functies) willen opmaken. Deze maatregel is met name gericht op de gemeenten in het buitengebied die in het structuurplan voor de provincie Antwerpen een beperkte rol hebben inzake bijkomende woningen en bedrijventerreinen.
- Het Vlaams gewest wordt verzocht uitvoering te geven aan de subsidiëring van strategische projecten in het buitengebied (projecten van grotere omvang en die de gemeentegrenzen overschrijden).

5.3. Taken voor de gemeenten

- In het kader van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan kan alleen op gemotiveerde wijze worden afgeweken van de richtinggevende keuze van de provincie voor een hoofddorp.
- De gemeentelijke woningprogrammaties bevatten minimaal een prognose van de natuurlijke aangroei op basis van de bevolkingspiramide van 1992. De gemeenten geven hierbij inzicht in de verwachte ontwikkeling van de gezinsverduunning.
- In de gemeentelijke woningprogrammatie wordt het gewenst aandeel van sociale woningbouw aangegeven en gemotiveerd.

IV.3 Gewenste ruimtelijk-economische structuur

1. Uitgangspunten

Sterke positie van de provincie Antwerpen in Vlaanderen, in België en in de Benelux

De provincie Antwerpen herbergt een belangrijk deel van de Vlaamse economie. De economische dominantie van de haven en van het stedelijk gebied Antwerpen zijn uiteraard niet vreemd aan dit gunstig beeld. Deze sterke positie bepaalt de visievorming op de gewenste ruimtelijk-economische structuur. De provincie wenst de taakstellingen die het structuurplan Vlaanderen oplegt voor bijkomende bedrijventerreinen in de kleinstedelijke gebieden, in de specifieke economische knooppunten en in de kernen van het buitengebied, te realiseren en hiervoor de nodige initiatieven te nemen.

De door het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geselecteerde economische knooppunten, het netwerk van het Albertkanaal en de poorten (zeehavens en HST-station te Antwerpen) vormen belangrijke elementen voor de ruimtelijke beleidsvisie op de economische ontwikkeling van de provincie.

Sanering, hergebruik en verdichting van bestaande terreinen

Bij de uitwerking van de ruimtelijk-economische structuur gaat de provincie uit van een efficiënt ruimtegebruik. Sanering, hergebruik en verdichting van bestaande terreinen zijn uitgangspunten bij onder meer de verdeling van de behoefte aan bedrijventerreinen.

2. Visie en concept

De gewenste ruimtelijk-economische structuur is essentieel voor het functioneren van de provincie. Samen met de nederzettingsstructuur vormt hij enerzijds de basis voor het concentreren van menselijke activiteiten en dynamische functies en anderzijds voor de leefbaarheid en het beheer van het buitengebied.

De gewenste ruimtelijk-economische structuur van de provincie vertrekt van de structuurbepalende elementen van Vlaams niveau die in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden aangegeven. In het ruimtelijk concept voor de ruimtelijk-economische structuur zijn volgende principes opgenomen.

- De haven van Antwerpen en het economisch netwerk van het Albertkanaal zijn hoofddragende elementen van de ruimtelijk-economische structuur. Zij vormen grote gebieden met een economische hoofdfunctie.
- De Antwerpse fragmenten, de Kempische as en het Turnhoutse zijn economische verwevingsgebieden. Het gaat in het bijzonder om alle stedelijke gebieden, zowel grootstedelijke, regionaalstedelijke als kleinstedelijke. Ook deze worden expliciet aangegeven als structuurbepalende elementen van de ruimtelijk-economische structuur. Zij zijn economische knooppunten.
- Ook in verschillende open ruimte gebieden vindt men economische functies, in het bijzonder landbouw en recreatie. Structuurbepalende elementen zijn de open Kempen met Hoogstraten als pool, het gebied ten zuidoosten van Turnhout, het gebied tussen de Grote Nete en E313, de Mechelse tuinbouwstreek en Klein-Brabant als landbouwgebieden. Laagdynamische recreatie is in het bijzonder verbonden met het Netegebied. Hoogdynamische recreatie gebeurt in de toeristisch-recreatieve gebieden en de gebieden van primair toeristisch-recreatief belang.
- In het buitengebied hebben hoofddorpen type I en II een taak in de opvang van de behoefte aan bijkomende lokale bedrijventerreinen.

Visie en concept worden uitgewerkt in volgende beleidsdoelstellingen.

- De provincie bundelt de economische bedrijvigheid in de economische knooppunten. De tendens naar delocalisatie van bedrijven in de gemeenten van het buitengebied wordt conform de doelstellingen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen tegengegaan.
- De provincie werkt een gedifferentieerd regionaal beleid uit. Uit de analyse blijkt dat de goede cijfers voor de provincie in haar totaliteit voornamelijk voortkomen uit de dynamiek in de arrondissementen Turnhout en Mechelen. De regio van en rond het grootstedelijk gebied Antwerpen hinkt wat achterop. Het beter economisch presteren van Turnhout en Mechelen is voor een deel het gevolg van de groeiende moeilijkheden om bijkomende bedrijventerreinen te vinden in en nabij Antwerpen. Vanuit die vaststellingen is het zinvol dat de provincie een gedifferentieerd en gebiedsgericht beleid voert waarbij rekening wordt gehouden met de sectorale samenstelling van de regionale economie.
- Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen levert een belangrijke bijdrage tot een economisch leefbaar buitengebied. Deze bijdrage komt tot uiting in de basisdoelstellingen van het ruimtelijk structuurplan en in de uitwerking daarvan in de deelstructuren en deelruimten. De selectie van hoofddorpen voor bijkomende bedrijventerreinen, de aandacht voor de economische rol van open ruimte functies en de concepten voor een verhoging van de kwaliteiten van stedelijke en open ruimten zijn hiervan voorbeelden.
- De provincie stimuleert toerisme, recreatie en productielandbouw als dragende economische activiteiten in de open ruimte. Binnen de provincie Antwerpen moet vol-

doende aandacht gaan naar de economische functie van toerisme en landbouw. Beide sectoren zorgen mee voor de welvaart van de provincie.

- Een ruimtelijk-economisch beleid hangt nauw samen met een beleid gericht op de wenselijke differentiatie van bedrijventerreinen. De realisatie van de gewenste ruimtelijk-economische structuur is afhankelijk van de keuzen van de verschillende economische actoren. Samenwerking met de GOM is aangewezen. Het beleid moet een duidelijke relatie hebben met dit ruimtelijk structuurplan en instrumenten (saneringsfonds, ondersteuning van economische knooppunten) bieden om de gewenste ruimtelijk-economische ontwikkeling tot stand te brengen. Sanering, verdichting en hergebruik van bestaande terreinen zijn doelstelling voor het uitwerken van een dergelijk beleid. Specifieke behoeften als ruimte voor afval- en mestverwerking kunnen mee worden opgenomen.

3. Elementen van de gewenste ruimtelijk-economische structuur

kaart 42: *gewenste ruimtelijk-economische structuur*

De gewenste ruimtelijk-economische structuur bevat volgende elementen.

3.1. Elementen van Vlaams niveau

- De **haven van Antwerpen** (poort), het **netwerk van het Albertkanaal** en het **zeekanaal** zijn elementen van Vlaams niveau. Toch wil de provincie hun uitzonderlijk belang voor de provinciale economie beklemtonen en een eigen visie geven op deze gebieden.
 - De haven moet zich verder kunnen ontwikkelen binnen de aangegeven grenzen maar met respect voor de leefbaarheid van de aangrenzende woonkernen.
 - Het netwerk van het Albertkanaal bestaat volgens de provincie uit drie delen. Een eerste deel is gericht op economische ontwikkeling in functie van het grootstedelijk Antwerpen. Een tweede deel is een gebied tot Herentals waarin een grote mate van verwevenheid van functies bestaat en waar de economische ontwikkeling in belangrijke mate gekaderd is binnen natuurlijke en landschappelijke randvoorwaarden. Vanaf Herentals is er sprake van een ontwikkeling met een economische hoofdfunctie in een smalle band binnen de bundel van het kanaal, de autosnelweg E313 en de spoorlijn.
 - Het zeekanaal is van groot belang voor de ontwikkeling van watergebonden bedrijvigheid. Het verzorgt de verbinding tussen de haven, de Schelde, de Rupelstreek en verder naar Brussel.

- Binnen de **Kempische as** als **stedelijk netwerk** van Vlaams niveau vormen de kleinstedelijke gebieden de belangrijkste verdichtingspunten voor bijkomende bedrijvigheid.
- Het **grootstedelijk gebied Antwerpen** heeft met de openbaar vervoersknooppunten en binnenstedelijke plekken kansen voor de vestiging van hoogwaardige kantoorfuncties en voorzieningen. De herstructurering van de industriële bedrijvigheid is een belangrijke opdracht.
- Het **Mechelse** maar vooral het **Turnhoutse** worden gekenmerkt door een hoge specialisatiegraad van de aanwezige industriële bedrijvigheid. Heel wat kansrijke sectoren zijn hier gevestigd. Deze gebieden zijn dan ook bijzondere economische aandachtsgebieden. Voldoende regionale bedrijventerreinen worden voorzien.
- De **Noorderkempen** met de grondgebonden veehouderij als ruimtelijke drager en het concentratiegebied van glastuinbouw rond de **veilingzone in Sint-Katelijne-Waver** zijn landbouwgebieden van Vlaams belang.

3.2. Elementen van provinciaal niveau

- Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen selecteert de **economische knooppunten**. Op provinciaal niveau spelen zij een belangrijke rol in de gewenste ruimtelijk-economische structuur. Het gaat om de kleinstedelijke gebieden enerzijds en de specifieke economische knooppunten anderzijds. Boom, Geel, Heist-op-den-Berg, Herentals, Hoogstraten, Lier en Mol zijn als kleinstedelijk gebied geselecteerd. Arendonk, Balen, Bornem, Duffel, Malle, Puurs en Willebroek zijn als economisch knooppunt aangeduid. Bij de toebedeling van de bijkomende regionale bedrijventerreinen moet ervoor worden gezorgd dat elk van deze economische knooppunten minimaal 10 ha bijkomende regionale bedrijventerreinen kan verkrijgen. Bij de te hanteren toebedeling worden de economische knooppunten die gelegen zijn in een netwerk, hoger ingeschat dan andere.
- Vanwege de hoogwaardige verknoping van infrastructuur zijn de Kempische poort en de Brabantse poort geselecteerd als **poorten van provinciaal niveau**. Deze verknoping van water, weg en spoor biedt grote potenties inzake de uitbouw van multimodaal vervoer en de realisatie van bijkomende bedrijventerreinen. De Kempische poort bouwt deze functie uit als scharnierpunt tussen de Kempische as en het Albertkanaal. De Brabantse poort ligt op de rand van het grootstedelijk gebied Antwerpen, centraal in het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas, en beschikt over potenties langs het zeekanaal. Beide gebieden richten zich op de uitbouw van de rol als multimodaal logistiek centrum.
- De **structuurondersteunende hoofddorpen type I** en de **gewone hoofddorpen type II** zijn kernen in het buitengebied met een taak op het vlak van de opvang van de behoefte aan bijkomende lokale bedrijventerreinen. In de provincie Antwerpen

zijn 14 gemeenten met een structuurondersteunend hoofddorp type I en 12 gemeenten met een gewoon hoofddorp type II geselecteerd.

- De **concentratiegebieden van glastuinbouw** rond Hoogstraten en Ranst zijn te stimuleren vestigingsplaatsen voor bijkomende serreactiviteiten.
- **Toeristisch-recreatieve netwerken** zijn samenhangende gehelen van belangrijke knooppunten en gebieden voor hoogdynamische activiteiten.
- **Gebieden van primair toeristisch-recreatief belang** zijn de stedelijke gebieden en specifiek aangeduide gebieden binnen de netwerken. Hier zijn uitbreiding en inplanting van nieuwe hoogdynamische infrastructuur mogelijk.

4. Uitwerking van de provinciale taken

4.1. Categorisering van concentraties van bedrijventerreinen

kaart 43: categorisering van concentraties van bedrijventerreinen

Als uitwerking van de algemene visie op de ruimtelijk-economische structuur geeft de provincie een categorisering van concentraties van bedrijventerreinen. Deze categorisering is onder meer het kader voor de verdeling van de behoefte aan bijkomende bedrijventerreinen in de economische knooppunten en in de gemeenten in het buitengebied. In het kader van deze categorisering worden ook de elementen van Vlaams niveau behandeld.

- De **haven van Antwerpen** moet het areaal aan bedrijventerreinen verder kunnen ontwikkelen binnen de aangegeven grenzen.
- De hierboven voorgestelde driedeling van het netwerk van het **Albertkanaal** resulteert in de ruimtelijke structuur van de concentraties van bedrijventerreinen. De aard van de terreinen kadert in het eerste deel in de ruimtelijke context van het grootstedelijk gebied. In het middelste deel is meer sprake van een economisch verwevingsgebied waar de locatie van terreinen wordt bepaald door landschappelijke en natuurlijke randvoorwaarden. Vanaf Herentals kan een smalle band van terreinen worden ontwikkeld. Het gebied heeft alle potenties om bedrijven verder aan te trekken en te verbinden tot een economisch netwerk. Voldoende ruimte moet hier worden gereserveerd voor bijkomende bedrijventerreinen.
- De locatiekeuze van de bedrijven en de ruimtelijke ontwikkeling van de andere functies langs het zeekanaal zijn voor de provincie Antwerpen van groot belang. De provincie duidt in het gebied de **Brabantse poort** aan. In samenwerking met de provincie Vlaams-Brabant kan zij een stimulerende en coördinerende rol spelen bij de ontwikkeling van een globale visie op het zeekanaal en omgeving. Respect voor de natuurlijke en landschappelijke waarden is daarbij een uitgangspunt.

- In het **grootstedelijk gebied Antwerpen** richten nieuwe terreinen zich vooral op hoogwaardige diensten en voorzieningen. De openbaar vervoersknooppunten zijn hiervoor zeer geschikt. Naast het voorzien van nieuwe terreinen zal de nadruk voornamelijk liggen op het herstructureren van de bestaande (industriële) bedrijvigheid. Hergebruik van bestaande bedrijventerreinen is een belangrijke beleids optie. De economische groei kan voor een groot deel worden gerealiseerd binnen de minder ruimtebehoevende economische activiteiten zoals kantoren en representatieve hoofdzetels van bedrijven.
- Wil men in de **regionaalstedelijke gebieden Mechelen en Turnhout** de aanwezige dynamiek opvangen dan zullen voldoende nieuwe bedrijventerreinen moeten worden ontwikkeld. Voldoende ruimte zal moeten worden vrijgemaakt voor de aanleg van regionale bedrijventerreinen. De ruimtelijk-economische relatie met de regio is bepalend voor de omvang en soort van de nieuwe bedrijventerreinen. Daarvoor is een krachtige en gezamenlijke inspanning nodig van alle beleidsniveaus.
- De **economische knooppunten** zorgen op provinciaal niveau in belangrijke mate voor de opvang van bijkomende bedrijventerreinen. Tot de economische knooppunten behoren ook de **kleinstedelijke gebieden**.
- De **structuurondersteunende hoofddorpen type I en gewone hoofddorpen type II** kunnen een bijkomend lokaal bedrijventerrein realiseren. Lokale bedrijventerreinen sluiten in principe aan bij het hoofddorp.
- Elke gemeente in het buitengebied heeft minimaal de mogelijkheid om de herlokalisatie van **zonevreemde lokale bedrijven** binnen de eigen gemeente te organiseren.

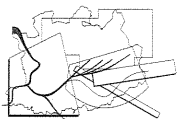
4.2. Verdeling van de behoefte aan bijkomende bedrijventerreinen

De provincie is bevoegd voor de verdeling van bedrijventerreinen voor de specifieke economische knooppunten en de kleinstedelijke gebieden (pakket 3) en voor de gemeenten in het buitengebied (pakket 4).

4.2.1. Uitgangspunten

Geen taakstellingen in het ruimtelijk structuurplan voor kleinstedelijke gebieden en specifieke economische knooppunten

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen geeft geen cijfermatige taakstellingen voor de specifieke economische knooppunten en de kleinstedelijke gebieden. Het nu reeds toebedelen van bedrijventerreinen houdt het risico in dat voorbij wordt gegaan aan de specifieke potenties en knelpunten op het terrein. Wel beschouwt de provincie het te verdelen aantal hectaren van pakket 3 als een taakstelling voor het

vincie het te verdelen aantal hectaren van pakket 3 als een taakstelling voor het geheel van de kleinstedelijke gebieden en specifieke economische knooppunten.

Geen taakstellingen in het ruimtelijk structuurplan voor de gemeenten in het buitengebied

Het structuurplan hanteert het te verdelen aantal hectaren van pakket 4 als een maximum voor het geheel van de gemeenten in het buitengebied. Dat aantal hoeft niet noodzakelijkerwijs te worden gerealiseerd.

Geen afwenteling van pakket 3 naar pakket 4

Indien blijkt dat het pakket 3 niet is te verdelen over de economische knooppunten kan het niet worden doorgeschoven naar het pakket voor de gemeenten in het buitengebied. Bij een dergelijke situatie is overleg noodzakelijk met het Vlaams gewest inzake de mogelijke herziening van de gegeven taakstellingen vanuit het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

Omvang van de behoefte aan bijkomende bedrijventerreinen

De te realiseren taakstelling voor het geheel van de provincie bedraagt per 1 januari 1998 2.798 ha. Hieronder wordt de verdeling gegeven van deze verschillende pakketten voor de bijkomende bedrijventerreinen:

- pakket 1 (grootstedelijke en regionaalstedelijke gebieden): 1.659 ha;
- pakket 2 (economisch netwerk van het Albertkanaal): 330 ha;
- pakket 3 (kleinstedelijke gebieden⁴⁴ en economische knooppunten): 437 ha
- pakket 4 (gemeenten in het buitengebied): 372 ha.

4.2.2. Principes voor de toebedeling

Verdeling van taakstelling voor pakket 3 in de uitvoeringsfase

De provincie verdeelt pakket 3 bij de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden en bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen voor de afbakening van regionale bedrijventerreinen in de specifieke economische knooppunten. Op dat moment brengt zij het aantal toe te bedelen hectare bedrijventerrein in het proces in. Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen geeft hiervoor een kwalitatief kader.

Koppeling van taakstelling aan rol in de gewenste ruimtelijke structuur

Voor elk knooppunt wordt de rol in de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie en van de deelruimte aangegeven (zie 4.2.3.). Deze positionering geeft aan op welke wijze de provincie de taakstelling zal bepalen. Ook geeft zij hiermee een kader voor de invulling van de taakstelling.

Vaststelling van de taakstelling op basis van een globale analyse

Om te komen tot een cijfermatige taakstelling analyseert de provincie het kleinstedelijk gebied of economisch knooppunt aan de hand van volgende criteria⁴⁵:

- huidige omvang naar aantal industriële arbeidsplaatsen;
- huidige evolutie in het aantal industriële arbeidsplaatsen;
- concentratie van kansrijke (NACE-)bedrijfssectoren, aandeel van de geselecteerde kansrijke sectoren in het totaal aantal arbeidsplaatsen;
- ligging in een ruimtelijk netwerk;
- ligging in of nabij hoofdstructuren van het buitengebied;
- potentie voor personenontsluiting via openbaar vervoer;
- potentie voor multimodale goederenontsluiting;
- ontwikkelingspotentie bij optimale benutting van de aanwezige ruimtelijk geschikte mogelijkheden;
- nutsleidingen en minimale maatschappelijke kost.

Betekenis van de taakstelling

De mogelijkheden om de cijfermatige taakstelling ook daadwerkelijk te realiseren, worden bij de afbakening van het kleinstedelijk gebied en van de regionale bedrijventerreinen in de specifieke economische knooppunten op het terrein onderzocht.

De taakstelling voor een kleinstedelijk gebied dient:

- in eerste instantie voor regionale bedrijventerreinen (te lokaliseren binnen de afbakeninglijn);
- in tweede instantie en in beperkte mate voor lokale bedrijventerreinen (te lokaliseren binnen de afbakeningslijn of buiten deze lijn maar op het grondgebied van de betrokken gemeente);
- voor de opvang van de behoefte vanwege zonevreemde bedrijven (in functie van eventuele herlokalisatie of het zone-eigen maken).

De taakstelling voor een specifiek economisch knooppunt dient:

⁴⁴ Met kleinstedelijk gebied wordt in deze tekst steeds de fusiegemeente bedoeld waarbinnen het kleinstedelijk gebied gelegen is.

⁴⁵ Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen, Deelstudie toebedeling taakstellingen, augustus 1998. De inhoud van de verschillende criteria wordt daar verduidelijkt.

- in eerste instantie voor regionale bedrijventerreinen op het grondgebied van de betrokken gemeente;
- in tweede instantie en in beperkte mate voor lokale bedrijventerreinen op het grondgebied van de betrokken gemeente;
- voor de opvang van de behoefte vanwege zonevreemde bedrijven (in functie van eventuele herlokalisatie of het zone-eigen maken).

Verdeling in het buitengebied op basis van categorisering van de hoofddorpen

In functie van de categorisering van de hoofddorpen zal de provincie het pakket 4 verdelen naargelang de behoeften en motivaties die in de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen worden aangereikt.

4.2.3. Positionering van de economische knooppunten in de gewenste ruimtelijke structuur

Boom

Boom is onderdeel van de Brabantse poort. De ligging nabij infrastructuur van bovenprovinciaal niveau is een kwaliteit. Het kleinstedelijk gebied is een te verdichten knooppunt in het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas. De relatie met het grootstedelijk gebied moet worden uitgewerkt. Boom heeft vooral potenties op te saneren of te hergebruiken terreinen en in de stationsomgeving. De potenties inzake bijkomende bedrijventerreinen zijn echter beperkt.

Geel

Geel is onderdeel van de Kemische poort. Het kleinstedelijk gebied is een verdichtingspunt in het stedelijk netwerk Kempische as. De potenties voor hoogwaardige bedrijvigheid binnen het kleinstedelijk gebied zijn groot. De ligging in een vervoersbundel van bovenprovinciaal niveau biedt mogelijkheden voor de realisatie van bijkomende bedrijventerreinen. Geel behoort ook tot het economisch netwerk van het Albertkanaal en kan aldus eveneens vanuit pakket 2 een taakstelling krijgen. De provincie werkt de taakstelling voor Geel daarom uit in samenwerking met het Vlaams gewest.

Heist-op-den-Berg

De ligging in de Netevallei, de verspreide bebouwing en een matige bereikbaarheid zijn beperkende voorwaarden voor de taakstelling. Potenties zijn echter bepaalde gebieden in het centrum en in de stationsomgeving. Inzake bijkomende bedrijventerreinen geven vooral de ligging in het stedelijk netwerk en de te herstructureren N10 kansen.

Herentals

Herental is onderdeel van de Kempische poort. Herentals vormt in deze poort van provinciaal niveau een 'scharnierpunt' voor de Kempische as en het Albertkanaal. Vanwege de relatie met het economisch netwerk van Vlaams niveau werkt de provincie de taakstelling uit in samenwerking met het Vlaams gewest. Het kleinstedelijk gebied is een verdichtingspunt in het stedelijk netwerk Kempische as. De ligging in een vervoersbundel van bovenprovinciaal niveau geeft hoge potenties voor de uitbouw van multimodale bedrijvigheid. De vaststelling van het aantal en van de locatie van bijkomende bedrijventerreinen moet echter rekening houden met beperkingen van het omliggend Netegebied.

Hoogstraten

Hoogstraten is na Turnhout de tweede pool in de Noorderkempen. Het kleinstedelijk gebied heeft een goede ontsluiting (N144 - E19). De tuinbouwfunctie kan verder worden uitgebouwd. De vallei van Mark en open ruimten zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden. Het kleinstedelijk gebied kan verder worden verdicht. De relatie met de transportzone Meer moet in samenwerking met het Vlaams gewest worden onderzocht.

Lier

Het kleinstedelijk gebied heeft een bepalende rol in het stedelijk netwerk Lier - Aarschot. Lier heeft een potentieel goede ontsluiting op het hoofdwegennet en een sterke bestaande ruimtelijke structuur. Het omringend buitengebied, de Netevallei en de beperkte potenties in het reeds behoorlijk verdicht kleinstedelijk gebied zijn belangrijke randvoorwaarden voor de te stimuleren opvang van bedrijventerrein in het netwerk.

Mol

Mol is een verdichtingspunt in het stedelijk netwerk Kempische as. Binnen het kleinstedelijk gebied zijn potenties voor hoogwaardige bedrijvigheid. De ontwikkeling van R&D-activiteiten moet in relatie staan tot het onderzoekscentrum en tot het gebied voor de vestiging van kerninstallaties. Bij de afbakening van het kleinstedelijk gebied Mol wordt onderzocht dat terreinen in Dessel die vandaag bestemd zijn voor nucleaire ontwikkelingen, deels mee kunnen worden opgenomen in dit kleinstedelijk gebied. De ligging in een vervoersbundel van bovenprovinciaal niveau geeft mogelijkheden voor invulling van de rol in het stedelijk netwerk. Een randvoorwaarde voor ontwikkeling is de bundeling van bijkomende activiteiten op de zandrug.

Arendonk

Het specifiek economisch knooppunt is gelegen binnen het rustig grensgebied. Deze ligging en de unimodale ontsluiting zijn beperkende randvoorwaarden voor het bepalen van de taakstelling.

Balen

Balen heeft een ondersteunende rol voor de kleinstedelijke gebieden in het stedelijk netwerk Kempische as. Ook de ligging in een infrastructuurbundel van bovenprovinciaal niveau geeft potenties. Concentratie op de zandrug is een randvoorwaarde voor bijkomende ontwikkelingen.

Bornem

De nog beperkt aanwezige potenties, de ligging in de vallei van de Schelde en de gewenste concentratie in de Brabantse poort zijn belangrijke en beperkende randvoorwaarden.

Duffel

Het specifiek economisch knooppunt Duffel heeft een beperkte opvangfunctie aan de rand van het Mechels rasterlandschap. Duffel kan Lier en Mechelen ondersteunen door de opname van nieuwe bedrijvigheid ter verdichting en versterking van de kern. Ontwikkeling bij of langs Nete moet worden vermeden.

Malle

Malle heeft de rol van lokale pool in de open Kempen. De uitbouw van het openbaar vervoersknooppunt van provinciaal niveau geeft potenties voor kleinschalige personeelsintensieve functies. De ligging in het midden van de maas E34 - E19 beperkt de ontwikkeling van bedrijvigheid gericht op ontsluiting met auto.

Puurs

Puurs is een specifiek economisch knooppunt in het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas. Verdichtingsmogelijkheden bestaan in Puurs-centrum en in de stationsomgeving. De potenties voor bijkomende bedrijventerreinen zijn vooral gekoppeld aan de ligging in een infrastructuurbundel van bovenprovinciaal niveau.

Willebroek

Het specifiek economisch knooppunt Willebroek is onderdeel van de Brabantse poort. Willebroek is een verdichtingspunt in het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas en

heeft vooral potenties inzake de ontwikkeling van multimodale bedrijvigheid en de relatie met het regionaalstedelijk gebied Mechelen. Vanwege het gewenst hergebruik van te saneren terreinen kunnen deze potenties deels worden gerealiseerd binnen de bestaande mogelijkheden van het gewestplan.

4.2.4. Relatie met het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan

Principes voor een bijkomend lokaal bedrijventerrein

In functie van de selectie van hoofdorpen hebben bepaalde gemeenten de mogelijkheid een bijkomend lokaal bedrijventerrein te ontwikkelen. Hierbij gelden volgende principes.

- De motivering voor de behoefte en de locatie gebeurt in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.
- Het bijkomend bedrijventerrein is bij voorkeur gesitueerd in het hoofddorp.
- Indien vanwege ruimtelijke redenen een locatie bij het hoofddorp niet gewenst of mogelijk is, kunnen locaties bij een woonkern of een bestaand bedrijventerrein worden voorgesteld.
- Het bijkomend bedrijventerrein heeft een richtinggevende omvang van 5 hectare. Dit aantal geldt voor de gehele gemeente en kan worden gespreid over meerdere locaties.
- De ontsluiting gebeurt via gemeentelijke verzamelwegen rechtstreeks op primaire of secundaire wegen.
- Het bijkomend terrein is niet bestemd voor nieuwe kleinhandelszaken.
- De behoefte kan mits motivering in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan ook eventueel op meerdere locaties worden opgevangen.

De provincie beoordeelt de ingebrachte motivatie.

4.3. Ontwikkelingsperspectieven voor kleinhandel buiten stedelijke gebieden en kernen van het buitengebied

4.3.1. Uitgangspunten

Concentreren en verweven

Concentratie en verweving van kleinhandel in de stad of in de kern van het buitengebied (woonkern, hoofddorp) worden gestimuleerd. Kleinhandel heeft baat bij concentratie. Meerdere winkels samen hebben een grotere aantrekkingskracht. Ook de verwevenheid met andere functies cumuleert de aantrekkelijkheid. Omgekeerd versterkt kleinhandel de multifunctionaliteit van de centra.

Verweving moet gebeuren op maat van het stedelijk gebied of van de kern. Zowel de reikwijdte als het ruimtelijk weefsel van het gebied of de kern moeten correct worden ingeschat. Grootchalige complexen in kleinere kernen van de open ruimte werken bijvoorbeeld ontwrichtend. Zij halen kopers weg uit de stad en kunnen een oneerlijke concurrentie of zelfs een doodsteek betekenen voor de plaatselijke handel. Grootchalige bebouwing past bovendien moeilijk in een kleinschalig weefsel van bebouwing en (smalle) ontsluitingswegen.

De ondersteuning van kleinhandel in de centra gebeurt vooral door de gemeentebesturen.

Organiseren en afremmen van grootchalige kleinhandelsconcentratie buiten de stedelijke gebieden

De provincie werkt een beleid uit voor de concentraties van grootchalige kleinhandel van bovenlokaal belang buiten de centra. Uitgangspunt is dat de ontwikkeling van grootchalige kleinhandelsconcentraties buiten de stedelijke gebieden wordt tegengegaan.

De stedelijke gebieden zijn omwille van hun grote reikwijdte vestigingsplaatsen voor kleinhandel. Door de selectie van stedelijke gebieden van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als uitgangspunt te nemen, werkt de provincie een selectief en gedifferentieerd beleid uit ten aanzien van het ontwikkelingsperspectief van grootchalige kleinhandel.

Grootchalige kleinhandel moet complementair zijn met de kleinhandel in het traditioneel centrum. De stedelijke gebieden moeten hiervoor goed ontsloten zijn en ruime locaties aanbieden. Bij de afbakening van de kleinstedelijke gebieden zal de provincie dit principe verder uitwerken.

Organiseren van kleinhandel op kleinhandelszones

Omdat de verweving van grootchalige kleinhandel in het historisch stedelijk weefsel niet altijd mogelijk en gewenst is, moet een aanbod worden gerealiseerd aan kleinhandelszones. Hiermee kan een ondersteuning worden gegeven aan de traditionele kleinhandelscentra.

4.3.2. Categorisering van kleinhandelsconcentraties

kaart 44: categorisering van kleinhandelsconcentraties

Het informatief gedeelte gaf een overzicht van verschillende soorten kleinhandelsconcentraties in de provincie. In de gewenste ruimtelijke structuur voor de kleinhandel worden aan deze concentraties verschillende beleidscategorieën gekoppeld. Met elk type stemt een specifiek beleid overeen. De samenhang met een stedelijk gebied is hierbij het belangrijkste criterium⁴⁶.

Kleinhandelsconcentraties die ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied (type I)

Type I bevat de kleinhandelsconcentraties die ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied en waarvan het waarschijnlijk is dat zij worden opgenomen binnen het stedelijk gebied.

Tot de kleinhandelsconcentraties van type I behoren:

1. Boomssesteenweg (N177) in Wilrijk, Aartselaar, Schelle, Rumst en Boom;
2. Bredabaan (N1) in Merksem en Schoten ;
3. Shopping Center (R11) in Wijnegem;
4. Autolei (R11) in Wommelgem;
5. Antwerpsesteenweg (N10) in Lier;
6. Brusselsesteenweg (N1) in Mechelen;
7. Steenweg op Gierle (N140) in Turnhout.

De afbakeningsprocessen voor de stedelijke gebieden bepalen het ontwikkelingsperspectief van de betrokken kleinhandelsconcentratie. Op dat moment wordt het ook duidelijk welke overheid (Vlaanderen of de provincie) bevoegd is voor het opmaken van de noodzakelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen.

In functie van de uitkomst van het afbakeningsproces kunnen volgende algemene principes worden uitgewerkt in het ruimtelijk uitvoeringsplan. Kleinhandelsconcentraties die ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied, krijgen de beste ontwikkelingskansen. In de eerste plaats moeten zij intern worden geoptimaliseerd. Dat betekent dat zo efficiënt mogelijk wordt omgegaan met de bestaande terreinen (door verdichting, bestrijding van leegstand, selectiviteit ten opzichte van andere niet gewenste functies enz.). Ten tweede moet de bestaande (zwakke) relatie met andere delen van het stedelijk gebied worden uitgebouwd. De afbakening van de stedelijke gebieden is daarvoor van belang. Ten derde kunnen hier bijkomende winkels worden vergund en zijn uitbreidingen van bestaande vestigingen mogelijk.

Bestaande winkels kunnen uitbreiden terwijl de komst van nieuwe handelsvestigingen ook mogelijk is. De kleinhandelsconcentratie vult het aanbod van het traditioneel winkelcentrum aan. Ook kan zo tegemoet worden gekomen aan de behoefte vanuit de sector

⁴⁶

De afbakeningsprocessen van de stedelijke gebieden kunnen deze categorisering eventueel wijzigen.

aan grote percelen (vanwege het volumineus karakter van de winkels) en aan een ligging buiten de bebouwing (vanwege de risico's die bepaalde goederen met zich mee brengen). Deze activiteiten zijn moeizaam in te passen in het stedelijk weefsel. Deze concentraties (met hun excentrische ligging en grote percelen) zijn principieel voor dit soort winkels voorbehouden⁴⁷.

Om de economische voordelen van concentratie te benutten, moet het gebied als een samenhangend geheel functioneren. Ook in ruimtelijk opzicht is interne samenhang wenselijk. De handelsgebouwen staan nu (meestal) los van de omliggende winkels en andere gebouwen. Het resultaat is een fragmentair ingevulde ruimte. Interne samenhang kan worden bereikt door betere aansluiting van de private ruimten op infrastructuren en ander (semi)publiek domein.

Daarnaast moet de externe relatie met het stedelijk gebied worden bevestigd of verbeterd. De winkelconcentratie moet zich als 'randstedelijke' concentratie manifesteren naar de binnenkomende bezoeker en bewoner. De concentraties moeten goed bereikbaar zijn. Een goede autobereikbaarheid volstaat echter niet. De concentratie moet ook voor het langzaam verkeer en voor de gebruiker van het openbaar vervoer op een comfortabele en veilige manier bereikbaar zijn.

Kleinhandelsconcentraties die vermoedelijk ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied (type II)

Type II bevat de kleinhandelsconcentraties waarvan het nog niet duidelijk is of zij worden opgenomen binnen het stedelijk gebied.

Kleinhandelsconcentraties die vermoedelijk ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied zijn:

8. Gentsesteeweg (N16) in Mechelen;
9. Antwerpseesteeweg (N1, omgeving van het bedrijventerrein) in Mechelen;
10. Mechelseesteeweg (N1) in Edegem;
11. Liersesteeweg (N10) in Boechout;
12. Mechelseesteeweg - ring 16 in Lier;
13. Lierseweg (N13) in Herentals;
14. K.M.O.-zone Laagland aan Liersesteeweg (N13) in Herentals;
15. Aarschotseesteeweg (N152) in Herentals;

⁴⁷ Ook de Nederlandse provincie Noord-Brabant laat een aantal kleinhandelbranches in de periferie toe. Het gaat om detailhandel in brand- en explosiegevaarlijke stoffen en om winkelformules die vanwege de aard en de omvang van de gevoerde artikelen een groot oppervlak nodig hebben voor de uitstalling. De nota geeft een limitatieve lijst van deze winkels. Het gaat om kleinhandel in auto's, boten, caravans en tenten, grove bouwmaterialen, brand- en explosiegevaarlijke stoffen, keukens, badkamers en sanitair, bouwmarkten, tuincentra en woninginrichting zoals meubelen (provincie Noord-Brabant, 1995).

16. Antwerpseweg (N19) in Geel;
17. Molderdijk (N18) in Mol;
18. Liersesteeweg - Aarschotsebaan (N10) in de omgeving van Heist-op-den-Berg (ook in het verlengde van de weg ter hoogte van Begijnendijk).

De afbakeningsprocessen voor de stedelijke gebieden bepalen het ontwikkelingsperspectief van de betrokken kleinhandelsconcentratie. Op dat moment wordt het ook duidelijk welke overheid (Vlaanderen of de provincie) bevoegd is voor het opmaken van de noodzakelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Indien zij niet behoren tot het stedelijk gebied dan geldt het beleid van type III (zie verder). Indien zij worden opgenomen in het stedelijk gebied dan geldt het hiervoor beschreven beleid voor type I.

Kleinhandelsconcentraties die niet ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied (type III)

Deze kleinhandelconcentraties kennen geen duidelijke ruimtelijke samenhang met een stedelijk gebied en zullen waarschijnlijk niet behoren tot de af te bakenen stedelijke gebieden.

Dit type kleinhandelsconcentratie komt niet in aanmerking voor ontwikkeling. De bestaande toestand kan ofwel strikt worden behouden, geherstructureerd ofwel afgebouwd. De provincie volgt deze problematiek op via het afbakenen en ordenen van de kleinhandelsconcentraties in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen. Zij doet dit in overleg met de betrokken gemeentebesturen.

De kleinhandelsconcentraties type III kunnen worden verdeeld naar twee groepen. De ruimtelijk uitvoeringsplannen voor de kleinhandelsconcentraties beogen verschillende beleidsdoelstellingen.

Groep a betreft volgende kleinhandelsconcentraties die niet ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied:

19. Pullaar (N16) in Puurs.
20. Lammerdries in Olen (of nog Geel West III);
21. ter hoogte van Hotelstraat tussen E313 en Albertkanaal in Westerlo;
22. Grotesteeweg in Geel;

Voor deze concentraties wordt in het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan een beleid uitgewerkt gericht op het respecteren van de geldende gewestplanbestemming (bedrijventerrein).

Groep b betreft volgende kleinhandelsconcentraties die niet ruimtelijk samenhangen met een stedelijk gebied:

23. Antwerpsesteenweg in Rumst;
24. Rodendijk (N14) in Zoersel;
25. Liersebaan - Ringbaan - Langestraat in Zandhoven;
26. Molsesesteenweg in Balen.

Voor deze concentraties is het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan gericht op een strikte begrenzing en een betere ruimtelijke organisatie van de concentratie.

Kleinhandelsconcentraties binnen het bebouwd perifeer landschap (type IV)

Kleinhandel in het bebouwd perifeer landschap moet worden geconcentreerd in de kernen (woonkern, hoofddorp). Eigen aan het bebouwd perifeer landschap is dat de kernen uitgestrekt en niet zelden vergroeid zijn met centra van de buurgemeenten (bijvoorbeeld Kapellen, Mariabrug en Vriesdonk). De kern bedekt dus vaak een ruim gebied waar de kleinhandel zich kan ontwikkelen.

Antwerpsesteenweg (nummer 27 op kaart 44) is de handelsas van het uitgestrekt bebouwd perifeer gebied van Kapellen tot Antwerpen. Deze as is een belangrijke spil in dit gebied. Hij is een structuurbepalend element in het bebouwd perifeer landschap dat samenhang binnen de kern en in de ruime omgeving kan creëren. Hij moet functioneren in het perifeer landschap als activiteitenpool (ook buiten de centra). Kleinhandel hoort er dus ook over heel het traject thuis. De concentratie, vooral gelegen op het grondgebied van Kapellen, krijgt dezelfde ontwikkelingskansen toegewezen als de concentraties van het type I. Enkel Antwerpsesteenweg in Kapellen is geselecteerd.

De provincie bakent af en ordent in overleg met de betrokken gemeentebesturen de kleinhandelsconcentratie in een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan. Hierin kunnen uitspraken over specifieke locaties en percelen worden opgenomen.

Kleinhandelsconcentraties van lokaal niveau en solitaire winkels (type V)

Alle andere handelsvestigingen worden beschouwd als solitaire vestigingen gelegen in het buitengebied. Zij komen niet in aanmerking voor ontwikkeling of herstructurering. Dit betekent dat ofwel de bestaande toestand strikt kan worden behouden ofwel afgebouwd.

De problematiek van deze bestaande winkels moet verder worden bestudeerd in het gemeentelijk structuurplan of in het kader van de opmaak van gemeentelijke uitvoeringsplannen. Afhankelijk van de visie op de gewenste ruimtelijke structuur van het gebied kan de gemeente besluiten om:

- de bestaande situatie te behouden en te verbeteren (doch niet uit te breiden buiten de bestaande vergunning);

- de bestaande toestand af te bouwen met het oog op een herlokalisatie binnen de gemeente.

Bij de laatste mogelijkheid worden mogelijke terreinen voor herlokalisatie concreet aangegeven.

4.3.3. Inrichtingsprincipes

kaart 45: inrichtingsprincipes voor kleinhandelsconcentraties

De inrichtingsprincipes gelden als leidraad voor de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen door de provincie. Ook beschouwt de provincie de principes als mogelijke bouwstenen voor een uitwerking van de kleinhandel in het kader van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. Hierbij zal telkens de toepasbaarheid van onderstaande principes worden onderzocht.

Hoofdweg als ontsluitingsweg

De ontsluiting van de (gegroepeerde) winkels voor het gemotoriseerd verkeer moet gebeuren langs de hoofdweg van de concentratie (in het geval van een lint). Aanpalende straten zonder handelsfunctie blijven zo van verkeersoverlast gespaard.

Buffering

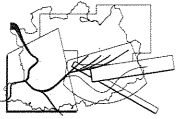
Niet zozeer tussen de winkels maar rondom het gebied moeten buffers een goede overgang verzekeren naar de open ruimte of de meer kleinschalige bebouwing van bijvoorbeeld het wonen. Afhankelijk van de beschikbare ruimte kunnen technieken van buffergroen of de bouw van een muur of schutting worden toegepast.

Invulling van lege plaatsen

De bijkomende handelsruimte wordt in de eerste plaats ingeplant binnen de grenzen van de concentratie. Lege plekken tussen bestaande gebouwen lenen zich tot opvulling.

Uitbreiding naar achter

Niet alleen tussen bestaande gebouwen maar ook achter bestaande winkels kan handelsruimte worden bijgemaakt. Het doortrekken van de toegangsweg en van de parkeerterrein maakt de winkel dan toegankelijk. De toegelaten bouwdiepte is afhankelijk van de bestaande bebouwing en de draagkracht van het terrein en moet geval per geval worden bekeken.

Meerdere bouwlagen

Bijna alle grote detailhandelszaken bestaan uit één enkele bouwlaag. Zowel de opslagruimte, de kantoren, de private ruimte voor het personeel en de eigenlijke winkel zijn op het gelijkvloers uitgebouwd. Op die manier wordt er echter veel grondoppervlakte in beslag genomen. Bouwen met verdiepingen is een zuinigere vorm van ruimtegebruik die moet worden gepromoot. Een goede landschappelijke inpassing is wel een randvoorwaarde. De maximale hoogte is afhankelijk van de draagkracht van het gebied. Dit moet voor elk gebied afzonderlijk worden bepaald.

Ook wat de parkeerruimte betreft, kan bouwen in de hoogte een oplossing zijn. In plaats van overal parkeerruimte rondom de winkels te voorzien, kan een gemeenschappelijk parkeergebouw worden opgetrokken. Dit neemt minder ruimte in beslag zodat de concentratie ook meer winkels aankan.

Groepsbouw

Er moet zoveel mogelijk worden gestreefd naar groepsbouw. Dit vertaalt zich in een gemeenschappelijk gebruik van de infrastructuur. Voorbeelden hiervan zijn een gedeelde ontsluitingsweg, parking of loskaden (plus bevoorradingsroute). Drie winkels per complex (gesloten bebouwing) is een minimum.

Concentratie als wandelpark

De concentratie moet functioneren als handelsapparaat. Samenhang tussen de verschillende verkooppunten is nodig. Nu is men vaak verplicht de auto te nemen of te lopen langs de hoofdweg om een volgende winkel te bezoeken. Een voetgangerspad kan de bezoekers langs de winkels leiden. Doorgangen naar naburige winkels moeten gegarandeerd zijn. Een overdekking van het pad in de vorm van een wandelgalerij kan worden overwogen. Een alternatief is de realisatie van doorgangen doorheen en tussen de verschillende winkels.

In het geval van kleinhandel op zones kunnen wandelwegen de winkels ook langs de achterkant (mits een tweede toegang) ontsluiten. De winkels zijn dan niet eenzijdig georiënteerd naar de hoofdweg. Het voetgangerscircuit kan op die manier worden ingekort zodat voetgangers via een 'binnenweg' snel een volgende winkel bereiken. Een aangename inrichting en regelmatig onderhoud van het publiek domein - nu ook achterom - zijn wel randvoorwaarden.

Net van fietswegen

Het winkelgebied moet ook op een veilige manier toegankelijk zijn per fiets. Dit is zeker nodig wanneer de concentratie zich over een zodanige afstand uitstrekt en de winkels

dermate zijn uiteengelegd dat een voetgangerspad weinig bijval zal vinden (bijvoorbeeld Boomsesteenweg). Bij voorkeur ligt dit fietspad parallel maar gescheiden met het eventueel wandelpad. Een confrontatie met afslaand of parkerend autoverkeer wordt vermeden.

Een aansluiting op het fietsnet van het stedelijk gebied is essentieel. Dit verhoogt de samenhang met de stad. De fiets- en voetpaden moeten ook aansluiten op wegen in of naar nabijgelegen kernen (bijvoorbeeld gehuchten, woonwijken). Gebouwen met een andere functie (bedrijvigheid, horeca of private woningen) die binnen de concentratie liggen, worden op dit langzaam verkeersnet aangetakt.

Duidelijk eindpunt

De concentratie heeft harde grenzen. Begin en einde mogen zichtbaar en geaccentueerd zijn. Dit punt kan de functie van stadsuiteinde of omgekeerd stadspoot waarmaken. Deze effecten kunnen worden verkregen door een architecturale ingreep of door een bepaalde manier of volume van beplanting.

Herkenbare beplanting of inrichtingselementen

Middenbermen en zijbermen langs de weg, wandel- en fietspaden en eventuele publieke pleintjes kunnen worden beplant als samenhangend element in de concentratie. Ook het gebruik van eenvoudige inrichtingselementen (zitbanken, lantaarns enz.) kan samenhang bevorderen.

Gescheiden baanvakken voor plaatselijk en doorgaand verkeer

De winkelgebieden zijn erg georiënteerd op de auto. De uitgestrektheid van het gebied en de aard van het verkocht assortiment maken dat vele mensen voor de auto zullen blijven kiezen. Het doorgaand verkeer conflicteert met het plaatselijk verkeer. Over de lengte van de concentratie is een scheiding van deze twee verkeersstromen nodig. Op de strook voor plaatselijk verkeer (de ventweg) zou dan een snelheidsbeperking van 50 km/uur gelden. De haalbaarheid hiervan is uiteraard afhankelijk van de breedte van de wegbedding. Eventueel kan de parkeerstrook (die een veelvuldig afremmen en invoegen veroorzaakt) hiervoor worden ingeschakeld ⁴⁸.

⁴⁸ Ook voor primaire wegen categorie I (met een prioritaire doorgangsfunctie) wordt deze herinrichting gepromoot. Het structuurplan Vlaanderen geeft aan dat wegens de bestaande erf functies en belasting met lokaal verkeer een ombouwing naar parallelrijbanen wenselijk is. Ook het ontwikkelingsprofiel van primaire wegen categorie II staat zo'n herinrichting toe.

Concentratie van publieke voorzieningen

De alternatieven voor de autobereikbaarheid richten zich op de centrale gedeelten van het winkelgebied. Overdekte bus-, tram- of treinhokjes en overdekte fietsstallingen op centrale plaatsen in het winkelgebied zijn wenselijk.

Beperkt aantal maar veilige oversteekplaatsen

Op regelmatige afstanden zijn oversteekplaatsen nodig. Een aantal oversteekplaatsen moet zichtbaar en veilig worden uitgebouwd. Het winkelgebied wordt op die manier opgedeeld in wandelblokken. Afhankelijk van de hiërarchie en de drukte van de weg kan aan voetgangersbruggen worden gedacht. Ook voor auto's zijn, zij het op minder regelmatige basis, keerpunten nodig. Zij kunnen echter worden beperkt tot de kruispunten met zijwegen.

4.4. Ontwikkelingsperspectieven voor landbouw**4.4.1. Uitgangspunten****Belangrijk Antwerps aandeel in de agrarische macrostructuur**

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen erkent een agrarische macrostructuur op gewestelijk niveau. Dit is de ruimtelijke vaststelling van een aantal concentratie- en specialisatiegebieden van de landbouw in Vlaanderen. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geeft ontwikkelingsperspectieven voor de verschillende onderdelen van deze macrostructuur.

Structuurbepalende landbouwgebieden van Vlaams niveau zijn de Noorderkempen en het glastuinbouwgebied van Sint-Katelijne-Waver (tussen Mechelen, Lier en Heist-op-den-Berg). Ook het glastuinbouwgebied van Hoogstraten wordt in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen vermeld. Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen ondersteunt de visie en werkt deze verder uit.

Uitvoering van de ruimtelijk-agrarische visie door de verschillende beleidsniveaus

De provincie biedt aan het Vlaams gewest een verfijning van de principes achter de agrarische macrostructuur van Vlaams niveau aan. De gebieden van de agrarische macrostructuur van Vlaams niveau zullen worden afgebakend door het gewest. Hierin gebeuren meer concrete uitspraken over bijvoorbeeld het aanduiden van bouwvrije zones en van agrarische bedrijvzones, het nemen van maatregelen voor grondloze veehouderij, het afbakenen van serregebieden.

Ook de provincie kan in ruimtelijke uitvoeringsplannen bouwvrije zones, agrarische bedrijvzones en tuinbouwgebieden van provinciaal niveau afbakenen.

Landbouw als beheerder van de open ruimte

De landbouwfunctie is een historische beheerder van de open ruimte. Deze rol staat momenteel onder druk. Door de verhoogde mestproductie, de behoefte aan ruimte voor agrarische bedrijven, de schaalvergroting en intensivering, de evoluties in de grondloze land- en tuinbouw enz. wordt ook de landbouw onderdeel van de verstedelijking van de provincie. Er is meer dan ooit behoefte aan functies voor een eigentijds, blijvend en marktgericht beheer van de open ruimte. Landbouw is voor het ruimtelijk structuurplan nog steeds en uitdrukkelijk één van die beheerders. Dat betekent dat zich ontwikkelende nevenfuncties voor de landbouw zoals plattelandstoerisme en natuur- en landschapsbeheer eventueel kunnen worden gestimuleerd als compensatie voor een lagere fysische productie en het bijbehorend inkomensverlies. Het is daarom gewenst dat het grondbeleid voor land- en tuinbouw wordt verruimd, niet door meer landbouw te onttrekken voor natuur en recreatie maar door een milieu-, landschaps- en natuurvriendelijk beheer van landbouwgrond te bevorderen. In plaats van nieuwe beheerders te zoeken, wordt de traditionele beheerder beter aangezet tot een vernieuwing van zijn beheer.

Landbouw als volwaardig onderdeel van de ruimtelijk-economische structuur

Landbouw wordt expliciet gezien als een onderdeel van de ruimtelijk-economische structuur. In de structuurbepalende land- en tuinbouwgebieden krijgen de agrarische activiteiten een duidelijke ruimtelijke ondersteuning.

Landbouw als onderdeel van de ruimtelijk-economische structuur leidt ertoe dat het provinciaal ruimtelijk beleid rekening moet houden met de sociaal-economische wijzigingen en veranderingen in de bedrijfsvoering van de sector. Schaalvergroting, intensivering van het grondgebruik, spanning tussen grote en kleine landbouwbedrijven, potenties voor nevenactiviteiten en bijvoorbeeld toenemende gronddruk zijn elementen waarmee het ruimtelijk beleid rekening moet houden.

Ruimtelijke ondersteuning van de grote potenties van een duurzaam landbouwsysteem

Het zo goed mogelijk sluiten van de stofstromen (bijvoorbeeld mest), het beperken van de verliezen, het beschermen en het billijk verlonen van de productiefactoren alsook het aanbieden van een goed, veilig en goedkoop voedselpakket behoren tot een duurzame landbouwhuishouding. Er wordt vanuit gegaan dat dit sectoraal streven ruimtelijk kan worden ondersteund.

Ruimtelijke ondersteuning van agrarische vernieuwing en verbreding

De gewenste ontwikkeling van land- en tuinbouw in de provincie Antwerpen gebeurt langs twee sporen.

- Het eerste spoor betreft agrarische vernieuwing: het benutten van de potenties van structuurbepalende land- en tuinbouwgebieden en het in de structuurbepalende gebieden mogelijk maken van de komst of de vorming van nieuwe agrarische bedrijven.
- Agrarische verbreding is van toepassing op verschillende provinciale deelruimten waar de productiefunctie afneemt, waar andere open ruimte functies belangrijk zijn en waar een behoefte bestaat aan landbouw als beheerder van de open ruimte. De ontwikkeling is gericht op een nieuwe rol en functie van de landbouw die erin bestaan toeristisch en recreatieve diensten uit te bouwen, natuur in stad te houden en en te ontwikkelen of het landschap te onderhouden. Via een gebiedsgerichte aanpak kan deze verbreding van de agrarische activiteiten worden uitgewerkt. Het bestaand wettelijk kader is hierbij een uitgangspunt.

4.4.2. Ruimtelijke categorisering van agrarische gebieden

kaart 46: categorisering van agrarische gebieden

Het ruimtelijk structuurplan van de provincie Antwerpen formuleert binnen het kader van de agrarische macrostructuur op Vlaams niveau ontwikkelingsperspectieven voor de elementen van een agrarische structuur op provinciaal niveau. Het duidt deelruimten aan van de ruimtelijk-agrarische structuur. Voor iedere ruimtelijk-agrarische deelruimte geeft de provincie een aantal mogelijke ontwikkelingsperspectieven. Vooral hierop in te gaan geven dit punt en kaart 46 een aantal principes weer voor de gewenste ruimtelijk-agrarische structuur in de provincie. Deze verfijnen de soorten gebieden van de Vlaamse agrarische macrostructuur⁴⁹.

Een verdere verfijning en afbakening van deelgebieden van de agrarische structuur kunnen gebeuren in ruimtelijke uitvoeringsplannen van Vlaams, provinciaal of gemeentelijk niveau. Het hieronder weergegeven ruimtelijk concept voor de landbouw biedt de provincie een uitgangspunt in het overleg over deze uitvoeringsplannen. De betrokkenheid van de provincie bij de uitvoeringsfase vertaalt zich in een structurele samenwerking tussen de dienst Ruimtelijke Planning en Mobiliteit, de sector, de provinciale dienst voor Land- en Tuinbouw en de betrokken gemeentebesturen.

⁴⁹ Dit onderdeel put in belangrijke mate uit één van de deelonderzoeken in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie: Ground for Gis - K.U.Leuven Research & Development, Ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen, Deelonderzoek landbouw, Juli 1998.

Grondgebonden melkveehouderij als ruimtelijke drager in de Antwerpse Kempen

De grondgebonden melkveehouderij is de voornaamste agrarische ruimtegebruiker in de Antwerpse Kempen en moet dit ook in de toekomst blijven⁵⁰. Agrarische verbreding vindt plaats door de ontwikkeling van mogelijke nevenfuncties (in het bijzonder recreatief medegebruik) als bijdrage tot een leefbare en concurrentiële sector. Agrarische vernieuwing is gericht op de ondersteuning van de grondgebonden melkveehouderij door investeringen in landbouwinfrastructuur (via ruilverkavelingen of landinrichtingsprojecten).

Omwille van de mestproblematiek wordt gezocht naar locaties voor mestverwerkinginstallaties. De provincie kan deze vastleggen bij de afbakening van regionale bedrijventerreinen in ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Grondloze veehouderij in evenwicht met de ruimtelijke draagkracht in de Noorderkempen

Door de introductie van kunstmest en de massale invoer van grondstoffen voor veevoeder is de landbouw in de Kempen geëvolueerd van een tekort naar een overschot aan nutriënten. Deze evolutie die ruimtelijke gevolgen heeft voor de huidige concentratiegebieden en de omgeving ervan, moet worden beperkt.

- Enerzijds blijft daarom de bestaande concentratie aan grondloze veehouderijen beperkt tot de Noorderkempen. De sectorale wetgeving maakt verspreiding van grondloze activiteiten voor een belangrijk deel onmogelijk.
- Anderzijds moet een gebiedsgericht mestbeleid de mestproductie in evenwicht brengen met de ruimtelijke draagkracht van het gebied.
 - Bijkomende bedrijven voor grootschalige mestverwerking worden ingeplant op regionale bedrijventerreinen in het mestverwerkingsgebied. De provincie kan deze locaties bepalen en afbakenen in een ruimtelijk uitvoeringsplan.
 - Ten tweede moeten grondgebonden bedrijven ruimtelijk worden ondersteund. Inrichtingsplannen met beperkte maatregelen moeten op termijn de ruimtelijke structuur verbeteren en mobiliteitsproblemen en sanitaire risico's beheersen. Verordeningen kunnen opleggen dat grondloze veehouderijen zich landschappelijk beter inpassen in de omgeving.

Grondgebonden landbouw in valleigebieden

Landbouw is in deze gebieden een medegebruiker van de ruimte naast andere buitengebied functies. Grondgebonden landbouw (ruimtelijk extensief) moet in evenwicht zijn met de ruimtelijke draagkracht van het gebied en moet de aanwezige natuur- en land-

⁵⁰ Dit gebied bevat de hoofdruimten 'Noorderkempen', 'oostelijke netwerken' en 'Netegebied' zoals vermeld in deel III.

schapswaarden respecteren. Nieuwe bebouwing of uitbreiding van bestaande bebouwing is in principe niet mogelijk, tenzij voor grondgebonden landbouw en voor verplichte reglementaire uitbreidingen. Deze uitbreidingen kaderen in ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Het weren van grondloze landbouw in de valleigebieden is gericht op het behoud en de versterking van de open valleistrukturen en het natuurlijk karakter ervan alsook op de bevestiging van de belangrijke rol van de landbouw in deze gebieden. Voor bijvoorbeeld glastuinbouw of grondloze veehouderij zijn nieuwe infrastructuur niet gewenst.

Het ontwikkelingsperspectief voor de valleigebieden zal moeten doorwerken in het afbakeningsproces van de agrarische en natuurlijke structuur (Vlaams gewest) en in de gemeentelijke ruimtelijke structuur- en uitvoeringsplannen. Ook de provincie werkt het ontwikkelingsperspectief uit door middel van de afbakening van de natuurverbingsgebieden. Het is op dit niveau dat een verdere differentiatie zal plaatsvinden en uitspraken over grondbestemmingen kunnen gebeuren.

Grondgebonden landbouw met een bijdrage tot recreatief medegebruik in het gebied van de Kleine Nete

Het gebied van de Kleine Nete dat wordt gekenmerkt door grondgebonden landbouw, heeft een recreatieve meerwaarde dankzij een mozaïek van open ruimten en ondoorzichtige massa's waardoor afwisselend een open en gesloten landschap waar te nemen is. De agrarische verbreding richt zich op de ontwikkeling van recreatie als nevenactiviteit. De landbouwstructuur mag hierdoor niet worden ondermijnd. Vanuit het ruimtelijk beleid kunnen via ruilverkaveling en landinrichting de nodige garanties worden gegeven aan de grondgebonden landbouwactiviteiten.

Het realiseren van recreatief medegebruik is in het bijzonder van toepassing in het gebied van de Kleine Nete.

Landbouwgebied in het waardevol landschap van Klein-Brabant

Klein-Brabant is een landbouwgebied in een kleinschalig⁵¹ en gesloten coulissenlandschap dat bestaat uit een complex van blok- en strookpercelen. Het ruimtelijk beleid moet gericht zijn op het behoud van de typische landschappelijke structuur. Ondanks de verwachte schaalvergroting in de landbouw zijn conserverende maatregelen en een strikt handhavingsbeleid hier gewenst. Het principe van agrarische verbreding is in

Klein-Brabant van toepassing door de vernieuwing van de rol van de landbouw als noodzakelijke beheerder van de open ruimte.

Randstedelijke landbouw in groene vingers als buffer tegen verstedelijking

In de groene vingers van het verstedelijkt gebied Antwerpen zijn landbouwactiviteiten mogelijk. De landbouw heeft hier een functie als buffer voor de verstedelijking. De nadruk ligt vooral op grondgebonden landbouwactiviteiten. Ook glastuinbouw is mogelijk in de groene vingers. Er komen immers nu ook veelsoortige activiteiten voor. Deze zijn niet strijdig met het concept van de groene vinger. Het behoud van de openheid en het 'groen' karakter van de vingers blijven bepalend voor het ontwikkelingsperspectief.

Vanuit het ruimtelijk beleid vereist dat maatregelen die de randstedelijke landbouwgebieden concreet afbakenen en de nodige garanties geven voor het voortbestaan van de bestaande landbouwactiviteiten erbinnen. Bij de afbakening van het grootstedelijk gebied kan de provincie meewerken aan een duidelijk ontwikkelingsperspectief voor de dan precies aangeduide groene vingers.

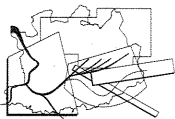
Concentratiegebieden voor glastuinbouw rond bestaande infrastructuur

De provincie duidt in het kader van de gewenste ruimtelijk-agrarische structuur drie concentratiegebieden voor de serrebouw aan. Het gebied rond Sint-Katelijne-Waver is van Vlaams niveau, de regio's rond Hoogstraten en Ranst zijn van provinciaal niveau. In ruimtelijke uitvoeringsplannen kunnen het gewest en de provincie, in overleg met de betrokken actoren en gemeentebesturen, deze gebieden afbakenen en inrichtingsprincipes vastleggen.

De vestiging van nieuwe starters (nieuwbouw van serrebedrijf) kan worden gestimuleerd in deze concentratiegebieden. Buiten de drie gebieden wordt dit zoveel mogelijk tegengegaan. De glastuinbouw in andere delen van de provincie is niet structuurbepalend in de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie. In gemeentelijke structuur- en uitvoeringsplannen moeten deze tuinbouwactiviteiten van lokaal belang worden behandeld. Indien concentratiegebieden van lokaal belang zijn aangeduid, kunnen zich hier in beperkte mate starters vestigen. Grootschalige glastuinbouw krijgt echter enkel kansen in de concentratiegebieden van provinciaal belang.

In de tuinbouwcentra van Sint-Katelijne-Waver (Vlaams niveau), Ranst en Hoogstraten (provinciaal niveau) worden vanuit het ruimtelijk beleid maatregelen genomen om de concentratie van glastuinbouw in deze deelruimte te behouden en uitspreiding naar andere deelruimten te beperken. Dit kan door het valoriseren en het versterken van de aanwezige infrastructuur (gemeenschappelijke watervoorzieningen en afvalwaterzuive-

⁵¹ De 'kleinschaligheid' van een landbouwgebied geeft een ruimtelijk kenmerk (perceelsstructuur bijvoorbeeld) weer en spreekt niet over individuele bedrijven.

ring, toeleverings- opleidings- en afzetstructuur, warmtebronnen enz.) en door het geven van ruimtelijke bestemmingszekerheid over de braakliggende percelen. De overheid kan sturend optreden door aan te geven waar bijkomende serres mogelijk zijn. Binnen deze gebieden worden buffers tussen de individuele bedrijven ingericht en wordt de glastuinbouw optimaal verweven met grondgebonden landbouwactiviteiten.

4.4.3. Uitwerking van de gebieden van de ruimtelijk-agrarische structuur

Op basis van de beschreven ruimtelijke categorisering van de agrarische gebieden en het hieraan verbonden ruimtelijk concept geeft deze paragraaf een verdere uitwerking per deelgebied. De deelgebieden verwijzen naar kaart 16 van het informatief gedeelte.

Land van Stabroek

In de gewenste ruimtelijke structuur bevindt het Land van Stabroek zich op de grens van de deelruimten 'haven' en 'bebouwd perifeer landschap'. Het is gewenst dat het gebied binnen de afbakening van het grootstedelijk gebied Antwerpen een grensbepalend element is. Landbouw kan namelijk - naast andere functies zoals natuur en recreatie - deel uitmaken van de begrenzing van een stedelijk gebied. Landbouwactiviteiten krijgen bijgevolg een functie als buffer voor de verstedelijking. Hiervoor zijn nieuwe investeringen mogelijk (agrarische vernieuwing). De nadruk ligt op uitgesproken grondgebonden landbouwactiviteiten of op landbouw volgens vrijwillige beheersovereenkomsten. Bij dit laatste wordt landbouw ingeschakeld in het natuurbeheer van het gebied als uitwerking van het principe van agrarische verbreding.

Noorderkempen

Het ruimtelijk beleid voor de Noorderkempen moet land- en tuinbouwvreemde activiteiten in het agrarisch gebied afremmen en deze ruimte strikt voorbehouden voor agrarische activiteiten. Grondgebonden melkvee blijft in de Noorderkempen de ruimtelijke drager van de agrarische structuur. Dat garandeert de openheid van het gebied. Bouwvrije zones worden in uitvoeringsplannen afgebakend.

De bestaande concentratie aan grondloze veehouderijen blijft beperkt tot de Noorderkempen. Een verdere verspreiding naar andere deelruimten is niet gewenst. De ordening van deze sector kan nog worden geoptimaliseerd (verbetering van de ontsluiting, bedrijfsontsluiting, inpassing in de omgeving, uitbreiding van de uitrusting enz.).

Tuinbouwactiviteiten vinden een plaats in het concentratiegebied van provinciaal niveau in de regio Hoogstraten. Een ruime zonering waar bijkomende serres kunnen worden ingeplant, is mogelijk. Stimulerings- en reservegebieden voor glastuinbouw kunnen worden afgebakend in uitvoeringsplannen. Niettegenstaande tuinbouw- en landbouwactiviteiten een verschillende behoefte aan inrichtingen en infrastructuur hebben, worden ze best zo optimaal mogelijk met elkaar verweven.

Land van Kasterlee - Retie

Het Land van Kasterlee - Retie als landbouwgebied maakt deel uit van de deelruimte 'Kleine Nete'. Dat is een kwetsbaar open ruimte gebied met een geringe draagkracht maar onder hoge druk van allerlei activiteiten. Landbouw, natuur en recreatie vervullen een hoofdfunctie in het behoud van de openheid van het gebied. De grondgebonden landbouw speelt er een belangrijke rol. Bijkomende grondloze veeteelt is niet gewenst in deze deelruimte.

Via ruilverkaveling en landinrichting volgen garanties voor grondgebonden landbouwactiviteiten. Nochtans zijn vanwege de ruimtelijke structuur van het Netengebied de landbouwgebieden kleinschaliger dan in de Noorderkempen. Aandacht voor natuur en landschap zijn noodzakelijk. Agrarische verbreding vindt plaats door het stimuleren van vrijwillige beheersovereenkomsten.

Recreatie is een belangrijke functie in het gebied. Zij kan verder worden ontwikkeld als nevenactiviteit maar mag de landbouwstructuur op termijn niet ondermijnen. Recreatief medegebruik van de landbouwinfrastructuur moet mogelijk zijn, afhankelijk van de wensen en de leefbaarheid van elk bedrijf afzonderlijk.

Neteland

Het Neteland als landbouwgebied stemt in belangrijke mate overeen met de deelruimte 'Grote Nete'. Landbouw blijft de belangrijkste beheerder van de open ruimte. De ruimtelijke drager is de grondgebonden melk- en rundveehouderij. Grondloze veehouderij ontwikkelt zich als nevenproductierichting en komt verspreid voor.

Een verdere ontwikkeling van de grondloze veeteelt is omwille van de mestproblematiek en de kansen voor grondloze landbouw niet gewenst. Grondgebonden melkveehouderij kan worden ondersteund door een investering in landbouwinfrastructuur. Glastuinbouw in de valleigebieden van de Grote Nete is niet gewenst. Uitzwerming van serres vanuit het gebied rond Sint-Katelijne-Waver naar het Neteland mag niet worden aangemoedigd.

Land van Boom

Dit landbouwgebied overlapt in grote mate met de deelruimte 'Antwerpse gordel'. Het moet maximaal worden gevrijwaard van verdere versnippering en bebouwing. Landbouw speelt naast bebouwing en recreatie een belangrijke rol in de vrijwaring van de open ruimten in het gebied. Het gebied staat onder verstedelijkingsdruk vanuit het grootstedelijk Antwerpen.

Beleidsmaatregelen om de grondgebonden landbouw te handhaven in de groene vingers en in de Antwerpse gordel, zijn nodig. De afbakening van het stedelijk gebied Antwerpen zal moeten uitwijzen in hoeverre deze gebieden aan de rand van het stedelijk gebied een toekomst hebben als stedelijke landbouwgebieden. Het ontwikkelingsperspectief voor deze landbouwgebieden kan tevens worden opgenomen in een mogelijk uitvoeringsplan voor de Antwerpse gordel.

Serreland Sint-Katelijne-Waver

Dit landbouwgebied maakt deel uit van de deelruimte 'Mechels rasterlandschap'. De ontwikkeling van de tuinbouw neemt daarin een belangrijke positie in. Het gebied behoudt de kleinschalige tot zeer kleinschalige perceelstructuur en het gesloten landschap. De agrarische activiteiten richten zich op de tuinbouwveiling in Sint-Katelijne-Waver.

Verspreiding naar de Antwerpse gordel is enkel gericht op het concentratiegebied van provinciaal niveau in de regio Ranst. De vallei van de Grote Nete in het noorden en de kavelstructuur in het zuidoosten beperken het concentratiegebied in omvang. In het gebied moet de reeds aanwezige infrastructuur worden gevaloriseerd en versterkt. Tuinbouw in volle grond verweeft zich met de glastuinbouw.

Een bijzonder aandachtspunt vormt de ruimtelijke ondersteuning van het beheersen van de fytosanitaire risico's van glastuinbouw. Het inrichten van de nodige buffers tussen de individuele bedrijven en het verweven van activiteiten zijn te nemen maatregelen vanuit het ruimtelijk beleid.

Klein-Brabant

Klein-Brabant maakt als landbouwgebied deel uit van de deelruimte 'Mechelen - Sint-Niklaas'. Het gaat om een deelruimte onder blijvende verstedelijkingsdruk. Door de aanwezigheid van waardevolle natuur en waardevol landschap is de draagkracht beperkt. De agrarische verbreding in het gebied is gericht op de beheersrol van de landbouw in een gebied met een typische landschappelijke structuur (kleinschalig en gesloten coulissenlandschap). Het landbouwgebied behoudt zijn voldoende goede landbouw-

structuur. De nadruk ligt op grondgebonden groenteteelt in open lucht. Agrarische vernieuwing (ruilverkavelingen, ingrepen in de waterhuishouding) mag in dit gebied niet leiden tot een aantasting van de landschappelijke structuur.

Land van Keerbergen

Dit landbouwgebied behoort deels tot de deelruimte 'Mechels rasterlandschap' en deels tot het gebied Mechelen - Leuven - Brussel (provincie Vlaams-Brabant). Er vindt hoofdzakelijk tuinbouw in volle grond plaats. Ruimtelijk-structureel sluit dit gebied veeleer aan bij de landbouwgebieden in de Dijlevallei op het grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant. Ontwikkelingsperspectieven voor landbouw sluiten bij voorkeur aan bij de visie van deze provincie.

In het zuiden is de vallei van de Dijle een begrenzend onderdeel waar de natuurlijke structuur en kleinschalige landbouw een groter belang kennen. Extensieve landbouw is hier aangewezen.

Linkeroever van de Schelde

Het gebied maakt deel uit van het grootstedelijk Antwerpen en van het gebied Beveren - Lokeren in de provincie Oost-Vlaanderen. De landbouw bestaat voornamelijk uit glastuinbouw en uit een lokale concentratie van laagstamboomgaarden. Ruimtelijk-functioneel maakt dit gebied deel uit van de provincie Oost-Vlaanderen. Doordat het slechts zeer beperkt op Antwerps grondgebied is gelegen, wordt het niet aangeduid als structuurbepalend gebied binnen de provinciale landbouwstructuur. Ontwikkelingsperspectieven sluiten aan bij de visie van de provincie Oost-Vlaanderen. In het kader van het afbakeningsproces voor het grootstedelijk gebied kan worden onderzocht of dit deel van de linkeroever kan worden beschouwd als randstedelijk landbouwgebied.

4.5. Ontwikkelingsperspectieven voor toerisme en recreatie

4.5.1. Uitgangspunten

Toenemend belang van toerisme en recreatie

De provincie heeft belangrijke beleidstaken ten aanzien van toerisme en recreatie. Vanuit het ruimtelijk beleid wil de provincie ondersteuning geven aan de ontwikkeling van toerisme en recreatie. Met de verdere verstedelijking van de provincie Antwerpen gaat een toenemend belang van toerisme en recreatie gepaard.

Recreatief medegebruik van de ruimte

De provincie heeft een belangrijke rol in het uitwerken van perspectieven voor het recreatief medegebruik. Recreatief medegebruik is een uitgangspunt voor het geheel buitengebied maar de intensiteit en aard van de recreatieve activiteiten hangen samen met de ligging in een bepaalde deelruimte en het ontwikkelingsperspectief dat ervoor is geschetst. Ook de draagkracht van een bepaald gebied moet mee in rekening worden genomen. Voor een goede uitwerking van dit principe is gebiedsgericht overleg noodzakelijk.

Het beleid voor recreatief medegebruik moet verder worden ingevuld. Het beleid ten aanzien van toerisme en recreatie is in belangrijke mate een provinciale bevoegdheid. In het gebiedsgericht overleg over het recreatief medegebruik kan en wil het ruimtelijk beleid betrokken zijn.

Toerisme en recreatie als beheerder van de open ruimte

Recreatief medegebruik betekent dat deze sector wordt ingeschakeld in het beheer van de open ruimte. Sommige vormen van toerisme en recreatie zijn zonder open ruimte niet mogelijk. De sector moet dus zelf voorstellen doen over het behoud ervan en meewerken aan de verbetering van de waterkwaliteit van rivieren en kanalen, aan de verhoging van natuurpotenties, aan de uitbreiding van bossen en aan de bescherming van gave landschappen.

Overlegorgaan over toeristisch-recreatieve infrastructuur

De inplanting van toeristisch-recreatieve infrastructuur is een belangrijk aandachtspunt voor de provinciale ruimtelijke planning. De ontwikkelingsmogelijkheden ervan worden gekoppeld aan de beleidscategorieën uit de gewenste toeristisch-recreatieve structuur. Het is gewenst een overlegorgaan op te zetten waardoor in samenwerking met het Vlaams gewest en met alle betrokken sectoren de ontwikkelingsperspectieven voor de infrastructuur op specifieke en nauwkeurige wijze kunnen worden bepaald. Zo'n overlegstructuur zal worden samengesteld op het moment dat zich een probleem of kans van provinciaal niveau voordoet.

Het uitwerken van de ontwikkelingsperspectieven voor de geselecteerde toeristisch-recreatieve knooppunten alsook het opmaken van gebiedsgerichte visies voor de gebieden van primair toeristisch-recreatief belang en voor de aandachtsgebieden zijn de belangrijkste opdrachten voor dit overlegorgaan.

Aandacht voor ruimte voor sport- en spelvoorzieningen in gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen

De provincie suggereert dat de gemeenten bij de opmaak van hun gemeentelijk ruimtelijk structuurplan aandacht besteden aan voldoende sport- en spelvoorzieningen voor de jeugd.

Grensoverschrijdende samenwerking

Toerisme en recreatie stoppen niet aan de gemeente-, provincie- of landsgrenzen. In het kader van Interreg is samenwerking met Nederland op gang gezet. De relaties tussen Antwerpen en de omliggende binnen- en buitenlandse provincies worden projectmatig uitgewerkt. De vertaling vindt meestal plaats in de vorm van een route of een netwerk. Deze grensoverschrijdende werking moet worden gespreid over meerdere thema's. Op het vlak van de netwerken zijn nog ontbrekende schakels in te vullen en dit vooral in de richting van Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg.

4.5.2. Categorisering van de toeristisch-recreatieve ruimten

kaart 47: categorisering van toeristisch-recreatieve ruimten

De essentie van de ruimtelijke visie op toerisme en recreatie in het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen is de aanduiding van gebieden waar hoogdynamische infrastructuur kan worden ingeplant en van gebieden waar dit moet worden vermeden. Op deze wijze richt het beleid zich op het geven van maximale ontwikkelingskansen in functie van de aard van de verschillende gebieden.

Toeristisch-recreatief netwerken 'Kempen' en 'Steden en Stroom'

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen verwijst naar een netwerk Kempen. Het gebied **Kempen** dat de provincie selecteert als toeristisch-recreatief netwerk, is beperkter van omvang en specifiek te duiden. De deelruimten 'Kempische as', 'het Turnhoutse' en 'Kleine Nete' zijn er de voornaamste elementen van. Het netwerk loopt verder op het grondgebied van de provincie Limburg en - zij het beperkt - van Vlaams-Brabant. Een uitwerking van het ontwikkelingsperspectief gebeurt in samenwerking met de aangrenzende provincies, met de gemeenten en met de betrokken sectoren.

De (delen van) gemeenten die tot dit netwerk behoren zijn: Arendonk, Balen, Beerse, Dessel, Geel, Herentals, Kasterlee, Laakdal, Lille, Meerhout, Mol, Olen, Oud-Turnhout, Retie, Turnhout, Vorselaar, Vosselaar en Westerlo.

De uitbouw van de verblijfsmogelijkheden moet selectief en kwalitatief zijn. Door meer verschillende kleinschalige verblijfsmogelijkheden te promoten wordt binnen het netwerk een grotere spreiding van logiesmogelijkheden verkregen. Vooral de omgeving rond Mol is goed voorzien van zwemmogelijkheden. Vijvers kunnen worden uitgerust voor bijkomende recreatieve doeleinden. De rivieren en kanalen zijn lineaire assen voor waterrecreatie.

Het cultuurhistorisch erfgoed speelt een ondersteunende rol in het netwerk. Turnhout is de belangrijkste stad in het gebied met een belangrijke complementariteit met de Brabantse steden in Nederland.

Binnen het netwerk Kempen situeren zich de meeste bestaande attractiepunten (Bobbejaanland, Zilvermeer, Sunparks, Lilse Bergen, Keiheuvel). Deze punten worden geselecteerd als toeristisch-recreatieve knooppunten. De knooppunten zijn verbonden met het verbindend openbaar vervoersstelsel met behulp van het ontsluitend net.

Het toeristisch-recreatief netwerk **Steden en Stromen** wordt gevormd door het gebied, gelegen parallel aan vier 'stromen': het Albertkanaal, het Netekanaal - de Nete, de Rupel en de Schelde. De steden Antwerpen, Mechelen en Lier behoren tot dit netwerk. Het netwerk valt grotendeels binnen de hoofdruimte 'Antwerpse fragmenten'. Het rivierenland met Bornem, Puurs en Sint-Amands, een deel van het Albertkanaal tot aan Massenhoven (Vierseldijk) en de actieve en intensieve waterrecreatie in de omgeving van Mechelen en Willebroek behoren tot het gebied.

Het netwerk 'Steden en Stromen' bevat (delen van) de gemeenten Aartselaar, Antwerpen, Boechout, Bonheiden, Boom, Bornem, Borsbeek, Duffel, Edegem, Hemiksem, Hove, Kontich, Lier, Lint, Mechelen, Mortsel, Niel, Nijlen, Puurs, Ranst, Rumst, Schelle, Schilde, Schoten, Sint-Amands, Sint-Katelijne-Waver, Wijnegem, Willebroek, Wommelgem, Zandhoven en Zwijndrecht.

Verblijfsmogelijkheden concentreren zich in de stedelijke gebieden. In de groene streek tussen de Schelde, de Rupel en de Dijle (Bornem, Puurs, Sint-Amands) is ruimte voor kleinschalige logies. De kracht van het netwerk buiten de steden is te vinden in de aanwezigheid van rivieren, kanalen en waterplassen voor actieve waterrecreatie. Bijkomende infrastructuur ondersteunt deze rol. Geluidsintensieve recreatie als waterskiën en jetskiën is in dit netwerk te lokaliseren bij voorkeur op kanalen of waterplassen.

De versterking van de ruimtelijke relatie tussen water en stad is zowel voor Antwerpen als voor Mechelen en Lier een belangrijke beleids optie. Antwerpen moet niet langer met rug naar Schelde en haven zijn gekeerd. De Dijle, de Nete en de Zenne geven Meche-

len aanknopingspunten in de regionale netwerken en kunnen de structuur van de historische stad weer bepalen. Het knooppunt van de beide Netes nabij Lier en de stedelijke rivierdoorgang geven het kleinstedelijk gebied Lier dezelfde potenties.

Toeristisch-recreatieve knooppunten

Toeristisch-recreatieve knooppunten ondersteunen de toeristisch-recreatieve netwerken. Zij zijn aantrekkingsgebieden met hoogdynamische infrastructuren van Vlaams provinciaal niveau. De toeristisch-recreatieve knooppunten zijn verbonden met het verbindend net via het ontsluitend net. Alleen de provincie kan voor de knooppunten ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken waarin een specifiek ruimtelijk ontwikkelingsperspectief (bijvoorbeeld herstructurering, kwaliteitsverbetering of uitbreiding) wordt vastgelegd. Het hiervoor besproken overlegorgaan kan bijdragen tot de opmaak van zo'n ontwikkelingsperspectief.

Een eerste groep knooppunten bestaat uit **toeristisch-recreatieve knooppunten**. De provincie beschouwt de knooppunten met minimaal 100.000 getelde bezoekers per jaar als hoogdynamisch. Onderstaande lijst bevat de knooppunten waarvan de provincie het hoogdynamisch karakter reeds vandaag wil vastleggen:

1. Antwerpse Zoo;
2. Plankendaal te Mechelen;
3. Bobbejaanland te Lichtaart;
4. Breeven te Bornem;
5. provinciaal recreatiecentrum 'de Schorre' te Boom;
6. domein 'Hazewinkel' te Willebroek.
7. provinciaal recreatiedomein 'de Nekker' te Mechelen;
8. gemeentelijk sport- en recreatiedomein te Brasschaat;
9. de Lilse Bergen;
10. Netepark te Herentals;
11. provinciaal domein Zilvermeer te Mol;
12. Sunparks Kempische Meren te Mol;
13. Keiheuvel in Balen;
14. Olmense Zoo te Balen (selectie uitgesloten als bindende bepaling in het goedkeuringsbesluit van de Vlaamse minister voor ruimtelijke ordening dd. 10 juli 2001).

Vanuit het bovenvermeld overlegorgaan kunnen eventueel nieuwe knooppunten worden aangeduid. In de lijst is geen onderscheid gemaakt naar elementen van Vlaams en provinciaal niveau. De uitspraken in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en de betrokkenheid van het Vlaams gewest bij het overlegorgaan moeten mogelijk maken een taakverdeling en onderlinge afstemming te organiseren.

Als specifieke verblijfsknooppunten zijn de grootste **terreinen met openlucht recreatieve verblijven** van de provincie Antwerpen geselecteerd met meer dan 100.000 overnachtingen:

- a) Zilvermeer te Mol;
- b) Lilse Bergen te Lille;
- c) 't Heultje / Hof van Eden te Westerlo;
- d) Molenzijdseheide te Merksplas;
- e) Zilverstrand te Mol;
- f) Tulderheyde / Tulderbos te Ravels
- g) Kempische Meren te Mol;
- h) Netevallei te Geel;
- i) Breebos te Rijkevorsel - Merksplas - Beerse.

De andere terreinen in de provincie zijn vele malen kleiner, kennen een hoog aandeel van vaste standplaatsen en een matige spreiding van de piekdagen. Het eventueel hoogdynamisch karakter van deze terreinen moet worden bepaald binnen bovenvermeld overlegorgaan. Dit kan leiden tot een bijkomende selectie.

Gebieden van primair toeristisch-recreatief belang

Gebieden van primair toeristisch-recreatief belang zijn de stedelijke gebieden en specifiek aangeduide gebieden binnen de netwerken. In deze gebieden zijn uitbreiding en inplanting van nieuwe hoogdynamische infrastructuur mogelijk. Bezoekersgenererende activiteiten vinden zoveel mogelijk plaats in en aansluitend bij een stedelijk gebied. De provincie maakt geïntegreerde gebiedsgerichte strategische plannen op in samenwerking met de betrokken sectoren en gemeentebesturen. De plannen werken een visie, een ruimtelijk concept en mogelijke maatregelen voor de gebieden uit. Ook bij de afbakening van de stedelijke gebieden wordt een ontwikkelingsperspectief voor hoogdynamische infrastructuur uitgewerkt.

Volgende gebieden van primair toeristisch-recreatief belang zijn aangeduid:

- de stedelijke gebieden Antwerpen (inclusief de haven), Mechelen, Lier, Turnhout, Boom, Hoogstraten, Herentals, Geel, Mol en Heist-op-den-Berg;
- het gebied tussen Antwerpen en Boom (Boomssteenweg) waar op toeristisch-recreatief vlak het profiel van een stedelijke uitgaanspool wordt gecreëerd;
- het gebied tussen Herentals, Kasterlee en Geel;
- het gebied tussen Retie, Dessel, Mol en Balen;
- tussen Mechelen, Willebroek en Boom met inbegrip van de provinciale domeinen 'de Nekker', 'Hazewinkel' en 'de Schorre' en van de aanwezige watersportplassen (hoofdzakelijk water- en verblijfsrecreatie);

- langsheen het Albertkanaal te Massenhoven - Viërseldijk (knooppunt van waterwegen, ten behoeve van geluidsintensieve watergebonden recreatie met respect voor de doorgang van de Kleine Nete).

Gebieden van primair toeristisch-recreatief belang zijn bijgevolg gelegen in (delen van) volgende gemeenten: Aartselaar, Antwerpen, Balen, Boom, Dessel, Geel, Heist-op-den-Berg, Herentals, Hoogstraten, Kasterlee, Lier, Lille, Mechelen, Mol, Niel, Ranst, Rumst, Retie, Schelle, Turnhout, Westerlo, Willebroek en Zandhoven.

Strategische rustgebieden

In strategische rustgebieden geldt het principe van beperkt recreatief medegebruik. Uitbouw of inplanting van hoogdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur kan niet. Wel is kwaliteitsverbetering van bestaande infrastructuren mogelijk. De rustgebieden zijn vooral nodig om een tegengewicht te vormen voor de gebieden van primair toeristisch-recreatief belang en om de belangrijke natuurlijke of landschappelijke waarden te beschermen. Een uitwerking van deze beleids categorie kan gebeuren middels een afbakeningsplan. Er kunnen eventueel locaties worden aangeduid waar een beperkte inplanting mogelijk is van ondersteunende infrastructuur voor recreatie en toerisme. Binnen een vast te leggen procedure moet de afweging gebeuren over de aard en de inplanting van dergelijke infrastructuren (voor bijvoorbeeld onthaal en educatie).

De strategische rustgebieden zijn grotere gebieden met een minimum aan infrastructuur. Het recreatief medegebruik kan worden gestuurd door slechts een enkele doorgang of toegang te realiseren. Watertoerisme is mogelijk indien de uitrusting beperkt blijft tot laagdynamische infrastructuur. De inrichting van het gebied belemmert op deze wijze een massaal gebruik.

De gebieden rond de Grote Nete zijn strategische rustgebieden in het netwerk 'Kempen'. In het netwerk 'Steden en Stroom' is het gebied Oude Schelde - Hingene-Polder een strategisch rustgebied. Buiten de toeristisch-recreatieve netwerken zijn volgende gebieden als strategische rustgebieden aangeduid:

- het militair oefenveld tussen Brasschaat en Wuustwezel als heidegebied;
- het gebied ten noordoosten van Turnhout en Ravels en de omgeving van Postel met grote boscomplexen;
- de vallei van de Grote Nete.

Toeristisch-recreatieve aandachtsgebieden

Aandachtsgebieden zijn buiten de toeristisch-recreatieve netwerken gelegen en hebben een natuurlijk of landschappelijk waardevolle structuur. Zij kennen een toeristisch-

recreatieve aantrekkingskracht maar de provincie benadrukt de beperkte ruimtelijke draagkracht. In tegenstelling tot de overige delen van het buitengebied moet in aandachtsgebieden met extra zorg worden gezocht naar de invulling van bijkomende toeristische infrastructuur. De gebieden kunnen geen hoogdynamische toeristisch-recreatieve activiteiten ontwikkelen.

Volgende aandachtsgebieden zijn aangeduid:

- het gebied ten noorden van Antwerpen tussen de haven en de Voorkempen met de gemeenten Kalmthout en Essen;
- de zandheuvelds tussen Westerlo en Averbode (Vlaams-Brabant);
- het gebied tussen Zoersel - Massenhoven - Grobbendonk;
- het gebied ten oosten van Kasterlee.

Gebundeld netwerk

Het gebundeld netwerk is een geheel van gebundelde routes voor recreatieve lange afstandsbewegingen. De schaal van de voorzieningen in de geselecteerde transferia overstijgt het gemeentelijk niveau.

Bij vele van de bewegingen in het netwerk vallen vertrek- en eindpunt samen of gebruikt men verkorte routes om terug op het vertrekpunt te geraken. De activiteiten (fiets, wandel, paard enz.) binnen de bundels bepalen de verschillende snelheden, de benodigde verhardingen en de inrichting.

De plaatselijke fiets-, wandel-, auto- of ruiterroutes zijn optimaal van elkaar te scheiden. Er wordt maximaal gebruik gemaakt van de kanalen, rivieren en oude spoorwegen. De verdeling van de verschillende gebruikers kan langs weerszijden van een kanaal gebeuren of op verschillende niveaus van een dijk. De netwerkbewegingen te water zijn mogelijk op de secundaire waterwegen en op de natuurlijke waterlopen.

Volgende onderdelen van het gebundeld netwerk worden aangeduid:

- Bels lijntje tussen Turnhout, Baarle-Hertog en Tilburg;
- kanaal Dessel - Turnhout - Schoten;
- anti-tankkanaal;
- Albertkanaal;
- verbinding tussen het Albertkanaal (Ham) en Dessel;
- kanaal Herentals - Bocholt;
- Netekanaal - Nete;
- Grote Nete van Lier tot aan het Albertkanaal;
- Rupel - Dijle - Zenne;
- kanaal Mechelen - Leuven;
- zeekanaal Brussel - Willebroek;

- Schelde.

De onderdelen met natuurlijke waterlopen als basis moeten worden ontwikkeld met respect voor de natuurlijke waarden van de rivier of de beek. De infrastructuur van het netwerk (bijvoorbeeld fiets- en voetgangerspaden) hoeft niet noodzakelijkerwijs direct langs de waterloop te worden aangelegd.

Het gebundeld netwerk maakt gebruik van de aanwezige wegen die parallel lopen met de drager (rivier, kanaal, spoor). In vele gevallen is een verharding op de dijk aanwezig. In andere gevallen moet worden onderzocht of een verharding naast de drager wel gewenst is. Er kan onder andere gebruik worden gemaakt van bijvoorbeeld bestaande landbouwwegen, bosexploitatiewegen of tracés van ondergrondse transportleidingen.

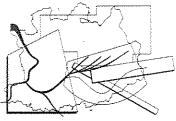
Specifiek voor de vallei van de Grote Nete is het concept van het gebundeld netwerk volledig in de sfeer van recreatief medegebruik te ontwikkelen. Nieuwe fietswegen worden aangelegd om ontbrekende schakels in te vullen. Dat gebeurt in samenspraak met de andere open ruimte sectoren en overheden binnen het overleg rond recreatief medegebruik. Een fietsroute langs en in de vallei de Grote Nete is mogelijk in deze visie.

Een ander specifiek onderdeel is het cirkelvormig netwerk rondom Antwerpen (deelruimte 'Antwerpse gordel'). Vanuit dit netwerk vertrekken verschillende routes naar de gehele provincie. Het netwerk is een overgang tussen de stedelijke omgeving van Antwerpen en het hinterland. Het anti-tankkanaal, het Netekanaal, de Nete en de Rupel vormen de buitenrand, de kleine fortengordel de binnenrand. Vanuit de buitenste rand dringen via de groene vingers gebundelde routes het stedelijk gebied binnen.

Transferia

De stedelijke gebieden in de provincie Antwerpen zijn transferia in de toeristisch-recreatieve structuur. Daarnaast zijn voor de lange afstandsbewegingen specifieke toeristisch-recreatieve transferia vereist. Dit zijn knooppunten, gelegen langsheen onderdelen van het gebundeld netwerk, waar verschillende toeristisch-recreatieve elementen of routes samenkomen en waar specifieke netwerkondersteunende infrastructuur aan kan worden gekoppeld: horeca, kleinschalige verblijfsvormen, stallingen, aanlegsteigers, sanitaire voorzieningen, infodiensten, parkeerplaatsen of bijvoorbeeld aanknopingspunten voor openbaar vervoer. Op gemeentelijk vlak kunnen (meer beperkte) toeristisch-recreatieve transferia worden aangeduid op knooppunten tussen routes en in de buurt van attractiepolen.

De toeristisch-recreatieve transferia van provinciaal belang zijn te vinden op plaatsen waar onderdelen van de bundels elkaar kruisen en waar de bereikbaarheid goed is. Zij

zijn aangeduid nabij Turnhout, Mol, Herentals, Lier, Boom - Willebroek, Mechelen en Schoten - Viersel.

4.5.3. Verder onderzoek naar geluidsintensieve sporten

De provincie wenst de ontwikkelingsmogelijkheden van terreinen voor geluidsintensieve sporten verder te onderzoeken in de uitvoeringsfase. Eerst wil zij een inventaris van de bestaande structuur vervolledigen, een overzicht van de problemen en potenties opstellen en een inschatting van de (toekomstige) behoeften maken.

4.5.4. Visie van de provincie op weekendverblijven

Beleid ten opzichte van nieuwe weekendverblijven

De provincie vraagt aan de federale regering de verplichting van de gemeenten op te heffen om nieuwe bewoners in te schrijven in een bestemmingsgebied dat geen permanente bewoning toestaat. Zolang dit probleem niet is opgelost, vraagt de provincie dat gemeenten schriftelijk zouden meedelen aan nieuwe kandidaat bewoners dat permanente bewoning in deze zones niet is toegelaten.

Differentiatie van gebieden voor weekendverblijven

De provincie wenst de problematiek van de weekendverblijven aan te pakken met respect voor de bestaande regelgeving en in overleg met de Vlaamse overheid. In ruimtelijke uitvoeringsplannen bakent de provincie de verschillende categorieën af waarin een specifiek beleid geldt. Het opmaken van een inventaris is noodzakelijk om een inzicht te verwerven in de hierna volgende typen.

Type I: weekendverblijven gelegen in goedgekeurde verkavelingen, B.P.A.'s en geordende zones voor verblijfsrecreatie volgens het gewestplan

Inzake de permanente bewoning van weekendverblijven suggereert de provincie aan de federale overheid een beperkt woonrecht toe te kennen. Het beperkt karakter van dit woonrecht slaat op de strikte voorwaarden waaraan moet worden voldaan om in aanmerking te komen voor regularisatie van permanente bewoning.

Weekendverblijven met een maximale vloeroppervlakte van 80 m² (+ 18 m² open terras) kunnen worden geregulariseerd. Met vloeroppervlakte wordt de gezamenlijke oppervlakte van alle vloeren bedoeld. Dit wil zeggen de som van de oppervlakte van het gelijkvloers en de eventuele kelder en verdieping. Eventueel kan de 80 m² oppervlakte verder worden gespecificeerd naar 60 m² oppervlakte voor het hoofdgebouw en 20 m² voor de berging, al dan niet aaneengesloten. Er wordt voorgesteld aan het Vlaams gewest om

deze norm samen met de andere stedenbouwkundige voorschriften (onder andere materiaalgebruik) voor weekendverblijven op te nemen in een stedenbouwkundige verordening. De verordening treedt in de plaats van alle bestaande strijdige voorschriften uit vroegere gemeentelijke plannen. Dit betekent dat in geordende gebieden waar een kleinere oppervlakte is bepaald, de nieuwe norm van kracht wordt. Er kan een betaling van meerwaarde worden voorgesteld in het kader van de regeling inzake planbaten.

Proces-verbaal wordt opgesteld voor elke overtreding ten opzichte van de (nieuwe) regels. Regularisatie van een weekendverblijf met een grotere oppervlakte dan de voornoemde norm is slechts mogelijk indien de oppervlakte wordt gereduceerd.

Type II: weekendverblijven gelegen in niet-geordende zones voor verblijfsrecreatie volgens het gewestplan

De niet-geordende recreatiezones kunnen worden geregulariseerd op voorwaarde dat eerst een ordeningsplan wordt opgesteld. Indien de zone wordt geregulariseerd, stelt de provincie inzake de permanente bewoning van weekendverblijven ook hier een beleid van beperkt woonrecht voor.

Type III: weekendverblijven buiten de zones voor verblijfsrecreatie volgens het gewestplan

Deze weekendverblijven kunnen niet worden geregulariseerd (type III.1). Het beleid zal alle stappen moeten ondernemen om het terrein te laten herstellen in de staat waarin het zich bevond. Het beleid zal zich daarom burgerlijke partij stellen om te voorkomen dat de opgestelde proces verbalen worden geseponneerd.

Voor bepaalde clusters van weekendverblijven of weekendverblijven die aansluiten bij een bestaande recreatiezone (type III.2), kan worden onderzocht of een bestemmingswijziging naar recreatiegebied kan worden gerealiseerd. De procedures en criteria terzake, opgemaakt door het Vlaams gewest (A.R.O.H.M.), worden gehanteerd.

Type IV: weekendverblijven die in aanmerking komen om in woonzone te worden geïntegreerd

In zeer beperkte mate kunnen recreatiegebieden worden omgevormd naar woongebieden op basis van hun ligging in de gewenste ruimtelijke structuur en bepaalde stedenbouwkundige voorschriften. Procedures en criteria, opgemaakt door het Vlaams gewest (A.R.O.H.M.), worden hiervoor gehanteerd. Indien recreatiezones naar woonzones worden omgezet, beschouwt de provincie de geregulariseerde woningen als onderdeel van de gemeentelijke woningprogrammatie.

In deze gebieden wordt ook de betaling van een meerwaarde toegepast in het kader van de regeling inzake planbaten. Als blijkt dat de zone als woongebied kan worden opge-

nomen, is geen grondcompensatie (bijkomende zones voor verblijfsrecreatie) noodzakelijk.

Overgangmaatregelen

Het uitwerken van een beleid ten aanzien van type III.2 en IV zal een tijd in beslag nemen. Intussen wordt ook hier het beleid van type I toegepast.

Tenslotte is het wenselijk dat tussen de verantwoordelijke besturen, de federale overheid, het Vlaams gewest (A.R.O.H.M.), de provincie en de gemeenten afspraken worden gemaakt met betrekking tot de visie, de opmaak van de inventaris (categorisering) en de uitwerking van de uitvoeringsplannen. Eventueel zullen nieuwe uitvoeringsplannen moeten worden opgemaakt om dit beleid vorm te geven.

5. Mogelijke acties binnen de ruimtelijk-economische structuur

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor de ruimtelijk-economische structuur uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie en Vlaams gewest kunnen nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

5.1. Mogelijke acties voor de provincie

- De provincie bakt in overleg met de betrokken gemeentebesturen in uitvoeringsplannen nader te bepalen regionale bedrijventerreinen af in de economische knooppunten die tot haar bevoegdheid behoren. Dit gebeurt volgens een nader te bepalen planning en procedure.
- De provincie kan in samenwerking met de GOM een ruimtelijk-economisch locatiebeleid uitwerken.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de Brabantse poort, in samenwerking met de betrokken gemeentebesturen.
- De provincie kan de kleinhandelsconcentraties type III en type IV afbakenen in ruimtelijke uitvoeringsplannen.
- De provincie kan een overlegorgaan oprichten waar in samenwerking met de sector de ontwikkelingsperspectieven voor de toeristisch-recreatieve knooppunten, de gebieden van primair toeristisch-recreatief belang en de aandachtsgebieden kunnen worden uitgewerkt.

- De provincie kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor de toeristisch-recreatieve knooppunten.
- De provincie kan gebiedsgerichte plannen opmaken voor de gebieden van primair toeristisch-recreatief belang.
- De provincie kan de bouwvrije agrarische gebieden van provinciaal niveau afbakenen in uitvoeringsplannen.
- De provincie kan de glastuinbouwgebieden van provinciaal niveau afbakenen in uitvoeringsplannen in overleg met het Vlaams gewest en met de gemeentebesturen.
- De provincie kan een onderzoek uitvoeren naar een of meerdere geschikte locaties voor grootschalige mestverwerking.
- De provincie kan de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de zonevreemde campings van bovenlokaal niveau onderzoeken nadat deze zijn aangeduid.
- De provincie kan de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de terreinen voor geluidsintensieve sporten verder onderzoeken.

5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest

- De provincie vraagt het akkoord van het Vlaams gewest om de problematiek van de weekendverblijven uitgaande van de hiervoor gegeven onderverdeling naar beleidstypes zelf te mogen uitwerken.
- De provincie vraagt aan het Vlaams gewest de transportzone Meer te beschouwen als een poort van Vlaams niveau. Zij wenst dat het Vlaams gewest een ontwikkelingsperspectief voor dit gebied opmaakt in samenhang met het grensoverschrijdend karakter, de ontsluiting en de aanleg van de hogesnelheidslijn.
- De provincie vraagt aan het Vlaams gewest om snel en gelijktijdig de gebieden van de natuurlijke structuur, de agrarische structuur en de bosstructuur op Vlaams niveau af te bakenen.

5.3. Taken voor de gemeenten

- De gemeenten bepalen in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan welke van de geselecteerde woonkernen de functie van hoofddorp zal vervullen. Ook wordt gemotiveerd aangegeven op welke wijze bijkomende woon- en werkfuncties in het hoofddorp worden georganiseerd.

IV.4 Gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur

1. Uitgangspunten

De algemene uitgangspunten handelen zowel over het wegvervoer als over het openbaar vervoer.

Geïntegreerde benadering van ruimtelijke ordening, mobiliteit en infrastructuur

De ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur wordt benaderd vanuit de gewenste ruimtelijke structuur voor de provincie. Een ruimtelijke visie op mobiliteit veronderstelt een verkeers- en vervoersinfrastructuur die ruimtelijke ontwikkelingen op een verantwoorde wijze stuurt, deze mogelijk maakt daar waar zij gewenst zijn en deze verhindert daar waar zij ongewenst zijn. De gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur binnen de provincie Antwerpen wil het open en stedelijk karakter van de provincie ondersteunen. Hiervoor wordt een gebiedsgerichte visie op mobiliteit ontwikkeld.

Bundeling van infrastructuren en afstemming van verschillende modi

Het bundelen van verkeersinfrastructuren wil het te groot ruimtegebruik een halt toe roepen en verdere ruimtelijke ontwikkelingen concentreren. De onderlinge afstemming van de verschillende vervoersmodi creëert een grotere multimodaliteit en verhoogt de aantrekkelijkheid van alternatieven voor het wegverkeer. De bestaande verkeers- en vervoersinfrastructuur wordt geoptimaliseerd zodat geen nieuwe ruimte moet worden aangesneden.

Gedifferentieerde bereikbaarheid

De provincie kan niet overal even toegankelijk en bereikbaar zijn. Dat werkt verdere verstedelijking en versnippering van de ruimte in de hand. Te grote toegankelijkheid leidt enerzijds tot nieuwe ontwikkelingen op plaatsen waar dit niet gewenst is en anderzijds worden bestaande potenties verzwakt. Op lange termijn veroorzaakt dat zelfs bijkomende congestie en uiteindelijk een lagere bereikbaarheid. Om dit te vermijden wordt per deelruimte naar een aangepast verkeers- en vervoerssysteem gezocht. De toegankelijkheid wordt gedifferentieerd: voor bepaalde gebieden wordt deze geoptimaliseerd en voor andere ingeperkt.

Uitbouw van gedifferentieerde verkeers- en vervoersgebieden

De mate van bereikbaarheid en toegankelijkheid van een gebied wordt afgestemd op het specifiek gewenst ruimtelijk karakter van dat gebied. Binnen elk gebied wordt bepaald welk netwerk kan en moet worden uitgebouwd. Dat veronderstelt het verwezenlijken van krachtige openbaar vervoerssystemen in gebieden met geconcentreerde activiteiten (systemen die in staat zijn de modal split op substantiële wijze te beïnvloeden), het bevorderen van het gebruik van de fiets zowel in dichtbebouwde gebieden als in meer diffuse ruimten.

Categorisering van het wegennet

De functionele categorisering van het wegennet heeft tot doel de provincie ruimtelijk te ordenen. Binnen de mazen van het hoofdwegennet wordt de bereikbaarheid telkens afgebouwd in verhouding met de afstand tot de hoofdwegen. Een toenemende afstand tot het hoofdwegennet gaat gepaard met een afnemende bereikbaarheid en toegankelijkheid. De secundaire wegen brengen het verkeer naar het primair net en het hoofdwegennet. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden bereikbaarheidsprofiel en mobiliteitsprofiel op elkaar afgestemd. De hiërarchische afbouw van de intensiteiten op het wegennet veronderstelt een parallelle afbouw van de ruimtelijke activiteiten.

Verdichting van het openbaar vervoer op provinciaal niveau

Het openbaar vervoersnet wordt verder geoptimaliseerd. Het provinciaal verbindend netwerk (IR-lijnen en snelbussen) vormt het basisraster. Het intergemeentelijk netwerk (L-lijnen, voorstedelijk vervoer, verbindende buslijnen) verfijnt de mazen van het raster waar nodig. De lokale ontsluitende netwerken (fietsnetwerk, vraagafhankelijk openbaar vervoer enz.) voeden de knooppunten van het raster.

Ondersteuning van het openbaar vervoer via flankerende maatregelen

Bij het uitwerken van een beter openbaar vervoersnet zijn de flankerende maatregelen essentieel. Het gaat hier om verbetering van de doorstroming van het openbaar vervoer (lichtenbeïnvloeding, eigen tram- en busbanen enz.), verzorging van de halte-infrastructuur, aandacht voor informatie.

2. Visie en concept

De gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur moet bijdragen tot een grotere samenhang tussen de overige deelstructuren. Hij wordt opgemaakt rekening houdend

met de locatie van bestaande activiteiten en functies. Omgekeerd heeft deze deelstructuur een bepalende rol voor het lokaliseren van andere activiteiten.

Het concept voor de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur bevat volgende principes.

- De gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur van de provincie wordt opgebouwd rond het grootstedelijk gebied Antwerpen. Het **grootstedelijk gebied Antwerpen** en de **Antwerpse haven** vormen het centrum van infrastructuur binnen de provincie. Het grootstedelijk gebied is enerzijds knooppunt van bundels van infrastructuur en anderzijds begin- en eindpunt ervan. De noord - zuid bundels van infrastructuur verbinden de stedelijke netwerken van internationaal niveau in de Benelux delta. De oost - west bundels van infrastructuur vormen dragers van geconcentreerde ontwikkelingen.
- De ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur ondersteunt en versterkt de bestaande concentraties en meest verstedelijkte gebieden. Het beeld van de **Antwerpse fragmenten** als kluwen van stedelijke deelruimten wordt ondersteund door een dicht en hoogwaardig netwerk van verbindingen. Het grootstedelijk gebied Antwerpen en de regionaalstedelijke gebieden Mechelen en Turnhout worden gekenmerkt door een hoogwaardig netwerk van verbindingen, voornamelijk gericht op openbaar vervoer. Binnen het grootstedelijk gebied Antwerpen worden de stam- en aanvoerlijnen en ook de ontsluitende lijnen geoptimaliseerd enerzijds door een hoger aanbod aan lijnen, goede infrastructuurvoorzieningen en de uitbouw van goede overstappunten in de kernen aan de rand van het stedelijk gebied, anderzijds door de invoering van een aantal tangenten die deze punten onderling verbinden.
- Het beeld van de **Noorderkempen** als open gebied wordt ondersteund door het beperken van het aantal bundels en trajecten. De meest noodzakelijke bereikbaarheid en toegankelijkheid worden gegarandeerd door een aantal noord - zuid gerichte verkeers- en vervoersassen en een enkele oost - west gerichte as. Deze verbinden het grootstedelijk gebied Antwerpen en de Antwerpse haven met de toegangen tot de twee enige grote centra binnen het gebied: Hoogstraten en Turnhout. De toegankelijkheid wordt eveneens beperkt door de hoofdwegen voornamelijk als verbindingswegen te beschouwen en een beperking van het aantal aansluitpunten door te voeren. Deze aansluitpunten kunnen worden gevoed door het organiseren van vraagafhankelijk openbaar vervoer en het uitbouwen van fietsnetwerken.
- Het beeld van de **oostelijke netwerken** als concentraties van stedelijke en economische gebieden wordt ondersteund door enerzijds de kleinstedelijke gebieden als knooppunten van bundels en trajecten te versterken en anderzijds intern een frequent collectief vervoerssysteem aan te bieden voor specifieke doelgroepen. De economische netwerken kennen een hoge werkgelegenheid en zijn bijgevolg bezoekersintensieve gebieden. Om binnen het woon-werkverkeer de autoverplaatsingen te kunnen beperken worden de netwerken van een interne pendeldienst voorzien.

Fietsverkeer kan een groot deel van deze autoverplaatsingen voor zijn rekening nemen.

- Het beeld van het **Netegebied** als tegelijk sterk natuurlijk en cultureel gebied wordt ondersteund door enerzijds een aantal rust- en stiltegebieden te definiëren en anderzijds de Kempische kleinstedelijke gebieden te versterken als knooppunten binnen het bovenlokaal (openbaar) vervoer. De toe- en afvoervoorzieningen van deze stedelijke gebieden worden versterkt. Het Netegebied wordt van hieruit toegankelijk gemaakt via vraagafhankelijk openbaar vervoer, maar in hoofdzaak via de uitbouw van fiets- en voetgangersnetwerken.

Visie en concept worden uitgewerkt in volgende beleidsdoelstellingen.

- Zowel binnen het goederenvervoer als binnen het personenvervoer moeten alternatieven voor het wegverkeer prioriteit krijgen. Voor het goederenvervoer betekent dat het bevorderen van het goederentransport over het spoor en via het water. Voor het personenvervoer veronderstelt dat de nodige aandacht voor het uitbouwen van fiets- en openbaar vervoersnetwerken.
- Door een betere afstemming van de verschillende modi op elkaar kan de uitwisseling worden geoptimaliseerd. Op die manier wordt de multimodaliteit bevorderd. Dat vereist de uitbouw van goed uitgeruste multimodale knooppunten, van verzamel- en verdeelpunten zowel op provinciaal, intergemeentelijk als gemeentelijk niveau. Belangrijk is de aansluiting op deze punten van krachtige openbaar vervoerssystemen en fietsnetwerken die de modal split kunnen beïnvloeden omwille van hun frequentie, snelheid en comfort. De aansluiting op de knooppunten zowel van de weg, van het openbaar vervoer als van de fiets moet multimodaliteit bevorderen. De uitrustingsgraad en het voorzieningenniveau samen met het ruimtelijk karakter van de knooppunten moeten hierbij helpen.
- Het bestaand openbaar vervoersnet moet optimaal worden beheerd en efficiënt worden benut.
- De provincie kan een belangrijke rol spelen bij het integreren van bovenstaande principes in een globaal en hoogwaardig verkeersmanagement.

3. Elementen van de gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur

kaart 48: *gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur*

De gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur bestaat uit dezelfde soorten elementen als de bestaande structuur. Zij vertalen echter de hiervoor weergegeven concepten. Het gaat om:

- bundels;

ruimtelijk structuurplan provincie antwerpen

- trajecten;
- knooppunten;
- specifieke gebieden zoals gebieden met een netwerk voor langzaam verkeer, gebieden met een dicht (voor)stedelijk vervoersnet, het havengebied.

Volgende bundels maken deel uit van de gewenste verkeers en vervoersstructuur:

- Antwerpen - Beveren: N70 - spoorlijn 59;
- Antwerpen - Bergen-op-Zoom: A12 en spoorlijn 11;
- Antwerpen - Breda: E19 - N1 - HSL;
- Antwerpen - Herentals - Geel - Mol: E313 - Albertkanaal - N71 - spoorlijn 15;
- Antwerpen - Herentals - Meerhout: E313 - Albertkanaal;
- Antwerpen - Mechelen - Brussel: E19 - A12 - N1 - spoorlijn 25 - spoorlijn 27 - Schelde - Zeekanaal;
- Lier - Heist-op-den-Berg - Aarschot: N10 - spoorlijn 16;
- Lier - Nijlen - Herentals: N13 - spoorlijn 15;
- Mechelen - Willebroek - Temse: N16 - spoorlijn 54;
- Mechelen - Leuven: N26 - spoorlijn 53 - kanaal Leuven - Dijle.

4. Uitwerking van de provinciale taken

4.1. Aanzet tot een gebiedsgerichte visie op mobiliteit

kaart 49: gewenste ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur per deelruimte

De geïntegreerde visie op de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur is ontwikkeld vanuit de veertien deelruimten. Per deelruimte wordt een verkeers- en vervoerssysteem gedefinieerd dat de gewenste ruimtelijke structuur kan ondersteunen.

Hoogwaardig openbaar vervoersnetwerk binnen de stedelijke gebieden

Het openbaar vervoer in het grootstedelijk gebied **Antwerpen** wordt verder in punt 4.3.5. besproken.

Het openbaar vervoer binnen het **Mechelse** bestaat uit een stadsnet dat instaat voor de interne bediening van het stedelijk gebied. De stad vormt een knooppunt in het intergemeentelijk openbaar vervoer (spoor en snelbus). De toegang tot de kern dient te worden verzekerd door een goede doorstroming van het openbaar vervoer.

Het openbaar vervoer binnen het **Turnhoutse** bestaat uit een stadsnet dat zorgt voor de interne bediening van het stedelijk gebied waartoe ook Beerse, Vosselaar en Oud-

Turnhout behoren. De stad vormt tevens een knooppunt in het bovenlokaal openbaar vervoer (spoor, verbindende buslijn). Een goede doorstroming van het openbaar vervoer is noodzakelijk om de kernstad haar rol als knooppunt te laten vervullen.

Selecte toegankelijkheid voor het bebouwd perifeer landschap ten noorden van Antwerpen

Vier stamlijnen en twee tangenten doorkruisen het bebouwd perifeer landschap. Een aantal punten in het gebied worden als verzamel- en verdeelpunt geselecteerd. Zowel het openbaar vervoer als de secundaire wegen sluiten hierop aan. Zij vormen tegelijk verzamelpunt voor en toegang tot het gebied. Zij komen in aanmerking voor de uitbouw van een randparking en de aansluiting op lokale fiets- en voetgangersnetwerken. De uitrusting van deze punten met een aantal voorzieningen is louter gericht op de schaal van de deelruimte.

Netwerk voor langzaam verkeer in de Antwerpse gordel

De gewenste structuur voor de Antwerpse gordel vereist een beperkte toegankelijkheid die veeleer gericht is op zijn groen, waardevol karakter. Lokale fiets- en voetgangersnetwerken moeten de gordel voornamelijk ontsluiten en koppelen aan het voorstedelijk vervoersnet.

Pendeldienst in het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas

Het stedelijk landschap Mechelen - Sint-Niklaas wordt voorzien van een frequente pendeldienst⁵² tussen de belangrijkste attractiepunten in deze ruimte en de knooppunten. De pendeldienst zorgt voor een vlotte af- en aanvoer van deze meest druk bezochte punten (bijvoorbeeld recreatiedomeinen, bedrijventerreinen enz.). Binnen gebieden met een hoge werkgelegenheid en met bezoekersintensieve functies is het stimuleren van woon-werkverplaatsingen met het openbaar vervoer een belangrijke taak.

Ontsluiting van het Mechels rasterlandschap via de randen

Het Mechels rasterlandschap vraagt om een goede ontsluiting omwille van zijn relatief dichte bevolking en zijn diffuse structuur. De randpolen vertonen een gedifferentieerd uitrustingsniveau (regionaalstedelijke en kleinstedelijk gebieden). Zij worden goed ontsloten zowel via de weg als met het openbaar vervoer. De ontsluiting van dit gebied ten opzichte van zijn randen moet worden geoptimaliseerd. Een streekeigen openbaar vervoerssysteem moet het middengebied ontsluiten ten opzichte van zijn randen. Dit ver-

⁵² Pendeldiensten behoren tot het ontsluitend niveau. Ze kunnen het voor- en natransport verzekeren tussen knooppunten op stamlijnen en een autonome taak opnemen in het vervoer tussen de randgemeenten onderling daar waar een klassieke lijndienst te ruim bemeten zou zijn.

onderstelt de uitbouw van vraagafhankelijk openbaar vervoer en/of een fietsnetwerk ter bediening van deze polen.

Bundeling van toegankelijkheid voor de open Kempen

De open Kempen vraagt om een beperkte toegankelijkheid. Een beperkt aantal verzamel- en verdeelpunten worden bepaald om het gebied te ontsluiten. De ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur vertoont een sterke gerichtheid op Antwerpen. Deze radiale assen worden door de concentrische bediening van de haven doorsneden. De snijpunten van beide structuren komen in aanmerking voor de uitbouw van multimodale knooppunten op het niveau van de deelruimte. Ten westen van E19 is de verknoping van weg en openbaar vervoer het meest interessant ter hoogte van Kalmthout. Dat heeft te maken met de aanwezigheid van het station en van een verknoping van verschillende buslijnen. Het gebied komt in aanmerking als overstappunt met park and ride en ook bike and ride faciliteiten. Ten oosten van E19 wordt het gebied gestructureerd door de knooppunten Hoogstraten en Mallé. De afstemming van het tussengebied op deze polen kan via vraagafhankelijk openbaar vervoer en fietsnetwerken.

Beperkte toegankelijkheid van het rustig grensgebied

De trajecten doorkruisen het gebied in noord - zuid en oost - west richting, respectievelijk door de gerichtheid Turnhout - Tilburg en Antwerpen - Eindhoven. Zij hebben hier een voornamelijk verbindend karakter. Buiten de bestaande polen en centra worden geen andere knooppunten uitgebouwd. De optie is het creëren van een rust- en stiltegebied met het accent op netwerken voor langzaam verkeer.

Optimale bediening van de stedelijke netwerken

Het netwerk 'Kempische as' telt een aantal polen met elk een eigen karakter (ruimtelijk, functioneel). De optimalisering van de wisselwerking tussen deze complementaire polen wordt verzorgd door op doelgroepen gericht collectief vervoer. Binnen de Kempische poort vormt Herentals tegelijkertijd een toegang tot het netwerk en anderzijds een toegang tot de provincie. Herentals, Geel en Mol vormen belangrijke knooppunten binnen het bovenlokaal openbaar vervoer.

Mol wordt beschouwd als recreatief knooppunt. De ontsluiting van het recreatiegebied van Mol en omgeving moet van hieruit worden georganiseerd (aansluiting van fietsnetwerk, eigen pendeldienst in functie van recreatieoordelen).

Het netwerk 'Albertkanaal' komt tevens in aanmerking voor een doelgroep gericht collectief vervoer tussen de polen Herentals en Hasselt.

Netwerk voor langzaam verkeer in het gebied van de Kleine Nete

De trajecten binnen het gebied van de Kleine Nete hebben hoofdzakelijk een verbindend en doorgaand karakter. Tussen E34 en de Kempische as worden rust- en stiltegebieden uitgebouwd. De toegankelijkheid wordt beperkt. De stedelijke gebieden aan de rand zorgen voor de nodige bediening en voorzieningen voor het gebied. Enkel Tielen en Retie als knooppunten van openbaar vervoer komen in aanmerking als extra verzamel- en verdeelpunt voor het gebied. Het wordt bediend door openbaar vervoer en kan door de aansluiting op fiets- en voetgangersnetwerken het gebied voeden. Dat veronderstelt zowel een afstemming van het functioneel als recreatief fietsverkeer. Het kanaal Herentals - Bocholt is een belangrijk element bij de uitbouw van netwerken voor langzaam verkeer.

Ontsluiting van de Grote Nete via de randen

Het gebied wordt gekenmerkt door een beperkt aantal trajecten binnen de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur. De gebieden tussen deze assen worden afgestemd op de omliggende polen en uitrustingen. Vraagafhankelijk openbaar vervoer en fietsnetwerken zorgen voor de nodige rust en voor de ontsluiting van de tussengebieden naar de omliggende knooppunten.

4.2. Selectie van secundaire wegen

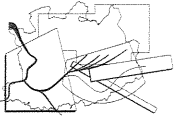
kaart 50: selectie van secundaire wegen

4.2.1. Uitgangspunten bij de categorisering van het wegennet

Sturing van ruimtelijke ontwikkelingen

De selectie van secundaire wegen kan niet worden losgekoppeld van bestaande en gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Niettegenstaande de afgeleide functie van verkeers- en vervoersinfrastructuren is en blijft de ruimtelijk structuurbepalende en genererende rol ervan doorheen de jaren duidelijk zichtbaar. De categorisering van het wegennet heeft tot doel verdere ruimtelijke ontwikkelingen op een verantwoorde wijze te sturen. De selectie van secundaire wegen wordt gebruikt om de provincie ruimtelijk te ordenen⁵³.

⁵³ Onderstaande paragrafen putten in grote mate uit een deelonderzoek in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen. Studiegroep Omgeving, Selectie van secundaire wegen, Juli 1998.

Functionele categorisering

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen stelt dat voor de functionele categorisering van het wegennet niet alleen wordt uitgegaan van de beheerder of van het huidig profiel van de weg. Wel wordt op basis van een lange termijnperspectief vertrokken van de gewenste hoofdfunctie van de weg. Men dient prioriteit te geven ofwel aan de bereikbaarheid ofwel aan de leefbaarheid.

Bestaande ruimtelijke en infrastructurele gegevenheid als basis

Het kader waarbinnen de selectie van secundaire wegen plaatsvindt, wordt gevormd door:

- de gegeven structuur van mobiliteitsgenererende elementen (bijvoorbeeld de ligging van economische knooppunten of toeristisch-recreatieve knooppunten);
- het hoofdwegennet en het primair wegennet, vastgelegd binnen het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen;
- de bestaande wegen die voor selectie in aanmerking komen (gewestwegen, provinciale wegen en gemeentewegen meer bepaald de buurtwegen van groot verkeer).

4.2.2. Definities van secundaire wegen

Functionies en eisen

De gewenste hoofdfunctie van secundaire wegen is voornamelijk een verzamelfunctie op bovenlokaal niveau, gemengd met de functie van lokaal toegang gevend. De doorgaande verkeersfunctie is ondergeschikt aan de lokale verblijfsfunctie. De belangrijkste eisen zijn de verkeersleefbaarheid en de ruimtelijke inpassing. Beide primeren op de kwaliteit van de verkeersafwikkeling.

De secundaire wegen zijn van belang voor de ontsluiting van gebieden naar de primaire wegen en hoofdwegen en voor de bereikbaarheid van diverse activiteiten langs deze wegen. Zij hebben een dubbele rol te vervullen: verbinden en verzamelen. Zij moeten tegelijk een vlotte doorstroming en een goede bereikbaarheid garanderen.

In het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen wordt gesteld dat bij de secundaire wegen in conflictsituaties de verbindende functie ondergeschikt is aan de verzamelende functie en aan de verblijfsfunctie.

De eisen van verkeersleefbaarheid en ruimtelijke inpassing zijn bepalend voor uitspraken omtrent de aanpak en de herinrichting van de weg. Een belangrijk element hierbij is

de draagkracht van de ruimte, afhankelijk van open of bebouwde ruimte, aantal te doorkruisen kernen, aard van randactiviteiten, lintbebouwing, aantal voertuigen per dag.

Verfijning van de types volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

Na het interprovinciaal overleg is besloten dat de provincies de definitie van een secundaire weg volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen verder wensen te verfijnen⁵⁴. Dit heeft geleid tot volgende onderverdeling van secundaire wegen.

Secundaire weg type I

De hoofdfunctie van de weg is **verbinden** op bovenlokaal niveau op basis van mobiliteitsgenererende activiteiten van provinciaal niveau. Indien de weg een maas verkleint, moeten filters en weerstanden worden ingebouwd zodat kortsluiting tussen twee hoofdwegen of primaire wegen, waardoor de weg als een primaire weg gaat functioneren, wordt vermeden.

Secundaire weg type II

De hoofdfunctie van de weg is **verzamelen** naar het hoofdwegennet op bovenlokaal niveau. Dit type heeft slechts in tweede instantie een verbindende functie. Het toegang geven neemt hier een belangrijkere plaats in dan bij het type I.

Secundaire weg type III

De weg had in de meeste gevallen oorspronkelijk een verbindende functie op Vlaams niveau als steenweg. Deze functie wordt door een parallelle autosnelweg (hoofdweg) overgenomen. Momenteel heeft de weg een verzamelfunctie op lokaal niveau en vaak ook een toeganggevende functie zonder de leefbaarheid van de omgeving in het gedrang te brengen. De weg zal als een **drager van belangrijke fiets- en openbaar vervoerverbindingen**, zowel lokaal als bovenlokaal, worden uitgebouwd. Auto- en vrachtverkeer blijven uiteraard mogelijk maar zijn ondergeschikt aan fietsers en openbaar vervoer. Dit type weg is gewoonlijk ruimtelijk structuurbepalend op bovenlokaal niveau.

4.2.3. Ruimtelijke principes bij de selectie van secundaire wegen

Hiërarchie

De hiërarchische ordening van het wegennet heeft tot doel het verkeer op basis van verplaatsingsafstand en -richting zo snel mogelijk naar het voor een bepaalde verplaatsing meest geschikt wegennet te leiden.

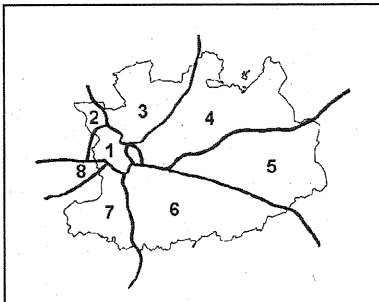
⁵⁴

Dit interprovinciaal overleg vindt plaats in het kader van de Vereniging van Vlaamse Provincies.

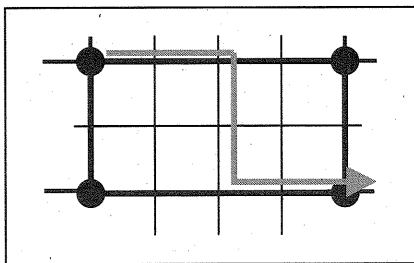
Verfijning van het hoofdwegennet

Het basisprincipe is de hiërarchie van het wegennet strikt door te voeren. Het geheel van secundaire wegen vormt enkel in combinatie met het hoofdwegennet en het primair wegennet een samenhangend netwerk. Zij verfijnen de mazen van het hoofdwegennet (figuur 18). Dat veronderstelt binnen de mazen van het hoofdwegennet geen rastervormig patroon (figuur 19), maar wel een hiërarchisch vertakte structuur of boomstructuur (figuur 20). Op die manier wordt oneigenlijk gebruik van het wegennet vermeden.

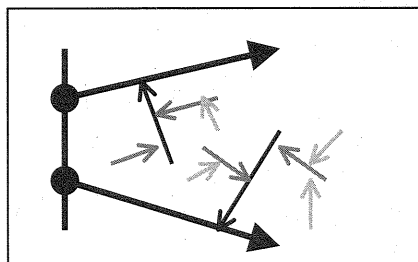
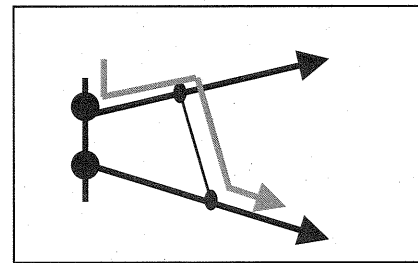
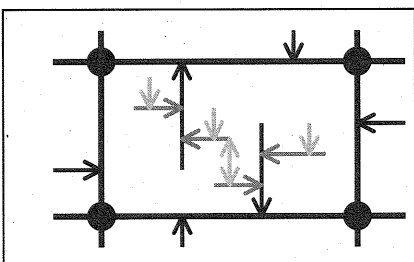
figuur 17: mazen van het hoofdwegennet

figuur 18: rasterpatroon in een wegennet

figuur 19: boomstructuur in een wegennet

Afvoer van het verkeer naar een hoger net

Het verkeer wordt verzameld en zo snel mogelijk naar het hoofdwegennet en het primair wegennet gebracht. In principe wordt getracht zoveel mogelijk rekening te houden met de in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geselecteerde aansluitpunten van het type 4 op de hoofdwegen⁵⁵.

Behoud van ruimtelijke samenhang

Het uitsluitend werken met korte wegsegmenten die het verkeer zo snel mogelijk naar het hoofdwegennet brengen zonder de omliggende ruimte onnodig met verkeer te belasten, zou de ruimtelijke samenhang in gevaar brengen. Vanuit ruimtelijk oogpunt is het van belang dat een weg in zijn totaliteit wordt geselecteerd om als een ruimtelijk systeem te worden beschouwd en uitgebouwd. Het toekennen van de gehele weg aan een zelfde wegbeheerder maakt het mogelijk enerzijds de ruimtelijke samenhang en kwaliteit prioriteit te geven boven lokale belangen en anderzijds een algemene bereikbaarheid te garanderen die door de uiteenlopende beslissingen van de lokale besturen zou kunnen verloren gaan.

Herkenbare vormgeving

Een te complex onderverdeeld wegennet en een overaanbod aan categorieën brengen de verkeersleesbaarheid in gevaar. Een eenduidige aanpak en een herkenbare vormgeving van alle secundaire wegen zijn noodzakelijk om een helder verkeersbeeld te verkrijgen en om het gewenst verkeersgedrag af te dwingen.

Filters tegen oneigenlijk gebruik

Bij de selectie van secundaire wegen bestaat het gevaar dat kortsluitingen tussen de hoofdwegen worden gecreëerd. Het inbouwen van een of meerdere filters bij secundaire wegen moet oneigenlijk verkeer op deze wegen ontmoedigen. Dat verkeer ontstaat door het gebruik van alternatieve tracés of sluitkroues voor de overvolle hoofdwegen. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen omschrijft immers dat geselecteerde trajecten geen afbreuk mogen doen aan het functioneren van het hoofdwegennet en er de taak niet van mogen overnemen.

⁵⁵

Deze aansluitpunten verzorgen een verzamelfunctie voor een kleinstedelijk gebied, een specifiek economisch knooppunt of een stedelijk of economisch netwerk op internationaal en Vlaams niveau. Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 480.

In een filter is de verkeersfunctie volledig ondergeschikt aan de verblijfsfunctie. De inrichting en locatie zijn na overleg met de provincie een taak voor de lokale besturen. Dit vraagt een sterke ruimtelijke vertaling. Elke filter komt in aanmerking voor een strategisch project.

Weerstanden eindpunten van secundaire wegen

Om te verhinderen dat secundaire wegen die eindigen aan de rand van kernen, met elkaar worden kortgesloten met nadelige gevolgen voor de leefbaarheid van de kernen worden weerstanden aangeduid. Zij gaan verder dan filters. Zij stoppen het doorgaand verkeer in plaats van het te filteren. De manier waarop weerstanden worden gerealiseerd, is een lokale bevoegdheid.

Prioriteit voor fietsers en openbaar vervoer op de steenwegen

De oude steenwegen waarvan de functie door (parallele) hoofdwegen is overgenomen, spelen een belangrijke rol in lokale en bovenlokale verbindingen. Deze wegen vormen de meest directe verbinding tussen de verschillende kernen. Tegelijk zijn er heel wat verblijfsgebieden en andere activiteiten op geënt. Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen geeft hun het statuut van secundaire weg type III. De secundaire wegen type III worden dan ook beschouwd als belangrijke assen voor fietsers en openbaar vervoer. Het verschil ten opzichte van de andere types van secundaire wegen zal zich voornamelijk in de verkeerstechnische aspecten bevinden. Voorbeelden zijn prioriteit voor het openbaar vervoer bij kruispunten, lichtenbeïnvloeding, de busstopplaats op de weg zelf, aanloopstroken naar verkeerslichten en vrije busbanen, aandacht voor veilige en comfortabele fietsvoorzieningen enz.

Stedelijke wegen geen secundaire wegen

Wegen in een stedelijk gebied worden niet beschouwd als secundaire wegen maar als stedelijke wegen. De verkeersfunctie wordt hier door de dicht bebouwde ruimte gedomineerd. Deze wegen dragen niet meer bij tot het functioneren van het verkeer op het niveau van de provincie, wel tot het intern functioneren van het stedelijk gebied op zich.

Geen doorsteken

Er wordt zoveel mogelijk gezocht naar secundaire wegen die per maas functioneren en dan ook binnen diezelfde maas blijven. Dit veronderstelt dat secundaire wegen uit twee verschillende mazen niet in hetzelfde punt op het hoofdwegennet worden aangesloten. Op die manier wordt het creëren van doorsteken vermeden.

Mogelijke omleidingen op secundaire wegen

Indien in de toekomst blijkt dat de leefbaarheid van een kern op een secundaire weg in de verdrukking komt en door een herinrichting van de weg zelf niet kan worden gegarandeerd, dan moet de aanleg van omleidingen mogelijk blijven. De omleiding neemt dan de taak en de functie van de secundaire weg doorheen de kern over.

4.2.4. Methodiek

De methodiek voor de selectie van secundaire wegen bestaat uit twee stappen. In een eerste stap wordt op een theoretische manier gezocht naar gewenste secundaire verbindingen binnen de gegeven structuur van mobiliteitsgenererende elementen. De mobiliteitsgenererende elementen (bijvoorbeeld de economische knooppunten en de kleinstedelijke gebieden) en het hoofdwegennet worden op elkaar gelegd. Enkel de strikt nodige secundaire verbindingen worden opgetekend. Een eerste theoretisch net van secundaire verbindingen komt hieruit naar voren. Wel moet duidelijk worden gesteld dat de term 'secundaire verbindingen' nog geen effectieve wegen beoogt, maar louter naar gewenste relaties verwijst.

In een tweede stap wordt dit theoretisch net van secundaire verbindingen geconfronteerd met de bestaande wegen. De wegen die in aanmerking komen om te worden geselecteerd, zijn gewestwegen, provinciale wegen en buurtwegen van groot verkeer. Voor elke theoretische verbinding wordt gezocht naar een mogelijke omzetting in een bestaand wegtracé. Bij deze confrontatie wordt tevens een beroep gedaan op drie verschillende kwantitatieve criteria op basis van het beleidsscenario van het provinciaal multimodaal model. Deze criteria zijn:

- de intensiteiten;
- het percentage zwaar verkeer;
- de gemiddelde ritlengte (aanduiding van de hoeveelheid doorgaand verkeer op een weg.

De loskoppeling van het bestaand wegennet in de eerste stap heeft een aantal voordelen. Door deze theoretische aanpak vermijdt men reeds op voorhand te worden beïnvloed door de huidige profilering en/of de beheerder van de weg. Het maakt een uiterst selectieve en systematische opbouw mogelijk.

4.2.5. Selectie

De selectie van de secundaire wegen is per maas gebeurd. De symbolische aanduiding op de kaart verwijst niet naar een afbakening van specifieke baanvakken. Dit gebeurt bij

de opmaak van een streefbeeld bij een geplande herinrichting van de betrokken secundaire weg.

tabel 26: selectie van de secundaire wegen

maas 3	<ul style="list-style-type: none"> - Type I: N117 (tussen E19 en Nederlandse grens) verzorgt een verbindende functie op bovenlokaal niveau. Type II: N111 (tussen N117 en N11) verzorgt een verzamelende functie
	<p>naar A12 en het havengebied voor maas 3 in het algemeen en voor Kalmthout in het bijzonder.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Type III: N11 (tussen N1 en de Nederlandse grens) en N1 (tussen Antwerpen en de Nederlandse grens) worden geselecteerd als belangrijke fiets- en openbaar vervoersassen met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie. <p><i>Aandachtspunt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - In een streefbeeld voor A12 zal naar een verbinding worden gezocht tussen N111 en A12.
maas 4	<ul style="list-style-type: none"> - Type II: N14 (tussen E34 en Hoogstraten) verzorgt een verzamelende functie naar E34 voor Hoogstraten en een groot deel van maas 4. - Type II: N133 (tussen Malle en E19) verzorgt een verzamelende functie voor Malle naar E19. N132 (tussen Beerse en E34) verzorgt een verzamelende functie voor Beerse naar E34. N118 (tussen Arendonk en E34) verzorgt een verzamelende functie voor Arendonk naar E34. - Type II: N119 (tussen R13 en de Nederlandse grens) verzorgt een ontsluitende functie tussen Turnhout en de Nederlandse grens. - Type III: N12 en N112 worden geselecteerd van de stad Antwerpen tot Turnhout als belangrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie (N12 tussen stad Antwerpen en R11, N112 tussen R11 en N12, N12 vanaf het kruispunt met N112 tot Turnhout). - Type III: N18 wordt geselecteerd van Retie tot Turnhout als belangrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie. - Type III: N115 wordt geselecteerd tussen Hoogstraten (N14) en N1 als openbaar vervoersas en drager van fietsverbindingen. De weg is met name drager van stamlijnen van voorstedelijk vervoer. <p><i>Aandachtspunt</i></p> <p>Het is op dit moment niet duidelijk of N124 al dan niet als secundaire weg moet worden geselecteerd. Er zijn zowel argumenten voor als te-</p>

gen. Elementen in de discussie zijn onder andere het gewicht van de verkeersrelaties tussen Hoogstraten en Turnhout, afhankelijk van de rol van Hoogstraten in zijn ruimere omgeving, de mogelijke opheffing van het op- en afrittencomplex in Meer waardoor de weg als route voor doorgaand verkeer aan belang inboet, de belasting van het centrum van Merksplas. Verder onderzoek moet hierover uitsluitsel brengen.

maas 5	<ul style="list-style-type: none"> - Type II: N18 verzorgt een verzamelende functie in het oosten van maas 5. N71 en N19 zijn verantwoordelijk voor de verbindende functie. De weg wordt geselecteerd vanaf Retie tot Mol en van Mol tot Balen. N118 wordt geselecteerd vanaf Retie tot E34, voor de aansluiting van deze as op E34. - Type II: N123 tussen Lichtaart en Kasterlee voldoet aan de verschillende criteria en zorgt eveneens voor de ontsluiting van Bobbejaanland. - Type III: N18 wordt geselecteerd van Retie tot Turnhout als belangrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie. <p><i>Aandachtspunt</i></p> <p>N14 is tussen E34 en E313 niet geselecteerd als secundaire weg. Op die manier wordt vermeden dat een alternatieve noord - zuid verbinding, parallel met E19, ontstaat. Wel pleit de provincie om de splitsing van E34 en E313 om te vormen tot een volwaardig kruispunt zodat terugdraaibewegingen tussen beide snelwegen mogelijk worden (komend van Hasselt via E313 naar E34 in de richting van Turnhout en omgekeerd).</p>
maas 6	<ul style="list-style-type: none"> - Type I: N19 tussen Geel en de grens met de provincie Vlaams-Brabant wordt geselecteerd als belangrijke schakel van de noord - zuid verbinding in het oosten van de provincie (hierbij zijn supplementaire maatregelen nodig op de aansluitende wegen die vandaag belast zijn met hoge intensiteiten vrachtverkeer). - Type II: N14 in combinatie met N108 verzorgt voor de zuidelijke oever van de Nete een verzamelende functie tussen Lier, Duffel en het hoofdwegennet. Ten noorden van de Nete wordt Duffel via N14 aangesloten op het hoofdwegennet van Lier en via de buurtweg van groot verkeer nr. 110/2 (Lage Vosbergstraat, A. Stockletlaan) en de gewestweg nr. N1c (Bussestraat) op E19. Om te vermijden dat deze verschillende selecties met elkaar worden verbonden, wordt ter hoogte van het centrum van Duffel een weerstand ingetekend. Goede aansluitingen op de ring van Lier zijn noodzakelijk. De buurtweg van groot verkeer nr. 110/2 en de gewestweg nr. N1c tussen de afrit Rumst en N1 voldoen aan verschillende criteria en dienen voor de aansluiting van Duffel (spe-

cifiek economisch knooppunt) en zijn economische bedrijvigheid op het hoofdwegennet. N15 (tussen de doorgetrokken R6 en N10) en Berlaarbaan - Mechelbaan (deel van buurtwegen van groot verkeer nr. 230/10 en 230/6) (omleiding te Koningshooikt is noodzakelijk) verzorgen een verzamelende functie tussen N10 en de ring rond Mechelen. N152 verzorgt een verzamelende functie tussen N19 en E313.

- Type III: N1 wordt geselecteerd van Antwerpen tot Mechelen als be-

	- langrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie. N116 wordt geselecteerd van Antwerpen (R11) tot N13 als belangrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie. N13 wordt geselecteerd van Lier tot Herentals als belangrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie. N10 wordt geselecteerd van Mortsel tot Lier als drager van fiets- en openbaar vervoerverbindingen.
maas 7	- Type I: N17 (tussen N16 en de grens met de provincie Oost-Vlaanderen) verzorgt een verbindende functie op bovenlokaal niveau. - Type I: De bestaande N171 tussen Eikenstraat en E19 samen met een nieuw aan te leggen verbinding tussen het bedrijventerrein 'Krekelenberg' te Boom - Niel en N171 zorgt voor een vlotte ontsluiting van het kleinstedelijk gebied Boom op het hoofdwegennet.
maas 8	- Type III: N70 (tussen Antwerpen linkeroever en de grens met de provincie Oost-Vlaanderen) wordt geselecteerd als belangrijke fiets- en openbaar vervoersas met een lokale en bovenlokale verbindingsfunctie.

4.2.6. Drager van een provinciaal stedelijk netwerk

Om in het centrum van de grote maas 6 een gepast antwoord te geven op de voorgestelde ontwikkeling van het provinciaal stedelijk netwerk Lier - Heist-op-den-Berg - Aarschot, wordt voorgesteld om N10 (tussen Lier en Aarschot), R16 en N14 tussen Lier en E313 een apart statuut te geven. Enerzijds zou een selectie als secundaire weg geen voldoende oplossing geven voor de problemen langs deze weg (verlating, baanwinkels). Anderzijds is het niet duidelijk of een selectie als primaire weg haalbaar is omwille van enkele moeilijke doortochten. Aan deze weg wordt het statuut 'drager van een provinciaal netwerk' gegeven. Belangrijk hierbij is dat de provincie zich verbindt om een streefbeeld voor deze weg te ontwikkelen.

maas 6	N10 (tussen Lier en Aarschot), R16 en N14 worden beschouwd als drager van het provinciaal stedelijk netwerk. Als voorwaarde geldt dat voor N10, R16 en een deel van N14 zo snel mogelijk een streefbeeld wordt opgesteld. Binnen dit streefbeeld zal bijzondere aandacht moeten uit-
--------	--

gaan naar de aanpak van de ring van Lier. Hierbij zijn een goede doorstroming en goede aansluitingen prioritair. Overleg met de provincie Vlaams-Brabant (deel van N10 tot Aarschot) en met het Vlaams gewest is daarbij essentieel.

4.3. Uitwerking van het provinciaal openbaar vervoer

4.3.1. Kenmerken⁵⁶

Twee basisfuncties

Het openbaar vervoer heeft twee basisfuncties die enigszins tegenstrijdig lijken. Het heeft enerzijds een ontsluitende functie (halten aandoen) en anderzijds een verbindende functie (rijden). Elke lijn heeft een ontsluitende en verbindende karakteristiek. Naargelang de onderlinge verhouding van deze twee karakteristieken kunnen openbaar vervoersbedieningen worden ondergebracht in categorieën. De hoge snelheidslijn is een bij uitstek verbindend systeem, de belbus een bij uitstek ontsluitend systeem.

Lijntypologie

Bij elk lijntype passen bepaalde karakteristieken. In een sterk gestructureerd openbaar vervoersnet heeft elke lijn haar typefunctie. Deze functie kan verbindend of ontsluitend zijn. Elke lijn doet hoofdzakelijk die knooppunten aan die met haar niveau en alle hogere niveaus overeenkomen.

tabel 27: karakteristieken van de bedieningsniveaus

niveau	voorbeeld producten	gemiddelde wensnelheid (km/u)	gemiddelde halteafstand in km	invloedsfeer in km
A internationaal (A1) en nationaal (A2)	IC	> 80	20 - 40	25
B provinciaal	IR regiosnelbus	60 - 70 50 - 55	15 - 25 10	12 12
C intergemeentelijk	L en voorstadstrein verbindende buslijn	45 - 55 35 - 45	3 - 5 1 - 3	3 2
D lokaal	ontsluitend vervoer	25	max. 0,8	0,8

⁵⁶ Onderstaande paragrafen zijn in grote mate gebaseerd op een deelonderzoek in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen. Het betreft: Verbruggen, H., Openbaar vervoer, Augustus 1998.

Vraagafhankelijk vervoer

Vraagafhankelijk vervoer is een bediening die de vorm aanneemt van een openbare taxidienst of van een belbussysteem. Het systeem bedient een veelvoud van halten ten opzichte van een gewone lijndienst. De dienstvoering gebeurt volgens oproep. De taxi of bus kan daarvoor van zijn rechtstreeks traject afwijken. Hierdoor kan een dienst over grote oppervlakken worden aangeboden met een bij uitstek ontsluitend karakter. Dergelijke bedieningen zijn vooral interessant voor een gebied met een ijle en zeer verspreide bebouwing.

4.3.2. Uitgangspunten**Kernenhiërarchie van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen**

Het uitzetten van een knooppuntennetwerk veronderstelt een zekere hiërarchie. Bij de bepaling van de hiërarchie binnen de openbaar vervoersknooppunten wordt uitgegaan van de vooropgestelde kernenhiërarchie in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en in het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen.

Bestaande infrastructuren als gegeven

Het uittekenen van het knooppuntennetwerk gaat uit van het bestaand netwerk van stations. Spoorweginfrastructuren met name spoor-, tram- en metrolijnen zijn niet flexibel maar stabiel, de trajecten zijn niet om de haverklap wijzigbaar. Zij worden als vaste gegevens beschouwd.

Opheffing van lacunes in het openbaar vervoer

De bediening door het spoorwegennet in de provincie Antwerpen is onvoldoende. Het knooppuntennetwerk dat voortvloeit uit de stedelijke knooppunten van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en uit het bestaand netwerk van stations, vertoont leemten. Het is nodig een aantal openbaar vervoersknooppunten toe te voegen, die zo mogelijk aansluiten bij de busstations, opdat binnen de provincie een optimale openbaar vervoersstructuur kan worden ontwikkeld.

Genuanceerde toegankelijkheid

De overheid rekent het garanderen van een minimale mobiliteit voor al haar burgers die in een reglementair woongebied wonen, tot haar plicht. Het kan echter niet de bedoeling zijn dat het verspreid wonen in de hand wordt gewerkt. Uiteindelijk pleit men toch voor een terugkeer naar de stedelijke gebieden. Het is dan ook van belang dat de toegankelijkheid wordt gedifferentieerd. Niet elk plekje binnen de provincie mag even toegankelijk worden gemaakt.

Grenzen aan de capaciteit van het wegennet

Het wegverkeer zal als eerste met capaciteitsbegrenzingsen worden geconfronteerd. Enerzijds zijn er de capaciteitsproblemen op weginfrastructuur naar en van de steden. Anderzijds lijken de stedelijke concentraties en het autoverkeerssysteem moeilijk verenigbaar. Alternatieven moeten worden geoptimaliseerd. Binnen het goederenvervoer wordt het vervoer per spoor en per water naar voren geschoven als mogelijke oplossing voor de capaciteitsgrenzen van het wegennet. De spoorweg komt omwille van het dichtslibben van de wegen geleidelijk weer op de voorgrond als meest betrouwbare vervoerder. De provincie Antwerpen blijft met haar sterk verstedelijkte structuur het werkterrein voor openbaar vervoer.

Beheersing van de vraag naar mobiliteit

De onmogelijkheid van een blijvende mobiliteitsgroei zal in ons denken moeten worden geïntegreerd. Er moet afstand worden genomen van het systematisch denken in termen van aanbod van diensten of infrastructuur ten voordele van het ontwikkelen van een denken in termen van beheersing van de vraag. Een gericht locatiebeleid speelt hierbij een belangrijke rol.

Milieukwaliteit

Er moet op worden toegezien dat ook binnen het openbaar vervoer de milieukwaliteiten worden verbeterd, opdat het niet hierdoor zou moeten onderdoen voor en concurrentieel kan blijven met het gemotoriseerd verkeer.

4.3.3. Ruimtelijke principes bij het aanduiden van een regionaal openbaar vervoersnet**Hiërarchie**

Binnen het openbaar vervoersnet is, net zoals binnen het wegennet, een zekere gelaagdheid nodig. Zij wordt bepaald door een aantal parameters net zoals dat het geval is met de gelaagdheid van het wegennet, weergegeven in de categorisering van de wegen. Bij het wegennet houdt die categorisering verband enerzijds met het soort verkeer en anderzijds met de omgevingskarakteristieken. Hierdoor worden wegen onderscheiden waar ofwel de verkeersfunctie ofwel de verblijfsfunctie domineert. Het inbouwen van een hiërarchie in de openbaar vervoerlijnen verloopt analoog. Beide categorieën lopen evenwel niet parallel. Hierbinnen worden ontsluitende en verbindende lijnen onderscheiden.

Rastervormige hiërarchie

Door het hiërarchisch net aan te vullen met een aantal tangenten ontstaat een rastervormige hiërarchie. Een louter hiërarchisch net (radiaal gericht op Antwerpen) beantwoordt niet aan de verregaande verstedelijking en fragmentatie van de provincie. Een louter rastervormig net houdt geen rekening met een gedifferentieerde bereikbaarheid en met de vraag naar het beperken van de toegankelijkheid van bepaalde gebieden. Een rastervormig hiërarchisch net vult het radiaal net naar Antwerpen aan met een aantal tangenten.

Het rastervormig hiërarchisch net is opgebouwd uit verschillende netwerken met een verschillende lading. Het eerste netwerk vormt een gebiedsdekkend raster met een zekere maaswijdte. Een tweede netwerk verfijnt deze mazen daar waar de ruimtelijke structuur dit vereist. Tenslotte worden een aantal mazen van een intern netwerk voorzien.

Intermodaliteit

Stimuleren van openbaar vervoer veronderstelt ook een sturen van de modal split door het combineren van de gunstige karakteristieken van de verschillende vervoerswijzen. Het overstappen tussen de modi, en ook binnen het openbaar vervoerssysteem zelf, zal sterk toenemen. De knooppunten (station, halte, overstapparking, terminus enz.) spelen hierin een voorname rol.

Kwalitatieve vormgeving van openbaar vervoer

Het openbaar vervoer heeft niet langer hoofdzakelijk de gebonden gebruikers als doelgroep. De groep keuzereizigers komt steeds meer in beeld. Deze groep stelt duidelijke kwaliteitseisen aan het openbaar vervoer. Het kwaliteitsdenken binnen het openbaar vervoer eist een belangrijke plaats op. Slechts daardoor kan de investering in goed openbaar vervoer ook een draagvlak krijgen. Deze informatie is het effectiefst wanneer organisatie en vormgeving zelf leesbaar en vlot interpreteerbaar zijn.

Bij een grotere intermodaliteit en een toename van de overstapfunctie zal de kwaliteit van de openbaar vervoersknooppunten een voorname rol spelen. Alle middelen moeten worden aangewend om het overstappen te laten gebeuren onder de best mogelijke omstandigheden: verzekerde regelmaat, goede aansluitingstijden, kwalitatieve vormgeving, voldoende wachtcomfort, goede fietsvoorzieningen, begeleid met de meest adequate informatie.

Openbaar vervoersknooppunten zijn belangrijke ruimtelijke gegevens en moeten door hun concept, hun architectuur en hun locatiekeuze bijdragen tot de ruimtelijke doelstellingen in het lokaal beleid.

Hybridisering

Hybridisering veronderstelt het ontwikkelen van tussenvormen zowel op het vlak van materieel, dienstuitvoering en openbaar vervoersvormen. De tijd dat het openbaar vervoer alleen bestond uit treinen, trams en bussen loopt op zijn einde. Binnen de materieeltypes worden de voordelige kenmerken van het ene middel gecombineerd met die van een ander middel. Zo ontstaan tussenvormen: tussen trein en tram (light-rail), tussen tram en bus (geleide bus). Ook op het vlak van de dienstuitvoering ontstaan nieuwe types, tussenvormen: tussen tram- en treindienst, tussen taxibedrijf en busdienst. Ook doelgroepgerichte mengvormen tussen zuiver openbare en besloten vormen van vervoer komen tot stand.

Afstemming van niveaus van knooppunten en lijnen

De verschillende lijnen worden bereden door een vorm van openbaar vervoer die beantwoordt aan het niveau van de knooppunten die zij verbinden. Dit veronderstelt afstemming tussen knooppunten van openbaar vervoer van internationaal en nationaal niveau (IC-dienst) en tussen knooppunten van openbaar vervoer van provinciaal niveau (IR-dienst of snelbusdienst).

Subsidiariteit

De provincie doet geen uitspraken over de lijnvoering op het ontsluitend niveau. Dit niveau moet in belangrijke mate door de lokale besturen worden bepaald. Ook het doelgroepgebonden vervoer (bijvoorbeeld schoolvervoer) wordt in het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen niet behandeld. De kennis en de verantwoordelijk liggen hier volledig bij De Lijn.

Een meer multifunctioneel net

Concentratie van goederenvervoer op spoorlijnen die aangepast zijn aan de specifieke technische vereisten (zwaardere aslasten, langere rem- en acceleratieafstanden enz.), veronderstelt een apart basisnet voor goederen. Deze monofunctionaliteit vormt een obstakel in de pogingen om nieuwe goederenlijnen ook voor reizigersverkeer in te schakelen daar waarin het reizigersnet lacunes voorkomen. Bij het concipiëren van nieuwe goederenlijnen moeten dan ook garanties voor mogelijke complementariteit worden verkregen.

4.3.4. Gewenste openbaar vervoersstelsels

kaart 51: openbaar vervoer van internationaal en nationaal niveau

kaart 52: openbaar vervoer van provinciaal niveau

Het openbaar vervoersnet wordt verder geoptimaliseerd en uitgebreid tot een hiërarchisch raster van openbaar vervoerlijnen. Binnen het openbaar vervoersnetwerk zijn twee soorten stelsels te onderscheiden. De stelsels zijn structuurbepalend.

- Tot de **verbindende stelsels** behoren de snelverbindingen van internationaal, nationaal en provinciaal niveau alsook van het intergemeentelijk en het voorstedelijk vervoer. Dit netwerk vormt het basisraster, bestaande uit radialen en tangenten.
- In het **ontsluitend stelsel** 'voeden' specifieke regionale en lokale netwerken (fietsnetwerk, stadsdiensten, vraagafhankelijk openbaar vervoer) de knooppunten van het verbindend stelsel.

Tot het provinciaal niveau behoren de verbindende stelsels van provinciaal niveau alsook het intergemeentelijk en het voorstedelijk vervoer. De provincie houdt zich niet bezig met het ontsluitend stelsel.

Hieronder volgt een opsomming van de lijnen en stopplaatsen. De opsomming van stopplaatsen bij de spoorlijnen is volledig. Dat geldt niet voor de buslijnen. Nieuwe of te vernieuwen lijnen (nieuwe verbinding of nieuwe delen van bestaande verbindingen, hogere frequentie, bijkomende stopplaatsen, twee treinen in plaats van één enz.) worden aangeduid met een asterisk (*).

Niveau A: internationaal en nationaal niveau

HST - niveau

- Randstad (NL) - Antwerpen - Brussel - Parijs *

IC - niveau

- Antwerpen - Berchem - Mechelen - Brussel - Charleroi;
- Antwerpen - Berchem - Lier - Hasselt *;
- Antwerpen - Berchem - Sint-Niklaas - Lokeren - Gent-Dampoort - Gent-Sint-Pieters - Brugge - Oostende;
- Antwerpen - Antwerpen-Noord - station Noorderkempen - Breda - Utrecht (* nieuwe lijn);
- Antwerpen - Berchem - Lier - Herentals - Turnhout (* nieuw op dit niveau);
- Antwerpen - Berchem - Mechelen-Nekkerspoel - Leuven (* gedeeltelijk nieuw traject);

- Antwerpen - Berchem - Antwerpen-Zuid - Gent-Dampoort - Gent-Sint-Pieters - Kortrijk - Rijsel (* minder stopplaatsen, 160 km/u.);
- Antwerpen - Berchem - Mechelen - Zaventem luchthaven - Leuven (* nieuwe lijn);
- Antwerpen - Berchem - Herentals - Mol - Neerpelt - Roermond - Mönchen Gladbach - Düsseldorf (* nieuw op dit niveau).

Niveau B: provinciaal niveau

IR - niveau

1. Antwerpen - Antwerpen-Noord - Ekeren - Kapellen - Heide - Kalmthout - Essen - Roosendaal (* nieuwe stopplaats);
2. Antwerpen - Berchem - Herentals - Geel - Mol - Lommel - Neerpelt - Hamont - Weert (* nieuw deel Hamont - Weert);
3. Antwerpen - Berchem - Lier - Heist-op-den-Berg - Aarschot - Diest - Hasselt - Tongeren - Luik;
4. Antwerpen - Berchem - Mechelen-Nekkerspoel - Mechelen - Vilvoorde - Brussel (2x per uur);
5. Antwerpen - Berchem - Mechelen - Zaventem luchthaven - Brussel - (enkele stopplaatsen van lijn 26 bijvoorbeeld Meiser, Montgommery enz.) - Etterbeek - Leopoldswijk - Schuman * (nieuwe lijn);
6. Antwerpen - Berchem - Antwerpen-Zuid - Beveren - Sint-Niklaas - Lokeren - Gent (* nieuw op dit niveau);
7. Leuven - Mechelen - Willebroek - Puurs - Bornem - Temse - Sint-Niklaas;
8. Turnhout - Tielen - Herentals - Lier - Mechelen - Brussel;
9. Mechelen - Dendermonde - Gent-Sint-Pieters - De Pinte - Deinze - Waregem - Harelbeke - Kortrijk;
10. Antwerpen - Berchem - Antwerpen-Zuid - Boom - Puurs - Sint-Amands - Dendermonde - Aalst - Denderleeuw - Brussel-Zuid (* nieuwe lijn);
11. Mol - Leopoldsburg - Hasselt (* nieuw op dit niveau).

IR snelbus - niveau

12. Antwerpen - E34 - Malle - Turnhout;
13. Antwerpen - E34 - Lille - Turnhout;
14. Antwerpen-Zuid - Wilrijk - Boom - Brussel - Heizel - VUB - Simonis (of Groot-Bijgaarden) (* nieuwe lijn);
15. Breda - Antwerpen - Hulst;
16. Mol - Geel - Westerlo - Aarschot - Leuven (* versnelde dienst).

Niveau C: intergemeentelijk en/of voorstedelijk niveau

De wegen waarlangs dit intergemeentelijk en/of voorstedelijk vervoer lopen, zijn soms lokale wegen. Het is belangrijk dat hier een goede doorstroming van het openbaar vervoer wordt gegarandeerd.

Niveau van L- en voorstadstreinen

- a) Mechelen - Mechelen-Nekkerspoel - Sint-Katelijne-Waver - Duffel - Kontich - Hove - Mortsels-Oude-God - Mortsels-Deurnesteenweg - Berchem - Antwerpen-Centraal - Antwerpen-Noord - Noorderdokken - Ekeren - Sint-Mariaburg - Kapellen - Kapellenbos - Heide - Kijkuit - Kalmthout - Wildert - Essen;
- b) Leuven - Wijnmaal - Hambos - Wespelaar - Tildonk - Haacht - Boortmeerbeek - Hever - Muizen - Mechelen;
- c) Mechelen - Willebroek - Boom - Niel - Schelle - Hemiksem - Hemiksem-werkplaatsen - Hoboken - Hoboken-Polder - Antwerpen-Zuid - Berchem - Antwerpen-Centraal (* nieuwe stopplaatsen, verlenging);
- d) Leuven - Wezemaal - Aarschot - Begijnendijk - Booischot - Heist-op-den-Berg - Melkouwens - Berlaar - Lier - Boechout - Mortsels - Berchem - Antwerpen-Centraal;
- e) Herentals - Bouwel - Nijlen - Kessel - Lier - Kontich - Hove - Mortsels-Oude-God - Mortsels-Deurnesteenweg - Berchem - Antwerpen-Centraal - Antwerpen-Noord - Noorderdokken - Ekeren - Sint-Mariaburg - Kapellen - Kapellenbos - Heide - Kijkuit - Kalmthout - Wildert - Essen (* nieuw traject Lier - Mortsels-Deurnesteenweg);
- f) Sint-Niklaas - Nieuwkerken - Beveren - Melsele - Zwijndrecht - Antwerpen-Zuid - Berchem - Antwerpen-Centraal;
- g) Mechelen - Kapellen-op-den-Bos - Londerzeel enz. tot Dendermonde;
- h) Herentals - Olen - Geel - Mol - Balen - Leopoldsburg - enz. tot Hasselt (* nieuw deel Herentals - Mol).

Niveau van verbindende buslijnen

- i) Antwerpen - Bergen-op-Zoom;
- j) Herentals - Herenthout - Heist-op-den-Berg - Putte - Keerbergen - Haacht - Tildonk - Leuven (* nieuwe lijn);
- k) Hoogstraten - Merksplas - Turnhout - Oud-Turnhout - Retie - Dessel - Mol - Meerhout - Tessenderlo - Diest (* nieuw op dit niveau);
- l) Hoogstraten - Brecht - Wuustwezel - Kalmthout - Stabroek - Haven - rechteroever (Tijlmanstunnel) - Haven - linkeroever (Liefkenshoektunnel-West) - Beveren (* nieuw op dit niveau);
- m) Kapellen - Brasschaat - Schilde - Oelegem - Broechem - Emblem - Lier (* nieuw op dit niveau);
- n) Mechelen - Bonheiden - Keerbergen - Tremelo - Aarschot;
- o) Mechelen - Duffel - Lier - Zandhoven - Zoersel - Malle - Rijkvorsel - Hoogstraten - Breda (* nieuw op dit niveau);

- p) Mechelen - Putte - Beerzel - Heist-op-den-Berg (* nieuw op dit niveau);
- q) Sint-Niklaas - Temse - Bornem - Puurs - Londerzeel - Wolvenstem - Meise - Heizel - VUB - Simonis (* nieuw op dit niveau);
- r) Turnhout - Kasterlee - Geel - Stelen - Westerlo - Herselt - Aarschot;
- s) Turnhout - Tilburg.

Niveau van de stamlijnen voor het voorstedelijk vervoer te Antwerpen

Stamlijnen van het voorstedelijk vervoer van Antwerpen gaan in de richting van:

- Zandvliet;
- Putte - Kapellen;
- Wuustwezel;
- Brecht;
- Malle;
- Broechem;
- Lier;
- Kontich;
- Boom;
- Hemiksem;
- Beveren.

Niveau van de Antwerpse tangents

De Antwerpse tangents verbinden de voorstedelijke lijnen:

- Zandvliet - Kapellen - Brasschaat - Wijnegem - Wommelgem - Mortsels;
- Hoboken - Wilrijk - UZA - Edegem - Hove - Mortsels - Boechout.

Niveau D: intergemeentelijk en lokaal niveau

Niveau van het streekvervoer

Tot het ontsluitend stelsel behoren bus- of tramlijnen of belbussen met een ontsluitende opdracht. In het streekvervoer komt dit vaak overeen met de zwakkere verbindingen in omgevingen met vrij veel kleine kernen. De inzet van belbussen of van taxidiensten (bij zeer geringe vraag) kan op het ontsluitend niveau worden overwogen zeker wanneer de verspreiding van de bebouwing groot is. Het systeem van belbussen in de omgeving van Mol en Geel is reeds gerealiseerd. Belbusprojecten behoren eveneens tot de mogelijkheden in de Zuiderkempen (tussen Westerlo en Heist-op-den-Berg), in het rasterlandschap tussen Heist-op-den-Berg, Lier, Mechelen en Keerbergen en in het noorden van de provincie tussen Hoogstraten en Ravels.

In de stedelijke gebieden zijn in dit stelsel stadsdiensten actief. Buiten de reeds bestaande stadsdiensten in Mechelen en Turnhout kan ook worden gedacht aan een der-

gelijke opzet in Mol en Lier. De stadsdienst van Turnhout zou een grotere taakstelling op zich moeten nemen.

Ontsluitende diensten zijn niet altijd zwakkere lijnen. In grootstedelijke gebieden verplaatsen die over korte afstanden belangrijke aantallen passagiers zodat daarvoor een tram de voorkeur verdient boven een busexploitatie. Een aantal Antwerpse tramlijnen hebben inderdaad meer een ontsluitende dan wel een verbindende functie.

4.3.5. Specifieke uitwerking van de provinciale visie op openbaar vervoer

Voorstedelijk vervoer voor Antwerpen

kaart 53: aanzet voorstedelijk vervoersnet rond Antwerpen

Het ruimtelijk structuurplan van de provincie geeft een aantal principes en voorstellen voor een betere organisatie van het voorstedelijk vervoer van Antwerpen. De provincie geeft daarmee een aanzet om een grootstedelijk openbaar vervoersplan, te vergelijken met het Gewestelijk Expres Net (GEN) van Brussel, uit te werken. De provincie acht zich het geschikt niveau om ter zake een trekkersrol te spelen en een intensieve samenwerking tussen de partners (Vlaams gewest, stad Antwerpen, gemeentebesturen, de Lijn, N.M.B.S. enz.) tot stand te brengen.

Het openbaar vervoer binnen het grootstedelijk gebied Antwerpen bestaat uit een ontsluitend stadsnet en verbindend voorstedelijk net. Het stadsnet (bussen, trams) verzorgt de interne bediening van bezoekersintensieve polen. Het voorstedelijk net (stamlijnen) zorgt voor de aanvoer van in de rand. Belangrijk hierbinnen zijn de overstappunten in de kernen aan de rand van het stedelijk gebied. Zij worden afgestemd op de hoogwaardige stedelijke woonmilieus en vormen multimodale knooppunten op het niveau van de stad. Deze knooppunten worden onderling verbonden door een aantal tangents⁵⁷.

In het grootstedelijk gebied Antwerpen ontbreken tangentverbindingen. Binnen de provinciale visie op het voorstedelijk vervoer worden tangents aangesloten op een stelsel van radiale stamlijnen. De tangents zijn noodzakelijk vanwege het gedecentraliseerd stedelijk patroon. De twee belangrijkste tangents zijn de verbindingen tussen Zandvliet - Kapellen - Brasschaat - Wijnegem - Wommelgem - Mortsel - Edegem - Kontich en tussen Hoboken - Wilrijk - UZA - Edegem - Hove - Mortsel - Boechout. De lijnen vormen onvolledige cirkels rondom en doorheen het grootstedelijk gebied. Het radiaal net van

stamlijnen is gebaseerd op de lijnen van de streekbussen in de richting van onder andere Zandvliet, Wuustwezel, Lier en Boom.

Het voorstedelijk spoorwegnet rond Antwerpen is buiten de spitsen niet intensief bediend. Dat heeft te maken met de beperkte capaciteit van het centraal station in zijn huidige gedaante. Wanneer de werken aan de noord - zuid verbinding zullen beëindigd zijn, wordt een beter stadsgewestelijk treinverkeer mogelijk op de assen:

- lijn 12 Antwerpen - Essen;
- lijn 15 - 16 Antwerpen - Lier - Herentals/Aarschot;
- lijn 25 Antwerpen - Mechelen;
- lijn 52 Antwerpen - Boom;
- lijn 59 Antwerpen - Sint-Niklaas - Lokeren.

Een spitsuurbediening op lijn 11 Antwerpen - haven noord behoort tot de mogelijkheden in het kader van een personenvervoersproject in de haven. Overleg met de N.M.B.S. is daarbij essentieel.

Een probleem stelt zich op de lijn 52. De doortrekking van één of enkele treinen per uur vanuit Boom via Willebroek naar Mechelen zou interessant zijn maar de spoorbrug over het kanaal Brussel - Rupel te Boom vormt daarbij een knelpunt. Met één trein per uur en per richting vanuit Antwerpen via Puurs naar Dendermonde is de beschikbare openingstijd op deze brug volledig benut. De provincie wenst samen met de N.M.B.S. en de n.v. Zeekanaal te overleggen op welke wijze bijkomende treinritten over de spoorbrug kunnen worden ingezet.

De afbeelding van de stamlijnen op de kaart zijn de stamlijnen van de streekbussen Zandvliet, Putte - Kapellen, Wuustwezel, Brecht, Malle, Broechem, Lier, Kontich, Boom, Hemiksem en Beveren naar Antwerpen. De provincie pleit voor een progressieve vervanging van de drukst bereden baanvakken door tramlijnen.

Personenvervoer in de haven

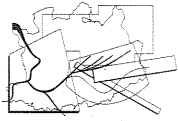
kaart 54: suggesties voor het collectief vervoer in en naar de Antwerpse haven

In het verbindend streekvervoer is een belangrijk knelpunt het ontbreken van een relatie tussen de haven op beide oevers van de Schelde en Beveren enerzijds en de Voor- en Noorderkempen anderzijds.

Openbaar vervoer in het havengebied is een ondankbare opdracht. Dat heeft te maken met de lange natransportafstanden. Om de opvang van het nog altijd toenemend woonwerkverkeer ook in de toekomst op te kunnen vangen is het noodzakelijk dat een vervoersorganisatie wordt gerealiseerd onder impuls van de havenbedrijven (bedrijfsver-

⁵⁷

Zie ook ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 508.

voersplannen), het stedelijk havenbedrijf, de provincie en de werknemersorganisaties. In het kader van een dergelijke organisatie zal de invulling van de aangegeven leemte door een verbindende lijndienst zeker noodzakelijk zijn. Een mogelijke structuur voor het havenverkeer wordt weergegeven op de kaart. Het systeem zou als volgt kunnen worden samengesteld.

I Een netwerk van havenknooppunten

- station Noord met bijhorende aanvoer via streekvervoer en stadstrams;
- een knooppunt ter hoogte van A12 en de spoorlijn 11 met de toegangsweg in de richting van Tijsmanstunnel;
- een knooppunt op linkeroever;
- station Beveren.

II Streekbuslijnen

- Hoogstraten - Brecht;
- Malle - Brecht - Wuustwezel - Kalmthout - Stabroek - rechteroever van de haven - Tijsmanstunnel - linkeroever van de haven (Liefkenshoektunnel-West) - Beveren.

III Goederenlijn 11

- eventueel gebruik van goederenlijn 11 door enkele P-treinen vanuit de haven (BASF, GM).

IV Transportsystemen

- belbussen, taxi's, ophaaldienst door bedrijven zelf (o.a. werknemersvervoer), carpooling (personenauto's).

V Mobiliteitsmanagement

- instelling van mobiliteitscentrale: monitoring van het ketenmobiliteitssysteem, centrale gebruikersinformatiedienst;
- studiedienst die de diverse onderdelen van het havenverkeer continu afstemt;
- oprichting van een stuurgroep die het geheel opvolgt vanuit de bestuurlijke niveaus.

Andere specifieke uitwerkingen van de provinciale visie op het openbaar vervoer

De geplande bouw van het **station Antwerpen-Noord** is een vereiste om tot een goede verdeling te komen van het IC- en IR-verkeer ten noorden van het grootstedelijk gebied. Het station wordt beschouwd als een vervanging van de stopplaats Luchtbal. De belangrijke functie als draaischijf van het spoorvervoer aan de noordkant van de agglomeratie, de mogelijkheden om er talrijke aansluitingen te voorzien op het stads- en streekvervoer alsook de mogelijkheid om er de draaischijf te maken van het personenverkeer van en naar de haven geven aanleiding tot een gewenste opwaardering naar IC-niveau.

Een opwaardering van het **station Antwerpen-Zuid** is nodig voor de verbetering van de verbinding tussen Antwerpen en Gent. Enerzijds is de opwaardering van het station verantwoord vanuit de wens om in te spelen op de stedenbouwkundige ontwikkelingen in dit stadsdeel. Anderzijds vloeit de opwaardering voort uit de visie op de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur, met name vanuit de visie op de verbinding Antwerpen - Gent. Een gevoelig snellere dienst is mogelijk zonder stops te Sint-Niklaas en Lokeren en met een mogelijkheid om met park and ride op te stappen in Antwerpen-Zuid. Een snelheidsverhoging tot 160 km/u behoort hier tot de mogelijkheden.

4.4. Aanduiding van multimodale knooppunten

4.4.1. Definitie

Knooppunten ondersteunen de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen per deelruimte. Multimodale knooppunten dragen bij tot het een betere afstemming van de verschillende verkeersnetwerken en vervoersmodi ten opzichte van elkaar. Dat bevordert een ander vervoersgedrag en stimuleert het gebruik van alternatieven voor de auto.

Naargelang de uitrustingsgraad en het voorzieningenniveau kunnen knooppunten een eigen dynamiek op gang brengen en functioneren als nieuwe centra. Het is dan ook nodig de aard en omvang en het voorzieningenniveau van deze knooppunten af te stemmen op het niveau waarop zij functioneren. Dit wordt bepaald in de gewenste ruimtelijke structuur.

Binnen de categorie knooppunten zijn verschillende niveaus te onderscheiden: internationale, nationale en provinciale vervoersknooppunten. Elk van deze types heeft een eigen profiel.

4.4.2. Uitgangspunten

Het selectief uitbouwen van knooppunten heeft tot doel de ruimte die steeds meer diffuse vormen aanneemt en steeds meer bereikbaar wordt, vanuit een beperkt aantal punten te bedienen en te organiseren.

Belangrijk hierbij is dat toegang tot gebieden wordt gedifferentieerd. Het streefdoel is niet langer een globale maar veeleer een selectieve toegankelijkheid te garanderen. De selectiviteit maakt duidelijk keuzes om de stromen te sturen langs uitgekozen assen, tracés, modi en knooppunten. Dit alles staat in het teken van een algehele bundeling van stromen en concentratie van activiteiten. Mobiliteit moet worden gestuurd in functie van het afremmen van versnippering.

De selectie van secundaire wegen, de visie op het regionaal openbaar vervoer en de gewenste ruimtelijke structuur per deelruimte geven een kader voor het aanduiden van multimodale knooppunten. Er wordt afzonderlijk op de verschillende deelruimten ingezoomd en bekeken waar de secundaire wegen liggen, hoe het openbaar vervoer zich aftekent, hoe beide zich tot elkaar verhouden, hoe zij op elkaar aantakken en inspelen. Vanuit dit kader en deze voorwaarden kan enerzijds worden gedefinieerd in welke mate een specifieke deelruimte toegankelijk kan en mag zijn en anderzijds op welke manier en voor welke modi (prioriteit) zij toegankelijk kan worden gemaakt.

Sommige knooppunten van het provinciaal fietsnetwerk moeten samenvallen met de multimodale knooppunten. Zo kan het fietsnetwerk worden gevoed vanuit deze knooppunten en de knooppunten zelf vanuit het fietsnetwerk. Bij de opbouw van het netwerk ligt een belangrijk accent op de multimodale benadering: de plaats van de fiets in het netwerkmanagement, als onderste schakel in de vervoersketen. Zo speelt de fiets een rol in het voor- en natransport bij openbaar vervoer (bike and ride) en carpooling.

In eerste instantie worden per deelruimte de nodige toe- en afvoervoorzieningen bepaald in overeenstemming met de ruimtelijke visie op de deelruimten. Deze toe- en afvoervoorzieningen of multimodale knooppunten moeten in tweede instantie worden benoemd en nader gespecificeerd.

4.4.3. Typologie van knooppunten

Knooppunten kunnen zowel trein-, tram- en busstations, belangrijke tram- en bushaltes als park and ride voorzieningen zijn. Zij zijn te onderscheiden naar hun niveau en locatie. Volgende niveaus worden onderscheiden:

- internationaal niveau;
- nationaal niveau;
- provinciaal niveau;
- intergemeentelijk en voorstedelijk niveau.

Vooraf binnen het intergemeentelijk en voorstedelijk niveau kan nog een onderscheid worden gemaakt in functie van de locatie. Hier kan men twee groepen onderscheiden: de ingebedde knooppunten en de geïsoleerde knooppunten.

Ingebedde knooppunten

Centrale of kerngebonden knooppunten kennen een sterke complementariteit met de functies in steden, gemeenten of stadsdelen. Zij zijn derhalve ingebedde knooppunten en dragen bij tot de centrumambiance. Zij zijn in zekere zin bestemmingsknooppunten en niet enkel transferpunten. Zij functioneren ook als kern buiten de spitsuren. Belangrij-

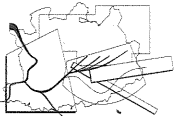
ke elementen ervan zijn de bekendheid met de omgeving en de inherente vormen van sociale controle. Rond centrale knooppunten is de verblijfsfunctie dominant. De verkeersfunctie is echter niet onbelangrijk.

Stationsknooppunten zijn eveneens ingebedde knooppunten. Zij vormen transferpunten van voetgangers-, fiets-, bus- en treinverkeer. Rond dergelijke knooppunten wordt de verkeersfunctie belangrijker. Zij zijn eventueel gelegen in een stationswijk waar de verblijfsfunctie prominent aanwezig is. In dat geval benadert een stationsknooppunt de kwaliteiten van een centraal knooppunt.

Geïsoleerde knooppunten

Geïsoleerde knooppunten zijn gelegen op lijnen die de kern zelf van de gemeente niet aandoen. Zij zijn niet geschikt om buiten de daguren te functioneren. Bemande accommodatie heeft mogelijk alleen op de spitsuren een voldoende draagvlak. Tijdens de avonduren en de weekends dreigt de sociale controle volledig weg te vallen. De verkeersfunctie is uiteraard dominant. Er zijn verschillende vormen van geïsoleerde knooppunten.

- Een station is aangelegd op een nieuw gebouwde spoorlijn die om begrijpelijke redenen niet door of langs bebouwde kommen wordt gelegd. Hiermee kopieert men de geschiedenis. Vroeger werden spoorlijnen systematisch buiten de bebouwing gehouden. Dat heeft dan meestal aanleiding gegeven tot een nieuw stadsdeel of gehucht, of zelfs tot een uitbreiding van het stadscentrum. Het is belangrijk te beseffen dat een dergelijk nieuw station een dynamiek op gang brengt die best wordt gestuurd, gestimuleerd of tegengegaan al naargelang de ruimtelijke context dat vereist. Het gepland station **Brecht** is in dat geval een belangrijk voorbeeld. De locatiekeuze is vanuit verkeerskundige argumentatie te verdedigen. Een economische ontwikkeling op bovenlokaal niveau van de stationsomgeving is binnen de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie niet gewenst vanwege het statuut van Brecht (geen kleinstedelijk gebied), het ontwikkelingsperspectief voor de deelruimte 'open Kempen' en de rol van de gemeente in het buitengebied. De lijn (internationaal en nationaal niveau) en het station (intergemeentelijk en/of voorstedelijk niveau) verschillen dus van niveau.
- Op lager niveau kunnen treinstopplaatsen in een gewestelijk expresnet waar geen ruimtelijke dynamiek is gewenst, plots een sterk vergrote bereikbaarheid krijgen zoals **Melkouwten, Kessel, Wildert**. Dit probleem doet zich ook nog voor bij een ontwikkeling van haltes in functie van intermodaliteit (park and ride, bike and ride, ketenmobiliteitknooppunten enz.) veeleer dan in functie van een bediening van de onmiddellijke omgeving, zoals de snelbushaltes aan de opritten **Lille** en **Zoersel** op E34, de mogelijke uitbouw van geïsoleerde overstappunten in het **havengebied**. De nodige waakzaamheid is hier nodig om ongewenste ruimtelijke dynamiek in toom te houden.

- De park & ride voorzieningen vangen het autoverkeer zoveel mogelijk op in functie van de herkomst.

tabel 28: multimodale knooppunten

	niveau	huidig station	nieuw station	station opwaarderen	huidige tram- of busknooppunt	tram/bus-knooppunt opwaarderen
internationaal niveau						
Antwerpen-Centraal	HSL	x		x	x	x
nationaal niveau						
Antwerpen-Noord	IC		xP			x
Antwerpen-Zuid	IC	x		xP	x	x
Berchem	IC	xP			x	
Mechelen	IC	xP			x	
Neerpelt	IC	xP		xP	x	x
Turnhout	IC	x		xP	x	x
provinciaal niveau						
Boom	IR	xP		xP	x	x
Aarschot	IR	xP			x	
Beveren	IR	x		xP		x
Diest	IR	xP			x	
Essen	IR	xP				
Geel	IR	x			x	
Heist-op-den-Berg	IR	xP			x	
Herentals	IR	xP			x	
Hoogstraten	IR	x			x	x
Kapellen	IR				x	
Leopoldsburg	IR	x			x	
Lier	IR	xP			x	
Oostmalle	IR					x
Mechelen-Nekkerspoel	IR	x			x	x
Mol	IR	x		xP	x	
Temse	IR	x				
Lommel station	IR	x		xP		x
intergemeentelijk en/of voorstedelijk niveau						
<i>ingebbede knooppunten</i>						
Aartselaar	V					xP
Balen	V	x				
Berlaar	V	x				
Boechout	V	x				x

	niveau	huidig station	nieuw station	station opwaarderen	huidige tram- of busknooppunt	tram/bus-knooppunt opwaarderen
Bornem	V	xP				
Brasschaat	V					x
Broechem	V				x	
Duffel	V	xP			x	
Heide	V	xP				
Hemiksem-Werkplaats	V		xP			xP
Hove	V	x				x
Kalmthout	V	x				
Kontich/Lint	V	xP				x
Meerhout	V				X	
Merksplas	V				x	
Mortsel	V	x			x	
Nijlen	V	xP				x
Olen	V	x				
Putte	V					x
Puurs	V	xP			x	x
Ravels	V					x
Retie	V					x
Rijkevorsel	V				x	
Schilde	V					
Schoten	V					x
Sint-Antonius	V					x
Sint-Amands	V		xP			
Sint-Katelijne-Waver station	V	xP				
Tielen	V	x	P			
Westerlo	V					x
Westmalle	V					x
Willebroek	V	xP			x	
Wilrijk Kern / A12	V					
Wuustwezel	V					
Antwerpse brugpoorten	V					x
intergemeentelijk en/of voorstedelijk niveau						
<i>geïsoleerde knooppunten</i>						
Antwerpse noorderdokken basf, gm, (& evt. andere)	P & R multimodaal	xP				
Brecht	P & R		x			
gva	P & R		xP			
Kapellenbos	P & R		xP		xP	
Kontich E19	P & R					
Mortsel grens Boechout station Mariaburg	P & R	xP				

	niveau	huidig station	nieuw station	station opwaarderden	huidige tram- of busknooppunt	tram/bus-knooppunt opwaarderden
Wechelderzande E34	P & R				xP	
Wijnegem-Oost	P & R					xP
Tijlmanstunnel	P & R					
Zoersel E34	P & R				P	
Zwijndrecht grens	P & R					XP
xP	knooppunt met parking					
Aarschot	buiten de provincie gelegen knooppunt					

4.5. Principes voor het functioneel fietsroutenetwerk

Het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk verbindt kernen en attractiepolen met utilitaire fietsvoorzieningen. Het netwerk is in eerste instantie bestemd voor woon-, werk-schoonverkeer of woon-winkelverkeer. De multimodale invalshoek is belangrijk bij de opbouw van het netwerk. Zo speelt de fiets een rol in het voor- en natransport bij openbaar vervoer (bike and ride) en bij carpooling.

Het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk bestaat uit non-stop hoofdroutes en bovenlokale fietsroutes. Non-stop hoofdroutes zijn hoogwaardige snelle routes voor lange afstanden, gericht op dagelijkse functionele verplaatsingen of doelgerichte verplaatsingen in de vrije tijd. De routes maken zoveel mogelijk gebruik van het bestaand netwerk, van oude spoorzaten of van de omgeving van nog functionerende spoorwegen. De hoogste prioriteit gaat naar trajecten met een belangrijke corridorfunctie voor een gebied met een sterke concentratie van bestaande of potentiële verplaatsingspatronen. Hiermee legt de provincie de relatie tussen het fietsnetwerk en de stedelijke gebieden, de economische en stedelijke netwerken. De non-stop hoofdroutes minimaliseren de reistijd en verlagen het risico voor de fietser. Comfort en veiligheid zijn belangrijke aspecten.

Het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk zal grotendeels samenvallen met de secundaire en lokale verbindingswegen voor autoverkeer, omdat dit doorgaans de kortste verbindingen zijn tussen de belangrijkste bestemmingen.

De gewenste inrichting van deze fietsvoorzieningen is afhankelijk van de volgende factoren:

- de categorisering van de verkeerswegen waarbij speciale aandacht dient te gaan naar de samenhang tussen de fietsroutes en de secundaire wegen type III;
- de indeling in snelheidsgebieden;
- de ruimtelijk functionele omgeving.

5. Mogelijke acties binnen de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur

5.1. Mogelijke acties voor de provincie

Op het vlak van de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur kunnen door de provincie volgende taken worden aangepakt:

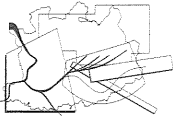
- het opzetten van een provinciaal mobiliteitsforum als politiek overlegorgaan in verband met mobiliteitsproblemen op provinciaal niveau;
- het uitvoeren van gericht mobiliteitsonderzoek in uitwerking van de gebiedsgerichte mobiliteitsvisie in functie van mobiliteitsproblemen op provinciaal niveau waarbij prioriteit wordt gegeven aan de verbinding tussen Hoogstraten en Turnhout;
- het in een latere fase opmaken van een provinciaal mobiliteitsplan;
- het uitwerken van een streefbeeld voor N10, R16 en N14 tussen Lier en E313;
- het opmaken van plannen voor de herinrichting van de secundaire wegen;
- het opzetten van een samenwerkingsverband voor de realisatie van een voorstedelijk openbaar vervoersnet te Antwerpen;
- het ondersteunen van de N.M.B.S. en De Lijn bij de ontwikkeling van de multimodale knooppunten van provinciaal niveau;
- het opmaken of coördineren van de opmaak van een streefbeeld bij een geplande herinrichting van de secundaire wegen.

5.2. Suggesties voor het Vlaams gewest

Vanuit het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen kunnen voor deze deelstructuur volgende suggesties worden gedaan:

- het uitwerken van internationale knooppunten;
- het uitwerken van streefbeelden voor:
 - A12 ten noorden van Antwerpen met inbegrip van de gewenste verbindingen tussen het noordoosten van Antwerpen en de haven;
 - R11;
- het uitbouwen van de splitsing van E34 en E313 tot een volwaardig kruispunt zodat terugdraaibewegingen tussen beide snelwegen mogelijk worden.

De toekomst van de luchthaven is een bijzonder aandachtspunt maar wordt op Vlaams niveau bepaald. Het Vlaams gewest bakent het luchthavengebied af binnen het af te bakenen grootstedelijk gebied Antwerpen. Toch stelt het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen voorwaarden aan de toekomstige ontwikkeling van de luchthaven vanuit de invalshoek van de provincie.

- Beslist de Vlaamse regering dat het vliegveld kan blijven bestaan maar niet kan worden uitgebreid dan wordt zijn regionale rol geoptimaliseerd mits de middelen hiertoe voorhanden zijn. In geen geval kunnen industriële ontwikkelingen worden gekoppeld aan de optimalisering. Het open karakter van de ruimte wordt gewaarborgd. Een optimalisering gaat gepaard met investeringen gericht op de verbetering van de inpassing van het vliegveld in zijn omgeving. Het concept van groene vinger, de realisatie van een grootstedelijk park (naast en ten zuiden van het vliegveld), de beperking van hinder zijn hierbij uitgangspunten.
- Beslist de Vlaamse regering tot uitbreiding dan mag dit niet leiden tot een aantasting van het concept van de groene vinger. De uitbouw van de luchthaven en van de luchtvaartgebonden voorzieningen en bedrijvigheden kan dus enkel op zeer beperkte schaal gebeuren en op basis van een regionale positionering van het vliegveld. Ook in dit geval wordt rekening gehouden met de zeer beperkte draagkracht van de ruimte en zijn er zeker compenserende maatregelen nodig.
- Beslist de Vlaamse regering tot het verdwijnen van de luchthaven dan kan, zoals in het gewestplan gepland, een grootstedelijk park worden verwezenlijkt.

5.3. Mogelijke acties voor de gemeenten

De uitbouw van de provinciale ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur veronderstelt een aantal gemeentelijke taken:

- het zorgen voor een goede doorstroming van het openbaar vervoer (bijvoorbeeld eigen tram- en busbanen, verkeerslichtenbeïnvloeding);
- het realiseren van filters en weerstanden om ongewenste doorgaande routes te vermijden.

IV.5 Gewenste landschappelijke structuur

1. Uitgangspunten

Landschap als volwaardig gegeven bij de afweging van ruimtelijke ingrepen

Landschap speelt een belangrijke rol in de ruimtelijke samenhang tussen het fysisch systeem, de natuurlijke en agrarische structuur alsook de nederzettingsstructuur. Bij de ruimtelijke afweging van functies stelt het landschap ruimtelijke randvoorwaarden. Vanuit de kennis van de karakteristieke elementen en componenten en van de ruimtelijke samenhang binnen de landschappelijke structuur zullen randvoorwaarden worden opgelegd aan de ontwikkeling van functies en activiteiten, waarbij behoud en versterking van de structuurbepalende landschapseenheden voorop staan.

Diversiteit en herkenbaarheid van de landschappen

Ieder landschap wordt getypeerd door de specifieke ordening van abiotische, biotische en antropogene elementen en componenten die binnen een landschap aanleiding geeft tot een specifiek ecologisch functioneren, tot een specifieke visuele beleving en tot een specifiek menselijk ruimtegebruik. De verschillen drukken zich uit in de diversiteit en herkenbaarheid van landschappen in de provincie Antwerpen. Deze kenmerken zijn onderdeel van de uitgangshouding bij de uitwerking van de gewenste landschappelijke structuur voor de provincie.

Ruimtelijke visie op het landschap als taakstelling voor de provincies

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geeft ontwikkelingsperspectieven voor het landschap⁵⁸. Een belangrijk onderdeel hiervan is de taakstelling voor de drie overheidsniveaus om in het structuurplan expliciet aandacht te besteden aan het landschap. De provincie Antwerpen geeft de landschappelijke structuur een volwaardige positie in het ruimtelijk structuurplan⁵⁹. Het betreft een ruimtelijke visie en geen uitwerking van een landschappelijk beleid.

⁵⁸ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, blz. 409 - 413.

⁵⁹ Dit deel put in belangrijke mate uit één van de deelonderzoeken in het kader van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie: Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen, Deelstudie landschappelijke structuur, Juli 1998.

2. Visie en concept

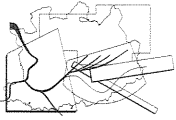
De gewenste landschappelijke structuur doorsnijdt opnieuw de overige deelstructuren en vormt een bijkomende invalshoek op de ruimte. De rol van deze deelstructuur ligt in het benadrukken van de gewenste beeldkwaliteit van de provincie zowel in stedelijke gebieden als in buitengebied.

De gewenste landschappelijke structuur wordt - zoals ook de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur - sterk gedragen door het Schelde-, Rupel-, Nete- en Dijlebekken. Hiermee worden complexe landschappen verbonden. Volgende principes bepalen mee de landschappelijke structuur.

- In de Antwerpse gordel rond het grootstedelijk gebied ziet de provincie een samenhangend geheel van kleinschalige landschappen. Hierin worden kasteeldomeinen, verspreide bakens, kleinere reliëfelementen, beken, open ruimte verbindingen enz. met elkaar verbonden.
- Het oosten van de provincie rond het Netebekken wordt gezien als een samenhangend geheel van grote complexe gave landschappen. Het Kempisch kanalenstelsel neemt hierin een bijzondere plaats in.
- Ten noorden van de cuesta van de Noorderkempen formuleert de provincie een beleid voor enkele grote complexe landschappen, van elkaar gescheiden door intensief landbouwgebied. Het betreft de gebieden ten oosten van de Antwerpse haven tussen Kapellen en Bergen-op-Zoom en ten noordoosten van Turnhout.
- Tenslotte beschouwt de provincie ook meer verstedelijkte gebieden als op te volgen 'nieuwe' landschappen. Deze vormen een aanvulling en tegenhanger op de gave landschappen.

Visie en concept worden uitgewerkt in volgende beleidsdoelstellingen.

- De provincie gaat verdere banalisering van het landschap tegen. Het structuurplan stelt het behoud en de versterking van de herkenbaarheid van de landschappen centraal. Het landschap van de provincie Antwerpen heeft vele gezichten maar onder andere de sterke verstedelijking en de schaalvergroting in de landbouw hebben geleid tot een nog immer voortschrijdende banalisering van het landschap. Door de karakteristieken van bepaalde landschapselementen en -componenten te behouden en te beschermen kan de diversiteit van het landschap in de provincie worden behouden. De structuurbepalende rol van deze elementen en componenten voor het ruimtegebruik moet worden behouden.
- De provincie beschermt de nog bestaande open ruimte. Open ruimten kunnen samenvallen met gave landschappen. Binnen en doorheen lineaire structuren en stedelijke gebieden vervullen zij de functie van open ruimte verbinding.
- De provincie erkent de erfgoedwaarde van typische landschappen met representatieve relictten. De provincie wordt beschouwd als een geheel van verschillende land-

schappen met een eigen historiek, ruimtelijk voorkomen en ruimtelijk gebruik. Een Antwerps landschap bestaat niet, maar de provincie is voor het grootste deel onder te brengen in het kader van het typisch landschap van de Kempen.

- Het behoud en de versterking van de continuïteit binnen deze landschappen zijn belangrijke doelstellingen. De reliëfoppervlakte is bijvoorbeeld een continu verschijnsel met scherpe grenzen of vage overgangen⁶⁰. De samenhang tussen de landschapseenheden (bijvoorbeeld dorpen en akkers, kasteelparken of open ruimte) is hierbij een belangrijk element.
- De provincie stemt nieuwe en traditionele landschappen op elkaar af. Binnen de context van een sterk verstedelijkte provincie zijn verschillende nieuwe landschappen ontstaan vanuit diverse activiteiten: landbouw, industrie, wonen. Die ruimtelijke ontwikkelingen negeren en doorkruisen de landschappen met erfgoedwaarde en hebben vaak een grootschalig karakter. De nieuwe landschappen vervullen inmiddels een bepaalde rol in de ruimte en bezitten een zekere waarde. Ruimtelijke afstemming moet gebeuren tussen deze veelheid en verscheidenheid van waardevolle landschapselementen en -componenten. Zo is aandacht nodig voor de herstructurering van de randen van het buitengebied met stedelijke gebieden. Grootschalige ingrepen zoals ruilverkavelingen moeten kaderen binnen de gegeven landschappelijke structuur.

3. Elementen van de landschappelijke structuur

kaart 55: gewenste landschappelijke structuur

De provincie gaat uit van de categorieën, gedefinieerd in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (bakens, structurerende reliëfcomponenten, markante terreinovergangen, gave landschappen, open ruimte verbindingen), maar voegt twee categorieën toe: structurerende hydrografische elementen en complexe nieuwe landschappen.

De categorie 'structurerende reliëfcomponenten' is als enige van de vijf onder te brengen in een indeling die vertrekt van landschappelijke verschijnselen op basis van hun ontstaan, namelijk op basis van abiotische, biotische en antropogene verschijnselen. De andere categorieën differentiëren het landschap als resultaat van de inwerking van deze verschijnselen. Gelet op het belang van het fysisch systeem (reliëf, water, bodem) als basis van het landschap, wordt deze categorie behouden. Reliëf is echter niet de enige abiotische factor met een ruimtelijk structuurbepalend karakter. Zeker in het kader van de Antwerpse ruimte vervullen de waterlopen een ruimtelijk opvallende, scheidende en

verbindende rol. Om die redenen wordt de categorie 'structurerende hydrografische elementen' toegevoegd.

De categorie 'gave landschappen' houdt een referentie naar een andere periode in. Zij verwijst hiermee naar de dynamiek van het landschap, zij het enkel naar de voorbije evolutie. Recente ruimtelijke ontwikkelingen vanaf de Tweede Wereldoorlog negeren en doorkruisen de traditionele landschappen. Deze nieuwe landschappen hebben vaak een grootschalig karakter en leiden tot uniformisering van het landschap. In dit kader is het wenselijk ook nieuwe landschappen op te nemen als categorie, als aanvulling en tegenhanger van de gave landschappen⁶¹. Onder nieuwe landschappen worden landschappen verstaan die sedert de Tweede Wereldoorlog in een 'tabula rasa stijl' de reeds bestaande landschappelijke structuren wissen en vervangen door nieuwe. Kenmerkend is een grootschalige aanpak⁶². Voorbeelden zijn nieuwe landbouwlandschappen, rurban landschappen, lintlandschappen, woonbossen, weekendverblijfsparken, weglandschappen, industrielandshappen, industrielinnten of spontane recreatielandshappen.

Volgende elementen maken onderdeel uit van de gewenste landschappelijke structuur.

- Een **complex gaaf landschap** is een gebied waar verschillende structuurbepalende landschapselementen en -componenten voorkomen in een landschap waarvan de samenhang en de landschappelijke structuur slechts in beperkte mate gewijzigd zijn door grootschalige ingrepen. De open ruimte wordt maximaal behouden om een versterking van de relatie tussen eenheden tot stand te brengen. De landschappelijke relictten die het gebied karakteriseren (ankerplaatsen, lijnrelictten, puntrelictten en zichten), kunnen relevantie hebben voor de gemeentelijke structuurplannen⁶³.
- Onder **complexe nieuwe landschappen** worden gebieden verstaan waar verschillende structuurbepalende landschapselementen en -componenten van nieuwe landschappen voorkomen. In de sterk verstedelijkte context van de provincie Antwerpen hangen de complexe nieuwe landschappen vooral samen met stedelijke gebieden. Als uitwerking van deze categorie kan een ruimtelijk concept worden opgemaakt voor de aangeduide gebieden. Ook kan een nieuw landschap een grensstellend element zijn bij afbakeningsprocessen.
- **Structurerende reliëfelementen** zijn structuurbepalend voor de provincie Antwerpen. Zij zijn visueel duidelijk aanwezig en beklemtonen belangrijke gebiedsovergangen. De geselecteerde reliëfelementen zijn structuurbepalend binnen de gewenste

⁶¹ Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen bespreekt de nieuwe landschappen wel in het informatief gedeelte, maar binnen de gewenste ruimtelijke structuur is deze categorie niet uitgewerkt.

⁶² Antrop, M., Het landschap meervoudig bekeken, 1989.

⁶³ Deze relictten zijn terug te vinden in de 'Atlas van de relictten van de traditionele landschappen in de provincie Antwerpen', Universiteit Gent, 1998. De atlas is een zeer uitgebreide inventaris van het natuurlijk en cultuurhistorisch erfgoed van de landschappen op schaal 1/50.000.

⁶⁰ Antrop, M., Het landschap meervoudig bekeken, 1989.

landschappelijke structuur. De herkenbaarheid van de elementen moet worden gevrijwaard en gemaximaliseerd. Versnippering, afgraving of bebouwing verminderen het structuurbepalend karakter en de zichtbaarheid. Deze ingrepen worden tegengegaan.

- **Structureerende hydrografische elementen** hebben een zelfde rol als bovenstaand element. Alleen wordt het structuurbepalend karakter niet bepaald door reliëf maar door water. Op het niveau van de provincie Antwerpen speelt het dicht netwerk van natuurlijke en culturele waterlopen een ruimtelijk structuurbepalende rol. Hun structuurbepalend karakter mag niet verder worden aangetast door versnippering of bebouwing op en nabij de oevers. Het behoud of de versterking van de herkenbaarheid van het element staat centraal bij ruimtelijke ingrepen.

- **Bakens** zijn visuele blikvangers en fungeren dikwijls als oriënteringspunten in het landschap. Zij verhogen de leesbaarheid van het landschap en de structuur van de open ruimte. Het ruimtelijk beleid ten aanzien van de bakens richt zich op het behoud en de versterking van de zichtbaarheid ervan. De zogenaamde zichtzone wordt gerespecteerd. Binnen de gewenste ruimtelijke structuur van het landschap worden drie soorten van bakens opgenomen. Puntbakens zijn belangrijke verticale beeld dragers (zoals kerken). Een bakensreeks is een gestructureerd geheel van bakens en wordt in de provincie gevormd door de dubbele Antwerpse fortengordel. De bakengroepen duiden gebieden aan waarin kasteeldomeinen verspreid voorkomen maar die in onderlinge samenhang de ruimte structureren.

- **Markante terreinovergangen** vormen een overgang tussen twee duidelijk verschillende landschappen. Dikwijls gaat deze overgang gepaard met een verschil in bodemgebruik of percelering. Ook voor de markante terreinovergangen geldt een beleid dat gericht is op het behoud van de zichtbaarheid en op de vrijwaring van bebouwing. Als grens van een gaaf of nieuw landschap is de rol van de overgang structuurbepalend.

- **Open ruimte verbindingen** zijn niet of weinig bebouwde ruimten binnen, doorheen en tussen sterk bebouwde gebieden. Het behoud van open ruimte verbindingen is met name gewenst binnen stedelijke en economische netwerken en in en nabij stedelijke gebieden. De open ruimte verbindingen kunnen worden opgenomen in ruimtelijke uitvoeringsplannen (afbakening van stedelijke gebieden, uitvoeringsplannen voor netwerken zoals het Albertkanaal, de Kempische as). In het ontwikkelingsperspectief voor de open ruimte verbindingen wordt nieuwe bebouwing zoveel mogelijk geweerd en de ruimtelijke relatie tussen de verbonden gebieden gewaarborgd.

4. Uitwerking van de provinciale taken

Het informatief gedeelte gaf een uitgebreide selectie van structuurbepalende landschapselementen in de bestaande ruimtelijke structuur. Hieronder volgt een nieuwe beleidsmatige selectie. De krachtlijnen van de ruimtelijke planning ten aanzien van de belangrijkste landschappelijke elementen kunnen zo worden verduidelijkt.

Eenzijds is de selectie gebeurd in functie van de wenselijkheid om binnen de gewenste ruimtelijke structuur een specifiek ruimtelijk beleid te voeren voor de te selecteren elementen. Anderzijds is bekeken in hoeverre het ruimtelijk beleidsinstrumentarium van de provincie op zinvolle wijze kan bijdragen tot de bescherming, het behoud of de ontwikkeling van de landschapselementen.

Een onderscheid tussen het Vlaams en provinciaal niveau wordt niet gemaakt aangezien het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geen indicatieve weergave van de elementen en componenten bevat. Ook waren ten tijde van het opmaak van het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen in dit kader geen uitvoeringsplannen opgemaakt⁶⁴.

4.1. Aanduiden van structureerende reliëfelementen

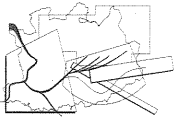
Het vrijwaren van de structurele reliëfelementen draagt bij tot de herkenbaarheid van belangrijke morfologische eenheden in de provincie Antwerpen: de Vlaamse Vallei en de cuesta van de klei van Boom in het zuidwesten, de cuesta en het plateau van de Kempen, de depressie van de Schijns en de Nete.

Volgende structureerende reliëfelementen zijn geselecteerd:

- (*Vlaamse vallei*)
 - de meanders van de Schelde en de Rupel;
 - de oude Scheldeloop;
 - de valleirand van de Schelde van Bornem tot Hoboken;
 - dalparallele beken: Vliet en Molenbeek;
 - de stuifzandrug in Bornem;
- (*cuesta van de klei van Boom*)

⁶⁴

Voor de selectie wordt vooral gebruik gemaakt van vier bronnen: Kladkaart van structureerende landschapselementen -en componenten op Vlaams niveau; oefening van A.R.O.H.M., afdelingen Ruimtelijke Planning en Monumenten & Landschappen voor een aanzet tot selectie; Atlas van de relictten van de traditionele landschappen - provincie Antwerpen; Antrop, M., Martens, I., Universiteit Gent, 1998; De Moor en Pissart, Grote morfologische eenheden van België, in: Geografie van België; Marechal en Tavernier, Bodemassociatiekaart en de Kwartairgeologische kaart in: Atlas van België, 1970.

- het cuestafront van de cuesta van de klei van Boom;
- de doorbraakdal van Hoboken en Lier;
- stuifzandrug te Bonheiden en Keerbergen;
- de lage voorheuvelds te Beerzel en Heist-op-den-Berg;
- de bocht van de Grote Nete aan het opgevuld dal ter hoogte van Booischot;
- (*depressie van de Schijns - Nete*)
 - de rug van Geel (Olen - Geel - Mol);
 - de rug van Lichtaart (Herentals - Lichtaart - Kasterlee);
 - de landduinen op de zandruggen van de interfluvia te Nijlen, Lichtaart, Hulsen, Wezel, Wechelderzande, Mol en Meerhout;
- (*cuesta van de kleien van de Kempen*)
 - het cuestafront van de cuesta van de kleien van de Kempen, Brabantse Wal;
 - de ingesneden riviervluchten op cuestarug: Weerijs, Mark, Aa;
 - de duincomplexen tussen Rijkvorsel en Merksplas en ten noorden van Brecht;
- (*plateau van de Kempen*)
 - de landduincomplexen met uitgesproken microreliëf tussen Retie, Mol en Balen;
- (*de kuststrook en het Belgisch continentaal plat*)
 - de Scheldepolders.

4.2. Aanduiden van structurerende hydrografische elementen

In de gewenste landschappelijke structuur komen zowel het kanalen- als het rivierstelsel sterk naar voren. Dit is een typische ruimtelijke karakteristiek van de provincie Antwerpen. Zij verbinden landschappelijk waardevolle gebieden en vormen een keten van structurbepalende elementen en componenten.

Voor de provincie Antwerpen zijn de hydrografische elementen ruimtelijk structurbepalend. De geselecteerde elementen zijn kanalen, rivieren en beken. Voor deze elementen is een samenhangende ontwikkeling van vallei en omgeving middels gedifferentieerde typologieën en concepten nodig. Oeverversteving, bedijking en ontsluiting zijn aandachtspunten. Als gevolg van deze conceptvorming zijn opvolging en toetsing van de inplanting van nieuwe infrastructuur mogelijk⁶⁵. Bij de opmaak van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen waarin de hydrografische elementen worden behandeld, legt de provincie randvoorwaarden vast met het oog op een kwaliteitsvolle aanpak van waterfronten, een vernieuwde relatie tussen nederzetting en rivier en het behoud van het

structurbepalend karakter. Werken van algemeen belang (zoals binnen het kader van het Sigmaphan) moeten mogelijk blijven.

Volgende structurerende hydrografische elementen worden geselecteerd:

- Schelde;
- Kleine Nete;
- Grote Nete;
- Dijle;
- Zenne;
- Wimp;
- kanaal Dessel - Turnhout - Schoten;
- Albertkanaal;
- kanaal Mechelen - Leuven;
- Netekanaal;
- kanaal Bocholt - Herentals.

4.3. Aanduiden van complexe gave landschappen

Voor de geselecteerde gave landschappen wordt op basis van het overheersend grondgebruik een verdere differentiatie voorgesteld.

Valleilandschappen

De valleilandschappen worden gevrijwaard van verdere versnippering en versnijding door nieuwe infrastructuur en bebouwing. Het alluviaal gebied geeft fysische randvoorwaarden voor nieuwe ontwikkelingen. De natuurlijke loop van de rivier of beek wordt behouden en deelgebieden van de vallei (bijvoorbeeld schorren, oeverkommen of donken) worden versterkt. Het kleinschalig en gesloten karakter is bepalend voor de percelering en de begroeiing van de valleiranden terwijl uit- en doorzichten op en van de vallei worden behouden. Moerassige valleigronden zijn te behouden en zo mogelijk uit te breiden.

Gemengde complexen met overwegend akker- en weiland

De gemengde complexen gave landschappen met vele akker- en weilandgebieden vormen een heterogene groep van zeer verscheiden landschappen met als gemeenschappelijk kenmerk een traditionele overgang dorp - akker - bos - vallei. De vermindering van hun oppervlakte is niet gewenst. Havenuitbreiding ten koste van polderlandschappen en bebouwing in open akkergebieden moeten beperkt blijven en worden zoveel mogelijk tegengaan. Ruilverkaveling is niet aangewezen binnen deze complexen gave landschappen omwille van het behoud van de gebieden met een gesloten karakter. Hiermee hangt de bescherming van de eigenheid van deze gemengde complexen samen (bij

⁶⁵ Tijdens het structuurplanningsproces werkte een commissie van gemeenten rond het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten aan een ontwikkelingsperspectief voor dit structurerende hydrografisch element. Het ruimtelijk concept kaderde verschillende functies (recreatie, wonen, werken, transport) in een gecompartmenteerde eenheid.

voorbeeld de perceelsstructuur en de blokkenindeling van ontginningsblokken). De voor de provincie kenmerkende relicten van de turfwinning mogen niet verloren gaan. Het ruimtelijk beleid neemt bijvoorbeeld de bochten van turfvaarten of wisselingen in vaartkant als randvoorwaarde bij ruimtelijke ingrepen.

Gemengde complexen met overwegend bos, akker- en weiland

Gave landschappen met als overwegend grondgebruik bos, akker- en weiland behouden hun gesloten karakter. Verdere uitbreiding van het bosareaal is gewenst als hiermee een versterking van de bosstructuur wordt gerealiseerd. De domeinstructuren binnen boslandschappen zijn structuurbepalend. Slechts duurzame aanplantingen zijn toegestaan (vermijden van populieren of van bijvoorbeeld commerciële aanplanting van sparren).

Gemengde complexen met bos, heide, vennen

Complexen gave landschappen waarin veel bos, heide of vennen voorkomen, kennen vaak een typische perceelsstructuur. Tezamen met de kenmerkende blokkenindeling van ontginningsblokken moeten zij worden behouden. De heide- en vengebieden kunnen worden opgenomen binnen beschermde natuurreservaten of landschappen. Nieuwe waterwinning kan slechts onder controle plaatsvinden. Binnen dit type complex gaaf landschap komen de te behouden bocagelandschappen voor: gebieden met een kleinschalig karakter met vele houtkanten en verspreide begroeiing.

De volgende complexen gave landschappen worden geselecteerd:

- complex van Kalmthout - Stabroek;
- complex van Hoogstraten - Ravels;
- complex van Poppel - Arendonk;
- complex van Postel;
- complex van de Kleine Nete;
- complex van de Zuiderkempen van Lier;
- westelijk complex van de Grote Nete;
- oostelijk complex van de Grote Nete;
- complex van Klein-Brabant
- complex van Schelde en Dijle.

4.4. Aanduiden van complexe nieuwe landschappen

Voor complexe nieuwe landschappen kan een ruimtelijk concept worden opgemaakt, al dan niet in samenwerking met Vlaamse of gemeentelijke overheden. Hierin worden de structuurbepalende elementen bepaald, ruimtelijke randvoorwaarden geschetst voor verdere ontwikkeling en wordt aangegeven hoe de interne landschappelijke structuur

kan worden versterkt. Bij het afbakeningsproces van de kleinstedelijke gebieden kan de ruimtelijke structuur van het landschap grensbepalend zijn. In een aantal geselecteerde complexen (bijvoorbeeld de gebieden bij Boom of langs het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten) is de valorisatie van het industrieel-archeologisch erfgoed een belangrijk uitgangspunt.

De provincie beschouwt de stedelijke gebieden en stedelijke netwerken als complexe nieuwe landschappen. Daarnaast worden volgende complexe nieuwe landschappen geselecteerd:

- bebouwd perifeer landschap ten noordoosten van de stad Antwerpen;
- rasterlandschap in de omgeving van Sint-Katelijne-Waver;
- industrieelint N16 (vanaf Willebroek);
- industrieelint Albertkanaal;
- winkellint Boomsesteenweg;
- zeehaven Antwerpen;
- kleiwinningsgebied te Boom en Rumst;
- kleiwinningsgebied langs het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten;
- zandwinningsgebied in Witgoor, als onderdeel van de Kempische as.

4.5. Aanduiden van bakens

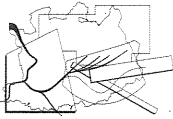
Ten aanzien van de bakens wordt een verder onderscheid gemaakt naar drie soorten: puntbakens, bakenreeksen en bakengroepen.

Puntbakens

Voor de puntbakens (verticale beeld dragers zoals bijvoorbeeld kerken, topografische referentiepunten zoals een samenvloeiing van rivieren of markante ensembles gevormd door domeinen) worden gehele sites inclusief zichtzones beschermd. Zij zijn zoveel mogelijk toegankelijk voor het publiek. Tijdens de ontwerpfasen van belangrijke kunstwerken (bijvoorbeeld bruggen of tunnels) wordt het behoud van de ruimtelijk structurerende functie van de puntbakens als uitgangspunt genomen.

Bakenreeks

De bakenreeks in de provincie wordt gevormd door de dubbele Antwerpse fortengordel en moet een onderdeel zijn van het eventueel op te maken geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan voor de gehele deelruimte 'Antwerpse gordel'.

Bakengroepen

De geselecteerde bakengroepen betreffen voornamelijk gebieden met een dominante aanwezigheid van kasteeldomeinen. De interne parkstructuur wordt behouden en versterkt. De ruimtelijke zichtrelatie met de landelijke omgeving is structuurbepalend.

Volgende bakens worden geselecteerd:

1. binnenste fortengordel als bakensreeks;
2. buitenste fortengordel als bakensreeks;
3. (kasteel)domeinen ten noorden van stad Antwerpen als bakengroep:
 - hoeve Amerlohof (Schoten), kasteel Runcvoort (Antwerpen - Merksem), hof van Rozendaal (Antwerpen - Merksem), kasteel Boekenberg (Antwerpen - Deurne), kasteel Calixberg (Schoten), kasteel Withof (Schoten), kasteel van Schoten (Schoten);
4. (kasteel)domeinen ten zuiden van stad Antwerpen als bakengroep:
 - domein Middelheim (Antwerpen - Wilrijk), hof ter Linden (Edegem), domein Klaverblad (Antwerpen - Hoboken), kasteel van Boechout (Boechout), kasteel van Hemiksem (Hemiksem), domein Cleydael (Aartselaar), domein Groeningenhof (Kontich), domein Zevenbergen en Muizenbos (Ranst).

Volgende mondingen of samenvloeiingen worden als bakens geselecteerd:

5. Rupel en Schelde;
6. Vliet en Rupel;
7. Dijle, Nete en Zenne enerzijds en Rupel en Nete anderzijds;
8. Grote Nete en Nete;
9. zeekanaal en Schelde;
10. Willebroekse Vaart en zeekanaal;
11. anti-tankgracht en Albertkanaal;
12. Netekanaal en Albertkanaal;
13. kanaal Dessel - Turnhout - Schoten en Albertkanaal;
14. kanaal Bocholt - Herentals en Albertkanaal.

4.6. Aanduiden van markante terreinovergangen

Als grens van of tussen gave landschappen zijn de volgende markante terreinovergangen structuurbepalend in de gewenste ruimtelijke structuur:

15. overgang tussen de schorren van de Schelde (Groot Buitenschoor en Galgenschoor) en het havengebied;
16. overgang tussen het poldergebied en de Kempen (Brabantse wal);
17. zuidelijke rand van de vallei van de Molse Nete;
18. zuidelijke rand van de zandrug Herentals - Kasterlee;
19. noordelijke en zuidelijke rand van de vallei van de Kleine Nete;

20. overgang van de noordelijke rand van de Dijlevallei en de rug Bonheiden - Keerbergen;
21. randen van de Rupel en de Zennevallei in de omgeving van Blaasveld;
22. overgang van de Scheldevallei en de stuifzandrug van Bornem;
23. overgang van de Rupelvallei en het kleiontginningsgebied in Boom en in Rumst;
24. overgang naar Kempisch plateau in de omgeving van Postel;
25. overgang van de Groot Schietveld.

4.7. Aanduiden van open ruimte verbindingen

In en rond het grootstedelijk gebied Antwerpen

26. Kempen - Zeeland;
27. Peerdsbos - Vordenstein;
28. vallei van het Klein Schijn (inclusief Bosuil);
29. vallei van het Groot Schijn (inclusief Rivierenhof);
30. vliegveld Deurne;
31. omgeving van Wilrijk - Edegem (Hazeschrans - fort 6 - UIA - Middelheim);
32. omgeving van kasteel Cleydael - fort 7 & 8 - Schoonselhof;
33. rechteroever Scheldevallei;
34. linkeroever Scheldevallei;
35. gebied ten zuiden van N49.

In en rond het regionaalstedelijk gebied Mechelen

36. tussen Willebroek en Mechelen ter hoogte van Kleine Heide;
37. omgeving van de noordelijke Dijlevallei;
38. broekgebied Muizen - Rijmenam (Dijlevallei);
39. omgeving van het Vrijbroekpark (Zennevallei).

In en rond het regionaalstedelijk gebied Turnhout

40. tussen Turnhout en Vosselaar ten zuiden van het Looi.

Binnen stedelijke en economische netwerken

41. doorheen de Kempische as en het netwerk van het Albertkanaal tussen Geel en Herentals ter hoogte van Doffen en het sluiscomplex van Olen;
42. doorheen de Kempische as ten westen van Geel (Larumse Heide);
43. doorheen de Kempische as tussen Geel en Mol ten oosten van Geel;
44. doorheen het netwerk van het Albertkanaal (doorgang van de Grote Nete);
45. doorheen het netwerk van het Albertkanaal tussen Vorst en Zittaart.

5. Mogelijke acties binnen de landschappelijke structuur

In dit punt wordt het ontwikkelingsperspectief voor de landschappelijke structuur uitgedrukt in een samenvatting van maatregelen die de provincie kan nemen om het te verwezenlijken. Het bindend gedeelte kiest uit deze samenvatting de prioriteiten.

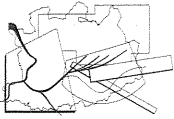
5.1. Mogelijke acties voor de provincie

- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken, in samenwerking met het Vlaams gewest, voor de Antwerpse gordel waarin het structuurbepalend belang van de binnenste en buitenste fortengordel als bakensreeks binnen een ruim kader verder wordt uitgewerkt.
- De provincie kan een uitvoeringsplan opmaken voor de geselecteerde bakens waarmee behoud en versterking van de bakens en de hieraan gekoppelde ruimtelijke zichtrelaties worden beoogd.
- De provincie kan voor de structurerende hydrografische elementen een onderzoek uitvoeren naar de differentiatie van een typologie en ruimtelijk concept voor de omgeving van die waterlopen.
- De provincie kan een samenwerkingsverband oprichten met de betrokken actoren en met de gemeenten langs het kanaal Dessel - Turnhout - Schoten om de bestaande aanzetten (vanuit de speciale commissie van gemeenten die op uitnodiging van de provincie reeds enkele malen bijeen is gekomen) verder uit te werken tot een gebiedsgerichte visie. Aan deze visie kan eventueel de opmaak van uitvoeringsplannen worden verbonden.
- De provincie kan de open ruimte verbindingen afbakenen in uitvoeringsplannen, in relatie tot de afbakening van de kleinstedelijke gebieden.

Deel III en IV geven een uitwerking van de gewenste ruimtelijke structuur naar deelruimten en deelstructuren. Die uitwerkingen bevatten vele mogelijke acties en maatregelen die bij kunnen dragen tot de realisatie van de gewenste ruimtelijke structuur.

Deel V is de afsluiting van het richtinggevend gedeelte. Het geeft aan op welke wijze de stap van toekomstbeeld naar concrete acties kan worden gemaakt. Tevens geeft deel V een inleiding op de opbouw van het bindend gedeelte.

V. VAN TOEKOMSTBEELD NAAR ACTIES

Het ruimtelijk structuurplan voor de provincie Antwerpen schetst een beeld van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling voor het provinciaal grondgebied en komt tot een coherente set van maatregelen en acties die dit beeld waar moeten maken. Op het einde van elk deel van het richtinggevend gedeelte zijn heel wat mogelijke taken en maatregelen die de provincie kan uitvoeren, opgesomd.

Het bindend gedeelte van het ruimtelijk structuurplan bevat een keuze van welke acties en maatregelen de provincieraad wil uitvoeren. Het vormt bijgevolg een realistisch en uitvoeringsgericht actieprogramma waarbij noodzakelijkerwijze prioriteiten worden gelegd. De provincie beschikt immers niet over voldoende middelen (financieel, organisatorisch) om alle mogelijke acties binnen een redelijke termijn uit te voeren. Prioriteiten kunnen het gevolg zijn van het feit dat een bepaalde maatregel in sterke mate bijdraagt tot de realisatie van de gewenste ruimtelijke structuur, dat de uitvoering ervan 'rijp' is en er een ruime consensus over bestaat, dat er een belangrijke goodwill voor de provincie door kan groeien. Zij worden ook ingegeven door thema's die de provincie goed liggen en waar zij zinvol werk kan verrichten (bijvoorbeeld het voorstedelijk openbaar vervoer) of waar zij in de loop van de jaren al een ruime ervaring heeft kunnen opbouwen (bijvoorbeeld toerisme en recreatie). Daarom is het best mogelijk dat niet elke deelruimte of elke deelstructuur even uitgebreid of diepgaand aan bod komt in het bindend gedeelte.

Het bindend gedeelte bestaat uit vier soorten bepalingen.

- Een eerste set van bindende bepalingen verduidelijkt de wijze waarop het ruimtelijk structuurplan kan **doorwerken** in het dagelijks ruimtelijk beleid van de provincie. Het is immers de bedoeling dat het structuurplan als beleidsdocument wordt gebruikt en dat de visie die erin vervat zit, zich op het terrein stelselmatig realiseert. De gekozen bepalingen verfijnen een aantal elementen uit het decreet houdende de ruimtelijke planning.
- Een tweede reeks van bindende bepalingen betreft **selecties** van de meest belangrijke elementen van de gewenste ruimtelijke structuur. Door deze bindend te selecteren wordt de ruimtelijke ruggengraat van de provincie duidelijk en eenduidig benoemd en 'hard' gemaakt. Het beleid dat voor de elementen zal worden gevoerd, is uitgebreid beschreven in het richtinggevend gedeelte. Sommige selecties zijn limitatief (bijvoorbeeld de gemeenten met een verschillend type van hoofddorp), andere zijn niet-limitatief (bijvoorbeeld de natuurverbindingen). Laatstgenoemde selecties kunnen bijgevolg gemotiveerd worden aangevuld zonder dat daarom het ruimtelijk structuurplan voor de provincie in herziening dient te worden gesteld.
- Een selectie van concrete **acties en maatregelen** vormt het onderwerp van een derde reeks van bindende bepalingen. Hier treedt de provincie naar voor als een belangrijk actor in de ruimtelijke ordening door zelf uitvoering te geven aan haar vooropgesteld ruimtelijk beleid en door een aantal initiatieven te nemen die erop gericht zijn dat ook de gemeentebesturen mee dit beleid waarmaken. Het opsommen

van een belangrijk aantal acties en maatregelen geeft tevens uitdrukking aan het feit dat de provincie een zinvol beleidsniveau is om ruimtelijke kwaliteit te realiseren samen met het Vlaams en het gemeentelijk niveau.

- Tot slot beseft de provincie dat er voor een aantal materies nood is aan overleg en samenwerking met andere bestuursniveaus. **Overleg en onderhandeling** zijn thema's die in een laatste reeks van bindende bepalingen aan bod komen.

Het is de wens van de provincie dat het ruimtelijk structuurplan als beleidsdocument wordt gebruikt door alle betrokken partijen. Vandaar dat volgende aandachtspunten zijn toegevoegd.

- Alle provinciale diensten moeten bij het opmaken van adviezen met betrekking tot de door hen behandelde materies en in zover ruimtelijke aspecten te pas komen, de inhoud van het ruimtelijk structuurplan in rekening brengen. Expliciet wordt ingegaan op de elementen die betrekking hebben op het advies en vermeld zijn in het richtinggevend gedeelte. Indien een advies wordt verleend dat afwijkt van het richtinggevend gedeelte, moet dit expliciet worden gemotiveerd. Fundamentele afwijkingen legt de bestendige deputatie ter advies voor aan de raadscommissie ruimtelijke ordening van de provincie alvorens een beslissing te nemen.
- Het is mogelijk dat adviezen met elkaar conflicteren of dat een interpretatie van het richtinggevend gedeelte noodzakelijk is. Voor het behandelen van dergelijke gevallen wordt een commissie opgericht met enerzijds als taak het uitwerken van een integrerend advies over de materie waarover de adviezen zijn gevraagd. Anderzijds geeft zij advies over de manier waarop het richtinggevend gedeelte moet worden geïnterpreteerd en de eventuele maatregelen die moeten worden getroffen om leemten in de kennis op te vangen of elementen van het kader verder uit te werken. De commissie bestaat uit een vaste kern, samengesteld uit de dienst Ruimtelijke Planning en Mobiliteit en de verantwoordelijke bestendig afgevaardigde, bevoegd voor ruimtelijke ordening. Deze kern wordt ad hoc door de bestendige deputatie aangevuld met ambtenaren van de betrokken diensten en met de betrokken beleidsverantwoordelijken. Eventueel worden andere bestuursniveaus uitgenodigd.

De provincie kadert het actieprogramma in het bindend gedeelte in de ruimteboekhouding van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. De provincie wenst zelf een ruimteboekhouding op te maken waarin als gevolg van de door haar opgemaakte uitvoeringsplannen de bestemmingswijzigingen worden opgetekend. Zij vraagt aan het Vlaams gewest om op basis van deze gegevens regelmatig de in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen vermelde ruimteboekhouding te controleren.